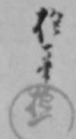

АНТОЛОГІЯ
ЯПОНСЬКОЇ
КЛАСИЧНОЇ
ПОЕЗІЇ

和歌・連歌・撰集

(8~15世紀)

ТАНКА
РЕНГА
(VIII—XV ст.)

Інститут сходознавства ім. А. А. Кримського
НАН України
Київський національний
університет ім. Тараса Шевченка

*Бібліотека японської
класичної поезії*

**АНТОЛОГІЯ
ЯПОНСЬКОЇ
КЛАСИЧНОЇ
ПОЕЗІЇ**

ТАНКА
РЕНГА
(VIII–XV ст.)

和歌・連歌・撰集

(8
15世紀)

УДК 821.521—1+821.521—1.03=161.2

ББК 84 (5 Япо)

А 72

**Переклад з японської та коментарі,
упорядкування, передмова
ІВАНА БОНДАРЕНКА**

**Видання здійснюється за фінансового сприяння
Японського Фонду**

**This book is published under the financial support
of the Japan Foundation**

ISBN 966-8408-84-5

© Переклад, коментарі,
упорядкування, передмова,
І. Бондаренко, 2004
© Дизайн, макет «Факт», 2004

*Якби не таємничий смуток слів,
Який мене тримає
На цім світі,
Давно б уже
Покинула його!*

小野小町
Оно-но Коматі
(IX ст.)

ПЕРЕДМОВА

Японська класична поезія вражає сучасного читача не лише сталістю та мініатюрністю своїх строфічних форм, блискучою майстерністю поетів давно минулих часів, глибоким ліризмом і стилістичною вишуканістю мови їх поетичних творів, але й незвичним як для європейців, так і для багатьох інших народів світу дуже дбайливим ставленням японців до своєї поетичної спадщини в цілому.

Із прадавніх часів до наших днів дійшли десятки тисяч віршів, збереглися імена сотень поетів — навіть тих, що запам'яталися вдячним нащадкам кількома, а то й одним талановитим віршем. Серед десятків поетичних антологій, складених у період середньовіччя*, лише антологія «Ман-йо-сю», що датується другою половиною VIII століття, містила 4516 віршів, написаних 561 поетом, серед яких, до речі, було 70 жінок.

* Фахівці нараховують двадцять одну офіційну, тобто складену за наказом того чи іншого імператора, поетичну антологію (二十一代集 — «нідзюіті-дай-сю»), остання з яких — «Сінсюку-кокін-вака-сю» датується 1438 р. Із них дев'ять: «Ман-йо-сю», «Кокін-сю», «Сінсен-вака-сю», «Госен-сю», «Сюі-сю», «Госюісю», «Кін-йо-сю», «Сіка-сю», «Сендзай-сю» з'явилися в епоху Нара /710–794/ та Хей-ан /794–1185/; ще вісім, включаючи такий поетичний шедевр, як «Сінкокін-сю», були складені в епоху Камакура /1185–1333/; інші — пізніше. При цьому не враховуються приватні поетичні антології, до яких належить, наприклад, «Хяку-нін іс-сю», і антології, що містять вірші, написані японськими поетами китайською мовою — «кансі» (漢詩).

В історії якої ще країни світу існувало міністерство поезії? А саме ним була при імператорському дворі середньовічної Японії *Пісенна палата* («*Оо-утадокоро*», або ще: «*Дайка-сьо*», «*Вака-докоро*»), чиновники якої займалися збиранням і переписуванням кращих віршів, надісланих із усіх куточків країни, організацією поетичних конкурсів «*ута-авасе*» (歌合せ), укладанням офіційних поетичних антологій тощо.

Мало хто з народів світу може сьогодні нарівні з японцями пишатися таким шанобливим, таким ревним ставленням до власної історії, культури, літератури. Із великою любов'ю скрупульозно переписані предками чи власноруч стародавні збірки поезій завжди були для них найціннішою сімейною реліквією, найголовнішим скарбом їхньої бідної чи багатой оселі.

Провідним поетичним жанром і строфічною формою японської класичної поезії від часу її народження й до наших днів був і залишається жанр *танка* — короткий п'ятирядковий (у традиційному японському письмі — п'ястистовпчковий) вірш, що налічує, відповідно: 5-7-5-7-7 складів у кожному рядку. Так, із 4516 віршів антології «*Ман-йо-сю*» 4170 були написані саме цією строфічною формою. А пізніші поетичні збірки, складені протягом Х—ХІІІ ст., як, наприклад, «*Кокін-сю*» /905 р./, «*Сінсен-вака-сю*» /930 р./, «*Сінко-кін-сю*» /1205 р./, «*Хяку-нін іс-сю*» /1235 р./ та ін., взагалі можна вважати збірками *танка*, оскільки поезії інших строфічних форм та жанрів до їх складу практично не входили.

Найдавніші вірші-*танка*, що дійшли до нинішніх часів, містяться вже в перших пам'ятках японської писемності: історичних хроніках «*Кодзікі*» («*Записи давніх діянь*», /712 р./) та «*Ніхон-сьюкі*» (або ще: «*Ніхон-гі*» — «*Аннали Японії*» /720 р./). Головна особливість цих віршів полягає в тому, що вони ще не були повністю самостійними, тобто композиційно й тематично завершеними поетичними творами, якими стали поезії в антологіях «*Ман-йо-сю*», «*Кокін-сю*» та ін. Ці описові, досить наївні, як на погляд сучасного читача, вірші були контекстуально зумовленими ліричними відступами, своєрідними поетичними вкрапленнями до прозаїчного тексту епічного характеру, покликаними передати емоційний стан героя, про якого йшла мова і якому приписувався той чи інший вірш. Вирвані з загального контексту, вони стають незрозумілими й потребують докладного тлумачення. Але їх безсумнівна цінність полягає в тому, що саме ці пісні були першими поетичними творами японського народу. А пісню *Бога Вітру* — легендарного *Сусано О-но Мі-кото*:

Над Ідзумо нависли вісім хмар,
І вісім мурів височать —
Ці вісім мурів
Я зводжу, щоб дружину захищать,
Ці вісім мурів!
(Сусано О-но Мікото, «Кодзікі»: I, 1*)*

* *Ідзумо* (країна Богів) — міфічна назва місцевості на узбережжі Японського моря (преф. Сімане, о. Хонсю).

— поет і укладач поетичної антології «Кокін-сю» Кі-но Цураюкі взагалі вважав найдавнішою японською піснею, яку, за його словами, було складено ще за тих часів, «коли землю лише почали заселяти люди».

Слід зауважити, що строфічна структура поетичних жанрів у стародавній японській поезії на початок VIII ст., коли писалися «Кодзікі» та «Ніхон-сьокі», остаточно ще не сформувалась, а тому деякі вірші, які увійшли до нашої антології з цих історичних хронік, не завжди відповідають формальним критеріям жанру *танка*. Такі «нестандартні» вірші залежно від їх тематики можна вважати своєрідними перехідними містками від *тьока* (досл. з яп.: «довга пісня»: 5-7... чи 7-5... складів у рядку /стовпчику/ з невизначеною кількістю рядків у вірші) до власне *танка* (досл. з яп.: «коротка пісня» /5-7-5-7-7/), а також близьких до *танка* інших коротких строфічних форм: *буссоку-секі-май* /5-7-5-7-7-7/, *седока* /5-7-7-5-7-7/ та ін.

У передмові до нашої «Антології японської поезії. Хайку (XVII–XX ст.)», що вийшла друком у видавництві «Дніпро» 2002 р., ми вже детально зупинялися на проблемі жанрів у японській класичній поезії, а тому, щоб не повторюватись і водночас надати шановним читачам можливість скласти певне уявлення про японські поетичні жанри *тьока*, *буссоку-секі-май* і *се-дока*, що почали

* Тут і далі першою (римською) цифрою позначено розділ (сувій) рукопису, а другою (арабською) — порядковий номер вірша у відповідних джерелах, із яких були відібрані твори для перекладу (Див.: «Список використаних першоджерел та довідкової літератури»).

відмирати ще в IX–X ст., поступившись строфічній формі та жанру *танка*, обмежимося наведенням прикладів віршів, написаних у цих жанрах:

а) *тьока* — «довга пісня»:

В руках у тебе кошик.

Гарний кошик!

В руках у тебе ножик.

Гарний ніж!

Дитятко любе!

На узгір'ї цьому

Збираєш трави ти.

А де твій дім

І як твоє ім'я? —

Спитати хочу.

В краю Ямато

Всюди і всіма

Лиш я повеліваю,

Я керую!

Я тут Володар!

А тому і ти

Мені сказати неодмінно мусиш,

І де твій дім,

І як твоє ім'я?

(Імператор Юряку, «Ман-йо-сю»: I, 1)

б) *буссоку-секі-май* — ліричний вірш релігійної тематики:

*З благоговінням брилу кам'яну
Зі слідом від ступні самого Будди
Обходжу я...
Кружляючи довкіл,
Свій шлях закінчити хотів би в цьому світі,
Закінчити життя на цій землі!*

(Дзьосан)*

в) *седока* — ліричний вірш із шести рядків:

*Ти прошигни в щілинку непомітно
Крізь занавіску
В перлах дорогих!
Якщо ж мене благопристойна ньєнка
Спитає: «Що це?»,
«Вітер!» — відповім.*

(Невідомий автор, «Ман-йо-сю»: XI, 2364)

Запис оригінальних текстів віршів із найдавніших пам'яток японської писемності «Кодзікі» та «Ніхонсьокі» наводиться відповідно до пізніших правил японської орфографії, зокрема, за відомим у Японії виданням:

* Вірш відомого буддійського священика Дзьосана, викарбуваний на кам'яній брилі, що знаходиться в одному з приміщень храму Якусі (преф. Нара), поруч із відбитком ступні Будди. До нашого часу збереглося лише 19 віршів цього рідкісного релігійного жанру. Усі вони датуються епохою Нара /710–794/.

«Зібрання давніх пісень» // *Старояпонська класична література. Велика серія* (古代歌謡集日本古典文學大系 [Кодай кайо: сю: ніхон котен бунгаку тайкей]. – Т. 3. – Токіо: Іванами-сьотен. – 1957. – 494).

О-но Ясумаро (?/–723) – укладач «Кодзікі», який записував свій текст зі слів легендарного розповідача *Хіеда-но Аре**, застосовував власний оригінальний фонетико-ієрогліфічний метод письма, використовуючи для передачі на письмі окремих звуків (складів) японських слів спеціально підібрані китайські ієрогліфи. Японська складова азбука *хірагана* була запроваджена до обігу пізніше. Її створення легенда приписує *Кукаю* (*Кобо Дайсі* /774–835/) – відомому буддійському ченцю, засновнику релігійної школи *Сінгон-сю*. Такий спосіб фонетичного запису японських текстів обмеженою кіль-

11

* Деякі японські та зарубіжні фахівці вважають, що під іменем *Хіеда-но Аре* виступала одна з талановитих і дуже освічених придворних дам імператора Темму /621–686/, яка після його смерті стала жрицею синтоїстського храму. Саме їй імператор Темму доручив свого часу звести в єдине ціле розрізнені міфи з численних сімейних записів та хронік («тейкі», «сенкі», «хондзі») і написати на їх основі історію божественного походження японських імператорів. Через ті чи інші причини ця робота не була завершена. *О-но Ясумаро*, виконуючи наказ уже імператриці *Геммей* /661–721/, використав у своїй роботі зроблені *Хіеда-но Аре* записи, доповнивши їх її усними розповідями та тлумаченнями. Одним із доказів цієї версії фахівці вважають той факт, що таку надзвичайно кропітку й велику за обсягом роботу *О-но Ясумаро* вдалося виконати в досить короткий термін: з 18 вересня 711 р. по 28 січня 712 р.

кістю китайських ієрогліфів, що отримав назву «кам-бун» (漢文 — «китайське письмо»), у різних авторських варіаціях проіснував у Японії досить довго — майже до кінця XII ст. Нині «розшифровувати» подібні записи давніх текстів здатні лише окремі фахівці. Наведемо приклад записаного за цією методикою першого вірша з тексту «Кодзікі»:

やくもたつ
夜久毛多都

いづもやへがき
伊豆毛夜幣賀岐

つまごみに
都麻基微爾

やへがきつくる
夜幣賀岐都久流

そのやへがきを
會能夜幣賀岐袁*

(*Сусано О-но Мікото, «Кодзікі»: I, 1*)

Позначення автора того чи іншого вірша з «Кодзікі» або «Ніхон-сьюкі» слід вважати досить умовним, оскільки переважна їх більшість була міфічними персонажами: синтоїстськими божествами та їх нащадками, героями народних сказань, легенд, казок тощо.

* Тут і далі використовується дещо застаріла система транскрипції ієрогліфічних написань («фурігана»), у якій: は=わ, ひ=い, ふ=う, へ=え, ほ=お, ち=じ, づ=ず*, ゐ=い, ゑ=え тощо.

Укладачами «*Анналів Японії*» («*Ніхон-сьюкі*», або ще: «*Ніхон-гі*»), написаних через вісім років після «*Кодзікі*», були принц *Тонері* /676–725/ і придворний чиновник *Фудзівара-но Фухіто*. На відміну від автора «*Кодзікі*» *О-но Ясумаро*, який для доказу божественного походження династії японських імператорів великого значення надавав стародавнім міфам і сказанням, головною метою авторів цієї історичної хроніки, написаної, до речі, спочатку китайською мовою, що була за тих часів мовою діловодства й спілкування з сусідніми країнами, а вже згодом перекладеної японською, було створення офіційної історії Японії як держави, а також детальне дослідження генеалогії японських імператорів.

Попри це в тексті «*Кодзікі*» і «*Ніхон-сьюкі*» трапляються не лише зразки бойових гімнів, хвалебних, застольних, святкових, поминальних та інших обрядових пісень, але й вірші, пронизані глибоким ліризмом, як, наприклад, пісні імператора *Юряку* /456–479/ чи любовні елегії *Сотохосі-но Ірацуме* – коханки імператора *Інгьо* /412–453/:

Мабуть,

Мій любий прийде уночі:

Маленький навучок –

Прикмета вірна –

Сьогодні в сутінках до мене завітав!

(Сотохосі-но Ірацуме, «Ніхон-сьюкі»: XIII, 65)

Яскравим зразком любовної лірики, написаної в жанрі *тьока*, був також вірш принца *Магарі* в «*Анналах Японії*», присвячений його дружині принцесі *Касуга*:

В країні Ясіма собі дружину*

Шукав я марно,

Поки не почув,

*Що в Касуга** —*

В краю весни і сонця

Є дівчина!

Аж поки не почув

Про дівчину-красуню!

Її двері

З чудових кипарисових дощок

Штовхнувши, я ввійшов

І доторкнувся

До ніг дружини,

І до голови

Дружини любові

* *Ясіма* (досл. з яп.: «Вісім островів») — міфічна назва Японії.

** *Касуга* — назва місцевості на схід від міста Нара. У вірші гра слів: написаний ієрогліфами топонім Касуга (春日) можна прочитати також як: «весняне сонце (день)».

*Я також доторкнувся!
Вона руками стан мій охопила,
І я свою кохану теж обняв.
З'єднавшись міцно,
Ніби дві ліани,
Солодким сном ми спали уночі,
Аж поки півень не почав співати.
«Фазани теж уже у полі кльочать...» —
Оце і все, що я сказати встиг
З тих слів кохання,
Що хотів сказати,
Як день уже настав,
Моя кохана!
(Принц Магарі, «Ніхон-сьокі»: XV, 96)*

15

Сьогодні японська класична література нарівні з літературою будь-якого іншого народу світу безсумнівно може пишатися своєю прозою — іменами таких відомих письменників, як *Мурасакі Сікібу* /973?–1019?/, *Сейсьонагон* /966?–1027?/, *Іхара Сайкаку* /1642–1693/, *Такідзава Бакін* /1767–1848/, *Дзіппенся Ікку* /1765–1831/, *Морі Огаї* /1862–1922/, *Футабатей Сімей* /1864–1909/, *Нацуме Сосекі* /1867–1916/, *Танідзакі Дзюн-ітіро* /1886–1965/, *Акутагава Рюноске* /1892–1927/, *Кавабата Ясунарі* /1899–1972/, *Абе Кобо* /1924–1993/, *Місіма Юкіо* /1925–1970/, *Ое Кендзабуро* /1935 р./; своєю драматургією: театри *Дзьорурі*, *Но*, *Кабукі*, *Бунраку*, драматурги *Каннамі* (*Кан-амі*) *Кійоцугу* /1333–1384/, *Дзеамі Мотокію* /1363–1443/, *Тікамацу Мондзеамон* /1653–

1724/ та ін. Але всесвітню славу японська література здобула все-таки саме завдяки своїй поезії, і в першу чергу — поезії *танка* та *хайку*. Цю точку зору поділяє більшість японських і зарубіжних фахівців. Відомий російський сходознавець і перекладач японської класичної літератури В. Н. Горегляд у своїй монографії «*Японская литература VIII—XVI вв.*» (С-П., 1997) з цього приводу зауважував: «*Із яких би компонентів не складалася давня японська словесність, у свідомості її творців та шанувальників у найбільш чистому вигляді вона існувала в поезії. Витончена поетична образність, різноманітні формальні прийоми, відточений розмір забезпечували багатовіковий розвиток кількох поетичних жанрів; складання віршів було престижною справою серед різних соціальних верств населення протягом усієї писемної історії країни*» (С. 12).

Не випадково, указуючи на обмежену кількість жанрів японської класичної поезії, В. Н. Горегляд говорить про їх «*багатовіковий розвиток*». Мається на увазі внутрішній глибинний лірично-філософський, а не зовнішній, тобто суто формальний розвиток жанрової поетичної системи в цілому й поезики окремих жанрів. Саме це дозволяло японським поетам, уникаючи формальних і, як підтверджує історія світової літератури, досить часто марних творчих пошуків, зосередитися на удосконаленні поезики лише кількох провідних жанрів у історії японської поезії, насамперед — жанрів *танка* й *хайку*, що в свою чергу сприяло постійному, а в деякі історичні періоди дуже активному розвитку японської

поезії, надійно захищало її як від загального занепаду, характерного для багатьох поезій світу, так і від архаїзації поетичних форм і жанрів.

Це добре видно на прикладах віршів, включених до складу й нашої «Антології». Якщо в перших японських піснях «*вака*», що містяться головним чином в «*Кодзікі*» та «*Ніхон-сьокі*», а також значною мірою — в антології «*Ман-йо-сю*», переважають вірші описового характеру, у яких, як зазначав класик японської поезії кінця XIX ст. *Масаока Сікі /1867–1902/* «думки надзвичайно прості, а слова невибагливі», наприклад:

*Як весело
З красунею із Кібі
Зривати першу зелень молодю
В полях, засіяних
На схилах та узгір'ї!
(Імператор Нінтоку, «Кодзікі»: III, 54)*

17

бойові гімни:

*Тепер ура!
Тепер ура!
Хвала вам!
Ви переможці, воїни мої!
Тепер ви переможці! Переможці!
(Мійкуса, «Ніхон-сьокі»: III, 10)*

застольні:

*Я захмелів від дивного вина
Умільця Сусукорі,
Що втішає
І душу веселить...
Я захмелів!
(Імператор Оодзін, «Кодзікі»: II, 49)*

хвалебні:

18

*Мій коню вороний
Із краю Каї!
Для тебе ліпше смерть,
Аніж сідло!
Мій коню вороний із краю Каї!
(Імператор Юряку, «Ніхон-сьюкі»: XIV, 81)*

чи поминальні пісні:

*Гірською річкою
Качатка-мандаринки,
Він і вона,
Милуючись, пливуть!
А хто у мене відібрав кохану?
(Нака-но Оое-но Одзі, «Ніхон-сьюкі»: XXV, 113)*

і лише іноді трапляються ліричні вірші, мета яких передати емоційний стан героя та його почуття (саме такі вірші ми намагалися відібрати до нашої «Антології»), наприклад:

*Маленький човник
У відкритім морі!
У рідний край
Пливе Масадзуко —
Мене моя кохана покидає!
(Імператор Нінтоку, «Кодзікі»: III, 52)*

*Якщо я так люблю
Вишневий цвіт,
Чому ж тоді,
Скажи мені, кохана,
Тебе раніше я не покохав!
(Імператор Інгьо, «Ніхон-сьокі»: XIII, 67),*

19

то згодом, починаючи десь із другої половини VIII ст., лірика в японській поезії поступово виходить на перший план.

Уже в антології «Ман-йо-сю», де все ще істотно відчуваються міфологічні, а особливо фольклорні мотиви, і куди входить значна кількість віршів анонімних авторів — так звана народна поезія, лірична авторська, тобто дійсно літературна поезія становить, за нашими підра-

хунками, більшу половину всіх поетичних творів, включених до її складу.

Саме авторами антології «Ман-йо-сю» були вперше застосовані головні поетичні засоби й художньо-стилістичні прийоми, якими потім почали активно користуватися всі японські поети:

а) *макура-котоба* (досл. з яп.: «слово-узголів'я») — сталі епітети, які кочували з одного вірша в інший, своєрідні реліктові сліди синтоїстської міфології і стародавнього фольклору, як, наприклад:

«*асіхікі-но яма*» — довгі, простягнені, розпластані (старі, могутні) гори;

«*хісаката-но ама*» — непорушні, передвічні, одвічні, споконвічні небеса;

«*сіротае-но соде*» — білі, білоткані, білосніжні рукави;

«*нубатама-но*» — (чорний, темний, смоляний), як ягоди шовковиці;

«*амадзакару*» — далекий, як небо (небеса);

«*куса-макура*» — трава в узголів'ї, трава-подушка (нічліг просто неба) та ін.

б) *ута-макура* (досл. з яп.: «узголів'я пісні») — топонім-зачин (назва місцевості, гори, ріки, долини тощо), використання якого викликало у читача певні сформовані багатовіковою пісенно-поетичною традицією уявлення асоціації, емоції, наприклад:

«*Ісонокамі*» (місцевість, де знаходиться один із найстаріших синтоїстських храмів країни *Фуру/-но/Ісонокамі дзіingu*) — могутність і велич богів, старість;

«Аусака-но яма /кава, секі/» (гора /ріка, застава/
Зустрічей) – зустріч або розлука з коханою, друзями,
родиною;

«/мі/-Йосіно-яма» (/гарні, чудові, прекрасні/ гори
Йосіно) – весна, вишневий цвіт;

«Тацута-гава /яма/» (ріка /гора/ Тацута) – осінь,
багряне листя.

в) *дзьо* (або ще: *дзьо-котоба*) (досл. з яп.: «*перед-
мова*», «*вступ*»; «*вставні слова*») – розгорнені (іноді
– до цілого речення) традиційні епітети, порівняння чи
метафори – своєрідні «риторичні прикраси», що трапля-
ються як на початку, так і в середині вірша, наприклад:

«*ямадорі-но о-но сідарі о-но*» – (довгий), як хвіст
фазана, що звисає /з дерева/;

«*асі-но не-но хіто-йо*» – (короткий), як одне колін-
це очеретинки;

«*таратіне-но хаха*» – мати, яка вигодувала (мене)
власною груддю (своїм молоком).

Слід, однак, зауважити, що багато хто з японських
фахівців вважає *дзьо-котоба* не окремим стилістичним
прийомом, а лише розгорненим до словосполучення чи
цілого речення «*словом-узголів'ям*» (*макура-котоба*).

г) *енго* (досл. з яп.: «з'єднані, споріднені слова») –
лексика одного асоціативного ряду, стилістичний при-
йом (а радше – поетична традиція), коли використання у
вірші певного слова, як правило, іменника, вимагало від
автора обов'язкового вживання на основі асоціативного
зв'язку відповідного іншого слова – прикметника, діє-
слова тощо, наприклад:

«содє» (рукав) — «нуреру» (мокнути /від сліз/),
«на-міда» (сльози);

«цую» (роса) — «сіроі» /«сіра-цую»/ (білий), «кі-
еру» (зникати);

«кумо» (хмара) — «сора» (небо);

«вакаре» (розлука) — «аумі» (зустріч, побачення);

«юкі» (сніг) — «токеру» (танути, розтавати), «цу-
мореру» (нагромаджуватися, накопичуватися);

«намі» (хвиля) — «сіроі» /«сіра-намі»/ (білий, бі-
лопінний), «тацу» (вставати, здійматися, стояти).

д) *хонкадори* (досл. з яп.: «*услід головній пісні /го-
ловному віршу/*») — ремінісценція, алюзія на широко ві-
домий вірш іншого автора, часто з використанням прямої
чи видозміненої цитати з цього твору.

е) *каке-котоба* (або ще: *її-каке, кен-йоген, юка-
рі-котоба*) (досл. з яп.: «*подвійні слова*») — гра слів, що
ґрунтувалася на засадах дуже поширеної в японській
мові омонімії та полісемії і дозволяла надати віршу под-
війного чи додаткового змісту, допускаючи різні прочи-
тання й тлумачення того самого вірша. Цей стилістичний
прийом, запозичений японськими поетами зі старокитай-
ських пісень «*юефу*», набув у японській класичній поезії
особливо широкого розповсюдження в Х—ХІІ ст. Ось
кілька типових прикладів японських слів, які часто вико-
ристовувалися поетами як *какекотоба*, із віршів, що
увійшли до складу нашої «*Антології*»:

«*Футамі*» (назва морської затоки) — «*футамі*»
(глянути вдруге, побачити двічі) (С. 280);

«*іро*» (колір) — «*іро*» (кохання) (С. 323);

«Асука» (назва річки) — «асу-ка» (завтра? /чи не завтра?/) (С. 257, 390);

«Фукакуса» (ім'я імператора Німьо) — «фукаку-са» (густа трава) (С. 367);

«нагаме» (спостерігати, довго дивитися) — «нагаме» (тривалий дощ) (С. 494);

«йо» (ніч) — «йо» (колінце /бамбука, очеретинки/) (С. 495);

«тігіру» (рвати, розривати) — «тігіру» (присягтися /в коханні/) (С. 604);

«мацу» (сосна) — «мацу» (чекати) (С. 659).

Антологія «Кокін-сю» містить цілий розділ віршів-шарад, у яких поети, використовуючи зазначений стилістичний прийом *каке-котоба*, обігравали назви різних предметів (Див.: розділ X «Назви»; с. 281–289).

Звичайно, окрім зазначених стилістичних прийомів, практично всі японські поети у своїй творчості активно використовували інші поетичні та художні засоби, що добре відомі як європейській поетичці в цілому, так і українській зокрема: *повтори, паралелізми, порівняння, метафори, гіперболи* тощо. Особливо часто зазначені художні засоби застосовувалися в пісенному фольклорі, репрезентованому в «Ман-йо-сю». У цій антології, яку ще називають «скарбницею японського фольклору» можна натрапити практично на всі відомі пісенні жанри, що побутують також в українському фольклорі: *обрядові та трудові пісні, пісні-плачі, солдатські пісні, пісні ворожби, відворотні пісні, пісні-обітниця, календарні пісні* (укр.: *веснянки*) тощо.

Водночас із поширенням у Японії буддизму, який потрапив сюди через Китай і Корею, у японській поезії починають все голосніше лунати релігійно-філософські мотиви. Усе частіше життя та доля людини розглядаються японськими поетами крізь призму буддійських уявлень — як коротка мить ще одного перевтілення душі, як вимушена, необхідна зупинка на шляху самовдосконалення людини, на шляху її поступового наближення до Будди. Ця тенденція відбилася навіть у псевдонімах, що обирали для себе деякі відомі поети, як, наприклад: *Сайґо* (*Само Норікійо /1118–1190/*) — «*сайґо*» /西行/ (досл. з яп.: «той, що йде на захід» /див. примітку на с. 639/); *Іккю* (*Іккю Содзюн /1394–1481/*) — «*іккю*» /一休/ (досл. з яп.: «мить відпочинку», «перепочинок»)* та ін.

* Зберігся вірш Іккю Содзюна (一休宗純), у якому пояснюється символічне значення обраного ним псевдоніма:

Із світу грішного у безгріховний світ

Повернення...

Хвилина відпочинку.

А піде дощ — нехай собі іде!

Повіє вітер — хай і вітер віє!

**Широке розповсюдження дзен-буддизм — своєрідна японська школа буддизму — набув у XII–XV ст. серед мешканців міст і особливо серед самураїв, коли його ідеї були підтримані японськими сьогунами — військовими диктаторами, реальними володарями країни. Однією з особливостей цього напрямку буддизму є культ саторі — душевного спокою, рівноваги, відчуття внутрішнього прояснення, які досягаються шляхом медитації і за допомогою деяких інших засобів психотренінгу.

Вплив буддизму, і зокрема одного з найвпливовіших його спрямувань — дзен-буддизму**, засновниками якого в Японії були *Ейсай (1141–1215)* (секта *Ріндзай*) і *Доген (1200–1253)* (секта *Сото*), не завадив, а навпаки — сприяв новому якісному піднесенню японської поезії, додавши їй філософічності, особливої буддійської естетики та ліризму. У того ж *Іккю* — поета, художника, каліграфа, майстра чайної церемонії і одного з кращих режисерів театру *Но* є дуже ліричні неповторні рядки:

Людини серце —

Що воно за річ?

Не описати жодними словами!

Мов вітру шум між соснами, який

Ти чуєш раптом на малюнку тушию.

25

Із часом поступово змінювалися головні поетичні закони жанру *танка*, концептуальні естетично-художні принципи й категорії цієї поезії. Якщо головним естетичним принципом епохи *Хей-ан /794–1185/*, коли була створена антологія «*Кокін-сю*» /905 р./, вважався принцип «*моно-но аваре*» (досл. з яп.: «*чарівний смуток речей*», «*сумна чарівність речей*») чи просто «*аваре*» («*чарівний смуток*», «*сумна чарівність*»), то для авторів антології «*Сінкокін-сю*» /1205 р./ основним став принцип «*юген*» (досл. з яп.: «*таємнича краса*», «*незбагненна /нерозгадана/ привабливість*») — філософ-

ський термін китайського походження, який означав «одвічну істину буття», «потаємну суть явищ».

Характерним для поезії *танка* було й те, що водночас із зміцненням японської державності, поступовим завоюванням національною школою «*кокугаку*» провідних позицій у філософії, філології, літературі, живописі й інших галузях науки та мистецтва на перше місце у творчості багатьох відомих японських поетів XVIII–XIX ст. таких, як *Камо Мабуті* /1697–1769/, *Таясу Мунетаке* /1715–1771/, *Одзава Роан (Харунака)* /1723–1801/, *Мотоорі Норінага* /1730–1801/, *Рьокан* /1758–1831/ та ін. — виходять естетичні принципи «*макото*» («*правдивість*») і «*магокоро*» («*щиросердність*»), які були головними для поетів ще VII–VIII ст. — авторів антології «*Ман-йо-сю*»: *Какіномото-но Хітомаро* /друга пол. VII — поч. VIII ст./, *Ямабе-но Акахіто* /перша пол. VIII ст./, *Отото-но Табіто* /665–731/, *Ототоно Якамоті* /718?–785/ та ін. У літературознавстві ці естетичні принципи давньояпонської поезії, що через століття знову стали головними для жанру *танка*, об'єднують під терміном «*мейдзьотьоку*» («*безпосередність*», «*прямодушність*», «*простота*»).

Із плином часу поступово змінювався також соціальний статус японських поетів. На зміну придворним віршописцям, що займали посади міністрів і чиновників високого рангу, віршувальникам-аматорам, які прославились одним чи кількома віршами, прийшли поети-ченці, поети-мандрівники, поети-філософи, для яких поезія стала суттю всього їхнього життя:

*Як легко я живу на цьому світі!
Усе багатство —
Глечик з гарбуза.*

— писав про себе неперевершений майстер поетичного жанру *хайку Мацуо Басьо /1644–1694/*. А ось вірш-заповіт відомого поета *Рьокана /1758–1831/*, наведений *Кавабатою Ясунарі /1899–1972/* у його нобелівській лекції*, яку він прочитав незадовго до свого самогубства:

*Що я залишу в спадок після себе
На цій землі?
Весною — вишень квіт,
Улітку — плач зозулі десь у горах
І золото кленове — восени.*

27

У цьому виданні наводиться також перекладений нами текст «*Передмови*» *Кі-но Цураюкі* (Див.: с. 165–178) до складеної ним, а також іще кількома поетами й чиновниками високого рангу за наказом імператора *Дайго* (897–930) поетичної антології «*Кокін-сю*» («*Кокін-вака-сю*», 905 р.), яка стала неперевершеним зразком для багатьох поколінь японських поетів і укладачів поетичних антологій. «*Передмова*» має надзвичайно важливе значення для розуміння шляхів розвитку японської поезії в цілому і становлення

* Окрім Кавабати Ясунарі /1968 р./, лауреатом Нобелівської премії з літератури /1994 р./ став також Ое Кендзабуро.

японської середньовічної поезики зокрема. У ній *Кі-но Цураюкі* ставить і робить спробу відповісти на цілу низку важливих філософських питань стосовно ролі й місця поезії у житті людини, характеризує творчість багатьох своїх попередників – авторів «*Ман-йо-сю*»: *Какіномото-но Хітомаро*, *Ямабе-но Акахіто*, яких він називає «*чародійниками пісні*», а також відомих поетів IX ст.: *Содзьо Хендзьо* (*Йосіміне-но Мунесада*), *Аривара-но Наріхіра*, *Фун'я-но Ясухіде*, *Кісен-хосі*, *Оно-но Коматі Отомо-но Куронусі*, що увійшли до історії японської поезії під титулом «*роккасен*» (六歌仙) – «*шістьох безсмертних*».

Для *Кі-но Цураюкі* головними критеріями оцінки поетичних творів були такі їх аспекти, як «*котоба*» (до-сл.: *слово, слова*) – конкретний зміст того чи іншого вірша, «*сама*» (або ще: «*сугата*») – *форма* і «*кокоро*» – *серце, душа*, тобто практично ті ж чинники, якими оперує й сучасне літературознавство: *зміст, форма* та *ідея* художнього твору. До складу поетичних критеріїв він включав також поняття «*макото*» (*правдивість*) і «*аваре*» (*чарівний смуток, сумна чарівність*).

Поетична антологія «*Сінсен-вака-сю*», переклади з якої теж увійшли до цього видання, була укладена *Кі-но Цураюкі* за наказом імператора *Дайго* в 930 р. тобто через 25 років після антології «*Кокін-сю*». Вона була меншою за обсягом (361 вірш) і містила краші, з точки зору укладача, вірші «*Кокін-сю*» (280), а також твори деяких поетів-сучасників *Кі-но Цураюкі*: *Сосей-хосі*, *Осікоті-но Міцуне*, *Кі-но Томонорі*, *Ісе* та ін.

Поетична антологія «Сінкокін-сю» («Сінкокін-ва-касю» – «Нова збірка старих і нових пісень», яка була укладена Фудзіварою Тейка (Фудзівара-но Садае /1162–1241/) у 1205 році за ініціативою екс-імператора Гото-ба (Дайдзьо-тенно, 1180–1239 /роки правл.: 1183–1198/), стала за загальним рахунком восьмою «імператорською» антологією. Її поява ознаменувала новий етап розвитку поезії *танка*. Як свого часу «Кокін-сю», ця антологія також була зразком для багатьох наступних поколінь японських поетів. Її укладач Фудзівара Тейка сам був видатним поетом і філологом. Достеменно відомо, що він власноруч 14–15 разів переписував «Ко-кінсю». Саме за його списками, які вважаються найбільш авторитетними серед фахівців, і в першу чергу за списком під назвою «Дзьообон» /1223 р./, друкувалися всі видання антології «Кокін-сю». Творчий доробок самого Фудзівари Тейка, окрім укладених ним поетичних антологій, складається з теоретичного трактату «Майгецусьо» (毎月抄 – «Щомісячні добірки»), щоденника «Майгецу-кі» (毎月記 – «Щомісячні записи»), а також понад 4500 віршів, написаних у жанрі *танка* і *ренга*, із яких 445 увійшли до різних офіційних антологій.

Наша «Антологія» містить також переклади всіх 100 віршів відомої збірки «Хяку-нін іс-сю» («По одному віршу ста поетів») (або ще: «Огура* хяку-нін іс-сю» – «По одному віршу ста поетів з гори Огура»), яка теж була укладена Фудзіварою Тейка 1235 р., але вже не за

* Огура – назва гори й місцевості, де був розташований маєток Уцуномія Йоріцуна.

наказом імператора, а на прохання його родича — тестя сина *Тамеіе* — *Уцуномія Йоріцуна*. Таким чином, на відміну від «*Кокін-сю*» і «*Сінкокін-сю*», ця невелика за обсягом збірка кращих японських *танка* VII–XIII ст. не була офіційною антологією і віддзеркалювала лише власні поетичні уподобання її упорядника. Композиція цієї збірки також відрізнялася від усіх існуючих на той час поетичних антологій. *Фудзівара Тейка* відмовився від тематичного та сезонного принципів побудови своєї нової збірки і розмістив відібрані для неї поезії як за хронологією їх написання, так і на підставі певного асоціативного зв'язку між окремими віршами, що перетворило «*Хяку-нін іс-сю*» на витончену ліричну поему.

Довгий час про неї нічого не було відомо, оскільки записана вона була на розсувних ширмах кількох кімнат маєтку *Уцуномія Йоріцуна*. Але згодом ця антологія починає розповсюджуватися по країні в численних списках і за популярністю поступово виходить на перше місце. Навіть сьогодні популярність «*Хякунін іс-сю*» в Японії є надзвичайною, а її вірші знає майже кожний дорослий житель країни. Справа в тому, що після знайомства японців зі грою в карти, завезеною з Європи, на початку XVII ст. виникла нова дуже популярна серед усіх верств населення новорічна гра в спеціальні поетичні карти «*ута-карута*». Ця гра, у якій посередник-суддя декламує вголос початок вірша, а два гравці повинні якомога швидше знайти серед 100 розкладених на підлозі карт його продовження, вимагала від її учасників чудового знання напам'ять усіх віршів антології «*Хяку-нін іс-сю*», оскільки саме вони були записані на ка-

ртах (Див. про це також: с. 643). Нині всі головні канали телебачення країни у своїх новорічних програмах або в перші дні січня обов'язково транслюють фінальні змагання з цієї цікавої інтелектуальної гри, яка зазвичай проходить під егідою японського імператора, а імена переможців цих змагань, що отримують грошові або інші коштовні призи, стають відомими всій країні.

Поетичні сюжети та образи антології «*Хяку-нін іс-сю*» надихали на творчість багатьох японських художників, зокрема таких відомих у світі майстрів, як *Хокусай* (*Кацусіка Хокусай /1760–1849/*), *Хіросіге* (*Андо Хіросіге /1797–1858/*) та ін.

Жанр *ренга* (досл.: «нанизані /зчеплені, з'єднані/ пісні /вірші, строфи/») — оригінальна колективна поема, яка складалась кількома поетами й налічувала: 2, 5, 10, 12, 16, 20, 30, 36, 50, 100, а то й більше віршів-*танка*, — особливої популярності в японській поезії набув у XIII–XVI ст. Загальна кількість віршів, що мала увійти до складу такої колективної поеми, і головна тематика поетичного твору узгоджувалися ще до написання, а ліричний сюжет розвивався спонтанно й несподівано навіть для самих авторів. Першу частину кожного вірша з трьох рядків: 5-7-5 складів у кожному, яка називалася «*хокку*»* (досл.:

* Поступово відокремившись від ренга, початкова строфа хокку стала згодом самостійним поетичним жанром. Сучасну назву хайку (досл.: «комічний вірш») він отримав лише наприкінці XIX ст. після того, як відомий японський поет Масаока Сікі /1867–1902/ використав його у своєму літературному маніфесті «*Хайкай тай-йо*» («Принципи поезії хайку») (1895 р.).

«початкова строфа»), писав один поет, а другу — з двох рядків: 7-7 складів — «агеку» (досл.: «кінцева /завершальна/ строфа») складав інший. При цьому кожен із авторів мусив обов'язково враховувати зміст і думку, що вкладав у свої рядки його попередник. Об'єднання ж усіх частин і окремих віршів у єдиний поетичний твір здійснювалося шляхом протиставлення, аналогії або асоціації. Серед майстрів і шанувальників жанру *ренга* особливо цінувалися несподіваність зміни ліричного сюжету, оригінальність трактування думки попередника, омонімічна гра слів тощо.

Японські й зарубіжні літературознавці справедливо вважають, що коріння поетичного жанру *ренга* слід шукати в китайській літературі, де протягом століть популярним був поетичний жанр *ляньцзюй* — колективні вірші, у яких кожний рядок чи строфа писались окремими поетами (Див.: *Konishi Jin'ichi, A History of Japanese Literature. Vol. 3: The High Middle Ages. — Princeton /New Jersey/. — 1991. — P. 92—93*). Популярності й довговічності цього жанру в японській поезії сприяли, як на нашу думку, не тільки особливості національного характеру японців, зокрема їх схильність до колективної праці та творчості (про останнє свідчить також існування великої кількості різних поетичних шкіл, започаткувати яку вважав за доцільне будь-який більш-менш відомий поет), але й традиція проведення численних поетичних конкурсів «ута-авасе» (歌合せ), які зародилися ще в IX ст., в епоху *Хей-ан /794—1185 pp./*, а особливої популярності набули в XII—XIII ст. І саме в другій половині XIII ст. жанр *ренга* в японській поезії стає провідним жанром.

Поетичні конкурси, у яких брали участь майстри цього жанру, приваблювали значну кількість уболівальників, а тому проводити їх почали не лише при дворі імператора чи в маєтках родовитих вельмож, але і в буддійських та синтоїстських храмах під час релігійних свят.

Кращими майстрами жанру *ренга* в історії японської поезії вважаються такі поети XIII–XVI ст., як укладач антології «Сінкокін-сю» *Фудзівара Тейка* (*Фудзіварано Садаіе*) /1162–1241/, його син *Фудзівара Тамеіе* /1198–1275/, *Кюсей* /1284–1378/, *Нідзьо Йосімото* /1320–1388/*, *Тіун* /?–1448/, *Такаяма Содзей* /1386–1455/, *Ноа* /1397–1468/, *Ітідзьо Канера* (*Канейосі*) /1402–1481/, *Гьодзьо* /1405–1469/, *Сінкей* (*Сін-е*) /1406–1475/**, *Сен-дзюн* /1411–1476/, *Сої* (*Катаморі*) /1418–1485/, *Ію Сої* /1421–1502/, *Сьохаку* /1443–1527/, *Сотьо* /1448–1532/, *Інавасіро Кендзай* (*Кенсай*) /1452–1510/, *Ямадзакі Сокан* /1464–1553/, *Наканоін Мімікадзу* /1556–1610/, принц *Тосіхіто* /1579–1629/, *Карасумару Міцухіро* /1579–1638/ та ін. Але далеко не всі японські фахівці й самі поети визнавали за можливе ставити жанр *ренга* в один ряд з такими поетичними жанрами, як *танка*

* Кюсей і Нідзьо Йосімото були укладачами відомої збірки *ренга* «Цукуба-сю» (*菟玖波集*) /1357 р./, що містила 2170 віршів 468 поетів і стала першою в історії японської поезії офіційною (імператорською) антологією *ренга*.

** Сінкей, що залишив після себе кілька теоретичних трактатів з поезики жанру *ренга*, найвідомішим із яких був трактат під назвою «Сасамогото» («Шепіт» /1463 р./), вважається вчителем іншого видатного майстра *ренга* – Ію Сої.

чи *хайку*. Наприклад, уже цитований нами раніше поет *Масаока Сікі /1867–1902/* взагалі не вважав поезію *ренга* справжньою високою літературою. Ставши своєрідним «перехідним містком» між жанрами *танка* та *хайку*, цей поетичний жанр поступово відмер і справді виглядає сьогодні досить архаїчним. Можливо, саме це зумовлює той факт, що твори японських поетів, написані у жанрі *ренга*, європейськими мовами, за винятком хіба що англійської, перекладалися дуже рідко. Як би там не було, але XIII–XVI ст. в історії японської поезії — це епоха безроздільного панування *ренга*, і той, хто дійсно прагне ознайомитися з японською класичною поезією, не може нехтувати цим поетичним жанром.

Фахівці виділяють у поезії *ренга* кілька головних напрямків і шкіл. Насамперед жанр *ренга* поділяється на два стилі — *високий* та *низький*, відповідно: «*усіренга*» (有心連歌 — досл.: «*ренга, що мають душу*») і «*мусіренга*» (無心連歌 — досл.: «*ренга, що не мають душі*»). Останні наприкінці XV — на початку XVI ст. поступово відокремилися від класичних *ренга* і перетворилися в самостійний поетичний жанр, який отримав назву «*хайкай-ренга*» (俳諧連歌 — «*жартівливі ренга*»). Першою збіркою віршів, написаних у жанрі *хайкай-ренга* з використанням великої кількості як побутової, просторічної, так і вульгарної лексики, вважається збірка, що була укладена невідомим автором під назвою «*Тікуба кьоґінсю*» /1499 р./ (竹馬狂吟集 — «*Збірка безглуздих співів верхи на палиці*»). Але найвідомішою збіркою віршів цього дуже демократичного з точки зору

мови поетичного жанру стала збірка «Іну цукуба-сю» /1615 р./ (або ще: «Сінсен іну цукуба-сю»; досл.: Заново складена собача збірка «Цукуба-сю»). Головним укладачем і одним із авторів цієї надзвичайно популярної свого часу збірки був, на думку японських фахівців, відомий поет Ямадзакі Сокан /1464–1553/.

Оскільки наша антологія покликана ознайомити українського читача насамперед з класичною японською поезією, ми вирішили долучити до її складу дві відомі й типові для японської поезії XV ст. збірки класичних *ренга* «Мінасе сан-гін хяку-ін» («Сто віршів ста поетів з Мінасе» /1488 р/) і «Юяма сан-гін хяку-ін» («Сто віршів ста поетів з гори Юяма» /1491 р./). Авторами цих поетичних збірок були загальноновизнаний майстер жанру *ренга* Гіо Сого /1421–1502/ і два його талановитих учні — Сьохаку /1443–1527/ і Сомьо /1448–1532/. Головними естетичними категоріями та принципами поетики *ренга* Сого вважав «юген», про який уже йшлося раніше, «такетакіакі» (長高 — «піднесеність») і «усін» (有心 — щиросердність, щирість /почуття/) (Див.: Konishi Jin'ichi, *A History of Japanese Literature. Vol. 3: The High Middle Ages. — Princeton /New Jersey/. — 1991. — P. 433–435*). Навіть ці дві невеликі за обсягом збірки *ренга* дають змогу скласти певне уявлення про те, чим саме ці колективні поеми відрізнялися від жанру *танка*. Окрім того, що вони склалися не одним, а кількома поетами, ці твори мали ліричний сюжет, який розвивався протягом усієї поеми. На відміну від класичних *танка* для поезії *ренга* було характерним і те, що при написанні цих

віршів їх автори не цуралися філософських сентенцій і прямих моралізувань, що в поезії *танка* трапляється надзвичайно рідко. Ось кілька таких прикладів:

*Той, хто бідуює,
Іноді також
Вершин пізнання досягнути може.*
(Согі, «Мінасе сан-гін хяку-ін»: 99)

*Хотілося б, щоб існував той шлях,
Яким би варто йти по цьому світу!*
(Согі, «Юяма сан-гін хяку-ін»: 12)

*Як важко йти
Накресленим шляхом,
Святого не порушивши закону!*
(Сьохаку, «Юяма сан-гін хяку-ін»: 61)

У XVII ст. на зміну пануванню епохи *ренга* прийшла епоха *хайку*. Що ж стосується жанру *танка*, то поступово удосконалюючи стилістично-художні засоби, демократизуючи мову, розширюючи тематику, поглиблюючи філософічність і ліризм поетичних творів, цей жанр продовжував активно жити. Придворні поетичні конкурси та офіційні імператорські антології відійшли в минуле. Поезія, як це й дійсно має бути, стала індивідуальною справою кожного

поета. Але нові яскраві імена майстрів жанру *танка* з'являлися в Японії завжди: і в часи, коли в поезії панували *ренга*, і в епоху домінування *хайку*. Серед них насамперед слід назвати імена таких видатних поетів, як: *Сьотецу /1381–1459/*, *Іккю Содзюн /1394–1481/*, *Мацунага Тейтоку /1571–1653/**, *Камо Мабуті /1697–1769/*, *Таясу Мунетаке (Токугава Сьодзіро) /1715–1771/*, *Одзава Рокан (Одзава Харунака) /1723–1801/*, *Мотоорі Норінага /1730–1801/*, *Рьокан (Ямамото Ейдзо) /1758–1831/*, *Кагава Карекі /1768–1843/*, *Окума Котоміті (Окума Кійосукі) /1798–1868/*, *Татібана Акемі (Сьоген Госабуро) /1812–1868/* та ін. Змінювалися покоління поетів, удосконалювалася їх майстерність, але в цілому лірично-філософська спрямованість поезії *танка* залишалася непорушною протягом багатьох століть. Як і тисячу років тому, поетів хвилювало й надавало творчого натхнення одне і те ж: радість чи смуток кохання, біль розлуки, казкова краса рідної природи, швидкоплинність життя, мінливість людської долі. Лише наприкінці XIX — на початку XX ст. в поезії *танка* поступово починають лунати романтичні, декадентські і навіть соціальні мотиви. Яскравим представником цього нового напрямку в поезії *танка* був поет-романтик *Ісікава Такубоку /1886–1912/*. Вітчизняні шанувальники японської поезії мали змогу ознайомитися з творчістю цього талановитого японського поета завдяки чудовим перекладам Геннадія Туркова (Див.: «*Ісікава Такубоку. Лірика*». — Київ: Дніпро, 1984). Але загалом япон-

* Саме Мацунага Тейтоку — автор однієї з кращих збірок танка XVII ст. «Сьою-сю» — вважається основоположником жанру хайку.

ська поезія українською мовою перекладалася дуже рідко. Одним із перших перекладів українською віршів *танка* була невелика за обсягом книжка Ол. Кремена «Япанська лірика февдальної доби» (Харків: Рух, 1931), яка містила лише 26 віршів японських поетів V—XIII ст. Попри це безсумнівна цінність цієї збірки, полягає в тому, що вона мала досить велику передмову, яку слід розглядати як перший у вітчизняному літературознавстві науковий нарис з історії японської класичної поезії.

Окрім Г. Туркова, перекладами японських *танка* українською мовою займалися М. Лукаш, І. Шанковський та деякі інші поети й перекладачі. У цьому зв'язку слід згадати також цікаву збірку перекладів В. П. Горлова «Пелюстки пісень. Японська поезія жанрів *танка та хокку*» (Вінниця: Аквілон, 1999), яка, на жаль, була надрукована дуже малим накладом, а тому залишилася майже не поміченою фахівцями.

Наші переклади *танка* і *ренга* були виконані переважно ямбом і умовно поділені на п'ять рядків, аби певною мірою віддзеркалити структурний та інтонаційний малюнок японських віршів. Пряме механічне копіювання віршової форми *танка*, тобто підбір таких українських слів, які, будучи записані п'ятивіршем, нараховували б, відповідно: 5-7-5-7-7 складів у кожному рядку, на наш погляд, є недоцільним, оскільки через загальну специфіку як фонологічної, так і акцентуаційної систем японської мови правила японської версифікації ґрунтуються на абсолютно відмінних від українського віршування засадах*. Це було б те ж саме, що намагатися зварити український

борщ із японського рису і риби чи, навпаки, ліпити японські *сусі*** з української картоплі та сала.

За своєю строфічною формою наші переклади наближаються до неримованих *терцин* (у окремих випадках — *катренів*), записаних у вигляді п'ятивірша, із внутрішньою непостійною цезурою (паузою), яка ділить вірш на експозицію та розкриття теми, — саме такою є логіка розвитку поетичного сюжету в більшості японських *танка*. А тому читати ці переклади краще речитативом, не звертаючи особливої уваги на розподіл рядків у вірші і роблячи невеликі логічні паузи у відповідних місцях.

Висловлюємо свою щирю подяку всім, хто тим чи іншим чином допомагав нам у нашій роботі та сприяв появі цієї книги — професорам Каваї Таданобу, Обаті Масатосі, Уемурі Сусуму, О. І. Бондарю та іншим.

І. Бондаренко

* Шанувальникам японської поезії відома спроба прямого копіювання строфічних японських форм, зокрема, хайку. Мається на увазі досить цікава, але, як на нашу думку, суто експериментальна збірка О. Масикевича «Місяць над Фудзі. 100 японських хокку» (Київ: Дніпро, 1971).

**Сусі — японська національна страва: маленькі колобки, зліплені з вареного рису й покриті зверху шматочком сирої риби.

I. TAHKKA
(BAKA)

短歌
(和歌)

古事記

КОДЗІКІ

***ЗАПИСИ
ДАВНІХ ДІЯНЬ***

(712 p.)

28 січня 712 р., тобто через два роки потому, як імператриця *Геммей* (661–721) уперше в історії країни заснувала офіційну й постійну столицю Японії, якою стало м. *Нара*, придворний історіограф, відомий вчений-китаєзнавець того часу *О-но Ясумаро* (?–723) підніс їй рукопис під назвою «*Кодзікі*» («*Записи давніх діянь*»), що складався з трьох частин-сувоїв. Головною метою, яку ставив перед собою автор цього твору, була міфологічна аргументація історії божественного походження японських імператорів. У першій частині історичної хроніки, що містила значну кількість давніх японських пісень (112), мова йшла про події з часів створення всесвіту до появи Бога *Угаяфукіаедзу-но Мікото* — батька легендарного вождя японського племені *Ямато* — *Камуямато Іваре-хіко*, який у 660 р. до нашої ери став першим японським імператором *Дзімму* після того, як йому вдалося покорити та об'єднати численні сусідні племена й заснувати в центральній частині сучасної Японії (о. *Хонсю*) державу під назвою *Ямато*. Друга частина охоплювала період з початку правління імператора *Дзімму* (660–585 рр. до н. е.) до кінця правління імператора *Оодзіна* (270–310). У третій мові йшла про події, що відбувалися починаючи з доби правління імператора *Нінтоку* (313–399) до кінця правління імператриці *Суйко* (593–628).

Первісний текст «*Кодзікі*» не зберігся, а найдавнішим списком вважається так звана «*Книга з Сімпукудзі*», що датується 1371–1372 рр. і була переписана з оригіналу *Кен'ю* — ченцем храму *Сімпукудзі* в м. *Нагоя*.

やくもた
八雲立つ
いづも や へがき
出雲八重垣
つま
妻ごみに
や へがきつく
八重垣作る
その八重垣を
(I, 1*)*

Над *Ідзумо*** нависли вісім хмар,

І вісім мурів височать:

Ці вісім мурів

Я зводжу, щоб дружину захищать,

Ці вісім мурів!

(須佐之男命 – *Сусано О-но Мікото*)

* Зірочкою після арабських цифр позначено вірші, які містяться також у тексті «*Ніхон-сьюкі*» (720 р.).

** *Ідзумо* (країна Богів) – міфічна назва місцевості на узбережжі Японського моря (преф. *Сімане*, о. *Хонсю*).

あかだま
赤玉は

を ひか
緒さへ光れど

しらたま
白玉の

きみ よそひ
君が装し

たふと
貴くありけり

(I, 7*)

45

У яшмовім намисті навіть нитка

Яскраво пламеніє,

Та твоїм

Розкішним шатам

Більше перли личать!

(豊玉姫 — Тойотама Хіме)

おき とり
沖つ鳥

かも ど しま
鴨着く島に

わ むね
我が率寝し

いも わす
妹は忘れじ

よ ことごと
世の盡に

(I, 8*)

Далеко в морі — острів,

На який

Качки, пташки сідають відпочити.

Колись я там красуню полюбив,

Яку повік не зможу розлюбити!

(火遠理命 — Хоорі-но Мікото)

あしはら
葦原の

しけ を や
密しき小屋に

すがたみ
菅畳

し
いやさや敷きて

わ ふたりね
我が二人寝し

(II, 19)

47

Циновка осокова шерхотіла,

Коли удвох

В тісному курені

Ми спали серед поля

В очеретах!

(神武天皇 — імператор Дзімму)

さ ゐ がわ
狭井河よ

くも た わた
雲立ち渡り

うね び やま
畝火山

こ は
木の葉さやぎぬ

かぜ ふ
風吹かむとす

(II, 20)

48

Над річкою *Sawi*

Нависли хмари:

Шепоче листячко на схилах *Унебі**

Про те, що скоро

Буревій повіє!**

(伊須氣余理比賣 — *Ісукейорі Хіме*)

* *Унебі(-яма)* — гора в провінції *Ямато* (преф. *Нара*).

**Цим і наступним віршем вдова імператора *Дзімму* попереджає своїх синів про те, що старший брат імператора, *Тагісімімі-но Мікото*, має намір їх убити.

うねびやま
畝火山

ひる くも 「い」
昼は雲とゐ

ゆふ
夕されば

かぜ ふ
風吹かむとそ

こ は
木の葉さやげる

(II, 21)

Удень над Унебі*

Клубочуть хмари,

А листя все нашптує про те,

Що ввечері

Вже буревій повіє!

(伊須氣余理比賣 — Исукейори Хіме)

* Унебі(-яма) — див. стор. 48.

やつめさす

いずもたける
出雲建が

はたち
佩ける太刀

つづらさはま
黒葛多巻き

み
さ身なしにあはれ

(II, 23*)

На піхви для меча твого

Чимало

Пішло лози,

Відважний *Ідзумо*,

Але меча самого в них немає!*

(倭建命 — Ямато Такеру-но Мікото)

* Вірш-глузування: за легендою, *Ямато Такеру-но Мікото* переміг свого ворога, богатиря *Ідзумо Такеру*, хитрістю, підмінивши його меч пустими піхвами.

さねさし

さがむ を の
相模の小野に

も ひ
燃ゆる火の

ほ なか た
火中に立ちて

と きみ
問ひし君はも

(II, 24)

51

Володаре!

Ти навіть у вогні

Посеред трав палаючих

На полі, що зветься *Sagamu**,

Мене згадав!**

(弟橘比賣命 — Ототатібана Хіме-но Мікото)

* *Sagamu* (*Sagami*) — назва місцевості на сході о. Хонсю.

** За легендою, правитель краю *Sagamu* (*Sagami*), щоб знищити *Ямато Такеру-но Мікото*, заманив його на болото, після чого підпалив сухотрав'я.

やまと
大和は

くに まほ
國の真秀ろば

たた
畳なづく

あながき
青垣

やまごも
山籠れる

やまと
大和しうるはし

(II, 30*)

Смарагдові тини

Високих гір

Рядами щільними

Оточують *Ямато** —

Нема в країні кращої землі!

(倭建命 — *Ямато Такеру-но Мікото*)

* *Ямато* — історична назва однієї з центральних провінцій (нині — преф. *Нара*), а пізніше — усієї країни.

す す こ り
須 須 許 理 が
か み き
醸 み し 御 酒 に
われ ゑ
我 醉 ひ に け り
こ と な く し
事 無 酒
ゑ ぐ し
笑 酒 に
われ ゑ
我 醉 ひ に け り
(II, 49)

Я захмелів від дивного вина

Умільця *Сусукорі**,

Що втішає

І душу веселить...

Я захмелів!

(應神天皇 — імператор Оодзін)

* *Сусукорі* — ім'я відомого в ті часи винаря.

ちはやぶる

うち わた
宇治の渡りに

さをと
棹取りに

はや ひと
速けむ人し

も こ こ
わが仲間に来む

(II, 50*)

Човняре спритний

З переправи Удзі,

Поквапся і до мене підпливи!

Допоможи,

Врятуй мене, благаю!*

(大山守命 — Ооямаморі-но Мікото)

* За легендою, так благав переодягненого човнярем брата — спадкоємця престолу Удзі-но Вакі Іратуко, підступний принц Ооямаморі-но Мікото, який готував заколот і був за це жорстоко покараний.

おき
沖へには
をぶねつら
小舟連らく
くろざやの
こわぎも
まさづ子吾妹
くにくだ
國へ下らす
(III, 52)

Маленький човник

У відкритім морі!

У рідний край

Пливе *Масадзуко* —

Мене моя кохана покидає!*

(仁徳天皇 — імператор Нінтоку)

* Цей і наступні три вірші пов'язані з легендою про таємне кохання імператора *Нінтоку* і красуні *Куро Хіме* (*Масадзуко*) — дочки *Кібі-но Абаме-но Атахі*.

やまがた
山縣に

ま あをな
蒔ける菘菜も

き び ひと
吉備人と

とも つ
共にし摘めば

たの
楽しくもあるか

(III, 54)

Як весело

З красунею із *Кібі**

Зривати першу зелень молоду

В полях, засіяних

На схилах та узгір'їл

(仁徳天皇 — імператор Нінтоку)

* *Кібі* — історична назва місцевості на узбережжі Внутрішнього Японського моря (о. Хонсю).

やまと
大和へに
にしふあ
西風吹き上げて
くもばな
雲離れ
そお
退き居りとも
われわす
我忘れめや
(III, 55)

Хмаринки розігнавши,

В бік *Ямато**

Повіяв вітер західний... Ти теж

Тепер від мене так далеко, любий,

Але тебе не забуваю я!

(黒日賣 — Куро Хіме)

* *Ямато* — див. стор. 52.

やまと
大和へに

ゆ た つま
行くは誰が夫

こもりづ
隠水の

した は
下よ延へつつ

ゆ た つま
行くは誰が夫

(III, 56)

Чий чоловік

В *Ямато** вирушає,

Немов підземні води,

Крадькома?

Чий чоловік в *Ямато** вирушає?

(黒日賣 — Куро Хіме)

* *Ямато* — див. стор. 52.

やましろ
山城に
し とりやま
い及け鳥山
し し
い及けい及け
あ は つま
吾が愛し妻に
し あ
い及き會はむかも
(III, 59*)

Наздожени!

Зустрінь в *Ямасіро**

Мою дружину люблю, *Торіяма***!

Наздожени!

Прошу́, наздожени!

(仁徳天皇 — імператор Нінтоку)

* *Ямасіро* — історична назва однієї з провінцій.

** *Торіяма* — ім'я челядника імператора *Нінтоку*.

やましろ
山城の

つつき みや
筒木の宮に

ものまを
物申す

あせきみ
吾が兄の君は

なみた
涙ぐましも

(III, 62*)

В палаці *Цуцукі*

В *Ямасіро**

Мій старший брат

Благає *Вашу Світлість***,

Гіркими обливаючись слізьми!

(口比賣 — *Kumi Xime*)

* *Ямасіро* — див. стор. 59.

**Цей і попередній вірші присвячені дружині імператора *Нінтоку*, *Іха-но Хіме-но Мікото*, яка через постійні зради чоловіка вирішила його покинути.

はにふざか
埴生坂

たみ
わが立ち見れば

かぎろひの

もいへむら
燃ゆる家群

つまいへ
妻が家のあたり

(III, 76)

61

Затримавшись на схилі *Ханіфу**,

Я глянув у той бік,

Де дім дружини

Колись стояв...

Палали всі хаткі!**

(履仲天皇 — імператор Рітю)

* *Ханіфу* — гора в провінції *Ямато* (преф. *Нара*).

**За легендою, брат імператора *Рітю*, *Суміное-но Накату*, під час заколоту спалив оселю імператриці.

あま と
天飛ぶ

とり つかひ
鳥も使そ

たづ ね
鶴が音の

き とき
聞こえむ時は

わ など
我が名問はさね

(III, 85)

Посланцями моїми буде птаство,

Що в небесах мандрує —

Журавлів

Почувши голос,

Запитай про мене!*

(輕太子 — *Kary-no Miko*)

* Пісня-прощання з коханою спадкоємця престолу, сина імператора *Інґьо* принца *Кару-но Міко*, який через заколот був відправлений на заслання.

おきめ
置目もや

あふみ おきめ
淡海の置目

あす
明日よりは

やまがく
み山隠りて

み
見えずかもあらむ

(III, 112*)

63

Ах, *Окіме**

Із *Афумі***!

Високі гори

Сховають завтра вранці *Окіме*,

І я її ніколи не побачу!

(顯宗天皇 — імператор *Кенсо*)

* *Окіме* — ім'я жінки, що допомогла імператору *Кенсо* знайти тіло його батька, вбитого зрадниками.

** *Афумі* — давня назва озера *Біва(ко)*; у вірші: «*Окіме* з (провінції на узбережжі) *Афумі*».

日本書紀

(日本紀)

**НІХОН-СЬОКІ
(НІХОН-ГІ)**

АННАЛИ ЯПОНІЇ

(720 p.)

Офіційними укладачами другої за часом створення історичної хроніки Японії «*Ніхон-сьюкі*» (або «*Ніхонгі*») (720 р.) вважаються принц *Тонері* /676–725/ та *Фудзівара-но Фухіто* /?/. Але відомо, що над «*Анналами Японії*» (саме так можна перекласти назву «*Ніхон-сьюкі*») працювала свого часу ціла колегія придворних істориків. Рукопис складався з трьох книг (сувоїв), що містили 30 глав тексту епічного характеру й досить велику кількість давніх пісень (128), значна частина яких зустрічається також у тексті «*Кодзікі*».

Зразком для авторів «*Ніхон-сьюкі*» були відповідні історичні хроніки, завезені свого часу з давнього Китаю. Можливо, саме тому ця книга була спочатку написана китайською мовою, а вже пізніше перекладена японською.

Перша частина «*Ніхон-сьюкі*» розпочинається космогонічним міфом, описує героїчні вчинки численних синтоїстських божеств і легендарних героїв, завойовницькі походи першого японського імператора *Дзімму* /660–585 рр. до н. е./, а закінчується історією правління імператора *Бурецу* (*Муреміцу*) /498–506/. Друга частина практично повністю присвячена історії правління імператора *Темму* /672–686/, а третя – імператриці *Дзіто* /686–697/.

Окрім реконструкції божественної генеалогії і детальної хронологізації життєписів усіх японських імператорів, автори цієї історичної хроніки ставили за мету створення також офіційної історії Японії як держави.

^{いま}
今はよ

^{いま}
今はよ

ああしやを

^{いま} ^あ ^こ
今だにも吾子よ

^{いま} ^あ ^こ
今だにも吾子よ

(III, 10)

67

Тепер ура!

Тепер ура!

Хвала вам!

Ви переможці, воїни мої!

Тепер ви переможці! Переможці!

(皇軍 — Міікуса)

この御酒は
わが御酒ならず

やまとな
日本成す

をほものぬし
大物主の

かみき
醸みし御酒

いくひさいくひさ
幾久幾久

(V, 15)

*Sake** божественне —

Це не моя заслуга!

Його зробив *Оомоноусі*** —

Творець *Ямато!*

На вікі! Навікі!

(高橋昌活日 — Такахасі-но Мура-но Ікухі)

* *Sake* — японське рисове вино (горілка).

** *Оомоноусі* (*Окуніусі-но Камі*) — (міф.) Бог-Хазяїн.

あふみ み
淡海の海

せ た わた
瀬田の渡りに

かづ とり
潜く鳥

め み
目にし見えねば

いきどほ
惚ろしも

(IX, 30)

69

На переправі *Сета**

В *Афумі***

Пірнає птах —

І я його не бачу...

Що коїться тепер в моїй душі!***

(武内宿祢 — Таке-но Уті-но Сукуне)

* *Сета* — переправа на озері *Біва(ко)*.

** *Афумі* — див стор. 63.

*** Вірш-алегорія на смерть сина.

わ せ こ
我が夫子が
く よひ
来べき宵なり
ささがねの
く も おこな
蜘蛛の行ひ
こ よひしる
今宵著しも
(XIII, 65)

Мабуть,

Мій любий прийде уночі:

Маленький павучок —

Прикмета вірна —

Сьогодні в сутінках до мене завітав!

(衣通郎姫 — Сотохосі-но Ірацуме)

はなぐは
花妙

さくら め
櫻の愛で

ことめ
如此愛でば

はや め
早くは愛です

わ め こ
我が愛づる子ら

(XIII, 67)

71

Якщо я так люблю

Вишневий цвіт,

Чому ж тоді,

Скажи мені, кохана,

Тебе раніше я не покохав!

(允恭天皇 — імператор Інгьо)

72

とこ
常しへに

きみ あ
君も逢へやも

と
いさな取り

うみ はま も
海の濱藻の

よ ときどき
寄る時々を

(XIII, 68)

Як водорості іноді на берег

Приносить хвиля з моря,

Ти також

Завжди так рідко

Зустрічаєшся зі мною!

(衣通郎姫 — Сотохосі-но Ірацуме)

ぬばたまの

かひ くらこま
甲斐の黒駒

くらき
鞍着せば

いのちし
命死なまし

かひ くらこま
甲斐の黒駒

(XIV, 81)

73

Мій коно вороний

Із краю *Kai**!

Для тебе ліпше смерть,

Аніж сідло!

Мій коно вороний із краю *Kai*!

(雄略天皇 — імператор Юряку)

* *Kai* — іст. провінція в центральній частині о. Хонсю.

やまがは
山川に
をしふた め
鴛鴦二つ居て
たぐひ
偶よく
たぐ いも
偶へる妹を
たれ め
誰か率にけむ
(XXV, 113)

Гірською річкою

*Качатка-мандаринки**,

Він і вона,

Милуючись, плывуть!

А хто у мене відібрав кохану?

(中大兄皇子 – Нака-но Оое-но Одзі)

* *Качатка-мандаринки* – маленькі дикі качки з гарним барвистим пір'ячком на голові, символ подружньої вірності в японській поезії та фольклорі.

もとごと
本毎に

はな さ
花は咲けども

なに
何とかも

うつく いも
愛し妹が

さ で こ
また咲き出来ぬ

(XXV, 114)

75

На кожному дереві —

Весняний білоцвіт!

Чому ж тоді, скажіть,

Моя кохана

Ніколи більше вже не зацвіте?*

(中大兄皇子 — Нака-но Оое-но Одзі)

* Цей і попередній вірші були написані принцем Нака-но Оое-но Одзі з приводу смерті дружини.

76

きみ め
君が目の
こほ
戀しきからに
は ゐ
泊てて居て
かくや戀ひむも
きみ め ほ
君が目を欲り
(XXVI, 123)

Якби ти знав, як хочеться мені

Твій ніжний погляд на собі відчути!

Тому й прийшов,

Що так давно хотів

Твій ніжний погляд на собі відчути!

(中大兄皇子 — Нака-но Оое-но Одзі)

* Вірш-епітафія на смерть імператора Саймея (655–661 рр.).

萬葉集

МАН-ЙО-СЮ

ЗБІРКА МІРІАД ЛИСТКІВ

(друга половина VIII ст.)

Укладачем першої в історії Японії поетичної антології «Ман-йо-сю» («Збірка міриад листків»), що датується другою половиною VIII ст. (759–760 рр. /?/), вважається поет *Отото-но Якамоті* (717/?/–785).

Навіть сучасного читача антологія вражає своїм гігантським обсягом: 20 книг-сувоїв, що містять 4516 віршів 561 автора, серед яких були не лише відомі поети тієї історичної доби: *Какіномото-но Хітомаро*, *Отото-но Саканое*, *Отото-но Табіто*, *Отото-но Якамоті*, *Ямабе-но Акахіто* та ін., але й звичайні люди — селяни, ремісники, рибалки, стражники, чиновники, а також невідомі автори. Саме тому «Ман-йо-сю» (на відміну від пізніших поетичних антологій) містить велику кількість дуже цінного фольклорного матеріалу: давніх обрядових пісень, балад, сказань тощо.

1–2 книги об'єднують у своєму складі вірші (елегії, послання, плачі), написані переважно імператорами та їх близькими родичами. Книги 3–7 містять поезії різних авторів (алегорії, переक्лики, послання, плачі), а також народні пісні. У книзі 8 зібрані любовні пісні й пейзажна лірика *Акахіто*, *Отото*, *Якамоті* та інших відомих поетів. Книги 9–13 містять багатий фольклорний матеріал, а також вірші, написані в жанрі *седока*. У 14 книзі зібрані пісні східних провінцій, у 15 — переважно любовні послання, а в 16 — пісні, пов'язані з різними стародавніми легендами. Книги 17–20 — це своєрідний ліричний щоденник самого *Отото-но Якамоті*, укладача антології «Ман-йо-сю», який включив до її складу майже 500 власних віршів.

わ せ こ
我が背子は

かりいほつく
仮廬作らす

かや
草なくは

こまつ もと
小松が下の

くさ か
草を刈らさね

(I, 11)

Коханий мій

Будує нам курінь.

Якщо бракує очерету, любий,

Трави під соснами малими

Накоси!

(皇極齊明 — імператриця Коґооку Саймей)

よき^{ひと}人の
よしとよく^み見て
よしと^い言ひし
よし^の吉野よく^み見よ
よき^{ひと}人よく^み見
(I, 27)

81

Людина гарна, придивившись гарно,

Сказала гарно,

Поле *Йосіно** назвавши «гарним»,

Тож як люди гарні дивились гарно,

Гарно й ти дивись!

(天皇 — /імператор/ Темму)

* *Йосіно* (吉野 — досл. з яп.: «Гарне поле») — назва мальновиної гірської місцевості в південній частині преф. *Нара*.

いたしへ
古の

ひと われ
人に我あれや

ささなみ
楽浪の

ふる みやこ
古き京を

み かな
見れば悲しき

(I, 32)

Невже тому,

Що я також старий,

Мені так сумно стало,

Як побачив столицю давню

Тут, в *Сасанамі**?

(高市古人 — Такеті-но Фурухіто)

* *Сасанамі (Садзанамі)* — назва місцевості в провінції *Омі*, де в VII ст. знаходилась імператорська резиденція *Оцу-но мія* і столиця країни — *Оцу*.

かはのへ
河上の

つばき
つらつら 椿

つらつらに

み あ
見れども飽かず

こせ はるの
巨勢の春野は

(I, 56)

83

Уздовж ріки над берегом рядами

Цвіте камелія.

Не можу я ніяк

Намилуватися в *Косе**

Веснянім полем!

(春日藏首老 — *Касуга-но Курабіто Ою*)

* *Косе* — назва місцевості в провінції *Ямато* (сучасна преф. *Нара*).

やまとこ
大和恋ひ

ね
いの寝らえぬに

こころ
心なく

すさきみ
この州崎廻に

たづな
鶴鳴くべしや

(I, 71)

84

Не спиться —

Все сумую по *Ямато**.

О, як немилосердно журавлі,

Над мисом цим кружляючи,

Курличуть!

(忍坂部乙麻呂 — Осакабе-но Отомаро)

* *Ямато* — див. стор. 52.

うらさぶる
こころ
心さまねし
ひさかたの
あめ
天のしぐれの
なが み
流れあふ見れば
(I, 82)

85

Сумному серцю туги додаю,
Коли дивлюся,
Як на грішну землю
З небес одвічних
Дощ дрібний імжить.

(長田王 – Нагата-но Окімі* /принц Нагата/)

* Титули Окімі (принц, принцеса), Хімеміко (принцеса) та ін. були в ті часи невід'ємною частиною імені, тому, за традицією, вони пишуться з великої літери.

きみ ゆ
君が行き

けなが
日長くなりぬ

やまたづ
山尋ね

むか ゆ
迎へか行かむ

ま ま
待ちにか待たむ

(II, 85)

Як довго твоя подорож триває!

Не знаю, що й робити:

Чи тобі назустріч їхати —

Розшукувати в горах,

Чи тут чекати, любий мій, тебе?

(磐姫皇后 — Іванохіме-но Окісакі
/імператриця Іванохіме/)

ありつつも

^{きみ} ^ま
君をば待たむ

うちなびく

^わ ^{くろかみ}
我が黒髪に

^{しも} ^お
霜の置くまでに

(II, 87)

87

Усе життя

Чекатиму тебе!

Аж поки не покриє білий іній

Моє розпущене волосся

Смоляне!

(*磐姫皇后 — Іванохіме-но Окісакі*
/імператриця Іванохіме/)

あき た
秋の田の
ほむ よ
穂向きの寄れる
かたよ
片寄りに
きみ よ
君に寄りなな
こちた
言痛くありとも
(II, 114)

88

Як горнеться колосся до землі

В осіннім полі,

Так і я до тебе,

Пліток страхаючись,

Горнись, коханий мій!*

(但馬皇女 – Тадзіма-но Хімеміко /принцеса Тадзіма/)

* Перед віршами часто трапляються стислі авторські коментарі стосовно приводу їх написання (яп.: «хасіґакі», «котобаґакі»). Ми наводимо лише ті, що мають принципове значення для розуміння вірша.

おふみ うみ
近江の海

ゆふなみ ちどり
夕波千鳥

な な
汝が鳴けば

こころ
心もしのに

いにしへおも
古思ほゆ

(III, 266)

89

Коли увечері над хвилями *Омі**
Твій голос, чайко, раптом пролунає,
Розчулюється серце,
І мені
Все пережите згадується знову.

(柿本人麻呂 — *Какіномото-но Хітомаро*)

* *Омі* — поетична назва озера *Біва* (*Бівако*).

みわた
見渡せば

あかし うら
明石の浦に

とも ひ
燭す火の

「ぞ」 い
ほにそ出でぬる

いも こ
妹に恋ふらく

(III, 326)

90

Мов паросток,

Пробилась з-під землі

І вогником засяяла далеким

В затоці Акасі*

Моя любов!

(門部王 — Кадобе-но Окімі /принц Кадобе/)

* Акасі — затока у Внутрішньому Японському морі.

ふちなみ
藤波の

はな さか
花は盛りに

なりにけり

なら みやこ
奈良の都を

おも きみ
思ほすや君

(III, 330)

91

Морськими хвилями

Гліцинія розквітла,

І ти відразу, друже,

Посумнів —

Столицю *Нару** пригадав, напевно?

(大伴四綱 — Отомо-но Йоцуна)

* *Нара* — столиця Японії в 710—794 рр.

しるし
験なき

おも
ものを思はずは

ひとつき
一坏の

にご さけ
濁れる酒を

の
飲むべくあるらし

(III, 338)

92

По чарці каламутного sake*

Хильнути краще,

Ніж сушити, друже,

Нещасну голову

Думками про пугте!

(大伴旅人 — Отомо-но Табіто)

* Sake — див. стор. 68.

いにしへ
古の
なな さか
七の賢しき
ひと
人たちも
ほ
欲りせしものは
さけ
酒にしあるらし
(III, 340)

93

Сім мудреців

У давнину також,

Як люди всі,

Лиш одного бажали —

Утішитися чаркою sake*!

(大伴旅人 — Отомо-но Табіто)

* Sake — див. стор. 68.

いはむすべ
せむすべ^し知らず
きは^{きは}極まりて
貴^{たふと}きものは
酒^{さけ}にしあるらし
(III, 342)

Коли у розпачі

Не знаєш, що казати

І що робити,

Кращого нема,

Ніж чарочку sake* перехилити!

(大伴旅人 — Отомо-но Табіто)

* Sake — див. стор. 68.

よ
この世にし
たの
楽しくあらば
こよ
来む世には
むし とり
虫に鳥にも
われ
我はなりなむ
(III, 348)

95

Нехай мені щастить

На цьому світі!

А ким на тому стану — все одно:

Хоч птахом,

Хоч комахою малою!

(大伴旅人 — Отомо-но Табіто)

い ひと
生ける者
つひ し
遂にも死ぬる
ものにあれば
よ ま
この世なる間は
たの
楽しくをあらな
(III, 349)

Якщо життя —

Лиш мить на цьому світі

І всіх живих

Колись чекає смерть,

Цю мить я хочу весело прожити!

(大伴旅人 — Отомо-но Табіто)

よ なか
世の中を

な たと
何に喩へむ

あさびら
朝開き

こ い ふね
漕ぎ去にし舟の

あと
跡なきごとし

(III, 351)

97

З чим порівняти на цім грішнім світі

Людське життя?

Хіба що з тим човном,

Що в море вирушає на світанні

І не лишає сліду по собі.

(沙弥满誓 — Самі Мандзей)

ころもで
衣手に

と
取りとどこほり

な こ
泣く子にも

われ
まされる我を

お
置きていかにせむ

(IV, 492)

98

Немов дитина плачу,
За рукав твого вбрання чіпляючись,
Коханий!
Якщо мене покинеш назавжді,
То як мені на білім світі жити?

(舍人吉年 — Тонери-но Етосі)

いにしへ
古に

ありけむ人も
ひと

あ
我がごとか

いも こ
妹に思ひつつ

い
寝ねかてずけむ

(IV, 497)

99

Невже і ті,
Хто жив у давнину,
Кохали так,
Як я свою кохану,
І теж вночі заснути не могли?

(柿本人麻呂 — *Какіномото-но Хітомаро*)

わ　せ　こ
我が背子は
もの　おも
物な思ひそ
こと
事しあらば
ひ　みづ
火にも水にも
わ
我がなけなくに
(IV, 506)

Не варто сумніватися,

Мій любий!

Що б там не трапилось у нашому житті,

З тобою я —

І у вогонь, і в воду!

(阿倍女郎 — Абе-но Ірацуме)

こ　　こ
恋ひ恋ひて
あ　　とき
逢へる時だに
うつく
愛しき
こと　つ
言尽くしてよ
なが　おも
長くと思はば
(IV, 661)

101

Якщо бажаєш,
Щоб кохала довго,
При зустрічах повторюй без кінця
Засмучений мені
Слова кохання!

(大伴坂上郎女 — Отомо-но Саканое-но Грацуме)

あさ け
朝に日に

いろづ やま
色付く山の

しらくも
白雲の

おも す
思ひ過ぐべき

きみ
君にあらなくに

(IV, 668)

102

Щоранку і щодня

Хмаринки білі

Над горами багряними пливуть.

Hi! Не така

Моя любов до тебе!

(厚見王 — Ацумі-но Окімі /принц Ацумі/)

よ なか
世の中は
むな
空しきものと
し とき
知る時し
いよよますます
かな
悲しかりけり
(V, 793)

103

Коли життя людського
В грішнім світі
Усю нікчемність врешті пізнаєш,
Все більше, все сильніше
В серці туга!

(大伴旅人 — Отомо-но Табіто)

あをやなぎ
青柳

うめ はな
梅との花を

を
折りかざし

の のち
飲みての後は

ち
散りぬともよし

(V, 82f)

104

Зеленим верболозом,

Сливи цвітом

Себе прикрасимо

І вип'ємо вина,

А потім хай той цвіт і опадає!

(笠沙弥 — Каса-но Самі)

わ その
我が園に

うめ はなち
梅の花散る

ひさかたの

あめ ゆき
天より雪の

なが く
流れ来るかも

(V, 822)

105

Чи білоцвіт зі сливи облітає

В моїм саду?

Чи, може, то сніжок

З небес одвічних

Струменить на землю?

(大伴旅人 — Отомо-но Табіто)

よろづよ
万代に

とし き ふ
年は来経とも

うめ はな
梅の花

た
絶ゆることなく

さ わた
咲き渡るべし

(V, 830)

106

За роком рік

Спливуть тисячоліття,

Але незмінно будуть на землі,

Як і сьогодні,

Сливи розквітати!

(佐氏子首 — Садзі-но Кообіто)

はる の
春の野に
きり た わた
霧立ち渡り
ふ ゆき
降る雪と
ひと み
人の見るまで
うめ はなち
梅の花散る
(V, 839)

107

Весняним полем

Стелиться туман,

Сливовий цвіт на землю опадає,

А людям мариться,

Що падає сніжок!

(田氏真上 — Дендзі-но Макамі)

わ せ こ
我が背子が

け きぬうす
着る衣薄し

さ ほ かぜ
佐保風は

いたくな ふう
いたくな吹きそ

いへ いた
家に至るまで

(VI, 979)

108

Не дми занадто, вітре,

Над Сахо*,

Аж доки не повернеться додому

Мій любий небіж

У легкім вбранні!

(大伴坂上郎女 — Отомо-но Саканое-но Трацуме)

* Сахо — назва місцевості та річки в преф. Нара.

かりたか
獵高の

たかまとやま
高円山を

たか
高みかも

い く つき
出で来る月の

おそ て
遅く照るらむ

(VI, 981)

109

Які ж високі гори *Такамато**

У *Карітака***!

Як же пізно тут

Світити в небі

Місяць починає!

(大伴坂上郎女 — *Отото-но Саканое-но Ірацуме*)

* *Такамато* (*Такамадо*) — гори на схід від м. *Нара*.

** *Карітака* — назва місцевості в південно-східній частині преф. *Нара*.

いへざか
家離り

たび
旅にしあれば

あきかぜ
秋風の

さむ ゆふへ
寒き夕に

かりな わた
雁鳴き渡る

(VII, 1161)

110

Покинув дім

І знову у дорозі!

Осінній вітер,

Вечір крижаний,

І перелітні гуси плачуть в небі.

(Невідомий автор)

ゆふ
夕なぎに
あさりする鶴^{たづ}
しほみ
潮満てば
おきなみたか
沖波高み
おの つまよ
己が妻呼ぶ
(VII, 1165)

111

У затишку вечірнім журавлі
Собі поживи у воді шукають.
Коли ж припливні хвилі височать,
Свою дружину
Кожен окликає.

(Невідомий автор)

とほ
遠くありて
くも む み
雲居に見ゆる
いも いへ
妹が家に
はや いた
早く至らむ
あゆ くろこま
歩め黒駒
(VII, 1271)

На обрії далекім поміж хмар

Дружини любої

Видніється оселя.

Тож поспішай, мій коню вороний!

Дістатися я хочу якнайшвидше!

(柿本人麻呂 — *Какіномото-но Хітомаро*)

わた そこ
海の底

しづ しらたま
沈く白玉

かぜ ふ
風吹きて

うみ あ
海は荒るとも

と や
取らずは止まじ

(VII, 1317)

113

Нехай вирує море,

Вітер віє —

Не зупинюсь,

Аж доки з глибини

Перлину білосніжну не дістану!

(Невідомий автор)

さきは
幸ひの

ひと
いかなる人か

くろかみ
黒髪の

しろ
白くなるまで

いも こゑ き
妹が声を聞く

(VII, 1411)

114

Який щасливий

Той з чоловіків,

Хто голос любої дружини може чути

Аж поки не покриє сивина

Волосся чорне!

(Невідомий автор)

わ せ こ
我が背子に
み おも
見せむと思ひし
うめ はな
梅の花
み
それとも見えず
ゆき か
雪の降れば
(VIII, 1426)

115

Сливовий цвіт

Хотів я показати

Своєму приятелю...

Як його тепер

В саду під снігопадом розпізнати?

(山部宿禰赤人 — Ямабе-но Сукуне Акахіто)

はるさめ
春雨の

しくしく降るに

かかまと
高円の

やま さくら
山の桜は

いかにかあるらむ

(VIII, 1440)

116

Дощі весняні

Ллються без упину!

Що ж буде з вишнями гірськими,

Що ростуть

На кам'янистих схилах *Такамато**?

(河辺東人 — *Кавае-но Адзумато*)

* *Такамато* (*Такамадо*) — див. стор. 109.

う^きち霧らし
ゆ^ききは^ふ降りつつ
しかすがに
わ^ぎへ^{その}我家の園に
うぐひす^な鳴くも
(VIII, 1441)

117

Туман довкола.

Падає сніжок.

Та попри все

Щебече соловейко

Біля оселі у моїм саду.

(大伴家持 — Отомо-но Якамоті)

はな
この花の

ひと うち
一よの内に

ももくさ
百種の

こと「ぞ」こも
言を隠れる

おほろかにすな

(VIII, 1456)

(Вірш-послання жінці разом із гілкою квітучої вишні)

На кожній з пелюсток

Цих білих квітів

Таїться безліч щиросердих слів.

Не треба їх цуратися,

Кохана!

(藤原朝臣広綱 — Фудзівара-но Асомі Хіроцугу)

はな
この花の
ひと うち
一よの内は
ももくさ
百種の
こと も
言持ちかねて
を
折らえけらずや
(VIII, 1457)

119

(Вірш-відповідь)

На кожній з пелюсток

Цих білих квітів

Численних слів

Чомусь я не знайшла.

Напевно, загубились у дорозі!

(Невідомий автор)

はるかすみ

春霞

たなびく^{やま}山の

^{へな}隔れれば

^{いも}妹^あに逢はずて

^{つき}月^{「ぞ」}を^へ経にける

(VIII, 1464)

120

(Вірш-послання Отомо-но Якамоті своїй дружині)

Нас гори розділяють,

Оповіті серпанком веснянім.

З тобою я

Вже місяць, як не бачився,

Кохана!

(大伴家持 — Отомо-но Якамоті)

こひ
恋しけば

かたみ
形見にせむと

わ
我がやどに

う「え」 ふじなみ
植ゑし藤波

いまさ
今咲きにけり

(VIII, 1471)

121

Сумуючи в розлуці,

Край оселі

Гліцинію на згадку посадив.

А нині хвилями

Гліцинія квітує!

(山部宿禰赤人 — Ямабе-но Сукуне Акахіто)

なにしかも
ここだく^こ恋ふる
ほととぎす
な^なこ^こあ^あき^き
鳴く声聞けば
こ^こひ^ひこ^こそ^そま^ま増され
(VIII, 1475)

Чому я так журюся за тобою?

Та ще нестерпнішою

Ця журба стає,

Коли зозулі голос

Раптом чую!

(大伴坂上郎女 — Отомо-но Саканое-но Ірацуме)

ひとり^み居て
もの^{おも}よ^ひひ
物思ふ夕に
ほととぎす
こ^なゆ^{わた}鳴き渡る
こ^{ころ}ころ
心しあるらし
(VIII, 1476)

123

Ку-ку! Ку-ку! — зозуля прокувала :

Мені, самотньому,

У темряві нічній.

Напевно,

Серцем тугу зрозуміла!

(小治田朝臣広耳 — Оваріда-но Асомі Хіромімі)

ひさかたの

あま ま を
雨間も置かず

くもがく
雲隠り

な 「ぞ」 ゆ
鳴きそ行くなる

わ さ だ かり
早稲田雁がね

(XIII, 1566)

124

З небес одвічних —

Безупинний дощ!

Поля зелені покидають гуси

Й, гелгочучи,

Зникають поміж хмар.

(大伴家持 — Отомо-но Якамоті)

おほばやま
祖母山

かすみ
霞たなびき

よ
さ夜ふけて

わ ふねは
我が舟泊てむ

と し
泊まり知らずも

(IX, 1732)

125

Серпанок стелиться
По схилах *Обаями**,
Темніє ніч,
І де мені тепер причалити свій човен,
Я не знаю!

(暮師 — Госі)

* *Обаяма* (*Ооба-яма*) — гора неподалік узбережжя Тихого океану на межі префектур *Вакаяма* та *Міе*.

はるさめ
春雨は

いたくな降りそ

さくらばな
桜花

いまだ見なくに

散らまく惜しも

(X, 1870)

Не лий занадто,

Дощику весняний!

Бо якщо цвіт вишневий опаде,

Якого ще не бачив,

Прикро буде!

(Невідомий автор)

のへみ
野辺見れば
なでしこが^{はな}花
咲^さきにけり
あ^あま^まあ^あき^あは
我が待つ秋は
ちか^ちか^かづ^づ
近付くらしも
(X, 1972)

127

Очікувана осінь, ма́буť, скоро! —

Я зрозумів,

Побачивши в полях

Гвоздики,

Що розквітли буйним квітом.

(Невідомий автор)

わたりもり
渡守ふね わた
舟はや渡せひととせ
一年にふたたびかよ
二度通ふきみ
君にあらなくに

(X, 2077)

Мерщій, човняре,

Човен переправ!

Бо вдруге в цьому році

Мій коханий

Не зможе вже відвідати мене!*

(Невідомий автор)

* За легендою, закохані зірки Вега та Волопас, які були розлучені Богом, можуть зустрічатися лише раз на рік, переправляючись через *Небесну Ріку*.

あきかぜ
秋風は

すず
涼しくなりぬ

うまな
馬並めて

の ゆ
いざ野に行かな

はぎ はなみ
萩の花見に

(X, 2103)

129

Осінній вітер

Холодом повіяв.

Ну, що ж! Рівняймо коней —

І в поля!

На пізній цвіт *xagi** помилуватись.

(Невідомий автор)

* *Xagi* — куцоподібна рослина родини бобових з квітами рожевого та білого кольору (лат.: *Lespedeza*).

あきかぜ
秋風に

やまと こ
大和へ越ゆる

かり
雁がねは

とほ
いや遠ざかる

くもがく
雲隠りつつ

(X, 2128)

З осіннім вітром разом

До *Ямато** і гуси повертаються:

Десь там — за хмарами

Поволі затихають

І пропадають їхні голоси!

(Невідомий автор)

* *Ямато* — див. стор. 52.

かり き
雁は来ぬ

はぎ ち
萩は散りぬと

をしか
さ雄鹿の

な こゑ
鳴くなる声も

うらぶれにけり

(X, 2144)

131

І гуси прилетіли,

І, зів'явши,

Обсипався на землю цвіт *xagi**,

І навіть оленя

Вже посмутнішав голос!

(Невідомий автор)

* *Xagi* — див. стор. 129.

あきた か
秋田刈る

かりほ つく
仮廬を作り

わ を
我が居れば

ころもでさむ
衣手寒く

つゆ「ぞ」お
露そ置きにける

(X, 2174)

Живу у курені,

Що збудував,

Збираючи врожай в осіннім полі.

Від холоду нічного рукави

Росою покриваються щоночі.

(Невідомий автор)

ながつき
九月の

あめ
しぐれの雨に

ぬ とほ
濡れ通り

かすが やま
春日の山は

いろづ
色付きにけり

(X, 2180)

133

Після осінніх затяжних дощів

Промокнувши цілком,

Гора *Касуга**

Вбрання золотолісте

Одягла!

(Невідомий автор)

* *Касуга* — назва мальовничої гори на схід від м. *Нара*.

ふるさと
故郷の

はつ ば
初もみじ葉を

たを も
手折り持ち

け ふ 「ぞ」 わ こ
今日そ我が来し

み ひと
見ぬ人のため

(X, 2216)

134

Для тих,
Хто ще не бачив цього дива,
Із давньої столиці я приніс
У першій золотій осінній
Гілку клена!

(Невідомий автор)

いしにかみ

石上

ふる かむすぎ
布留の神杉

かむ
神さぶる

こひ われ
恋をも我は

さら
更にするかも

(XI, 2417)

Як кипарис священний

Біля храму *Фуру-Ісонокамі**,

Я також

Уже зістарівся,

Але кохаю знову!

(Невідомий автор)

135

* *Фуру(-но) Ісонокамі(-дзінгу)* — давній синтоїстський храм, розташований у сучасному м. *Тенрі* (преф. *Нара*). За часів імператорів *Анко* /453–456/ та *Нінкен* /488–498/ тут знаходилася столиця країни.

かにかくに

もの おも
物は思はじ

あさつゆ
朝露の

あ み ひと
我が身一つは

きみ
君がまにまに

(XI, 2691)

136

Чи так, чи ні?

Вагатися не буду!

Тобі дарую тіло я своє,

Адже воно —

Що та роса ранкова!

(Невідомий автор)

わ せ こ
我が背子に
あ こ
我が恋ふらくは
なつくさ
夏草の
か そ
刈り除くれども
お
生ひしくごとし
(XI, 2769)

137

Моє кохання,
Мов травичка влітку:
Скільки не скошуй —
Все одно вона
Щоразу знову буйно виростає!

(Невідомий автор)

ひと み
人の見て

ことが
言咎めせぬ

いめ われ
夢に我

こよひいた
今夜至らむ

やどさすなゆめ

(XII, 2912)

Аби не дорікали мені люди,

Побачивши,

До тебе уві сні

Цієї ночі я прийду, коханий!

Не замикай хатиночку свою!

(Невідомий автор)

ふたり
二人して

むす ひも
結びし紐を

ひとりして

あれ と み
我は解き見じ

ただ あ
直に逢ふまでは

(XII, 2919)

139

Зав'язаний удвох

Шнурок таємний

Один ніколи я не розв'яжу,

Аж поки не зустрінемось

З тобою!

(Невідомий автор)

いまさら
今更に

こ きみ
恋ふとも君に

あ
逢はめやも

ぬ よ お
寝る夜を落ちず

いめ み
夢に見えこそ

(XIII, 3283)

140

Хоча й кохаю, любий,

Відтепер

З тобою зустрічатися не зможу.

Аби тебе побачити вві сні —

Лише тому я засинати буду!

(Невідомий автор)

よ
さ夜ふけて
いま あ
今は明けぬと
と あ
戸を開けて
き ゆ きみ
紀伊へ行く君を
いつ ま
何時とか待ちむ
(XIII, 3321)

141

Не встигла ніч стемніти,

Як світає!

Я двері відчиняю і тебе

Із краю Кі*, коханий,

Виглядаю.

(Невідомий автор)

* Кі (Кіі) — історична назва провінції в південній частині о. Хонсю.

やなぎ
柳こそ

きは
伐れば生えすれ

よひと
世の人の

こひし
恋に死なむを

いかにせよとそ^{「そ」}

(XIV, 3491)

142

Вербу зрубають —

Знову виростає!

А чим зарадити

На білім світі тим

Хто від свого кохання помирає?

(Невідомий автор)

かなとだ
金門田を

あらがきまゆみ

ひと
日が照れば

あめま
雨を待とのす

きみま
君をと待とも

(XIV, 3561)

143

Як дощ очікує

Потріскана від сонця

Земля в засохлім полі край воріт,

Так я тебе чекаю,

Мій коханий!

(Невідомий автор)

いはばし
石走る

たき
滝もとどろに

なく せみ
鳴く蟬の

こゑ き
声をし聞けば

みやこ おも
都し思ほゆ

(XV, 3617)

144

Коли розчув крізь гуркіт водоспаду,
Що вниз зривається зі скель,
Цикади спів,
Столицю *Нару**
Пригадав відразу.

(Невідомий автор)

* *Нара* — див. стор. 91.

いま
今よりは

あきづ
秋付きぬらし

あしひきの

やままつかげ
山松陰に

な
ひぐらし鳴きぬ

(XV, 3655)

145

Віднині, ма́буць,

Осінь наступає:

У за́тінку сосновім

Серед гір

Свої пісні виспівують цикади!

(Невідомий автор)

いも おも
妹を思ひ

い ね
眠の寝らえぬに

あき の
秋の野に

をしかな
さ雄鹿鳴きつ

つまおも
妻思ひかねて

(XV, 3678)

146

Не спиться —

Все сумую по коханій!

В осіннім полі олень усю ніч,

Такóж сумуючи,

Свою дружину кличе.

(Невідомий автор)

ほととぎす

^{あひだ}間 ^おしまし置け

^な ^な汝が鳴けば

^あ ^も ^{こころ}我が思ふ心

いたもすべなし

(XV, 3785)

147

Зозуле,

Зупинись хоча б на мить!

Коли кувати ти розпочинаєш,

Душа моя засмучена

Болить.

(中臣宅守 — Накатомі-но Якаморі)

はる
春さらば

かざしにせむと

あ おも
我が思ひし

さくら はな
桜の花は

ち ゆ
散り行けるかも

(XVI, 3786)

148

Все марилося мені:

Весна настане —

Прикрашу цвітом сакури себе...

Опав той цвіт,

І сліду не лишилося!

(Невідомий автор)

* За легендою, цей і наступний вірш були складені двома друзями, закоханими в одну дівчину. Звали її *Сакурако* (*Вишенька*). Аби примирити друзів, вона змушена була накласти на себе руки.

いも な
妹が名に

かけたる 桜

はな さ
花咲かば

つね こ
常にや恋ひむ

とし
いや年のはに

(XVI, 3787)

149

Щороку,

Коли вишня зацвіте,

Твоїм ім'ям наречена,

Кохана,

З любов'ю буду згадувать тебе!

(Невідомий автор)

みなとかぜ

湊風

さむ ふ
寒く吹くらし

なごえ
奈呉の江に

つまよ
妻呼びかはし

たづ な
鶴さはに鳴く

(XVII, 4018)

150

Холодний вітер

З гавані доносить

Плач журавля,

Що подругу свою

До себе кличе у затоку *Наго**.

(大伴家持 – Отомо-но Якамоті)

* *Наго* – назва місцевості й морської затоки у провінції *Еттю* (одна з північних провінцій *Ямато*).

つきま
月待ちて

いへ ゆ
家には行かむ

わ さ
我が挿せる

あか たちばな
赤ら橘

かげ み
影に見えつつ

(XVIII, 4060)

151

Піду додому,

Місяця діждавшись:

Засяють встромлені у зачіску мою

Плоди ясно-червоні

Помаранчі!

(粟田女王 — Авата-но Окімі /принцеса Авата/)

はる その
春の園

くれなゐ
紅にほふ

もも はな
桃の花

したで みち
下照る道に

い た をとめ
出で立つ娘子

(XIX, 4139)

Весняний сад

Увесь в рожевім сяйві

Квігучих персиків!

Красуня молода,

Мов зачарована, завмерла на дорозі.

(大伴家持 — Отото-но Якамоті)

ふちなみ
藤波を

かりほ つく
仮廬に造り

うらみ
浦廻する

ひと し
人とは知らに

あま み
海人とか見らむ

(XIX, 4202)

153

Катаємось у затінку гліциній

Уздовж затоки.

Хто не знає нас,

Побачивши, подумає:

Рибалки!

(久米継麻呂 — Куме-но Цугумаро)

このしぐれ
いたくな^ふ降りそ
わぎもこ
我妹子に
み
見せむがために
もみちと
黄葉取りてむ
(XIX, 4222)

154

Не лий занадто,
Дощику осінній!
Я золота кленового візьму,
Щоб показати
Дівчині коханій.

(久米広綱 — Куме-но Хироцуна)

はる の
春の野に

かすみ
霞たなびき

がな
うら悲し

ゆふかけ
この夕影に

な
うぐひす鳴くも

(XIX, 4290)

155

Весняним полем

Стелиться серпанок,

А серцем — смуток:

Знову соловей

Витьохкує у затінку вечірнім.

(大伴家持 — Отомо-но Якамоті)

うらうらに

て はる ひ
照れる春日に

あ
ひばり上がり

こころかな
心悲しも

おも
ひとりし思へば

(XIX, 4292)

156

У день весняний,
Виблений сонцем,
Коли зринає жайворон увисьь,
Від самоти
На серці в мене смуток!

(大伴家持 — Отомо-но Якамоті)

みづとり
水鳥の

た いそ
発ちの急ぎに

ちちはは
父母に

ものは け
物言ず来にて

いま くや
今ぞ悔しき

(XX, 4337)

157

Зірвався з дому,

Наче птах з води,

Батькам своїм

Ні слова не сказавши...

Ох! Як же я розкаююсь тепер!

(有度部牛麻呂 — Утобе-но Усімаро)

ちちはは
父母がかしらかな
頭搔き撫でさ
幸くあれてい けとば
言ひし言葉ぜわす
忘れかねつる

(XX, 4346)

Мою голівку

Пестили батьки,

Віщуючи мені

Щасливу долю.

Ніколи не забуду я тих слів!

(文部稻麻呂 – Хасебе-но Інамаро)

いへかぜ
家風は

ひ ひ か
日に日に吹けど

わぎもち
我妹子が

いへごとも
家言持ちて

く ひと
来る人もなし

(XX, 4353)

159

Із краю рідного

Щодня лиш вітер віє!

А від дружини любої

Ніхто

Жаданого привіту не приносить!

(丸子連大歳 — Мароко-но Мурадзі Отосі)

ほととぎす
なほも^な鳴かなむ
もと^{もと}ひと^{ひと}
本つ人
かけつつもとな
あ^あを^ねし^な泣くも
(XX, 4437)

Закуй, зозуле, знову,
Щоб про тих, кого уже немає,
Я згадала
Й заплакала,
Почувши голос твій!

(元正天皇 — імператриця Генсьо)

あらた
新しき
とし はじ
年の初めの
はつはる
初春の
け ふ ふ ゆき
今日降る雪の
い や し け 吉事
よ ごと
(XX, 4516)

161

В Новому році
Ранньою весною
Нового снігу знову намело.
Що ж! Сніг сьогоднішній
Добробут обіцяє!

(大伴家持 — Отомо-но Якамоті)

古今
和歌集

КОКІН-СЮ
(КОКІН-ВАКА-СЮ)

ЗБІРКА
СТАРИХ І НОВИХ
ПІСЕНЬ

(905 р.)

Якщо антологія «Ман-йо-сю» стала поетичним пам'ятником епохи *Нара* (710–794 рр.), то антологія «Кокін-сю» (повна назва: «Кокін-вака-сю» – «Збірка старих і нових /японських/ пісень»), складена за наказом імператора *Дайго* (897–930) в 905 р. кількома відомими поетами того часу на чолі з *Кі-но Цураюкі* (868–946), мала стати і дійсно стала поетичним монументом епохи *Хей-ан* (794–1185 рр.). Столицею Японії в цей історичний період було м. *Кіото*, яке спочатку також отримало назву *Хей-ан(кьо)* (досл. з яп.: «Столиця миру й спокою»), де серед місцевої аристократії панував культ краси, а розвиток культури та мистецтва сягнув небачених до цього часу висот. Цьому значною мірою сприяла політична стабілізація в країні після цілої низки кризових міжусобних війн.

Про те, що антологія «Кокін-сю» була покликана стати спадкоємницею «Ман-йо-сю» та кращих поетичних традицій минулого, свідчить не лише її первісна назва «Сьоку Ман-йо-сю» (досл.: «Продовження Ман-йо-сю»), але й структурна композиція збірки, що теж складалася з 20 книг (сувоїв) і містила 1100 віршів. Серед них лише декілька були написані у жанрі *тьока* («довга пісня») чи *седока*, а решта – у жанрі *танка*. Ця строфічна форма в ті часи називалась «вака» – «японська пісня», що й знашло своє віддзеркалення в повній назві нової поетичної антології.

Оскільки передмова до «Кокін-сю» *Кі-но Цураюкі* має дуже важливе значення для розуміння японської поезики VIII–XIII ст., ми наводимо її повністю.

ПЕРЕДМОВА

КІ-НО ЦУРАЮКІ¹

Пісні *Ямато*²! Насінням, з якого проростають тисячі й тисячі цих пісень-листочків, є людське серце. Люди, що живуть на цьому світі, неначе густими заростями, оплетені безліччю справ і турбот. І те, що в них на серці, те, що вони бачать і чують, висловлюють вони у своїх піснях. Соловей, який співає серед квітів, жаба, що живе у воді, — коли ми чуємо їхні голоси, то розуміємо: немає жодної живої істоти, яка б не співала власної пісні. Без будь-яких зусиль рухає вона небом і землею, породжує співчуття у невидимих злих духів, вносить злагоду у взаємини чоловіка та жінки, заспокоює серця лютих ратників. І все це — пісня!

Пісні виникли ще в ті часи, коли тільки-но з'явилися небо і земля. Саме тоді народилася пісня про те, як під плавучим небесним мостом з'єдналися два божества — чоловік та жінка³.

Але як свідчать стародавні легенди, що дійшли до наших часів, пісням, складеним на одвічних небесах, передували пісні Богині *Сітатеру Хіме*.

Сітатеру-хіме була дружиною *Амевака-хіко*. У її пісні, що славилася божественного старшого брата, співалося про те, як сяйво його краси, відбиваючись, осяває і гори, і долини. Але то були ще, мабуть, пісні *Ебісу*⁴, оскільки вони не мали ні сталої кількості складів, ні справжньої форми віршів.

А на землі пісні пішли від Бога *Сусано О-но Мікото*. У вік Богів, які руйнували скелі, число складів (знаків) у вірші ще не установилося. Пісні були занадто простими, оспівували довкілля, і зрозуміти душу слова було важко. Лише тоді, коли настав вік людей⁵, разом з появою *Сусано О-но*

¹ У тексті «Передмови» *Кі-но Цураюкі* трапляються вставки, зроблені вже після смерті головного укладача «*Кокін-сю*». Деякі з них приписуються *Фудзіварі Кіто* (966–1041), інші — *Фудзіварі Юкінарі* (972–1027) або *Фудзіварі Садаіе /Тейка/* (1162–1241). Та оскільки оригінал «*Кокін-сю*» не зберігся, фахівці й досі сперечаються з цього приводу, намагаючись остаточно з'ясувати це складне питання. Перекладаючи текст «Передмови», ми користувалися виданням «*Кокін-сю*», зазначеним у переліку використаних першоджерел (№4), яке було надруковане за списком *Фудзіварі Садаіе /Тейка/* від 1223 р.

² *Ямато* — див. примітку на с. 52.

³ Мова йде про синтоїстські божества *Ідзана-мі-но Мікото* та *Ідзанагі-но Мікото*.

⁴ *Ебісу* (夷) — «варвари», «дикуни», а також (заст., зневажл.) — «селюки».

⁵ За синтоїстською міфологією, вік людей починається з появою Богині *Аматерасу*.

Мікото з'явилась і пісня з тридцяти одного складу. *Сусано О-но Мікото* був братом Богині *Аматерасу Омікамі*. Коли він будував палац у *Ідзумо*¹, щоб поселитися в ньому зі своєю дружиною, то побачив, як підіймаються рядами хмари восьми різних кольорів, і склав таку пісню:

* * *

Над *Ідзумо*¹ нависли вісім хмар,
І вісім мурів височать.
Ці вісім мурів
Я зводжу, щоб дружину захищать.
Ці вісім мурів!

166

Таким чином, милоючись квітами чи заздючи пташкам, відчуваючи таємничу чарівність весняного серпанку або ж сумуючи за россою, що зникає, поступово стали вливати люди свою душу в численних і різноманітних піснях.

Як далека мандрівка, що триває місяці чи роки, розпочинається з першого кроку, як висока гора, що сягає аж за хмари у небі, починається з крихітних пилюнок та крупинок землі на підніжжі — так розвивалась і поезія.

Пісня про затоку *Наніва*² була піснюю, яка сповістила про початок доби правління *Мікадо*³. Коли *Осасарі-но Мікото*, будучи ще принцем, перебував у *Наніва*, то вони разом зі своїм молодшим братом навперемінно протягом трьох років поступалися один одному титулом принца-наступника, ніяк не погоджуючись вступити на престол. Тоді чоловік, якого звали *Вані*, стривожений цим, склав і підніс Володареві пісню. Оспівані в цій пісні квіти були квітами сливи.

Була також жартівлива пісня про гору *Асака*, яку склала дівчина-служниця. Коли *Кадзуракі-но Окімі* послали на північний схід країни у край *Мітіноку*⁴, він залишився незадоволений бенкетом, улаштованим на його честь тамтешнім намісником. І хоч той облаштував як слід місце та приготував усе необхідне, він перебував у поганому настрої. Тоді одна дівка, що прислуговувала на бенкеті, взяла наповнений вином келих і піднесла йому разом з піснюю. І серце принца відразу пом'якшало.

¹ *Ідзумо* («країна Богів») — історична назва місцевості на узбережжі Японського моря (східна частина сучасної преф. *Сімане*, о. *Хонсю*), нині — один із головних центрів снітоїзму в Японії.

² *Наніва* — давня назва морської затоки в м. *Осака*.

³ *Мікадо* — імператор; мова йде про імператора *Нінтоку* (313–399 рр.).

⁴ *Мітіноку* — давня назва місцевості (преф. *Міагі*).

Ці дві пісні вважаються «матір'ю» та «батьком» японських пісень і наводяться на початку всіх існуючих навчальних посібників з письма (каліграфії).

Спочатку налічувалося шість видів пісень — так само, як у китайській поезії. Перший серед них — *сое-ута*¹. Саме такою була пісня, яку піднесли імператору *Осасагі-но Мікото*:

Розквітли квіти
В бухті *Нахіва*²!
Прийшла весна,
Змінивши довгу зиму,
І на деревах квіти розцвіли!

Другий — *кадзое-ута*³:

Вишневий цвіт
Бентежить нам серця!
Мабуть, тому,
Що він також не знає
Ні долі власної, ні власного кінця!

У цих піснях оспівується все так, як є, простими словами, без будь-яких порівнянь чи інших подібних засобів. Що можна сказати про ці пісні? Їх душа незагнєнна. Саме тому такі пісні можна віднести також до п'ятого виду пісень — *тадагато-ута*.

Третій вид — *надзурае-ута*⁴:

Покрис землю іній на світанні,
І ти мене покинеш,
Любий мій!
Як іній,
Я розтану від кохання.

Такі пісні, оспівуючи щось, уподібнюють одне іншому, шукаючи певну схожість. Якщо ж наведена пісня не дуже вдало віддзеркалює таке визначення, тоді краще навести таку:

¹ *Сое-ута* — пісня-натяк, вірш алгоричного змісту.

² *Нахіва* — див. примітку на с. 167.

³ *Кадзое-ута* — пісня-переказ, вірш описового характеру.

⁴ *Надзурае-ута* — пісня-уподібнення.

* * *

Немов личинку в коконі,
Плекають мене батьки —
Невже на самоті
Без любові
Я вікувати буду?¹

Четвертий вид — *татое-ута*²:

* * *

Моя любов незмірна,
Мов піщинки
На узбережжі моря *Арісо*³,
Які також
Не можна полічити!

У цих піснях почуття душі висловлюються через образи різних трав, дерев, птахів та звірів. Вони не мають жодного прихованого змісту. Але засоби вираження в даному випадку дещо відрізняються від тих, що застосовуються в піснях першого виду, тобто в *сое-ута*. Наведемо ще один відповідний приклад таких пісень:

* * *

Кудись поніс
Раптовий подих вітру
Струмочки диму з огнищ солярів,
Що сіль випарюють
На узбережжі *Сума*⁴.

П'ятий вид — *тадагото-ута*⁵:

* * *

Якби неправди в світі не було,
З якою радістю
Ми слухали б, напевно,

¹ Вірш невідомого автора з антології «*Ман-йо-сю*» (XII, 299f).

² *Татое-ута* — пісня-порівняння, у якій образа створюється через алюзію.

³ *Арісо(-умі)* — «*Бурхливе море*», давня постична назва затоки *Толяма* в Японському морі.

⁴ *Сума* — назва затоки та місцевості на узбережжі Внутрішнього Японського моря (о. *Хонсю*), де в минулому в солярнях випарювали з водоростей сіль.

⁵ Вірш невідомого автора з антології «*Кокін-сю*» (XIV, 708).

⁶ *Тадагото-ута* — пісня про звичайні речі.

Слова промов палких
Із уст людських!¹

У цій пісні оспівується *справедливий та чесний світ*, яким би він мав бути. Але дух цієї пісні все ж таки не повністю відповідає її визначенню, тому краще було б назвати її *томе-ута*². Ось інший приклад:

Гірськими вишнями
Милуюсь досхоchu!
На щастя, вітер ще не встиг зірвати
Та рознести по світу
Сніг-парчу!

Шостий вид — *іваї-ута*³. Наприклад:

Воістину розкішний цей палац!
Чотирилисником,
Трилисником-травою⁴
Від нього галереї
Простяглись!

У таких піснях прославляється цей світ, звельчуються Боги. Але й ця пісня не зовсім відповідає своєму визначенню. Тому краще наведемо інший приклад:

На полі в *Касуга*⁵
Я першу зелень⁶
Для тебе рвав:
Хай знають всі Боги —
Тисячоліття я тобі бажаю!⁷

Та чи можна взагалі всі пісні розділити на шість видів?

¹ Вірш невідомого автора з антології «Кокін-сю» (XIV, 712).

² *Томе-ута* — пісня-бажання.

³ *Іваї-ута* — пісня-вітання (славослів'я).

⁴ У оригіналі: 三枝 («сакі-куса»); сучасна назва: 山百合 («яма-юрі») — гірська золотиста лілія.

⁵ *Касуга* — див. примітку на с. 133.

⁶ На початку року в Японії збирають та їдять молоду зелень, яка, за легендами, додає людям життєдатності, сприяє їх довголіттю.

⁷ Вірш із антології «Кокін-сю» (VII, 357), який приписується *Сосей-хосі*.

У наш час, коли люди почали все більше лікуватися про зовнішню красу, а їхні серця приваблюють лише блиск та марнославство, з'явилася безліч пустих і легковажних пісень, які складаються з тієї чи іншої нагоди. Пісня знайшла собі притулок у оселях любострасників, де вона марніє в безвісності, загниваючи, неначе впаде дерево. Хіба що в окремих місцях, де її ревно оберігають, прозирне вона, як волость очеретини.

Якщо ж пригадати, як починалася пісня, то розумієш, що зовсім іншою мала б бути її доля.

Колись, ще в давні часи, весняним ранком, коли розквітали вишні, чи осінньої ночі, коли світив місяць, Володарі наші — *Мікадо*¹ скликали до себе придворних і повелівали їм складати відповідні пісні. Іноді, щоб оспівати вишневий цвіт, деякі з них заради цього вирушали в далекі краї, інші, щоб висловити свої почуття під час милування місяцем, прямували крізь морок ночі в гірські нетрі. А потім Володарі, слухаючи їхні пісні, оцінювали — які з них майстерні та мудрі, а які легковажні.

Складали пісні й про інше. Прославляючи Володарів, згадували поети і «*маленький камінець*»², і гору *Цукубу*³, щоб висловити свої почуття, коли вони були в захваті, а їхні серця переповнювала радість; оспівуючи кохання, порівнювали його з димом, що в'ється над горою *Фудзі*⁴; слухаючи голоси маленьких коників поміж соснами, сумували за друзями й усвідомлювали, що вони теж старіють разом з тими двома соснами, що в *Такасаго*⁵ та *Суміноє*⁶; дивлячись на гору *Отоко*⁷, зі смутком згадували далеку юність, як згадували її також, помітивши квітку *омінаєсі*⁸, — і лише в піснях знаходили відряду.

А ще, коли весняним ранком бачили вони, як обсіпаються квіти; коли осінньої ночі чули шерех листя, що падає з дерев; коли, дивлячись у дзеркало, помічали, як з літами додається снігу на голові та хвиль-зморшок

¹ *Мікадо* — див. примітку на с. 167.

² Див. вірш із антології «*Кокін-сю*» (VII, 343).

³ *Цукуба* — гора в північній частині о. *Хонсю* на схід від м. *Токіо*.

⁴ *Фудзі* (*Фудзі-сан*, *Фудзіяма*) — гора вулканічного походження в центральній частині о. *Хонсю*.

⁵ *Такасаго* — назва місцевості на узбережжі Внутрішнього Японського моря.

⁶ *Суміноє* — морська затока поблизу м. *Осака*. Див. вірні з антології «*Кокін-сю*» (XVII, 905; XVII, 906).

⁷ Гора *Отоко* (*Отоко-яма*, досл. з яп.: «*Чоловіча*» / «*Парубоча*» / гора) — невисока гора (143 м) неподалік від м. *Кіото*.

⁸ *Омінаєсі* (досл. з яп.: «*дівоча квітка*») — висока рослина з дрібними квітами жовтого кольору (*лат.*: *Patrinia scabiosaeifolia*).

на обличчі; коли бачили росу на траві або ж піну на воді, — то з подивом і жахом усвідомлювали вони і власну тлінність.

Траплялося, що заможні та гордовиті ще вчора, вони раптом утрачали все на світі, стаючи жебраками, і навіть найкращі друзі цуралися їх. І тоді деякі з них «здіймали хвилю вище вершини Мацу-ями»¹, деякі «черпали воду з джерел Нонака»², інші подовгу милувались осіннім листям хагі³ чи рахували на світанні «удари крил бекаса» по воді, деякі скаржилися на прикросі долі, порівнюючи її мінливість з кільцями бамбука, або ж, використовуючи образ річки Йосіно⁴, нарікали на швидкоплинність життя в цьому світі. І коли дізнавалися раптом, що дим більш не піднімається над вершиною Фудзі, або чули про те, що стародавній міст Нагара⁵ оновлено, — лише в пісні знаходили вони спокій і розраду.

Такими були наші пісні ще з прадавніх часів, але тільки в епоху Нара⁶ набули вони широкого розповсюдження. У ті часи Володарі наші добре розуміли душу пісні, і не випадково, що саме тоді з'явився чародійник пісні — *Какіномото-но Хітомаро*, який був міністром третього рангу. Можна сказати, що в той час саме поезія єднала правителів і їх підданих. Багряне листя, що пливло осіннім вечором по річці *Тацута*⁷, здавалось імператорові золотою парчею, а квітучі вишні в горах *Йосіно*⁴ ввижались серцю *Хітомаро* білосніжними хмаринками.

І був ще чоловік на ймення *Яма(но)бе-но Акахіто*. Як ніхто інший, був він майстром у складанні пісень. Важко поставити *Хітомаро* вище за *Акахіто*, так само, як і *Акахіто* поставити нижче за *Хітомаро*.

Ось пісня, яку склав імператор *Нарі*⁸:

¹ *Мацу-яма (Сусе-но Мацу-яма)* — гора поблизу м. *Тагадзьо* в північній частині о. *Хонсю* (преф. *Міягі*).

² *Нонака* (досл. з яп.: «посеред поля /поля/») — давня назва однієї з долин у провінції *Ямато*.

³ *Хагі* — довголітня кущоподібна рослина роднини бобових з квітами рожевого та білого кольору (лат.: *Lespedeza*).

⁴ *Йосіно* — див. примітку на с. 81.

⁵ *Нагара* — міст через ріку *Йодо* в м. *Осака*.

⁶ *Епоха Нара* — історичний період (710–794 рр.), коли столицею країни було м. *Нара*.

⁷ *Тацута(-гава)* — ріка в преф. *Нара*.

⁸ Імператор *Хейдзей* (774–824); роки правління: 806–809.

172

* * *

Багряне листя річкою *Тацута*¹
Пливе в безладді.
Спробуй перейти —
Парча розкішна
Розірветься навпіл!

Хітомаро:

* * *

Сливовий цвіт!
Хіба ж його помітиш,
Коли з небес одвічних
Сипле сніг,
І все змішалось у густім тумані?

* * *

Ледь-ледь видніється
В ранковому тумані
За островом в затоці *Акасі*²
Той човен,
Що забрав мої надії!³

Акахіто:

* * *

Прийшов на поле веснянє
Фіалки рвати
І зачарований красою
На всю ніч
Залишився у полі ночувати!⁴

* * *

Затоплює косу
В затоці *Вака*⁵
Морський приплив —

¹ *Тацута* (-*гава*) — див. примітку на с. 243.

² *Акасі* — див. примітку на с. 90.

³ Вірш із антології «*Кокін-сю*» (IX, 409).

⁴ Вірш із антології «*Ман-йю-сю*» (VIII, 1424).

⁵ Затока *Вака* — мальовнича морська затока поблизу сучасного м. *Вакаяма* (преф. *Вакаяма*).

І з криком журавлі
Летять у прибережні очерети.¹

Окрім цих поетів, було багато інших майстрів пісні, які протягом поколінь змінювали один одного, як колінця бамбука. Складені ними та їх попередниками пісні були зібрані в окрему збірку, яку назвали «Ман-йо-сю».

З того часу можна згадати хіба що одного чи двох поетів, які б розуміли душу пісні та знали її минуле. У них також були як досягнення, так і невдачі. Час минав. Пройшло понад сто років. Змінилося десять поколінь Володарів. Але протягом цього часу небагато було тих, хто б знав діяння минулих літ, розбирався в піснях і вмів би їх складати.

Нині, говорячи про це, не стану я гадувати імена людей високого звання, оскільки не мені судити про них поспіхом.

Що ж стосується інших відомих поетів, то наведу лише імена з недалекого минулого, а саме²:

Содзьо Хендзьо. Його пісні — чудові за формою, але їм бракує широти. Вони схожі на красуню, намальовану на картині, дивлячись на яку, лише марно тривожить серце:

На гілочках смарагдових
Верби —
Нанизані на нитки намистинки:
Сріблясті крапельки
Весняної роси.

Листочки лотоса!
Не здатне і багно,
Заплямувати вашу чисту душу!
Не треба й перлами
Росинки називать!

Упавши з коня в полі *Сага*³, він склав:

¹ Вірш із антології «Ман-йо-сю» (VI, 919).

² Автор має на увазі й далі стисло характеризує творчість так званих «шістьох безсмертних (поетів)» (яп.: «роккасен»), до когорти яких належали: *Содзьо Хендзьо* (816–890), *Арівара-но Наріхіра* (825–880), *Фун'я-но Ясухіде* (?/ — кін. IX ст.), *Кісен-хосі* (перша пол. IX ст.), *Оно-но Коматі* (834/?/–900/?/), *Отото-но Куронусі* (824/?/ — поч. X ст.).

³ *Сага* — назва місцевості в північно-західній частині м. *Киото*.

* * *

Ім'ям спокушений,
Зірвав-таки тебе,
Дівоча квітко!¹
Та прошу — нікому
Ти про моє падіння не кажи!

Арівара-но Наріхіра. Серце його переповнювали почуття, але слів йому бракувало. Тому й пісні його немов зів'ялі квіти, які хоч і поблякли, та все ще зберігають аромат:

* * *

І місяць не такий,
І не така
Весна тепер приходить, як бувало!
Лиш я один
Такий же, як тоді!²

* * *

Багато хто
І місяця не любить:
Чим довше ми милуємося ним,
Тим швидше старіємо ми
На цьому світі!

* * *

Тієї ночі швидкоплинний сон!
Коли, дрімаючи,
Я знову його бачу
Ще ефемернішим
Здається він мені!

Фун'я-но Ясукіде. У слові він був майстерним, але форма його пісень не відповідала змісту. Тому й пісні його схожі на куща, вирядженого в розкішне вбрання:

* * *

Туті пориви хлять до землі
Дерева й трави
На полях рівнини.
Як влучно «*вітром в горах*» нарекли
Осіню «*бурю*»!¹

¹ Дівоча квітка (яп.: «омінаесі») — див. примітку на с. 231.

² Вірш із антології «Кокін-сю» (XV, 747).

Складено в день роковин смерті імператора *Фукакуса*²:

Сьогодні теж
Прощальний відблиск сонця
Погас в долині у густій траві¹,
Як і тоді,
Серпанком оповитій.³

Чернець *Кісен* з гори *Удзі*⁴. Слова його пісень туманні й невизначні, а їх початок не завжди сходиться з кінцем – немов милуєшся осіннім місяцем, прикритим завісою світанкових хмар:

Живу собі в оленячій краю
У горах *Удзі*,
На південнім сході.
Чому ж в столиці люди нарекли
Цей дивний край країною печалі?⁵

Складених ним пісень мало, і знаємо ми їх погано, щоб порівнювати та судити про них.

Оно-но Коматі наслідувала *Сотоорі Хіме*⁶, яка жила ще в давні часи. У її піснях є чарівність, але їм бракує сили. Вони схожі на красуню, змарнілу від туги. Проте від жіночих пісень, мабуть, і не варто чекати сили:

Того, про кого мріяла завжди,
Сьогодні уві сні своїм зустріла.
Якби я знала,

¹ Гра слів: ієрогліф 嵐 [*arasi*], який означає «буря» («буревій»), складається з двох частин – верхньої 山 [*yama*] («гора») та нижньої 風 [*kaze*] («вітер»). Див. також цей вірш у збірці «*Хяку-нін іс-сю*» (№22), де він наводиться в дещо зміненому написанні.

² Гра слів: ім'я імператора *Фукакуса* (Німьо-тенно /810–850/; роки правління: 833–850) перекладається з яп. як «густа трава».

³ Вірш із антології «*Кокін-сю*» (XVI, 846).

⁴ *Удзі* – гірський масив поблизу м. *Кіото*.

⁵ Див. вірш №8 із збірки «*Хяку-нін іс-сю*»

⁶ *Сотоорі Хіме* (*Сотохосі-но Ірацуме*) – відома поетеса, коханка імператора *Ін'ю* (412–453). Див. її вірші з історичної хроніки «*Ніхон-сьюкі*» (XIII, 65; XIII, 68).

Що то тільки сон,
Мабуть, не прокидалася б ніколи!¹

* * *

Як непомітно
В'яне квіт кохання
В серцях людей
На грішній цій землі!
Як неминуче в'яне квіт кохання!²

* * *

Немов трава-плавушник³,
Я також,
Коріння відірвавши, течією
Услід за долею сумною
Попливу!

А ось пісня *Сотоорі Хіме*:

* * *

Мабуть,
Мій любий прийде уночі:
Маленький павучок —
Прикмета вірна —
Сьогодні в сутінках до мене завітав!⁴

Отомо-но Куронусі. За формою його пісні відразливі. Вони нагадують мешканця гірського села, який з оберемком дров на плечах присів відпочити в затінку квітучої вишні:

* * *

Свою кохану згадую,
Коли
У небі плачуть гуси перелітні.
Невже вона
Не відає про це?

¹ Вірш із антології «*Кокін-сю*» (XII, 552).

² Вірш із антології «*Сінсен-вака-сю*» (V, 292).

³ Трава-плавушник — річні трав'янисті плавучі водорості (лат.: *Hottonia L.*).

⁴ Вірш із історичної хроніки «*Ніхон-сьюкі*» (XIII, 65).

* * *

Ну, що ж!
На гору *Дзеркало*¹ зійду —
На себе подивлюся,
Щоб дізнатися,
Наскільки я зістарівся уже?

Окрім цих поетів, були також інші імена, що множилися подібно до того, як розростається плющ у полі, рясніли, немов густе листя на деревах у лісі. Але хіба що їм самим пісні їхні здавалися піснями, бо інших, справжніх пісень, вони не знали.

І ось чотири пори року змінилися дев'ять разів з того часу, як на трон під небесами зійшов наш нинішній Володар². Повсюди широко котяться хвилі імператорської любові, виходячи за межі *Восьми островів*³, а з покровом його ласки та благовоління не здатна зрівнятися навіть гора *Цукуба*⁴. За численними державними обов'язками у хвилини відпочинку не забуває Володар і про інші справи. Натхненний діяннями минулих часів, вирішив він нині відродити їх і передати спадщину прийдешнім поколінням. Вісімнадцятого числа четвертого місяця п'ятого року епохи *Енго*⁵ повелів Володар старшому секретареві відомства наказів *Кі-но Томонорі*, головному архіваріусу Книжкової палати *Кі-но Цураюкі*, колишньому молодшому чиновникові управління провінції *Каї Осікоті-но Міцуне* та офіцеру правого крила палацевої гвардії *Мібу-но Тадаміне* скласти й подати йому збірку пісень — давніх, що не увійшли до складу «*Ман-йо-сю*»⁶, і сучасних, включаючи їхні власні пісні⁷.

Серед відібраних і піднесених нашому Володарю пісень були різні: починаючи з тих, де йдеться про те, як прикрашають себе квітом сливи, слухають голос зозулі, ламають багряну гілочку клена, і закінчуючи тими, де оспівується милування снігом. А також пісні, у яких величають Володарів, бажаючи їм довголіття журавля та черепахи; сумують за любовою дружиною, милуючись осіннім квітом *хагі*⁸ чи літніми травами; моляться,

¹ Гора *Дзеркало* — досл. переклад з яп. назви гори *Карамі* (鏡山), що в преф. *Сіра*.

² Мова йде про імператора *Дайго* (885—930); роки правління: 897—930.

³ *Вісім островів* (яп.: 八洲 — *Ясіма*) — міфологічна назва Японії.

⁴ Гора *Цукуба* — див. примітку на с. 427.

⁵ 25 травня 905 р.

⁶ Попри це в «*Кокін-сю*» зустрічається 7 віршів із «*Ман-йо-сю*».

⁷ До складу «*Кокін-сю*» увійшли 95 віршів *Кі-но Цураюкі*, 55 — *Осікоті-но Міцуне*, 45 — *Кі-но Томонорі*, 30 — *Мібу-но Тадаміне*.

⁸ *Хагі* — див. примітку на с. 129.

I—II
ВЕСНЯНІ
ПІСНІ

склавши руки, перед горою *Зустрічей*¹; і багато інших пісень, що не відносяться ні до весни, ні до літа, ні до осені, ні до зими.

Усі ці пісні, загальна кількість яких склала тисячу, були зібрані в двадцятьох сувоях. І назвали це зібрання «*Кокін-вака-сю*» («Збірка старих і нових пісень»).

Зібрані таким чином пісні нагадують потік, який безупинно струмує під горою. А оскільки їх безліч, як піщинок на березі моря – цих пісень, зібраних тут, то не почуємо ми нині *нарікань на те, що поезія міліє, як річка Асука*². І до того часу, «*поки маленький камінець не стане скелею*»³, будуть дарувати ці пісні тільки радість.

І нехай майстерності нашої усе ще бракує аромату квітучих вишень, слава – то марна річ, навіть якщо вона буде такою ж тривалою, як «*нескінченна осіння ніч*»⁴. Бентежить нас лише те, як сприймуть нашу працю, а соромно нам – хіба що перед душею пісні. Що б там не було: залишимося ми чи зникнемо, як хмаринки в небі, ще послухаємо плач оленя вранці та ввечері чи ні, але і я, Цураюкі, і сподвижники мої безмірно раді тому, що поталанило нам народитися й жити саме тоді, коли здійснилося це!

Немає вже Хітомаро, але життя пісні триває! Спливає час, сьогодишні справи стають минулим, радість і сум по черзі змінюють одне одного, але *ніколи не зітруться слова цих пісень. Як не рвуться молоді гілки верби і не обсапасться зелена глиця на соснах, як в'ється безустанно дикий плющ і одвічно тягнуться вздовж піщаного узбережжя сліди пташних лапок – так і пісня! І можливо, той, хто пізнає суть оспіваних у піснях речей, зрозуміє душу поезії, із захопленням подивиться колись на старі пісні й залюбується піснями новими, подібно до того, як любуються місяцем у безкрайньому небі.*

¹ Гора *Зустрічей* (або ще: застава *Зустрічей*: яп.: «*Асука-но секі*») – стародавня гірська застава на схід від м. *Кіото*.

² *Асука(-гава)* – ріка в історичній провінції *Ямато* (нині – преф. *Нара*).

³ Див. вірш із антології «*Кокін-сю*» (VII, 343).

⁴ Натяк на відомий вірш *Какіномото-но Хітомаро* із збірки «*Хяку-нін іс-сю*» (3).

^{とし} ^{うち}
年の内に^{はる}
春はきにけり

ひとゝせを

^{こぞ}
去年とやいはむ^{ことし}
今年とやいはん

(1, 1)

(Складено в перший день весни старого року)

Рік не закінчився,

А вже прийшла весна!

Не знаю навіть,

Як і називати тепер цей рік:

«Минулим» чи «новим»?*

(在原元方 — Арівара-но Мотоката)

* За місячним календарем новий рік у Японії починається наприкінці лютого — на початку березня.

はるがすみ

春霞

たてるやいづこ

よしの
み吉野の

よしのの山に
やま

ゆき
雪はふりつゝ

(1, 3)

181

По схилах стелиться серпанок весняний.

І звідки він узявся?

Адже в горах,

У гарних горах Йосіно*

Ще пада сніг!

(Невідомий автор)

* Йосіно — див. стор. 81.

はる
春たてば

はな み
花とや見らむ*

しらゆき
白雪の

えだ
かゝれる枝に

うぐひす
鶯のなく

(I, 6)

182

Прийшла весна!

І білий сніг на гілці

З цвітінням переплутавши, мабуть,

Щебече свою пісню

Соловейко.

(素性法師 — Sosei-xosi)

* Тут і далі кінцеву літеру む [mu] у віршах цього періоду слід читати як ん [n].

かすみ

霞たち

こ め はる
木の芽も春の

ゆき

雪ふれば

はな

さと

花なき里も

はな

花ぞちりける

(1, 9)

183

Серпанок стелиться,

Дерева у бруньках,

І сніг весняний падає...

Неначе вже облітають білі пелюстки

В селі, де вишні ще не розцвітали.

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

はる
春やとき

はな
花やをそきと

き わ
聞き分かむ

うぐひす
鶯だにも

な
鳴かずもあるかな

(I, 10)

Чи то весна

Прийшла занадто рано?

Чи дуже забарився вишень цвіт?

Чомусь не чути

Співів солов'їних!

(藤原言直 — Фудзівара-но Котонао)

はるきぬと

^{ひと}
人はいへども

うぐひすの

なかぬかぎりは

あらじとぞ^{おもふ}思

(I, 11)

185

Говорять люди,

Що прийшла весна!

Та не повірю, поки не почую

На власні вуха

Пісню солов'я!

(壬生忠岑 — Мібу-но Тадаміне)

はな か
花の香を

かぜ
風のたよりに

たぐへてぞ

うぐひす
鶯 さそふ

しるべにはやる

(I, 13)

Нехай розносить вітер аромат

Квітучих вишень,

Щоби спокусившись,

Знайшов сюди дорогу

Соловей!

(紀友則 — Ki-no Tomonori)

うぐひすの
たに
谷よりいづる
こゑ
声なくは
はるくることを
たれ
誰かしらまし
(I, 14)

187

Хто б здогадався,
Що прийшла весна?
Якби не щебетання соловейка,
Яке з далекої долини
Доли́на?

(大江千里 — *Ое-но Тісато*)

のべ
野辺ちかく
いへみ
家居しせれば
うぐひすの
なくなるこゑは
あさ「さ」
朝な朝なきく
(I, 16)

В хатині біля поля

Я живу.

І через те

Щоранку можу чути,

Як пісню починає соловей!

(Невідомий автор)

ももちどり
百千鳥

さへづる^{はる}春は

もの
物ごとに

あらたまれども

われ
我ぞふりゆく

(I, 28)

189

Пташок численних щebet!

Навесні

Усе довкола

Знову оживає.

І тільки я старішаю один!

(Невідомий автор)

190

をちこち
遠近の

たづきもしらぬ

やまなか
山中に

おぼつかなくも

よが どりかな
喚子鳥哉

(I, 29)

Туди-сюди,
Не знаючи притулку,
Літає по ущелинах гірських
І кличе приятеля в розпачі
Зозуля.

(Невідомий автор)

はる
春くれば
かりかへるなり

しらぐも
白雲の
みちゆき
道行ぶりに
こと
事やつてまし
(I, 30)

191

(Почувши крик гусей, загадав приятеля в краю Косі)*

Прийшла весна,
І відлітають гуси
За білими хмаринками услід.
Візьміть з собою
І мої вітання!

(Невідомий автор)

* *Косі* — назва місцевості на півночі країни, до складу якої входили провінції *Кага*, *Етсю*, *Етіго* та ін.

うめのはな

梅花

たち ばかり

立よる許

ありしより

ひと

人のとがむる

か

香にぞしみける

(I, 35)

Під сливами

Постояв одну мить —

І весь пропахнув

Пахощами квітів:

Тепер кохана буде дорікати!

(Невідомий автор)

うぐひす

鶯の

かさぬ
笠に縫ふてふ

うめ はな
梅の花

をり
折てかざさむ

おい
老かくるやと

(I, 36)

193

Зі сливового цвіту соловейко

Плете собі, казали, капелюх.

І я зламаю гілочку —

Прикращушь,

Ховаючи старечу сивину!

(源常 — Мінамото-но Токіва)

く あ
暮ると明くと
め もの
目かれぬ物を
うめ はな
梅の花
 ひとま
いつの人間に
うつろひぬらむ
(I, 45)

І ввечері, і вранці

Ні на мить

Очей не зводив

З сливового цвіту!

Коли ж тоді він помарніти встиг?

(紀貫之 – Ki-no Цураюкі)

ことし
今年より

はる
春しりそむる

さくらばな
櫻花

ちるといふことは
ならはざらん

(I, 49)

195

Якби ті вишеньки,
Що вперше в цьому році
Весною в білий колір одяглись,
Ніколи не навчились
Облітати!

(紀貫之 — Кі-но Цураяюкі)

やま
山ざくら

わがみにくれば

はるがすみ

みね
峰にもおにも

たちかくしつゝ

(1, 51)

Гірськими вишнями

Прийшов помилуватись,

Але туман весняний оповив

Вершини гір,

І схили, і узгір'я.

(Невідомий автор)

み ひと
見る人も

やまざと
なき山里の

さくらばな

ほかのちりなん

のちぞさかまし

(I, 68)

197

В селі гірському

Вишні розцвітають,

Коли повсюди

Інші відцвіли,

Та нікому на них помилуватись!

(伊勢 — Ice)

198

はるかすみ

春霞

たなびく^{やま}山の

さくらばな

桜花

うつろはむとや

いろ^{いろ}かはり^{ゆく}行

(II, 69)

По схилах стелиться

Серпанок весняний.

І разом з ним тьмянішає у горах,

Готуючись опасті,

Вишень цвіт.

(Невідомий автор)

さと
この里に

たびね
旅寝しぬべし

さくらばな
桜花

ちりのまがひに

いへち
家路わすれて

(II, 72)

199

Додому шлях забув:

Усі стежинки

Вишневим білоцвітом замело.

У цім селі

Судилось ночувати!

(Невідомий автор)

うつせみの
よにも^に似たるか
はな
花ざくら
さくと^み見しまに
かつちりにけり
(II, 73)

200

Кінець один для всіх на цьому світі:

Не встигла *сакура**

Як слід і розцвісти —

Вже пелюстки

На землю опадають!

(Невідомий автор)

* *Сакура* — японська вишня.

はな
花ちらす

かぜ やど
風の宿りは

たれ
誰かする

われ
我にをしへよ

ゆき
行てうらみむ

(II, 76)

201

Якщо хтось знає,
Підкажіть мені,
Де мешкає той вітер, що зривати
Наважується вишень пелюстки?
Піду до нього й буду докоряти!

(素性法師 – Сосей-хосі)

いざさくら

^{われ}
我もちりなん

^{ひとさか}
一盛り

^{あり} ^{ひと}
有なば人に

^う
憂きめみえなん

(II, 77)

202

Ох, вишенько!

Колись і я зів'яну,

Бо люди теж,

На превеликий жаль,

Лише на мить коротку розцвітають.

(承均法師 — Соку-хосі)

はるかすみ

春霞

かく らむ
なに隠す覧

ばな
さくら花

ま
ちる間をだにも

もの
みるべき物を

(II, 79)

203

Чому приховуєш,

Серпанку весняний,

Від мене вишень цвіт,

Що опадає?

Навіть таким я милувався б ним!

(紀貫之 – Ki-но Цураюкі)

ことならば
さかずやはあらぬ

さくら^{ばな}花
見る^み我^{われ}さへに
しづ^{ごころ}心なし
(II, 82)

204

Якщо все так,
То, може, краще б ви
Не зацвітали зовсім, білі вишні!
Навіть коли милуюсь вами я,
То серце моє спокою не знає!

(紀貫之 — Кі-но Цураяюкі)

はな いろ
花の色は

かすみ
霞にこめて

み
見せずとも

か
香をだにぬすめ

はる やまかせ
春の山風

(II, 91)

205

Серпанок приховав

Вишневий цвіт

І не показує!

Хоч пахощів у горах

Вкради для мене, вітре весняний!

(良岑宗貞 — Йосіміне-но Мунесада)

206

ふくかぜ
吹風を

なきてうら^み見よ

うぐひすは

われ^{はな}は花に

て
手だにふれたる

(II, 106)

Ти, соловейку,

Вітру б дорікав,

Свої пісні співаючи!

Руками

Я цвіт вишневий навіть не торкав!

(Невідомий автор)

やど
宿りして
はる やま べ
春の山辺に
よ
ねたる夜は
ゆめ うち
夢の内にも
はな
花ぞちりける
(II, 117)

207

На веснянім узгір'ї

Ночував

І навіть уві сні

Вночі я бачив,

Як білоцвіт вишневий опадав!

(紀貫之 — Ki-no Tsurayuki)

かはづ
蛙なく

いで やま
井手の山ぶき

ちりにけり

はな
花のさかりに

あ
逢はましものを

(II, 125)

208

Під жаб'ячі пісні

В краю *Іде**

Цвіт *ямабукі*** облетів, зів'явши.

Шкодá,

Що я цвітіння не застав!

(Невідомий автор)

* *Іде* — назва місцевості поблизу м. *Кіото*.

***Ямабукі* — багаторічна рослина з квітами жовтого кольору (лат.: *Kerria Japonica*).

III
ЛІТНІ
ПІСНІ

やど
わが宿の

いけ ふじなみ
池の藤波

さきにけり

やまほととぎす
山郭公いつか

き
来なかむ

(III, 135)

210

Морськими хвилями гліцинія цвіте

Над озером біля моєї хати.

Коли ж тепер зозуля прилетить

Із гір сюди

Пісень своїх співати?

(Невідомий автор)

さつきまつ

^{はな}
花たちばなの

^か
香をかげば

^{むかし} ^{ひと}
昔の人の

^{そで} ^か
袖の香ぞする

(III, 139)

211

Чекаю травня,
Щоб вдихнути знову
Квітучих мандаринів аромат,
Якими лубої колись
Рукава пахли.

(Невідомий автор)

いそ かみ
磯の神

みや
ふるき宮この

ほととぎす
郭公

えばかり
こゑ許こそ

むかし
昔なりけれ

(III, 144)

212

В Ісонокамі*,

У столиці давній,

Лише зозулі голос, як колись,

В далекому минулому,

Лунає!

(素性法師 — *Sosei-xosi*)

* Ісонокамі — див. стор. 135.

こそ
去年の

なつ
夏なきふるしてし

ほととぎす
郭公

それかあらぬか

え
こゑのかはらぬ

(III, 159)

213

Ця чи не ця

Зозуленька кувала

Мені минулим літом? —

Не збагну.

Але такий знайомий в неї голос!

(Невідомий автор)

さみだれ
五月雨の

そら
空もとぶろに

ほととぎす
郭公

う
なにを憂しとか

よらん
夜たぶなく覧

(III, 160)

Чому так гірко плачеш ти,

Зозуле,

Всю літню ніч,

Коли гуркоче грім

І з неба дощ зривається на землю?

(紀貫之 — Ki-no Цураюкі)

むかしへや

^{いま}
今もこひしき

^{ほととぎす}
時鳥

ふるさとにしも

なきて^き来つらむ

(III, 163)

215

Сьогодні знову,

Як і в давнину,

В мій рідний край

Зозуля прилетіла

І пісню свою жалібну кує!

(壬生忠岑 — Мібу-но Тадаміне)

IV—V
ОСІННІ
ПІСНІ

^{あき}
秋きぬと

^め
目にはさやかに

^み
見えねども

^{かぜ} ^{「お」}
風のをとにぞ

おどろかれぬる

(IV, 169)

217

Підкралась осінь я́кось непомітно:

Хоч жодних змін

Не видно навкруги,

Але який зловісний

Вітру голос!

(藤原敏行 — Фудзівара-но Тосіюкі)

かわかぜ
河風の

すゞしくもあるか

よ
うち寄する

なみ
浪とともにや

あき
秋はたつらむ

(IV, 170)

218

Холодний вітер

Віє вздовж ріки.

І осінь разом з хвилями на берег,

Здається, насувається

Такóж!

(紀貫之 — Ki-no Цураюкі)

きのう
昨日こそ

さなへ
早苗とりしか

いつのまに

いなば
稲葉そよぎて

あきかぜ
秋風のふく

(IV, 172)

219

Садилі рис, здається, тільки вчора!

Час промайнув —

Вже листям шелестить

На рисових полях

Осінній вітер.

(Невідомий автор)

あまのがは
天川

はし
もみちを橋に

わたせばや

め
たなばたつ女の

あき
秋をしもまつ

(IV, 175)

220

Очікує на осінь

Зірка *Вега**,

Щоб до коханого

Проклало їй місток

Через *Небесну річку*** листя клена.

(Невідомий автор)

* *Вега* — див. стор. 128.

** *Небесна річка (Ама-но-гава)* — японська назва Молочного (Чумацького) Шляху; див. також стор. 128.

いま
今はとて
わかるゝ時は
あまの河
わたらぬさきに
そで ひ
袖ぞ漬ちぬる
(IV, 182)

221

Розлуки час настав!

*Ріку Небесну** ще не здолав,

А рукави мої

Від сліз гірких

Уже промокли наскрізь!

(源宗千 — Мінамото-но Мунеюкі)

* *Небесна ріка* — див. стор. 128, 220.

222

わがために
くる秋^{あき}にしも
あらなくに
虫^{むし}の音^ねきけば
まづぞかなしき
(IV, 186)

Приходить осінь

Не лише до мене.

Чому ж так сумно

На душі стає,

Коли я першої цикади чую голос!

(Невідомий автор)

もの
物ごとに
あき
秋ぞかなしき
もみぢつゝ
うつろひゆくを
かぎ
限りとおもへば
(IV, 187)

223

Яким сумним здається восени

Усе навколо!

В'яне й опадає кленовий лист.

І про близький кінець

Тяжкі думки бентежать твою душу.

(Невідомий автор)

224

しらぐも
白雲に

はね
羽うちかはし

かり
とぶ雁の

み
かずさへ見ゆる

あき つき
秋のよの月

(IV, 191)

Між білих хмар

Летять повз місяць гуси

Крило в крило.

В таку осінню ніч

Їх можна навіть перерахувати!

(Невідомий автор)

あきはぎ
秋萩も

いろ
色づきぬれば

きりぎりす

ね
わが寝ぬごとや

よる
夜はかなしき

(IV, 198)

225

Невже й тобі, цвіркунчику, не спиться,

Як і мені,

У цю осінню ніч

Тому що жаль,

Що цвіт *hagi** зів'яне!

(Невідомий автор)

* *Hagi* – див. стор. 129.

^{あき}
秋のよは

^{つゆ}
露こそことに

^{さむ}
寒からし

くさむらごとに

むしのわぶれば

(IV, 199)

226

Холодною-холодною здається

В осінню ніч

На заростях роса,

Коли так жалібно

Співають в них цикади.

(Невідомий автор)

ひぐらしの
なく^{やま}山ざとの
ゆ^{ふくれ}夕暮は
か^ぜ風よりほかに
と^{ひと}訪ふ人もなし
(IV, 205)

227

В селі гірському в сутінках вечірніх

Цикад осінніх співи!

Та, на жаль,

Ніхто, крім вітру,

В гості не заходить!

(Невідомий автор)

ま ひと
待つ人に

あらぬものから

はつかりの

け き こゑ
今朝なく声の

めづらしき哉 ^{かな}

(IV, 206)

Замість тієї,

На яку чекав,

Здивовано почув сьогодні вранці

Гусей найперших

В небі голоси!

(在原元方 — Арівара-но Мотоката)

あきはぎを
しがらみふせて
なく^{しか}鹿の
め^み目には見えずて
をとのさやけさ
(IV, 217)

229

Хоч і не видно оленя,
Що топче
Харі* осінніх зарості густі, —
Який дзвінкий
Виразний в нього голос!

(Невідомий автор)

* Харі — див. стор. 129.

あきのの
秋の野に

をくしらつゆは

たま
珠なれや

つらぬきかくる

くも
蜘蛛のいとすぢ

(IV, 225)

Коштовними перлинами

Зоріють

В полях осінніх

Крапельки роси,

Нанизані на пряжу павутиння.

(分屋朝康 – Фуъя Асаясу)

おみなへし

おほの
多かる野べに

やどりせば

あやなくあだの

ななむ
名をやたち南

(IV, 229)

231

Якщо я заночую у долині,

Покритій квітами дівочими*,

Притьма́

Негарним прізвиськом

Мене наділять люди!

(小野美材 — Оно-но Йосікі)

* Дівочі квіти (女郎花 — «омінаесі», досл. переклад з яп.) — висока рослина з дрібними квітами жовтого кольору (лат.: *Patrinia scabiosaefolia*).

おみなへし

^{ふき}
吹すぎてくる

^{あきかぜ}
秋風は

^め ^み
目には見えねど

^か
香こそしるけれ

(IV, 234)

232

Дівочі квіти!*

Вас іще не видно,

Але відразу пахощі впізнав,

Принесені сюди

Осіннім вітром.

(凡河内躬恒 — Осікоті-но Міцуне)

* *Дівочі квіти* — див. стор. 231.

われ
我のみや

あはれとおもはむ

きりぎりす

な ゆふ
鳴く夕かげの

やま
山となでしこ

(IV, 244)

233

Не тільки я

Розчулююсь до сліз,

Коли на землю сутінки лягають.

Як жалібно сюркочуть у цей час

Маленькі коники серед гвоздик *Ямато**!

(素性法師 — Сосей-хосі)

* *Ямато* — див. стор. 52.

あき よ
秋の夜の

つゆ
露をばつゆと

をきながら

かり
雁のなみだや

の そ
野べを染むらむ

(V, 258)

Чи то сльозами гуси окропили

Осіннє поле,

Чи проста роса

За ніч

Рівнину перефарбувала?

(壬生忠岑 — Мібу-но Тадаміне)

さほ^{やま}山の
はゝその色^{いろ}は
うすけれど
あき秋はふかくも
なりにける哉^{かな}
(V, 267)

235

Дуби зубчасті

На горі Сахо*

Не встигли навіть

Колір свій змінити,

А пізня осінь вже бере своє!

(坂上是則 — Саканое-но Коренорі)

* Сахо(-яма) — гора в преф. Нара.

236

あき きく
秋の菊

にほふかぎりは

かざしてむ

はな
花よりさきと

し み
知らぬわが身を

(V, 276)

Не знаю, хто з нас перший відцвіте —

Вони чи я?

Та поки що прикрашусь

Духмяним цвітом

Пізніх хризантем!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

あき
秋をおきて

とき あり
時こそ有けれ

きく はな
菊の花

うつろふからに

いろ
色のまされば

(V, 279)

237

Пора осіння —

Час для хризантем!

Навіть коли тьмянішає

Їх колір,

Вони лиш чарівнішими стають!

(平貞文 — Тайра-но Садафун)

238

おくやま

奥山の

いはがき

岩垣もみぢ

ちりぬべし

て ひ
照る日のひかり

とき
みる時なくて

(V, 282)

Проміння сонячного

Так і не спізнавши,

Кленове золото в ущелинах гірських

Між скелями

Обсипалось, напевно!

(藤原関雄 — Фудзівара-но Секію)

あきはきぬ

もみち やど
紅葉は宿に

ふりしきぬ

みち
道ふみわけて

と ひと
訪ふ人はなし

(V, 287)

239

Настала осінь!

Золотом кленовим

Мою самітню хатку

Замело.

І нікому стежинку вторувати!

(Невідомий автор)

240

あき つき
秋の月

やま べ
山辺さやかに

て
照らせるは

お
落つるもみぢの

かず み
数を見よとか

(V, 289)

Осінній місяць

Над узгір'ям сяє!

Невже, щоб краще видно всім було,

Як рясно золото кленове

Опадає?

(Невідомий автор)

びと
わび人の
わ
分きてたちよる
こ
木のもと
たのむかけなく
もみぢちりけり
(V, 292)

241

Надійного притулку навіть тут,
У затінку дерев,
Знайти не можу,
Аби сховатися від прикрощів людських.
Осіньне листя знову опадає!

(僧正遍昭 — Содзьо Хендзьо)

242

やまた
山田もる

あき かりいほ
秋の仮庵に

「お」 つゆ
をく露は

いなおほせ鳥の^{どり}

なみだ
涙なりけり

(V, 306)

А може,

То не крапельки роси —

Пташині сльози з неба окропили

Курінь осінній

На гірських полях?

(壬生忠岑 — Мібу-но Тадаміне)

とし
年ごとに
もみぢ葉ながす
は
たつた河
がわ
みなどや秋の
あき
とまりなる覽
らむ
(V, 311)

243

Щороку носить

Золото кленове

Ріка Тацута* в гавань —

Саме там

Знайшла собі притулок, ма́буть, осінь!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

* Тацута(-гава) — ріка в преф. Нара.

^{みち}
道しらば

たずねもゆかむ

もみちばを

^{ぬさ}
幣とたむけて

^{あき} ^い
秋は去にけり

(V, 313)

244

Якби мені дорогу показали,

Пішов би я за осінню услід,

Шукаючи втікачку,

І в дарунок*

З собою б золото кленове їй понісі!

(凡河内躬恒 — Осікоті-но Міцуне)

* У вірші: «*нуса*» (幣) — різнокольорові смужки тканини чи паперу (іноді — з текстом молитви), які прив'язують на деревах поблизу священного місця.

VI
ЗИМОВІ
ПІСНІ

246

おほぞら
大空の

つき
月のひかりし

きよ
清ければ

かげみ みず
影見し水ぞ

まづこほりける

(VI, 316)

Таке прозоре місячне проміння

З небес холодних лється,

Що вода,

В якій відбився місяць,

Замерзає!

(Невідомий автор)

ゆふ
夕されば
ころもで
衣手さむし
よしの
み吉野の
やま
よしのの山に
ゆき
み雪ふるらし
(VI, 317)

247

Напевно, в горах *Йосіно**

Вже випав сніг!

Надворі вечоріє, і рукава

Мого вбрання

Холодними стають.

(Невідомий автор)

* *Йосіно* — див. стор. 81.

248

いま
今よりは
つぎて降らなむ
わが宿の
すゝきをしなみ
降れるしらゆき
(VI, 318)

Нехай віднині
Падає невпинно
Цей білий сніг,
Що хилить очерет аж до землі
Біля моєї хатки!

(Невідомий автор)

かは
この河に
ば
もみぢ葉ながる
おくやま
奥山の
ゆき みず
雪げの水ぞ
いま
今まさるらし
(VI, 320)

249

Мабуть, в ущелинах гірських

Розтанув сніг:

Води побільшало,

І річкою цією

Осіннє листя знову поплило.

(Невідомий автор)

250

わが^{やど}宿は
ゆき^{ゆき}雪ふりしきて
みち^{みち}道もなし
ふみわけて^と訪ふ
ひと^{ひと}人しなければ
(VI, 322)

Кружляє сніг

Над хаткою моєю,

Дорогу замітаючи...

Ніхто

До мене навіть стежки не вторує!

(Невідомий автор)

ゆき
雪ふれば

ふゆ
冬ごもりせる

くさ き
草も木も

はる し
春に知られぬ

はな
花ぞさきける

(VI, 323)

251

Зимова самота!

Кружляє сніг —

Траву й дерева

Квіти прикрашають,

Яких ніхто не бачив навесні!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

しらゆきの
ふりてつもれる

^{やま}
山ざとは

^す ^{ひと}
住む人さへや

^{おもひ}
思きゆらむ

(VI, 328)

252

В селі гірському

Знову білий сніг замети нагромаджує...

Нехай же

І смуток мешканців

Розтане разом з ним!

(壬生忠岑 – Мібу-но Тадаміне)

^{ふゆ}
冬ながら

^{そら} ^{はな}
空より花の

^ち
散りくるは

^{くも}
雲のあなたは

^{はる}
春にやあるらん

(VI, 330)

253

Хоча й зима, але вишневий цвіт

З небес на землю падає,

Неначе,

Десь там — за хмарами

Давно уже весна!

(清原深養父 — Кійохара-но Фукаябу)

はな いろ
花の色は

ゆき
雪にまじりて

み
見えずとも

か
香をだににほへ

ひと
人のしるべく

(VI, 335)

Лише за запахом

Здогадуються люди,

Що сливи зацвіли:

Сріблястий сніг

Змішався на гілках із білоцвітом!

(小野篁 — Оно-но Такамура)

ゆき
雪ふれば

き はな
木ごとに花ぞ

さきにける

いづれをうめと

わきておらまし

(VI, 337)

255

Під снігопадом

Кожне деревцэ — у білих квітах!

Як мені зламати,

Не помилившись,

Сливи білий цвіт?*

(紀友則 — Кі-но Томонорі)

* Ієрогліфічна гра — ієрогліф 梅 («*уме*» — слива) складається з двох ієрогліфів: 木 («*кі*» — дерево) та 毎 («*гото*», «*май*» — кожний).

256

ゆき
雪ふりて

とし く
年の暮れぬる

とき
時にこそ

「ひ」
つゝみにもみぢぬ

まつ み
松も見えけれ

(VI, 340)

Кружляє сніг.

Закінчується рік.

І бачиш, врешті-решт,

Що тільки сосни

Осіннього вбрання не зодягли!

(Невідомий автор)

きのう
昨日といひ
けふ
今日とくらし
がは
あすか河
ながれ
流てはやき
つきひ
月日なりけり
(VI, 341)

257

Не встиг сказати «вчора»,

Вже «сьогодні»...

Чи, може, «завтра»?

І куди несе

Ріка Асука* місяці і днини?

(春道列樹 — Харуміті-но Цуракі)

* Гра слів: назву ріки Асука, що протікає в преф. Нара, можна прочитати як «чи не завтра?», «завтра?».

VII

ПІСНІ-ВІТАННЯ

わが^{きみ}君は
ちよ^{ちよ}に^や八^{ちよ}千世に
さざ^{いし}れ石の
い^{いはほ}は^ほ巖となりて
こ^{こけ}け^けのむすまで
(VII, 343)

259

І тисячу, і вісім тисяч літ
Нехай живе Володар наш!
Аж поки
Не стане скелею маленький камінець,
І мохом не покриється та скеля!*

(Невідомий автор)

* Цими рядками у дещо зміненому вигляді починається сучасний державний гімн Японії.

かくしつゝ
とにもかくにも
なが
永らへて
きみ やちよ
君が八千世に
あ がな
会ふよしも哉
(VII, 347)

*(Складено Йоґо Величністю в епоху Нінна
з нагоди сімдесятиріччя архієпископа Хендзьо)*

Так і живи —

Без лиха та нужди!

Нехай літа твої рікою плинуть!

Щоб знову ми зустрілися могли

І в день твого восьмитисячоліття!

(光孝天皇 — імператор Коко)

さくら^{ばな}花

ちりか^{くも}ひ雲れ

おい^{おい}老らくの

こ^こ来むといふなる

みち^{みち}道まがふがに

(VII, 349)

261

*(Складено на святковому бенкеті в палаці Кудзьо
з нагоди сорокарічного ювілею канцлера Хорікави)*

Нехай туманом білим оповис

Вишневий цвіт

Ту стежку, по якій,

Казали, старість до людей приходить!

Нехай її в оману він введе!

(在原業平 — Арівара-но Наріхіра)

かめ
亀のおの

やま いはね
山の岩根を

と お
尋めて落つる

たき しらたま
滝の白玉

ちよ かず
千世の数かも

(VII, 350)

(Складено з нагоди сорокаріччя
тітки принца Садатокі)

262

Нехай твій вік

Дорівнює числу

Цих тисяч крапель-перлів водоспаду,

Що струменить

З гори *Каме-но-о**!

(*紀惟岳* – *Кі-но Кореока*)

* *Каме-но-о* (досл. з яп.: «Черепашачий хвіст», сучасна *Каме-яма*/?) – гора в західній частині м. *Кіото*.

はる
春くれば

やど
宿にまづさく

「むめ」のはな
梅 花

きみ ちとせ
君が千年の

かざしとぞ見る^み

(VII, 352)

263

*(Вірш, прочитаний та написаний на ширмі зали,
де святкували сімдесятиріччя принца Мотоясу)*

Ці сливи,

Що найпершими квітують

Перед твоїм палацом навесні,

Хай білосніжним цвітом увінчають

І твій тисячолітній ювілей!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

いにしへ

古に

ありきあらずは

しらねども

ちとせ

千年のためし

きみ

君にはじめむ

(VII, 353)

264

Не знаю,

Чи дожив у давнину

Хто-небудь до свого тисячоліття?

А якщо — ні,

Ти перший доживеш!

(素性法師 — Сосей-хосі)

VIII
ПІСНІ
РОЗЛУКИ

かへる^{やま}山
ありとはきけど
春^{はる}がすみ
たちわかれなば
恋^{こひ}しかるべし
(VIII, 370)

266

(Послання людині, яка поїхала в край Косі)*

Колись я чув,

Що є у тім краю гора *Повернення***,

Тому нехай зринають,

Нас розділяючи, серпанки весняні,

З любов'ю я чекатиму на тебе!

(紀利貞 — Кі-но Тосісада)

* Косі — див. стор. 191.

**Гора *Повернення (Каеру-яма)* — гора в преф. Фукуї.

おもへども
みわ
身をし分けねば
めみ
目に見えぬ
こころ
心をきみに
たぐへてぞやる
(VIII, 373)

267

Як не міркуй —
Не розірвешся навпіл.
Та непомітне для людських очей
З тобою поруч
Серце моє буде!

(伊香子淳行 — Ікаго-но Ацуюкі)

くもい
雲井にも
こころ
かよふ心の
をくれねば
ひと
わかると人に
みばかり
見ゆ許なり
(VIII, 378)

(Присвячено другові, що поїхав до краю Адзума*)

Розлука наша —

Лиш людська уява!

З тобою повсякчас моя душа

В краях захмарених

Такóж подорожує!

(清原深養父 — Кійохара-но Фукаябу)

* Адзума (Східний край) — назва місцевості, до складу якої входили провінції Ідзу, Кодзукє, Сагамі, Сімоцукє, Сінану, Суруга, Тотомі, Хітаті та ін.

わかれてふ
事は色にも
あらなくに
心に染みて
わびしかるらむ
(VIII, 381)

269

Розлука наче й кольору

Не має!

Чому ж я так

Марнію від журби

Що наскрізь моє серце пронизала?

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

をと^{やま}は山

こ^なだかく鳴きて

ほ^{ほととぎす}とぎす
郭公

きみがわかれを

おしむべらなり

(VIII, 384)

270

У верховітті

На горі *Отова**

Зозуля плаче.

Ма́буть, їй також

Шкодá з тобою розлучатись, друже!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

* *Отова*(-яма) — гора поблизу м. *Кіото*.

した
慕われて

き ころ
来にし心の

み
身にしあれば

かへるさまには

みち
道もしられず

(VIII, 389)

271

(Складено, коли /Мінамото-но/ Сане*
сказав /друзьям/: «Настав час /вам/ повертатися!»)

Серця засмучені

До тебе нас вели!

Тож як нам повертатися додому?

Дороги

Ми не знаємо самі!

(藤原兼茂 — Фудзівара-но Канемоті)

* Мінамото-но Сане — вельможний чиновник.

272

あきはぎ
秋萩の

はな あめ
花をば雨に

ぬらせども

きみ
君をばまして

おしとこそおもへ

(VIII, 397)

Промокнувши,

Схилився під дощем

Осіній квіт *hari**.

Та я жалкую,

Що змушений покинути тебе!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

**Hari* — див. стор. 129.

し「い」ゆく
強^いめて行
ひと
人をとどめむ
ばな
さくら花
みち
いづれを道と
ち
まどふまで散れ
(VIII, 403)

273

Спадай,

Вишневий цвіте!

Замітай усі стежки!

Щоб збивши з пантелику,

Примусити залишитись його!

(Невідомий автор)

IX
ПОДОРОЖНІ
ПІСНІ

みや い
宮こ出でて
け ふ
今日みかのはら
がわ
いづみ河
かはかぜさむし
ころも やま
衣かせ山
(IX, 408)

275

Після столиці

Нині перед нами

Рівнина Міка* й річка Ідзумі**!

Холодний вітер з річки над горою,

Ім'я якої «Одягу позич!»***.

(Невідомий автор)

* Міка — назва рівнини поблизу м. Кіото.

** Ідзумі(-гава) — ріка в преф. Кіото.

*** Одягу позич! — гра слів: назву гори Касе(-яма), що в преф. Кіото можна прочитати як «Позич-гора!».

276

ほのぼのと

あかしの浦の^{うら}

朝^{あさ}ぎりに

島^{しま}が^{ゆく}くれ行

舟^{ふね}をし^{おもふ}ぞ思

(IX, 409)

Ледь-ледь видніється

В ранковому тумані

За островом в затоці *Акасі**

Той човен,

Що забрав мої надії!

(Невідомий автор)

* *Акасі* – див. стор. 90.

な お
名にし負はば
こと
いざ言とはむ
みや
宮こどり
おも ひと
わが思ふ人は
あり
有りやなしやと
(IX, 411)

277

Якщо ім'я твоє таке,

*Столична** пташко,

Спитати хочу:

Чи жива, чи ні

Та, про яку я думаю постійно?

(在原業平 — *Арівара-но Наріхіра*)

* *Столична* пташка — оказіональна назва озерної чайки (*юрікамоме*), одного з видів чайкових птахів Японії (лат.: *Larus lidibundus sibiricus*).

278

きた ゆく
北へ行

かりぞなくなる

連れてこし

かず た
数は足らでぞ

かへるべらなる

(IX, 412)

Гелгочучи,

Летять на північ гуси.

Але не всім судилося,

Мабуть,

З цих мандрів повернутися додому!

(Невідомий автор)

やま
山かくす
はる
春のかすみぞ
うらめしき
みや
いづれ宮この
らむ
さかひなる覽
(IX, 413)

279

(Складено в дорозі,
коли повертався до столиці з краю Адзума*)

Як я ненавиджу

Серпанок весняний,

Що гори закриває

І столицю

Мені побачити так довго не дає!

(乙 — Ото)

* Адзума — див. стор. 268.

ゆふ よ
夕づく夜

おぼつかなきを

たまくしげ
玉匣

ふたみの浦は

あけてこそ見め

(IX, 417)

280

Услід за сутінками — ніч...

Не розпізнати!

Але побачу знову **Футамі*** —

Цю скриньку з перлами коштовними

Уранці!

(藤原兼輔 — Фудзівара-но Канесуге)

* **Футамі** (二見) — мальовнича затока в Ісе (преф. Міе);
гра слів: «**футамі**» означає «бачити знову /вдруге/».

X

НАЗВИ

(ПІСНІ-ШАРАДИ*)

* Усі вірші цього розділу антології «Кокін-сю» є своїми шарадами на їх заголовки, побудованими на засадах омонімії, а тому точний переклад цих віршів будь-якою іноземною мовою неможливий.

Для того, щоб відшукати розгадку цих шарад у оригіналах, необхідно обов'язково враховувати тогочасні правила орфографії, зокрема відсутність спеціальних позначок для дзвінких приголосних («нігорітен»), а також деякі інші (див.: *Передмову*).

У виносках до перших трьох віршів з цього розділу ми наводимо приклад розшифрування їх назв.

282

うぐひす

鶯

こころ

心から

はな

花のしづくに

そほちつゝ

う

ひ

憂く干ずとのみ

とり

鳥のなく覧

らむ

(X, 422)

СОЛОВЕЙ*

Сердечна пристрасть —

Вишень білоцвіт!

Та як же жалібно співає

Соловейко,

Не просихаючи від крапельок роси!

(藤原敏行 — Фудзівара-но Тосіюкі)

* **СОЛОВЕЙ** (*uguisu*) = «уку» (жалібно, сумно) + «хідзу» (не просихати, не висихати).

ほととぎす
郭公

く
来べきほど

とき
時すぎぬれや

ま
待ちわびて

な こゑ
鳴くなる声の

ひと
人をとよむる

(X, 423)

ЗОЗУЛЯ*

Мабуть, тому,

Що довго так чекали,

Сумуючи, повернення її,

Чарує всіх людей

Зозулі голос!

(藤原敏行 – Фудзівара-но Тосіюкі)

* ЗОЗУЛЯ (хототогісу) = «ходо» (так, настільки) + «токі» (час; коли) + «су...» («сугу» – відразу, /як/ ...).

うめ
梅

うめ
あな憂目に

つね
常なるべくも

み かな
見えぬ哉

こひしかるべき

か
香はにほひつゝ

(X, 426)

СЛИВА*

Яка печаль!

Такий короткий вік

У цвіту сливового!

Боляче й дивитись:

Весь облетить — і тільки аромат!

(Невідомий автор)

* СЛИВА (уме) — ієрогліфічна шарада: «у/кі/ме»
(/перезите/ лихо, горе; печаль, журба).

すもも はな
李の花

いまいく か
今幾日

はる
春しなければ

うぐひすも

もの
物はながめて

おもふ
思べらなり

(X, 428)

285

ЦВІТ КИТАЙСЬКОЇ СЛИВИ*

Так скільки ж днів

Залишилось весні?

І соловейко, ма́буть, зажурився,

Милуючись тим самим,

Що і я!

(紀貫之 — Ki-no Цураюкі)

* Китайська слива — «сумомо» (лат.: *Prunus salicina*).

286

やまがき き
山柿の木

あき き
秋は来ぬ

いま まがき
今や 籬の

きりぎりす

よ よ な
夜な夜な鳴かむ

かぜ
風のさむさに

(X, 432)

ГІРСЬКА ХУРМА*

Настала осінь!

Відтепер щоночі,

На вітер ремствууючи,

І на холод теж,

Під тинном будуть коники сюрчати.

(Невідомий автор)

* Гірська хурма — «ямагакі» (лат.: *Diospyros kaki*).

わらび
蕨

けぶり
煙たち

もゆとも見えぬ

くさは
草の葉を

たれ
誰かわらびと

そ
なづけ初めけむ

(X, 453)

ПАПОРОТЬ

«Солома у вогні*»!

Але ні диму, ні полум'я

Не видно у траві.

Хто ж перший папороті

Це ім'я придумав?

(真静法師 — Сінсей-хосі)

* «Солома у вогні» — саме так можна прочитати японською мовою назву папороті («варабі»; лат.: *Pteridium aquilinum*), написану хіраганною.

288

からさき
唐崎

かた
かの方に

さき
いつから先に

わた
渡りけむ

なみち あと
浪路は跡も

のこらざりけり

(X, 458)

МИС КАРАСАКИ*

Коли ж устиг ти,

Мисе *Karasaki*,

Нас обігнавши, виплисти вперед?

На хвилях

Навіть сліду не залишив!

(阿保経覧 — Або-но Цунемі)

* Мис Кара(-сакі) — мальовничий мис на озері Біва(ко).

なが
眺め

はな
花のなか

め あ
目に飽くやとて

わ
分けゆけば

こころ
心ぞともに

ち
散りぬべらなる

(X, 468)

КРАЄВИД*

З очима ненаситними

Блукаю

Під пелюстковим заливним дощем.

І серце

Разом з цвітом опадає!

(僧正聖宝 — Сьодзьо Сьохо)

* У старояпонській мові слово *краєвид* (眺め) і словосполучення *тривалий дощ* (長雨) були омофонами.

XI–XV

ПІСНІ КОХАННЯ

よのなか
世中は

かくこそありけれ

ふくかぜ
吹風の

め み ひと
目に見ぬ人も

こひしかりけり

(XI, 475)

291

Чого на світі тільки не буває!

Мені про неї

Вітер нашептав,

І я, не бачивши ні разу,

Закохався.

(紀貫之 — Кі-но Цураяюкі)

292

やま
山ざくら

かすみ ま
霞の間より

ほのかにも

み ひと
見てし人こそ

こひ
恋しかりけれ

(XI, 479)

Гірською вишнею

В тумані промайнула —

І роздивитись до ладú не зміг,

Та закохався

Майже до нестями!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

その
わが園の

うめ ほつえ
梅の末枝に

うぐひす
鶯の

ね
音になきぬべき

こひ かな
恋もする哉

(XI, 498)

293

В моїм саду

У верхівітці сливи

Оплакує кохання соловей.

Шкодá,

Що я так плакати не вмію!

(Невідомий автор)

よ「い」よ「い」
夜ゐ夜ゐに
まくら
枕さだめむ
かた
方もなし
いかに寝し夜か
ゆめに見えけむ
(XI, 516)

295

Даремно намагаюся щоночі

Подушку класти так,

Як і тоді,

Коли я уві сні

Тебе побачив!

(Невідомий автор)

294

あさ あさ
朝な朝な

たつかはざり
立河霧の

そら
空にのみ

うきておも
思ひの

よ
ある世なりけり

(XI, 513)

Неначе ті тумани,

Що з ріки

До неба підіймаються щоранку,

Кохання мрії

В інший світ летять.

(Невідомий автор)

ひと み
人の身も

なら
習はしものを

あ
逢はずして

こころ み
いざ心見む

し
こひや死ぬると

(XI, 518)

296

До всього призвичаються люди,

Але тебе не бачити...

Ну, що ж!

Нехай помру,

Та спробую, кохана!

(Невідомий автор)

こよ
来む世にも
はや
早なりななむ
めまへ
目の前に
ひと
つれなき人を
むかし
昔とおもはむ
(XI, 520)

297

Поквапитися згоден

В інший світ,

Аби не бачити...

Нехай минулим стане

До неї, безсердечної, любов!

(Невідомий автор)

ゆくみず
行水に

かず
数かくよりも

はかなきは

おも ひと
思はぬ人を

おもふなりけり

(XI, 522)

Кохати ту,

Яка тебе не любить —

Безглуздіше,

Ніж числа на воді виводити,

Рахуючи що-небудь!

(Невідомий автор)

こひすれば
わが身は影と
なりにけり
さりとして人に
添はぬものゆへ
(XI, 528)

299

На тiнь перетворився

Вiд кохання!

Шкодá лише —

Не здатна ця тiнь

Кохану супроводжувати всюди!

(Невiдомий автор)

300

うち^わ侘びて
呼^よばはむこ^{「え」}ゑに
山^{やま}びこの
こたへぬ山^{やま}は
あらじとぞ^{おもふ}思
(XI, 539)

На голос мій

Закличний і сумний

Луною навіть гори відгукнулись

Усі до одної...

Та тільки не вона!

(Невідомий автор)

こころ
心がへ
もの
する物にもが
かたこひ
片恋は
もの
くるしき物と
ひと
人にしらせむ
(XI, 540)

301

Якби могли

Серцями помінятись,

Може б тоді довідалась вона

Про муки

Безнадійного кохання!

(Невідомий автор)

あ
明けたてば

せみ
蝉のおりはへ

な
鳴きくらし

よる ほたる
夜は蛍の

もえこそわたれ

(XI, 543)

Немов цикада,

Плачу спозаранку

Щодня уголос,

І немов світляк,

Яскравим полум'ям спалахую щоночі!

(Невідомий автор)

いととても
こひ
恋しからずは
あらねども
あき ゆふ
秋の夕べは
あやしかりけり
(XI, 546)

303

Постійно серце тужить
Від кохання!
Та ще нестерпнішою
Туга ця стає
Осінніми сумними вечорами!

(Невідомий автор)

おもひ
思つゝぬ ひと
寝ればや人のみ
見えつらむゆめ
夢としりせばさ
覚めざらましを

(XII, 552)

Того, про кого мріяла завжди,

Сьогодні уві сні своїм зустріла.

Якби я знала,

Що то тільки сон,

Мабу́ть, не прокидалася б ніколи!

(小野小町 — Оно-но Коматі)

ね
音になきて
ひ
漬ちにしかども
はるさめ
春雨に
そで
ぬれにし袖と
と
間はばこたへん
(XII, 577)

305

Уголос плачу!

Змокли рукави

Від сліз гірких...

Але якщо спитають,

Скажу, що дощ весняний намочив.

(大江千里 — Ое-но Тісато)

306

むし
虫のごと
こゑ た
声に立てては
なかねども
なみだ
涙のみこそ
した
下にながるれ
(XII, 581)

Хоч і не плачу вголос,
Як цикада,
Але струмують із очей моїх
Потоком нескінченним
Смутку сльози!

(清原深養父 — Кійохара-но Фукаябу)

ひとりして
もの
物をおもへば
あき
秋のよの
いなば
稲葉のそよと
ひと
いふ人のなき
(XII, 584)

307

Ніхто мені, самотньому, не скаже

Тих ніжних слів,

Що шепче вітерець

Стебельцям рисовим

Осінніми ночами!

(凡河内躬恒 — Осікоті-но Міцуне)

308

ひと おもふ
人を思

こころ かり
心は雁に

あらねども

くも み
雲居にのみも

なきわたる哉
かな

(XII, 585)

Мов гуси перелітні,

Що до неба

З плачём сумним

Зриваються з землі,

Душа моя такóж до неї лине!

(清原深養父 — Кійохара-но Фукаябу)

あきかぜ
秋風に

か こと
掻きなす琴の

こゑ
声にさへ

ひと
はかなく人の

らむ
こひしかる覧

(XII, 586)

309

Про ту,
Яку кохаю без надії,
Осінній вітер навіть нагадав,
*Кото** далекого
Мелодію донісши!

(壬生忠岑 — Мібунно Тадаміне)

* *Кото* — тринадцятиструнний музичний інструмент з дерев'яним корпусом довгастої форми (1,88 м).

^{かぜ}
風ふけば^{みね}
峰にわかるゝ^{しろくも}
白雲の^た
絶えてつれなき^{きみ} ^{こころ}
君が心か

(XII, 601)

Хіба не схоже

На хмаринку білу

Твоє нечуле серце?

Та такóж

Без жáло з гір зривається за вітром!

(壬生忠岑 — Мібу-но Тадаміне)

つきかげ
月影に

みが身を変ふる

もの
物ならば

つれなき人も

あはれとや見ん

(XII, 602)

311

Якби перетворитися я міг

На сяйво місяця,

Тоді б вона,

Байдужа,

Із мене теж не зводила очей!

(壬生忠岑 — Мібу-но Тадаміне)

わが^{こひ}恋は
ゆく^{〔へ〕}ゑもしらず
はてもなし
逢^あふを^{かぎり}限と
おもふばかり
思許ぞ
(XII, 611)

312

Не знаю я,
Куди мене несе і винесе куди
Моє кохання?
Бо мрію
Лиш побачити її!

(凡河内躬恒 — Осікоті-но Міцуне)

^{いま}
今ははや

^こ恋^しひ死なましを

^み
あひ見むと

^{たの}頼^{こと}めし事ぞ

いのちなりける

(XII, 613)

313

Донині вже помер би

Від кохання!

Та знову повернула до життя

Твоя обіцянка

Зустріться зі мною!

(清原深養父 – Кійохара-но Фукаябу)

314

いのち
命やは
なに つゆ
何ぞは露の
あだものを
あ か
逢ふにし換へば
おしからなくに
(XII, 615)

Людське життя!

Така ж нікчемна річ,

Як і роса...

Ні миті не вагавшись,

На зустріч би з тобою проміняв!

(紀友則 — Кі-но Томонорі)

よ
寄るべなみ
み
身をこそとをく
へだてつれ
こころ きみ
心は君が
かげ
影となりにき
(XIII, 619)

315

Нам не зустрітися —

Ти зараз так далеко!

Тіла розлучені,

Але моя душа

Твоєю тінню стала, мій коханий!

(Невідомий автор)

あ
逢はずして

こよひ
今宵あけなば

はる ひ
春の日の

ひと
ながくや人を

おも
つらしと思はむ

(XIII, 624).

316

Якщо цієї ночі до світанку

Ми не зустрінемося,

То знову цілий день,

Весняний, довгий,

Буду я страждати!

(源宗千 – Мінамото-но Муцезюкі)

あき よ
秋の夜も

な
名のみなりけり

あ
逢ふといへば

こと
事ぞともなく

あ
明けぬるものを

(XIII, 635)

317

Осіння ніч...

Хіба що тільки назва!

Наговоритись навіть не змогли,

Зустрівшись врешті-решт,

А вже світає!

(小野小町 — Оно-но Коматі)

しのゝめの
ほがらほがらと
あ
明けゆけば
をのがきぬぎぬ
かな
なるぞ悲しき
(XIII, 637)

Якими безутішними здавались

І ми самі, і одяг наш,

Коли

Ми розлучалися з тобою

Рано-вранці!

(Невідомий автор)

あ
明けぬとて
かへ みち
帰る道には
こきたれて
あめ なみだ
雨も涙も
ふりそほちつゝ
(XIII, 639)

319

Уже світає!

Треба повертатись.

І дощ, і сльози ллються —

Не збагну,

Від чого саме я промок до нитки?

(藤原敏行 — Фудзівара-но Тосіюкі)

320

ほとゝぎす

^{ゆめ}
夢かうつゝか

^{あさつゆ}
朝露の

^{わか}
おきて別れし

^{あかつき} ^{「え」}
暁のこゑ

(XIII, 641)

Чи справді то було,

Чи уві сні?

З тобою розлучаючись, кохана,

Тим ранком росяним,

Я плач зозулі чув!

(Невідомий автор)

うつつ
現には
さもこそあらめ
ゆめ
夢にさへ
ひとめも
人目を守ると
み
見るがわびしさ
(XIII, 656)

321

Нехай би вдень!

Але ж і уві сні

Людей допитливих

Я погляд зустрічаю.

Якби ти знав, як тяжко це мені!

(小野小町 — Оно-но Коматі)

322

かぎりなき

おも
思ひのまゝに

よる こ
夜も来む

ゆめ ち
夢路をさへに

ひと
人はとがめじ

(XIII, 657)

Палке кохання

Перепон не знає!

Вночі до тебе знову я прийду.

Та уві сні,

Щоб люди не корили!

(小野小町 — Оно-но Комати)

ささ
笹のはに
はつしも
をく初霜の
よ さむ
夜を寒み
しみは付くとも
いろ
色にいでめや
(XIII, 663)

323

Бамбука листя

Паморозь покрила,

І холод ночі наскрізь пронизав,

Та кольору міняти

Він не буде!*

(凡河内躬恒 — Осікоті-но Міцуне)

* Гра слів: слово *колір* («іро») у японській мові має також значення «коханий», «кохана»; «коханя».

わが^{こひ}恋を

しのびかねては

あしひきの

やまたらばな
山 橘 の

いろに出でぬべし

(XIII, 668)

Якщо не можу більше я таїти

Своє кохання,

То нехай воно

Палає квітом мандариновим

У горах!

(紀友則 — Ki-no Tomonori)

あふことは

たま をばかり
玉の緒許

な
名のたつは

よしの
吉野のかはの

たぎつ瀬のごと

(XIII, 673)

325

Коротким, як проміжок на коралях

Між намистинками,

Побачення було,

Але мов річка Йосіно*

Плітки клекочуть!

(Невідомий автор)

* Йосіно(-гава) — річка в південній частині преф. Нара.

326

きみにより

^な ^{はな}
わが名は花に

^{はるがすみ}
春霞

^の ^{やま}
野にも山にも

^み
たち満ちにけり

(XIII, 675)

Мое ім'я затьмарили плітки,

Як весняний серпанок

Цвіт вишневий

В полях і горах...

То твоя вина!

(Невідомий автор)

いそ かみ
磯の神

なかみち
ふるの中道

なかなかに

み こひ
見ずは恋しと

おも
思はましやは

(XIV, 679)

327

Якби її

Тоді, в Ісонокамі*,

Я на дорозі раптом не зустрів,

То й не страждав би зараз

Від кохання!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

* Ісонокамі (Фуру-Ісонокамі) — див. стор. 135.

328

ゆめ
夢にだに

み み
見ゆとは見えじ

あさ あさ
朝な朝な

おもかげ
わが面影に

み
はづる身なれば

(XIV, 681)

Щоранку в дзеркало,
Соромлячись, дивлюсь —
Що ця любов накоїла зі мною!
Тепер і в снах
До тебе не з'явлюсь!

(伊勢 — Ice)

はるがすみ

春霞

やま
たなびく山の

さくらばな

桜花

みれどもあかぬ

きみ かな
君にもある哉

(XIV, 684)

329

Шкодá! Намилуватись досхочу

Ані вишневим цвітом,

Оповитим серпанком веснянім

На схилах гір,

Ані тобою, люба, я не можу!

(紀友則 — Ki-no Tomonori)

きみこそ^{「ば」}は
ねや^ね寝屋へもいらじ
こむらさき^こ
濃紫
わが^{もとゆひ}元結に
しも^{しも}霜はをくとも
(XIV, 693)

Нехай покриє
Стрічку темно-синю
В моїм волоссі
Паморозь нічна,
Без тебе я до спальні не наближусь!

(Невідомий автор)

みやぎの
宮木野の

もとあらのこはぎ小萩

つゆをおもみ

かぜ
風をまつごと

きみ
君をこそまで

(XIV, 694)

331

Як лист *хaгі**

Під тягарем роси

В долині *Міягі***

Чекає вітру,

Так я тебе чекаю, любий мій!

(素性法師 — *Cosei-xosi*)

* *Хaгі* — див. стор. 129.

** *Міягі* — мальовнича долина неподалік м. *Сендай*.

332

こひ
あな恋し
いま み
今も見てしが
やま
山がつの
かき さ
垣ほに咲ける
やま
山となでしこ
(XIV, 695)

Моя любов —

Гвоздика із *Ямато**!

Та, що під тинном в горах розцвіла.

Чи я її тепер

Побачу знову?

(Невідомий автор)

* *Ямато* — див стор. 52.

こひ
恋しとは
た な
誰が名づけけむ
こと
事ならん
し
死ぬとぞたゞに
い
言ふべかりける
(XIV, 698)

333

Кому на думку спало величати

Цей біль «коханням»?

Краще вже було б

Відразу

Просто «смертю» називати!

(清原深養父 — Кійохара-но Фукаябу)

334

いつはりと

^{おもふ}
思ものから

^{いまさら}
今更に

^た
誰がまことをか

^{われ}
我はたのまむ

(XIV, 713)

Сьогодні знов

Мене введеш в оману,

Коханий мій!

Кому ж тоді, скажи,

На цьому світі можна довіряти?

(Невідомий автор)

せみ 「え」
蝉のこゑ

き
聞けばかなしな

なつごろも
夏衣

ひと
うすくや人の

おも
ならむと思へば

(XIV, 715)

335

Коли цикад я чую голоси,

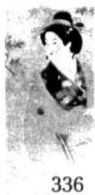
Зі смутком думаю,

Що і твоє кохання

Таке ж крихке,

Як літнє їх вбрання?

(紀友則 — Кі-но Томонорі)

あ
飽か^あでこそ

おも^{おも} なか^{なか}
思はむ仲は

はな^{はな}
離れなめ

のを^{のち}
そをだに後の

わす^{わす}
忘れがたみに

(XIV, 717)

З коханим розлучайся,

Доки він

Уволю не натішився коханням —

Довіку пам'ятатиме

Тебе!

(Невідомий автор)

わすれなむと
おもふこころ
思心の
つくからに
ありしより^け異に
ま^{こひ}先づぞ恋しき
(XIV, 718)

337

Як тільки я

Наважусь врешті-решт,

Кохання з серця вигнати й забути...

Іще палкішою

Стає моя жага!

(Невідомий автор)

338

くもり^び日の
影^{かげ}としなれる
我^{われ}なれば
目^めにこそ見^みえね
身^みをばはなれず
(XIV, 728)

Перетворилась я на тінь
В похмурий день.
Хоча її не видно, але завжди
Вона з тобою поруч,
Любий мій!

(下野雄宗 – Сімоцуке-но Омуне)

いにしへに

なほたち
猶立かへる

こころかな
心哉

こひ
恋しきことに

わす
もの忘れせで

(XIV, 734)

339

І знову повертається в минуле

Моя душа!

Забути не дає

Про себе юності далекої

Кохання!

(紀貫之 — Кі-но Цураяюкі)

340

おほぞら
大空は

こひ ひと
恋しき人の

かたみかは

ものおもふ
物思ごとに

ながめらるらむ

(XIV, 743)

Невже на згадку

Цих небес блакить

Залишила мені моя кохана?

Засмучений,

Не зводжу з них очей!

(酒井人真 – Сакаї-но Хітодзане)

つき
月やあらぬ

はる むかし
春や昔の

はる
春ならぬ

み
わが身ひとつは

み
もとの身にして

(XV, 747)

341

І місяць не такий,

І не така

Весна тепер приходить, як бувало!

Лиш я один

Такий же, як тоді!

(在原業平 — Арівара-но Наріхіра)

342

わがごとく

^{われ}
我をおもはむ

^{ひと} ^{がな}
人も哉

^う
さてもや憂きと

^よ ^{こころ} ^み
世を心見む

(XV, 750)

Якби мене

Хто-небудь покохав

Так, як умію тільки я кохати —

Ми б ще побачили,

Чи дійсно тлінний світ!

(凡河内躬恒 — Осікоті-но Міцуне)

そで
わが袖に
しぐれ
まだき時雨の
ふりぬるは
きみ ころ
君が心に
あき
秋やきぬらむ
(XV, 763)

343

Мабуть, тому,

Що осінь вже настала

В твоєму серці,

Рукави мої

Осінній дощик окропив так рано!

(Невідомий автор)

344

ゆめ
夢にだに
あ かた
逢ふこと難く
なりゆくは
われ い
我や寝をねぬ
ひと
人やわするゝ
(XV, 767)

Чи від безсоння,

Чи тому, що любий

Мене забув,

Тепер і уві сні

Так неймовірно важко з ним зустрітись!

(Невідомий автор)

わが宿は^{やど}
道もなき^{みち}まで
荒れ^あにけり
つれなき^{ひと}人を
待^まつとせしまに
(XV, 770)

345

Травою поросли
Навкруг оселі
Усі стежинки,
Доки я його,
Такого безсердечного, чекала!

(僧正遍昭 — Содзьо Хендзью)

346

こ
来めやは

おもふもの
思物から

ひぐらしの

なくゆふぐれは

た^ま
立ち待たれつゝ

(XV, 772)

Чи прийде,

Чи не прийде, мій коханий?

Усе стою, чекаючи його,

Під плач цикад

У сутінках вечірніх!

(Невідомий автор)

いま
今しはと
わ ものにし物を
さゝがにの
ころも かか
衣に掛り
たの
われを頼むる
(XV, 773)

347

**В душі печаль —
Скінчилася любов!
Останньою надією вчепився
В моє вбрання
Маленький павучок!**

(Невідомий автор)

348

いま こ
今は来じと

おもふもの
思物から

わすれつゝ

ま こと
待たるゝ事の

まだもやまぬか

(XV, 774)

Я знаю,

Що коханий мій до мене

Вже не повернеться,

Але забувши все,

Очікую на нього без надії!

(Невідомий автор)

ひさしくも
なりにけるかな
すみ え
住の江の
まつ
松はくるしき
もの
物にぞありける
(XV, 778)

349

Вже скільки літ
Минуло з того часу!
Але, страждаючи,
Чекаю все одно,
Як та сосна в затоці *Суміное**.
(Невідомий автор)

* *Суміное* — морська затока поблизу м. *Осака*.

350

^{ふき}
吹まよふ

^{のかぜ}
野風をさむみ

^{あきはぎ}
秋萩の

^{ゆく}
うつりも行か

^{ひと} ^{こころ}
人の心の

(XV, 781)

Холодний вітер

В полі заблукав...

Невже і в серці милої кохання

Зів'яне,

Як осінній цвіт *хагі**?

(雲林院親王 – Урін-ін-но Міко /принц Урін-ін/)

* *Хагі* – див. стор. 129.

いま
今はとて
みしぐれ
わが身時雨に
ふりぬれば
こと は
事の葉さへに
うつ
移ろひにけり
(XV, 782)

351

Усе на світі має свій кінець!

Слова кохання теж

Колись поблякнуть,

Як я постаріла

За цей осінній дощ.

(小野小町 — Оно-но Коматі)

あまぐも
天雲の

ひと
よそにも人の
なりゆくか

さすがにめには
み
見ゆるものから
(XV, 784)

352

Хоч він далеко,
Як у небі хмари,
Та й миті не було, щоб не стояв
В очах моїх
Коханий мій єдиний!

(紀有常の女 — дочка Кі-но Аріцуне)

からころも
唐衣

なれば身^みにこそ

まつはれめ

か
掛けてのみやは

こ おもひ
恋ひむと思し

(XV, 786)

353

Примірюючи вперше,

І не думав,

Щоб так воно сподобалось мені!

Вбрання заморське —

Ніби влите в тіло!

(景式王 — Кагенорі-но Окімі /принц Кагенорі/)

^{いま}
今はとて

きみがかれなば

^{やど}
わが宿の

^{はな}
花をばひとり

^み
見てやしのばむ

(XV, 800)

354

Якщо мене

Розлюбиш і покинеш,

В саду своєму буду в самоті,

Про тебе згадуючи,

Цвітом милуватись!

(Невідомий автор)

わすれぐさ
忘草

かれもやすると

つれもなき

ひと ころ
人の心に

しも なむ
霜はをか南

(XV, 801)

355

*Забудь-трава**

Від холоду зів'яла!

Нехай же інесем

Покриється такóж

Її холодне та жорстоке серце!

(源宗千 — Мінамото-но Мунеюкі)

* *Забудь-трава* (忘草 — «васурегуса», досл. переклад з яп.) — квітка родини лілійних (лат.: *Nemerocallis Fulva L. var. Kwanso*).

356

わすれぐさ

なに たね
何をか種と

おもひ
思しは

つれなき人の

ひと
こころ
心なりけり

(XV, 802)

Яке воно —

*Забудь-трави** насіння?

Мені здається,

Схоже на її

Таке холодне і жорстоке серце!

(素性法師 — *Sosei-hoshi*)

* *Забудь-трава* — див. стор. 355.

それをだに

おもふこと
思事とて

やど
わが宿を

み見きとない言ひそ

ひと人の聞きかくに

(XV, 811)

357

Якщо кохаєш,

То хоча б про те,

Що бачив ти не раз мою оселю,

Хто б не запитував —

Нікому не кажи!

(Невідомий автор)

あ
逢ふことの
もは た
専ら絶えぬる
とき
時にこそ
ひと
人のこひしき
こと し
事も知りけれ
(XV, 812)

Лише тепер,

Коли ми розлучились

І не зустрінемось ніколи,

Любий мій,

Я зрозуміла, що таке кохання!

(Невідомий автор)

^{うらみ}
怨ても

^な
泣きてもいはむ

^{かた}
方ぞなき

^{かがみ} ^み
鏡に見ゆる

^{かげ}
影ならずして

(XV, 814)

359

Увесь в сльозах!

Немає навіть з ким

І поділитися досадою своєю!

На себе в дзеркало

Зажурено дивлюсь.

(藤原興風 — Фудзівара-но Окікадзе)

^{あきかぜ}
秋風に

あふたのみこそ

^{かな}
悲しけれ

^み
わが身むなしく

なりぬとおもへば

(XV, 822)

Мою нікчемну долю нагадали

Мені плоди,

Залишені в полях,

Осіннім буревіям

На поталу!

(小野小町 — Оно-но Коматі)

XVI

ПІСНІ СКОРБОТИ

362

な なみだ
泣く 涙

あめ ふ なむ
雨と降ら南

がは
わたり河

みず
水まさりなば

かへ
帰りくるがに

(XVI, 829)

(Складено з приводу смерті молодшої сестри)

Нехай дощем

Проллються мої сльози,

Щоб переповнилася

Річка *Ватарі**!

Може, тоді повернеться сестричка?

(小野篁 — Оно-но Такамура)

* *Ватарі(-гава)* — ріка, через яку за буддійською вірою душі померлих переправляються в інший світ.

ふかくさ
深草の
のべ さくら
野辺の桜し
こころ
心あらば
ばかり
ことし許は
さ
すみぞめに咲け
(XVI, 832)

363

(Складено з приводу смерті канцлера Хорікави,
який був похований на горі Фукакуса*)

Якби ви серце мали,

Любі вишні,

То хоч би в цьому році зацвіли

На схилах *Фукакуса**

Чорним цвітом!

(上野岑雄 — Каміцукі-но Мінео)

* *Фукакуса* — гора поблизу м. Кіото.

364

あす
明日しらぬ
わが身と思へど
みおも
暮れぬまの
く
けふひと
今日は人こそ
かなしかりけれ
(XVI, 838)

(Складено з приводу смерті Кі-но Томонорі)

Що завтра станеться зі мною,

Я не знаю,

Та поки житиму,

Тужитиму за тим,

Хто нас сьогодні назавжди покинув!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

とき
時しもあれ

あき ひと
秋やは人の

わか
別るべき

み
あるを見るだに

もの
こひしき物を

(XVI, 839)

365

(Складено з приводу смерті Кі-но Томонорі)

Чому він вибрав осінь для розлуки?

Востаннє бачити того,

Кого любив,

О цій порі —

Немає гірше муки!

(壬生忠岑 — Мібу-но Тадаміне)

あさつゆ
朝露の

やまだ
おくての山田

かりそめに

うよのなか
憂き世中を

おもひかな
思ぬる哉

(XVI, 842)

366

Роса ранкова

На гірських полях

Мені про вік недовгий нагадала

Життя людського

В грішнім світі цім!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

くさ
草ふかき

かすみ たに
霞の谷に

かげかくし

て ひ
照る日のくれし

け ふ
今日にやはあらぬ

(XVI, 846)

(Складено в день роковин смерті
імператора Фукакуса*)

367

Сьогодні теж

Прощальний відблиск сонця

Погас в долині у густій траві*,

Як і тоді,

Серпанком оповитій.

(文屋康秀 – Фунья Ясухіде)

* Гра слів: ім'я імператора Фукакуса (Німьо-тенно)
дослівно перекладається як «густа трава».

368

ほとゝぎす

け さ こゑ
今朝なく声に

おどろけば

わか
きみに別れし

とき あり
時にぞ有ける

(XVI, 849)

*(Склав, почувши кування зозулі влітку того року,
коли помер Фудзівара-но Такацуне)*

Лише сьогодні вранці,

Плач зозулі сумний почувши,

З жахом зрозумів,

Що розлучилися з тобою

Ми назавжди!

(紀貫之 — Кі-но Цураяюкі)

はな
花よりも
ひと
人こそあだに
なりにけれ
いづれを^{さき}先に
こ^み恋ひんとか見し
(XVI, 850)

369

Людське життя —

Мов вишень білоцвіт...

Не думав я,

Що буду вибирати,

Кого із них оплакати раніш?

(紀茂行 — *Ki-no Motinoki*)

370

いろ か
色も香も

むかし こ
昔の濃さに

にほへども

う ひと
植へけむ人の

かけ
影ぞこひしき

(XVI, 851)

Усе, як завжди: пахощі і колір —

Густі, насичені...

Лиш постаті того,

Хто посадив ці сливи,

Так бракує!

(紀貫之 — *Ki-no Tsurayuki*)

かずかずに

われ わす
我を忘れぬ

ものならば

やま かすみ
山の霞を

あはれとは見よ^み

(XVI, 857)

371

*(Вірш, знайдений принцем Ацунорі в опочивальні своєї
молодої дружини після її смерті)*

Щоразу,

Як про мене ти згадаєш,

Зі смутком на серпанок подивись,

Що словиває гори,

Мій коханий!

(関院の娘 — донька Кан-іна)

XVII—XVIII
PIZHI PICH I

わが^{うへ}上に
露^{つゆ}ぞをくなる
天^{あま}の河^{がわ}
門^とわたる舟^{ふね}の
權^{かい}のしづくか
(XVII, 863)

373

Роса

Мій одяг зверху окропила?

Чи, може, бризки весел від човна́,

Що проплива

Небесною рікою?*

(Невідомий автор)

* *Небесна ріка* — див. стор. 128, 220.

ひ
日のひかり

やぶ わ
藪し分かねば

いそ かみ
磯の神

ふりにしさとに

はな さ
花も咲きけり

(XVII, 870)

374

*(Після того, як Наммацу покинув двір і поселився в ма-
єтку в Ісонокамі*, йому дарували звання чиновника 5-го
рангу. З цієї нагоди Імаміті надіслав йому вітання)*

Коли крізь зарості густі

В Ісонокамі*

Світ сонця проникає,

Навіть там, в селі старому,

Вишня розцвітає!

(布留今道 – Фуру-но Імаміті)

* Ісонокамі – див. стор. 135.

かたちこそ

みやま
深山がくれの

くちき
朽木なれ

こころ はな
心は花に

なさばなりなむ

(XVII, 875)

(Складено, коли молоді пані,
побачивши Кенгея, засміялись)

Можливо, зовні

Я і спорохнявів,

Як дерево старе у нетрях гір,

Та в серці вишні

Все ще зацвітають!

(兼芸法師 — Кенгей-хосі)

376

をそくいづる

つき かな
月にもある哉

あしひきの

やま
山のあなたも

をしむ なり
惜べら也

(XVII, 877)

Нарешті місяць вийшов,

Забарившись!

Тепер вже там,

По інший бік гори,

Без нього, ма́буть, будуть сумувати.

(Невідомий автор)

か^みつ見れど
疎^{うと}くもあ^{かな}る哉
月^{つき}かげの
いた^{さと}らぬ里も
あ^{おも}らじと思へば
(XVII, 880)

377

Милуюсь сяйвом місяця

І знаю:

Нема байдужих,

Як нема села,

Куди б його проміння не сягало!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

ふたつなき

もの おもひ
物と思しを

みなそこ
水底に

やま は
山の端ならで

いづる^{つき}月かけ

(XVII, 881)

378

(Склав, побачивши віддзеркалення місяця у ставку)

Гадав, що другого такого

Вже немає!

Та ось він — випливає з глибини,

А не з-за гребеня гірського,

Ясний місяць!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

あ
飽かずして

つき かく
月の隠るゝ

やま
山もとは

あなたおもてぞ

こひ
恋しかりける

(XVII, 883)

379

Натішитись не встиг,
Як заховався за гору місяць...
Заздрю нині тим,
Хто ним милується
На іншому узгір'ї!

(Невідомий автор)

380

よのなか
世中に
もの
ふりぬる物は
つ　くに
津の国の
はし
ながらの橋と
われ
我となりけり
(XVII, 890)

Старіємо удвох

На цьому світі:

Міст *Нагара**

У краї *Цу***

Та я!

(Невідомий автор)

* *Нагара* – міст через р. *Йодо* в м. *Осака*.

***Цу* – історична назва місцевості, нині преф. *Хього*.

かぞ
数ふれば
と
止まらぬ物を
もの
としといひて
ことし
今年はいたく
お
老いぞしにけり
(XVII, 893)

381

Кому їх рахувати, ці літа?

Летять, як кажуть люди,

Без упину...

Та в цьому році

Надто постарів!

(Невідомий автор)

382

お
老いらくの
こむと知りせば
かど
門さして
なすと答へて
あ
逢はざらましを
(XVII, 895)

Якби я знав,

Коли її чекати,

Цю старість,

Я б ворота зачинив

І відповів: «Нема нікого вдома!»

(Невідомий автор)

お
老いぬれば
わか
さらぬ別れも
い
ありと言へば
み
いよいよ見まく
かな
ほしききみ哉
(XVII, 900)

383

*(Вірш-послання матері Арівара-но Наріхіри
своєму синові незадовго до її смерті)*

Постаріла!

І кажуть, незабаром

Розлучимось з тобою назавжди...

О, як же хочеться мені

Тебе побачить!

(業平の母 — матери Наріхіри)

384

われみ
我見ても

ひさ
久しくなりぬ

すみ え
住の江の

きし ひめまつ
岸の姫松

よ
いく世へぬらん

(XVII, 905)

Як довго ми не бачились з тобою,

Моя красуне-сосно!

Скільки літ

Чекала ти

В затоці *Суміное**!

(Невідомий автор)

* *Суміное* — див. стор. 349.

すみよし
住吉の

きし まつ
岸のひめ松

ひと
人ならば

いくよ
幾世かへしと

と もの
問はまし物を

(XVII, 906)

385

Якби сосна-красуня

В *Сумійосі**

Людиною була,

Я б запитав —

Скільки століть повз неї промайнуло?

(Невідомий автор)

* *Сумійосі* — назва затоки *Суміное* поблизу м. *Осака* в епоху *Хей-ан*.

386

あしたづ
葦鶴の

かは
たてる川べを

かぜ
ふく風に

よ
寄せてかへらぬ

なみ み
浪かとぞ見る

(XVII, 919)

Завмерли в очереті

Журавлі

Чи вітер хвилю

Накотив на берег

І в річку повернутись не дає?

(紀貫之 — Ki-no Tsurayuki)

ち
こき散らす

たき しらたま
滝の白玉

ひろひをきて

よ とき
世のうき時の

なみだ
涙にぞかる

(XVII, 922)

387

(Складено біля водоспаду Нунохікі)*

Зберу сріблясті перли водоспаду,

Розсипані довкіл —

Нехай слізьмі

Вони моїми будуть на цім світі

В скорботний час.

(在原行平 — Арівару-но Юкіхіра)

* Нунохікі — водоспад на р. Ікута поблизу м. Кобе.

388

^さ
咲きそめし

^{とき} ^{のち}
時より後は

うちはへて

^よ ^{はる}
世は春なれや

^{いろ}
色のつねなる

(XVII, 931)

(Про вишневий цвіт, намальований на ширмі)

Зацвівши,

Вже ніколи не зів'яне,

Не змінить кольору свого

Вишневий цвіт —

Довічною весна на світі буде!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

か
刈りてほす

やまだ いね
山田の稲の

こきたれて

な
鳴きこそわたれ

あき
秋のうければ

(XVII, 932)

389

(Про картину, намальовану на ширмі)

Осінній смуток:

На гірському полі,

У копи складений, підсушується рис,

А десь у небі

Журавлі курличуть!

(坂上是則 — Саканое-но Коренорі)

390

よのなか
世中は

なにか^{つね}常なる

あすか^{がは}河

きのふ^{ふち}の淵ぞ

けふ^せは瀬になる

(XVIII, 933)

Одвічний світ!

А що у ньому вічне?

Вчорашній вир

У річці Асука*

Сьогодні знову стане мілиною.

(Невідомий автор)

* Асука(-гава) — річка в преф. Нара; у вірші гра слів:
див. стор. 257.

かり
雁のくる

みね あさぎり
峰の朝霧

はれずのみ

おも っ
思ひ尽きせぬ

よのなか う
世中の憂さ

(XVIII, 935)

391

Мої тяжкі та нескінченні думи

Про світ сумний,

Немов густий туман

Над горами ранковими, з якого

Гусей, що повернулись, лине плач.

(Невідомий автор)

392

みや びと
宮こ人

と
いかにと問はば

やま
山たかみ

くも ゐ
はれぬ雲居に

わ
侘ぶとこたへよ

(XVIII, 937)

Якщо питають мешканці столиці,

Як я живу,

Про смуток розкажи

Цих гір високих,

Хмарами сповитих!

(小野貞樹 — Оно-но Садакі)

よのなか
世中の

う
憂きもつらきも

つ
告げなくに

し もの
まづ知る物は

なみだなりけり

(XVIII, 941)

393

Про цей жорстокий

І скорботний світ

Словами не розкажеш —

Лиш сльозами,

Які про нього дійсно знають все!

(Невідомий автор)

394

やまざと
山里は

もの
物のわびしき

こと
事こそあれ

よ　　う
世の憂きよりは

す
住みよかりけり

(XVIII, 944)

В селі гірському —

Смуток, самота...

Це дійсно так,

Та все одно тут краще,

Ніж там, у світі суєтнім, життя!

(Невідомий автор)

いづくにか

よ ^{いと}
世をば厭はむ

こころ
心こそ

の ^{やま}
野にも山にも

まよふ
迷べらなれ

(XVIII, 947)

395

Куди податися?

Ні в горах, ні в полях

Немає спóкою душі —

Блукати мушу

По світу остогидлому весь вік!

(素性法師 — Сосей-хосі)

396

よのなか
世中は

むかし
昔よりやは

う
憂かりけん

み
わが身ひとつの

ためになれるか

(XVIII, 948)

Віддавна був цей світ

Таким сумним

Чи лиш для мене

Він таким зробився —

Хто б міг мені на це відповісти?

(Невідомий автор)

よしの
み吉野の

やま
山のあなたに

やど がな
宿も哉

よ とき
世のうき時の

かくれがにせむ

(XVIII, 950)

397

Якби я міг знайти собі притулок

В чудових горах *Йосіно**,

Щоб в час журби

Від світу грішного

Ховатися у ньому!

(Невідомий автор)

* *Йосіно* — див. стор. 81.

398

よ
世にふれば
う
憂さこそまされ
よしの
み吉野の
いは みるち
岩のかけ道
ふみならしてむ
(XVIII, 951)

На світі

Тільки туги додає

З роками старість...

В Йосіно* блукати

Стежками кам'янистими піду!

(Невідомий автор)

* Йосіно — див. стор. 81.

いかならん

いはほ なか
巖の中に

す
住まばかは

よ う
世の憂さことの

き
聞こえこざらむ

(XVIII, 952)

399

І де мені знайти таку оселю

Посеред скель,

Щоб чути я не міг

Сумних вістей про світ людський

Ніколи?

(Невідомий автор)

よ
世のうきめ
み やま ち
見えぬ山路へ
いらむには
おも ひと
思ふ人こそ
ほだしなりけれ
(XVIII, 955)

Подався б стежною гірською навмання,

Аби не бачити

Цього сумного світу,

Але стрижила мене

Моя любов!

(物部良名 — Мононобе-но Йосіна)

いま
今さらに
とひと
訪ふべき人も
おもほえず
やへむぐら
八重葎して
かど
門させりてへ
(XVIII, 975)

401

Тепер тим паче
Вже ніхто не прийде
Провідати мене:
Чіпкий буркун*
Так щільно оповив мої ворота.

(Невідомий автор)

* *Буркун* — багаторічна трав'яниста рослина родини маренових (лат.: *Melilotus*).

いざこゝに
わが^よ世は^へ経なむ
すがはら^す
菅原や
ふし^ふみ^み さと^さ
伏見の里の
あ
荒れまくもおし
(XVIII, 981)

402

Що ж! Буду вікувати

В *Сугавара**,

Шкодуючи про те,

Що *Фусімі***

Давно на глухомань перетворилась!

(Невідомий автор)

* *Сугавара* — назва місцевості в преф. *Нара*.

** *Фусімі* — назва місцевості в районі *Сугавара*, де знаходилася давня столиця країни *Хейдзьо*.

わが庵^{いほ}は
三^み輪^わの山^{やま}もと
恋^{こひ}しくは
訪^{とぶら}ひきませ
杉^{すぎ}たてるかど
(XVIII, 982)

403

Моя оселя —

На підніжжі *Міва**.

Там *криптомерія*** стоїть біля воріт.

Якщо кохась,

То заходь провідать!

(Невідомий автор)

* *Міва* (-но-яма) (або ще: *Мімура*) — гора в преф. *Нара*.

** *Криптомерія* (яп.: *сугі*) — хвойне вічнозелене дерево.

あふさか
相坂の

あらし
嵐のかぜは

さむけれど

ゆ 「え」
行くゑしらねば

わ ぬ
侘びつゝぞ寝る

(XVIII, 988)

404

Куди мені податися —

Не знаю:

Пронизує холодний буревій

Заставу Зустрічей...*

В скорботі ляжу спати!

(Невідомий автор)

* *Застава Зустрічей* (яп.: Аусака/-но секі/) — стародавня гірська застава на схід від м. Кіото.

あしたづ
葦鶴の

ひとりをくれて

なく声は

くも
雲のうへまで

きこ
聞え継がなむ

(XVIII, 998)

405

Самотній журавель у очереті

Ячїть запїзно,

Мрїючи про те,

Що там, за хмарами,

Його почують голос!

(大江千里 — Ое-но Тісато)

ひと
人しれず
おもふころ
思心は
はる
春がすみ
た
立ちいでて君が
きみ
め
目にも見えなん
(XVIII, 999)

Нехай піднімуться

Серпанком веснянім

Душі моєї

Потаємні думи,

Щоб твої очі їх помітити змогли!

(藤原勝臣 — Фудзівара-но Катіон)

XIX

ПІСНІ РІЗНИХ ФОРМ*

* Цей розділ «Кокін-сю» містить три групи віршів, написаних у різних поетичних жанрах:

а) *нагаута* /№1001–1006/;

б) *седока* /№1007–1010/;

в) *хайкай-но ута* (жартівливі танка) /№1011–1068/.

むめ はな
梅の花

み き
見にこそ来つれ

うぐいすの

ひとくひとくと

いと
厭ひしもをる

(XIX, 1011)

408

На сливи квіт

Прийшов помилуватись,

А соловей вже тьохкає своє:

«Людина йде! Людина!

Стережіться!»*

(Невідомий автор)

* Японське звуконаслідування солов'їного співу: «хі-току-хітоку» (тьох-тьох) можна прочитати, як скорочене «хіто ку/ру/» (людина йде /наближається/!).

むつごと
睦言も

まだ^つ尽きなくに

^あ明けぬめり

いづらは^{あき}秋の

^{なが}長して^よふ夜は

(XIX, 1015)

409

«Осінні довгі ночі» —

Кажуть люди.

А де вони?

Вже ранок наступив,

А ми й наговоритися не встигли!*

(凡河内躬恒 — Осікоті-но Міцуне)

* Див. також вірш *Оно-но Коматі* на стор. 317.

はな み
花と見て

をらむとすれば

おみなへし
女郎花

うたゝある^{さま}様の

な
名にこそありけれ

(XIX, 1019)

410

Побачив квітку

І хотів зірвати,

Але ім'я «дівоча» * пригадав

І, засоромившись,

Не зміг цього зробити!

(Невідомий автор)

* Дівоча квітка — див. стор. 231.

あきかぜ
秋風に

ほころびぬらし

ふちばかま
藤袴

つづりさせてふ

きりぎりす^な鳴く

(XIX, 1020)

411

Тріщать по швах

*Багряні шаровари** —

Осінній вітер, схоже, доконав.

«*Зшивайте швидше!*» —

Коники сюркочуть.

(在原棟梁 — Арівара-но Мунеяна)

* *Багряні шаровари* («фудзібакама») — сідач конопляний (лат.: *Eupatorium cannabinum*), багаторічна трав'яниста рослина родини складноцвітих.

412

こひ
恋しきが

かた
方もかたこそ

き
ありと聞け

た
立てれをれども

ここ かな
なき心ち哉

(XIX, 1024)

Я чув колись,

Що і в коханні теж

Є різні способи, позиції і пози...

Встаю, сідаю —

Жодних почуттів!

(Невідомий автор)

みよなしの
やま
山のくちなし
え がな
得てし哉
いろ
おもひの色の
したぞめにせむ
(XIX, 1026)

413

Я б залюбки

Забарвила поділ

Кохання кольором

На цій горі *Безвухій**,

Де квіт *гарденії «безротої»*** росте!

(Невідомий автор)

* *Безвуха гора (Мімінасі-яма)* — гора в преф. *Нара*.

** *Гарденія (кутінасі)* — досл. з яп.: «без рота» — рослина з рожево-ліловими квітками (лат.: *Gardenia jasminoides*); гра слів: «*Безвуха /гора/*» — «*без рота*».

おも
思へども

なお
猶うとまれぬ

はるがすみ
春霞

やま
かゝらぬ山の

おも
あらじと思へば

(XIX, 1032)

Як той серпанок весняний

Моя кохана:

Мене цурається,

Але нема вершин,

Яким вона не вішалась на шию!

(Невідомий автор)

われを^{おもふ}思

^{ひと}人をおもはぬ

^{むく}報いひにや

わがおも^{ひと}ふ人の

^{われ}我をおもはぬ

(XIX, 1041)

415

Ту, що мене любила,

Не любив.

Тепер розплачуюсь:

Мене також не любить

Дівчинонька, яку я полюбив!

(Невідомий автор)

416

うぐひす

鶯の

こそ やど
去年の宿りの

ふるすとや

われ ひと
我には人の

つれなかる^{らむ}覧

(XIX, 1046)

Мабуть, постаріла!

Покинув мене любий,

Як покида

Без жалью соловей

Своє старе кубельце тогорічне.*

(Невідомий автор)

* Гра слів: слово «фурусу», написане хіраганюю, можна прочитати, як «постаріти» і «старе кубло /гніздо/».

よゐのまに
いでていり入ぬる
みか月の
われてものおもふ物思
ころにもある哉
(XIX, 1059)

417

Триденний місяць,
Мов розбите серце,
Із сутінок вечірніх вплива...
Сумними думами
Душа моя сповита.

(Невідомий автор)

418

よ なか
世の中は
いかに^{くる}苦しと
おもふ
思らむ
こゝらの^{ひと}人に
うら
怨みらるれば
(XIX, 1062)

Коли всі люди

Долю проклинають,

Повірити не важко,

Що життя

На цьому світі й дійсно — тільки мука!

(在原元方 — Арівара-но Мотоката)

XX
ПІСНІ
ПІСЕННОЇ ПАЛАТИ*

* У цьому розділі «*Кокін-сю*» містяться вірші з архіву Пісенної палати («*Оо-ута-докоро*» або «*Дайка-сьо*») – спеціальної установи, що збирала надіслані з різних куточків країни (*Омі, Адзума, Хітаті* та ін.) поетичні вітання з нагоди тих чи інших свят, церемоній, ювілеїв тощо, а також «*пісні на втіху Богам*» – релігійні ритуальні пісні («*торімоно-но ута*»), які виконувались під час різних синтоїстських обрядів (*№1074–1079*).

おふみ
近江より

あさ
朝たちくれば

の
うねの野に

たづ な
鶴ぞ鳴くなる

あ
明けぬこのよは

(XX, 1071)

420

ПІСНЯ З ОМІ*

Коли вставав,

Збираючись в дорогу

Із краю *Омі** на поля *Уне***,

Займалось на зорю

І починали курликати у небі журавлі!

(Невідомий автор)

* *Омі* — давня назва провінції (нині — преф. *Сіра*).

** *Уне* — назва місцевості в провінції *Омі*.

まきもく
卷向の
あなしの山^{やま}の
山人^{やまひと}と
人も見るが^{ひと み}に
山^{やま}かづらせよ
(XX, 1076)

421

Гірським плющем
Прикрасимо себе,
Щоб люди бачили,
Що ми з гори Анасі*,
Що в краї Макімоку** височить!

(Невідомий автор)

* Анасі(-яма) — гора поблизу м. Сакураї (преф. Нара).

** Макімоку — назва місцевості в преф. Нара.

422

わが門の^{かど}
板井の清水^{いため しみづ}
里とをみ^{さと}
人し汲まねば^{ひと く}
水草おひにけり^{みくさ}
(XX, 1079)

Травою поросла

Моя криниця біля воріт

З водою, мов сльоза:

Село далеко —

Нікому ходити!

(Невідомий автор)

きみ よ
君が世は
かぎ
限りもあらじ
ながはま
長浜の
まさご かず
真砂の数は
よみつくすとも
(XX, 1085)

ПІСНЯ З ІСЕ*

Нехай літа твої

Дорівнюють числу

Піщинок у затоці *Нагахама***!

Нехай твій вік

Триває без кінця!

(Невідомий автор)

* *Ise* — назва провінції (нині — преф. *Mie*).

** *Нагахама* — назва затоки та узбережжя в преф. *Mie*.

あぶくま
阿武隈に

きり
霧たちくもり

あ
明けぬとも

や
きみをば遣らじ

ま
待てばすべなし

(XX, 1087)

424

ПІСНЯ З МІТІНОКУ*

Пливе туман

Рікою *Абукума***,

Світає,

Та тебе не відпущу,

Бо так і не навчилася чекати!

(Невідомий автор)

* *Мітіноку* — давня назва місцевості (преф. *Міягі*).

** *Абукума(-гава)* — річка в північній частині о. *Хонсю*.

わが^{せこ}背子を
みやこに^や遣りて
しほがま
塩釜の
まがきの^{しま}島の
まつぞこひしき
(XX, 1089)

425

ПІСНЯ З МІТІНОКУ*

Коли мій любий

Їде до столиці,

В *Сіогама***

Чекаю я його

На острові *Магакі* під сосною!

(Невідомий автор)

* *Мітіноку* — див. стор. 425.

** *Сіогама* — назва місцевості (преф. *Міягі*).

426

をぐる^{さき}崎
みつの^{こじま}小島の
人^{ひと}ならば
宮^{みや}このつとに
いざ^いと言はましを
(XX, 1090)

ПІСНЯ З МІТІНОКУ*

Які ж вони гарненькі

Ці маленькі три островки

Край мису *Огуро***!

Були б людьми —

Покликав до столиці!

(Невідомий автор)

* *Мітіноку* — див. стор. 425.

** *Огуро* — місцева назва морського мису.

つくばねの
峰^{みね}のもみぢ^ば葉
落ち^おつもり
知る^しも知らぬ^しも
なべてかなしも
(XX, 1096)

427

ПІСНЯ З ХІТАТІ*

Мов ті, кого я знав,

І незнайомі...

Дивлюсь засмучено,

Як листя опада,

Багрянцем вистилаючи *Цукубу***.

(Невідомий автор)

* *Хітаті* – назва провінції (нині – преф. *Ібаракі*).

** *Цукуба(-яма)* – гора в північній частині о. *Хонсю*.

ちはやぶる

かも やしろ
賀茂の社の

ひめこまつ
姫小松

よ
よろづ世ふとも

いろ
色はかはらじ

(XX, 1100)

428

ПІСНЯ ЗИМОВОГО СВЯТА В ХРАМІ КАМО*

Минуть тисячоліття,

Та незмінним

Дівчаток-сосонок

Залишиться вбрання

Навкруг Камо* – Богів могутніх храму!

(藤原敏行 – Фудзівара-но Тосіюкі)

* Камо(-дзіндзя) – синтоїстський храм (м. Кіото).

**ДОДАТКОВІ ПІСНІ,
ВКЛЮЧЕНІ
ДО ОСНОВНОГО
СПИСКУ
З СІМЕЙНИХ ЗІБРАНЬ***

* У цій додатковій частині антології містяться вірші (№1101–1111), що входять до складу деяких приватних списків «Кокін-сю», але не ввійшли до її офіційного (канонічного) списку:

- а) розділ X «**НАЗВИ**» (№1101–1105);
- б) розділ XI «**ПІСНІ КОХАННЯ**» (№1106, 1107);
- в) розділ XIII «**ПІСНІ КОХАННЯ**» (№1108, 1109);
- г) розділ XIV «**ПІСНІ КОХАННЯ**» (№1110, 1111).

430

そまびと
柚人は

みやぎ
宮木ひくらし

あしひきの

やま やま
山の山びこ

よ
呼びとよむなり

(Додаток, 1101)

ЦИКАДИ*

Пиляють дерево для храму лісоруби

Чи то цикади плачуть? —

Серед гір

Закличним співом

Котиться відлуння!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

* ЦИКАДИ (хігурасі) = «хіку» (пиляти) + «расі/і/» (схоже, здається; мабуть).

ひと
けふ人を
こころ
恋ふる心は
おほみかは
大井河
みず
ながるゝ水に
おとらざりけり
(Додаток, 1106)

431

Бурлять в душі моїй
Сьогодні почуття
До любої моєї ще сильніше,
Ніж в річці Ої*
Люта водоверть!

(Невідомий автор)

* Ої(-гава) — гірська ріка, що протікає через м. Кіото.

432

やましな
山科の

をとほの滝^{たき}の

をとにだに

ひと^{ひと}
人のしるべく

わがこひめやも

(Додаток, 1109)

Як гуркіт водоспаду *Отова**,

Що в *Ямасіна***,

Пересуди линуть:

Кого кохаю —

Знатимуть усі!

(采女 — Унеме /служниця/)

* *Отова* — водоспад на горі *Хіей* поблизу м. *Кіото*.

***Ямасіна* — назва місцевості поблизу м. *Кіото*.

みちし
道知らば

つ
摘みにもゆかむ

すみ え
住の江の

きし お
岸に生ふてふ

ぐさ
こひわすれ草

(Додаток, 1111)

433

Якби я знав

Дорогу в Суміноє*,

Пішов би та й нарвав

Забудь-трави**,

Аби також забути про кохання!

(紀實之 — Кі-но Цураюкі)

* Суміноє — див. стор. 349.

**Забудь-трава — див. стор. 355.

古事記上卷

序并

寶文庫

古事記卷上之序并
又古事記卷上之序并
古事記卷上之序并

臣安萬侶言是混元既凝一氣未定

古事記卷上之序并
古事記卷上之序并
古事記卷上之序并

無名無為誰知其然乾坤初分叁神

天之山主神
神皇產日神
高御產靈日神

造化之首惟陽斯開二靈為群品之祖所以

出入幽顯日月欽於洗目浮沉海水袖祇

Фрагмент рукопису «Кодзікі» (стисок 1381 р.)
(Рукописний фонд бібліотеки університету Теңрі)
(м. Теңрі, преф. Нара, Японія)

日本書紀卷第一

神代上

古天地未剖陰陽不分渾沌如雞子
溟涬而含牙及其清陽者薄靡而為
天重濁者滄滯而為地精妙之含稊
易重濁之疑堪難故天先成而地後
定然後神聖生其中焉故曰開闢之
初洲壤浮漂靡猶游魚之浮水上也
于特天地之中生一物然如葦牙便

Фрагмент рукопису «Нихон-сьюкі» (список 1303 р.)
(Рукописний фонд бібліотеки університету Тенрі)
(м. Тенрі, преф. Нара, Японія)

Збереглося декілька давніх списків поетичної антології «Сінсен-вака(-сю)», складеної *Кі-но Цураюкі* за наказом імператора *Дайго* /897–930/ у 930 р., які містять різну кількість віршів. Ми користувалися найповнішим списком цієї поетичної збірки, до складу якого входить 361 вірш, зокрема, виданням: «Сінсенвака(-сю)» // Нове популярне видання національних пісень (新撰和歌新編国歌大観 [Сінсен-вака. Сінпен кокка тайкан]). — Т. 2. — Токіо: Кадокава-сьотен. — 1984. — С. 189–193. Однією з особливостей цього списку «Сінсен-вака(-сю)» є те, що в ньому дуже незначна кількість ієрогліфічних написів.

Для нової поетичної антології японської поезії, яку *Кі-но Цураюкі* назвав «Заново складена збірка пісень», 280 віршів поет узяв зі своєї попередньої антології «Кокін-сю», що була укладена ним ще 905 р. теж за наказом імператора *Дайго*. Тобто можна припустити, що саме ці вірші *Кі-но Цураюкі* вважав найкращими у складі своєї першої збірки. Цілком зрозуміло, що для перекладу ми відбирали лише ті поезії, які не були перекладені нами під час роботи над «Кокін-сю».

Серед 361 *танка* «Сінсен-вака(-сю)» налічується 45 віршів самого *Кі-но Цураюкі*. Окрім цього, у новій антології були досить широко представлені також такі відомі поети того часу, як *Сосей-хосі*, *Осікоті-но Міцуне*, *Кі-но Томонорі*, *Ісе*, *Оно-но Коматі* та ін., що теж є свідченням певних уподобань і поетичного смаку укладача збірки. Майже половина віршів антології «Сінсен-вака(-сю)» належала перу анонімних авторів.

大宰帥 伴郷 讚酒歌十三首

驗兵物年不念者一坏乃濁酒年可飲有良昨
酒名平聖品頃昨百首久聖言乃宜店
百之七賢人等之飲英物者酒西有良昨

天馬與名引江凡各每物乃石師し辛子花散
厚鳥之米宜年日及見下物百才華子家名而勿卷根
曾山小位名男鹿し物夜不と妻同華子乃散之借茶

Фрагменти рукописів «Ман-йо-сю» (стихи XII ст.)
(Рукописний фонд бібліотеки університету Тенрі)
(м. Тенрі, преф. Нара, Японія)

古今和歌集卷第十五

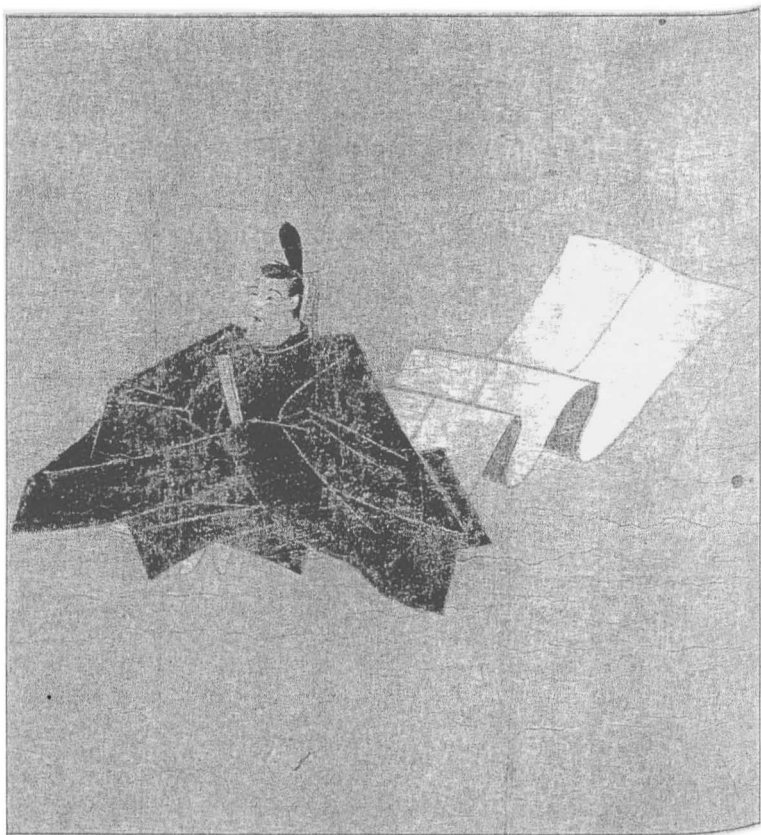
惠尋み

五條后
諱順子

因にを敬下
をー共
貞視十
三年九
月廿八日
明年
守三
文酒
古

る余乃きさる家ののりてあふまはる
くみかひのあまてあひなかりけを
む月のをさあもみふむかづくれ
みげのあまのきくられせえし物色いそ
又のさのさる梅あられ後年さるりよ
月乃むりーちるさるあまをさるて

Фрагмент рукопису «Кokin-сю» (1227 р.)
(Рукописний фонд бібліотеки університету Тейрі)
(м. Тейрі, преф. Нара, Японія)

Портрет Кі-но Цураюкі (868-946)

古今和歌集卷下

雜歌下

鳥

後

鳥のこゝろをわたりて
かたじけなくもあはれ
鷹のこゝろをわたりて
かたじけなくもあはれ

小野

鳥のこゝろをわたりて
かたじけなくもあはれ

鳥のこゝろをわたりて
かたじけなくもあはれ

鳥のこゝろをわたりて
かたじけなくもあはれ

鳥のこゝろをわたりて
かたじけなくもあはれ

鳥のこゝろをわたりて
かたじけなくもあはれ

鳥のこゝろをわたりて
かたじけなくもあはれ

小野

鳥のこゝろをわたりて
かたじけなくもあはれ

鳥のこゝろをわたりて
かたじけなくもあはれ

Фрагменти рукопису «Кokin-сю» (список 1265 р.)
(Рукописний фонд бібліотеки університету Тенрі)
(м. Тенрі, преф. Нара, Японія)

新古今和歌集卷第十一

恋十一

題十一

女一人

あはれなるをみればさかえりけりや
あはれなるをみればさかえりけりや

あはれなるをみればさかえりけりや
あはれなるをみればさかえりけりや

人七

あはれなるをみればさかえりけりや
あはれなるをみればさかえりけりや

あはれなるをみればさかえりけりや
あはれなるをみればさかえりけりや

女一人

在原兼光

あはれなるをみればさかえりけりや
あはれなるをみればさかえりけりや

中書史

七言行

Фрагмент рукопису «Сінкокін-сю» (стисок XIII ст.)
(Рукописний фонд бібліотеки університету Тенрі)
(м. Тенрі, преф. Нара, Японія)

新古今和歌集卷第一

春序と

春の序と

攝政大臣下

山野の春の序と

春の序と

大上天皇

春の序と

百首序と

武子日親上

天平十二年二月一日書

同日三行書

新古今和歌集

Фрагменти рукопису «Сінкокін-сю» (список 1357 р.)
(Рукописний фонд бібліотеки університету Теңрі)
(м. Теңрі, преф. Нара, Японія)

Портрет Фудзівара-но Садаіе (Тейка) (1162 – 1241)

小野小町

小野宰相常詞女名今目錄曰

お母国郡司女号此古娘_の仁明清和

お代同人於石上有贈遍照之哥

いぢえそやう月るふりけり_の中乃

人のこゝろたれまほしき_のあはれ

Портрет поетеси Оно-но Коматі (834/?/-900 /?/)

百人一首

天智天皇

秋乃西州のりか

春まよふて

前既天皇

春まよふて

春まよふて

柳本八九

あけの山香乃木のまわおの

なぐさむらひなりむ

山邊病人

たふさ

あ乃の香

中納言

あ乃の香

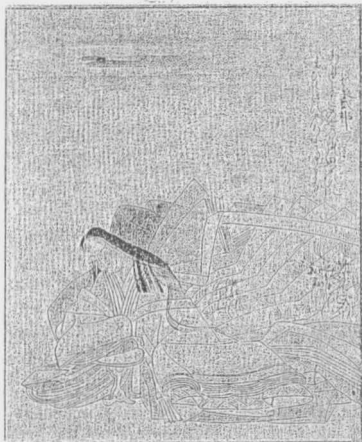
あ乃の香

安治仲有

あ乃の香

Фрагмент рукопису антології «Хяку-нін іс-сю»

Карти «Хяку-нин ис-сю»

竹人

言をくらしとてやうにひたれ
 中々うしげく物なりや
 何せよ一ひの柳をよみて
 女はゆきとてやうさめり
 月やうはききとて物なれん
 春と野もくわくはさきり
 うしげの心もゆるまほく
 りまひとてとてあつらひ
 くらうとて里や角よとて
 うまぬとて卑せに花も
 今とてよらうあり身は
 うりらんといひくわ
 とてわきあしとてむし
 うとてゆりの花も
 くらうとてやうさめり

長 柳 祇 長 柳 祇 長 柳 祇 長 柳 祇 長 柳 祇 長 柳 祇

Фрагмент рукопису «Минасе сан-гін хяку-ин»
 (Репродукційне видання товариства японської класичної літератури /水無瀬三吟百韻・日本古典文学会/. — Токіо. — 1974)

Портрет Иио Корі (1421-1502)

Фрагмент оригіналу рукопису
«Юяма сан-гін хяку-ін» (1491 р.)

新撰
和歌集

**СІНСЕН-
ВАКА-СЮ**

***ЗАНОВО СКЛАДЕНА
ЗБІРКА ПІСЕНЬ***

(930 p.)

I

***ВЕСНЯНІ ТА ОСІННІ
ПІСНІ***

はる
春ごとに

かずへこしまに

ひとつともに

おいぞしにける

わかまつ
みねの若松

(1, 5)

438

Свої літа рахую щовесни...

І лиш тепер помітив,

Що на скелі

Сосна-дівчинонька

Постаріла також!

(素性法師 — Cosei-xosi)

はる よ
春の夜の

やみはあやなし

はな
むめの花

いろ
色こそみえね

か
香やはかくるる

(1, 21*)*

439

Весняна ніч

Сховала у пільму

Слив білоцвіт,

Але вона безсила

Сховати їх казковий аромат!

(凡河内躬恒 — Осікоті-но Міцуне)

* Зірочкою після арабських цифр позначені вірші, які містяться також у антології «Кокін-сю».

はる
春がすみ

たつをみすてて

ゆくかりは

はななきさとに

すみやならへる

(I, 35*)

440

Покинувши серпанок весняний,

На північ відлітають дикі гуси!

Невже їм краще жити

В тих краях,

Де білоцвіту зроду не буває?

(伊勢 — Ice)

さくらばな

さきにけらしな

あしひき
足引の

やま
山のかひより

み しらくも
見ゆる白雲

(I, 39*)

441

З'явилися

На схилах гір одвічних

Хмаринки білі —

Мабуть, там також

Вишневий цвіт нарешті розпустився!

(紀貫之 — Ki-no Цураюкі)

の
みよし野の
やまべにたてる

ばな
さくら花
しらくも
白雲とのみ

あやまたれつつ

(I, 41)

442

Як легко переплутати

На схилах

Хмаринки білі в горах *Йосіно**

З вишневим білоцвітом

На узгір'ї!

(紀友則 — *Ki-no Tomonori*)

* *Йосіно* — див. стор. 81.

み
見わたせば
やなぎさくらを
こきまぜて
みやこそ^{はる}春の
にしきなりける
(I, 51*)

443

Не зводжу погляду!

Змішались кольори

Плакучих верб

І білосніжних вишень —

Весни вбрання столиця одягла!

(素性法師 — Сосей-хосі)

^{さくら}
桜いろに

まさるいろなき

^{はな}
花なれば

あたらくさ木^きも

ものならなくに

(I, 67)

444

Квітучих вишень колір

Яскравіший

Від будь-яких на світі кольорів —

Ні квітів інших, ні дерев

Не помічаєш!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

を^{おも}しと思ふ
心^{こころ}はいとに
よられなん
ちるはなごとに
ぬきてとどめむ
(I, 75)

445

Якби серця зажурені сплести

В одну предовгу нитку,

І на неї

Нанизувати білі пелюсткі,

Може, тоді б зберігся цвіт вишневий?

(素性法師 — Cosei-xosi)

こまなめて

^み
いざ見にゆかん

^{ふるさと}
古郷は

ゆきとのみこそ

^{はな}
花はちるらめ

(I, 79*)

446

Ну, що! Сідлаймо коней

І в дорогу —

До давньої столиці!

Бо, як сніг,

Обсиплеться невдовзі цвіт вишневий!

(Невідомий автор)

つゆ
露ながら

をりてかざさむ

きく はな
菊の花

あき
おいせぬ秋の

ひさしかるべく

(I, 96*)

447

Квіт хризантеми росяний зірву —

Своє волосся сиве

Ним прикрашу,

Щоб моя осінь

Довгою була!*

(紀友則 — Кі-но Томонорі)

* За давнім народним повір'ям, роса з хризантем по-
довжує людське життя.

あきかぜの
ふきあげにたてる

しらぎく
白菊は

はな
花かなみだか
いろこそわかね
(I, 98*)

448

Осінній вітер

Білі хризантеми

Погойдує край моря на косі...

А може, то не квіти —

Тільки хвилі?

(菅原道真 — Сугавара Мітідзане)

の
よし野がは
きしの山ぶき
ふ
吹くかぜに
そこのかげさへ
うつろひにけり
(I, 101*)

449

Осінній вітер!

В річці Йосіно*

Від прибережних квітів**

Навіть тіні

Побляклими ввижаються на дні.

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

* Йосіно(-гава) — див стор. 325.

**В оригіналі: «ямабукі» — див. стор. 208.

はな
花のちる

ことやかなしき

はる
春がすみ

たつ た やま
立田の山の

うぐひすのこゑ^{「え」}

(I, 109*)

450

В серпанку веснянім

Гора Тацута*,

Та голос солов'я такий сумний —

Вишневий цвіт

На землю опадає!

(藤原後藤 — Фудзівара-но Нотікаге)

* Тацута — див. стор. 241.

もみぢ葉^はを
そでにこきいれて

もてでなん

^{あき}秋をかぎりと

^み ^{ひと}見む人のため

(I, 112)

451

З багряних кленів листя наберу

В рукава кімоно*,

Щоб показати

Тому, хто впевнений,

Що осінь відійшла!

(素性法師 — Сосей-хосі)

* Кімоно — традиційний жіночий та чоловічий одяг.

はな
花もみな

ちりぬるのちは

ゆくはるの

ふるさと
古郷とこそ

なりぬべらなれ

(I, 115)

452

Весна відійде,

Вишні відцвітуть —

Лише тоді, моя стара столице*,

Нехай тебе «старою»

Знову звать!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

* Мова йде про м. *Нара* — столицю Японії в 710—794 рр.

こへ
声たえで
なけや うぐひす 鶯
ひちとせに
ふたたびとだに
くべき はる 春かな
(I, 119*)

453

Плач, соловейку!

Голосніше плач!

Можливо, вдруге, ще у цьому році,

Розчулившись,

Повернеться весна!

(藤原興風 — Фудзівара-но Окікадзе)

II

***ЛІТНІ ТА ЗИМОВІ
ПІСНІ***

たつた山^{やま}

にしきおりかく

神^{かん}なづき

しぐれのあめを

立^{たて}ぬきにして

(II, 122)

455

Гора *Тацута**

З ниток дощових,

Що їй *Безбожний місяць***

З неба смиче,

Снує для себе чарівну парчу!

(Невідомий автор)

* Гора *Тацута* — див. стор. 241.

** *Безбожний місяць* — досл. перекл. з яп. мови давньої (синтоїстської) назви місяця жовтня: «*каннадзукі*».

かみ づき
神な月

しぐれはいまだ
ふらなくに
まだきうつろふ
かみなびのもり
(II, 124*)

456

*Безбожний місяць**

Ще не починав

Своїх дощів докучливих,

А барви

Уже міняє ліс *Камінабі**!*

(Невідомий автор)

* *Безбожний місяць* — див. стор. 455.

***Камінабі* (або ще: *Каннабі*) — назва священних для синтоїзму лісу і гори поблизу м. *Ікаруга* (преф. *Нара*).

みやまには
あられふるらし
とやまなる
まさきのかづら
いろづき
色付きにけり
(II, 128*)

457

Здається, в горах
Градопад пройшов —
Зелений площ
В ущелинах далеких
Свій колір на багряний поміняв!

(Невідомий автор)

かなづき

神無月

しぐれ

時雨とともに

かみなびの

もりの木の葉は

ふりにこそふれ

(II, 130)

458

Безбожний місяць!*

Дощ дрібний мрячить.

І разом з ним

Спадає жовте листя

З дерев сумних в гаю *Камінабі***.

(Невідомий автор)

* *Безбожний місяць* — див. стор. 455.

***Камінабі* — див. стор. 456.

おもひいづる

ときはのやまの

ほととぎす

郭公

からくれなるの

ふりいでてぞなく

(II, 133*)

459

Як та зозуля,

Що до крові з горла*

Кує закохано на схилах *Токіва***,

Від спогадів сумних

Я теж ридаю!

(Невідомий автор)

* За давньою японською легендою, у зозулі, коли вона співає, з горла сочиться кров.

***Токіва* — гора поблизу м. *Кіото*.

^{むめ}
梅のはな

^{ゆき}
雪にまじりて

みえずとも

かをだににほへ

^{ひと}
人のしるべく

(II, 136)

460

Не розбереш!

Змішався білий сніг

Із білим квітом сливи,

Та дорогу

Підкаже кожному казковий аромат!

(小野篁 — Оно-но Такамура)

なつよの夜は
ふすかとすれば

ほととぎす
郭公

なくいち—「え」ゑに
あくるしののめ
(II, 137)

461

Ці літні ночі!

Голову схилив —

Заснути не дає

Зозулі голос!

А там уже й світанок настає.

(紀貫之 — Кі-но Цураяюкі)

めづらしき

こへ
声ならなくに

ほととぎす

時鳥

そこらのとしを

あかずもあるかな

(II, 139*)

462

Нічого дивного

У голосі зозулі!

Та з року в рік

Її нехитрий спів

Ми безнастанно слухати готові!

(紀友則 — Кі-но Томонорі)

ほととぎす
まつに夜^よふかぬ
このくれの
しぐれにおほみ
道^{みち}や^い行くらん
(II, 143)

463

Даремно я чекаю уночі

Свою зозулю —

Мабуть, налякали

Після дощу вечірнього

Стежки!

(大伴家持 — Отомо-но Якамоті)

^{ふゆ}
冬くれば

あやしとのみぞ

まどはるる

かれたるえだに

^{はな}
花のさければ

(II, 144)

464

Зима прийшла

І вводить у оману

Своїми витівками —

На сухих гілках

Розквітли раптом білосніжні квіти!

(Невідомий автор)

なつ よ
夏の夜に
しもやふれると
みるまでに
あれたる^{やど}宿を
てらす^{つき}月かけ
(II, 151)

465

Неначе інесѐм

Покрилася хатинка,

Покинута людьми —

Такий ясний

У літку місяць на нічному небі!

(Невідомий автор)

466

いまさらに
やまにかへるな
ほととぎす
郭公

「え」
こゑのかぎりは
わがやどになけ
(II, 155*)

Тепер співай, зозуле,
Поки стане у тебе голосу!
Співай в моїм садку,
Не поспішай у гори
Повертатись!

(Невідомий автор)

^{ふゆ}
冬ごもり

はるまだとほき

^{うぐひす}
鶯の

すのうちのねの

きかまほしきを

(II, 156)

467

Хотів би я послухати,
Про що
Співає соловейко у гніздечку,
Коли весна ще спить
Зимовим сном!

(Невідомий автор)

468

とこなつの
はなをしみれば
うちはへて
すぐす^{つきひ}月日の
ときもしられず
(II, 157)

Яскравими гвоздиками милуюсь,
Забувши навіть,
Що й моє життя,
Услід за часом
В небуття спливає!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

III

***ПІСНІ-ВІТАННЯ
ПІСНІ СКОРБОТИ***

ちのなみだ
おちてぞたぎつ

しら川^{かは}は
君^{きみ}が代^よまでの
名^なにこそ有^ありけれ
(III, 164*)

470

*(Складено з приводу смерті
регента Фудзівара-но Тадафуса)*

Криваві сльози

Ллються у ріку,

Що Білою* назвали...

Бо цю назву дали їй люди

За твого життя!

(素性法師 — Сосей-хосі)

* Ріка Біла (Сіра-кава) — річка поблизу м. Кіото.

しほのやま
さしでのいそに
すむ^{ちどり}千鳥
君^{きみ}が^{みよ}御代をば
や^{ちよ}千世とぞなく
(III, 165*)

471

Численне птаство

На горі *Cio**

Що в *Caside***,

Тобі також щечече:

«Володарюй всі вісім тисяч літ!»

(Невідомий автор)

* *Cio* (-яма) — гора; місцезнаходження не з'ясоване.

** *Caside* — назва місцевості чи річки /?/; у тексті: «ске
лястий берег *Caside*».

472

ねても^み見ゆ
ねでもみえけり
おほかたは
うつせみのよぞ
ゆめにはありける
(III, 168*)

(Складено з приводу смерті Фудзівара-но Тосіюкі)

І в снах, і наяву

Його я бачу!

Такий уже цей світ —

Химерний сон,

Де наша плоть — цикади оболонка!

(紀友則 — Кі-но Томонорі)

ふしておもひ
おきてかぞふる
よろづ代を
かみ
神ぞしるらむ
わ きみ
我が君のため
(III, 171*)

473

Коли лягаю

І коли встаю —

Боги лиш знають,

Як я їх благаю,

Щоб довголіття Вам вони дали!

(素性法師 — Сосей-хосі)

ひと
なき人の

やどにかよはば

ほととぎす
郭公

かけてねにのみ

なくとつげなん

(III, 174*)

474

Якщо колись

Над хаткою його

Ти пролетиш, зозуле, в іншій світі,

Перекажи,

Як плачу я за ним!

(Невідомий автор)

きみ
君がため
おもふ^{こころ}心の
いろ
色にいでて
まつ
松のみどりを
をりてけるかな
(III, 177)

475

Твоя провина,

Що моя любов

Відкрилась людям,

Мов сосна, з якої

Вбрання зелене раптом хтось зірвав!

(Невідомий автор)

つゆ
露をなど

はかなきものと

おもひけん

わ^み
我が身もくさに

おかぬばかりを

(III, 178*)

476

Недовговічною

Вважав я лиш росу...

А нині й сам —

Хіба що з стебелинки

Ще не упав!

(藤原惟幹 — Фудзівара-но Коремото)

さきだたぬ
くいのやちたび
かなしきは
ながるるみづの
かへりこぬなり
(III, 180*)

477

*(Складено з приводу смерті
коханої Фудзівара-но Тадафуса)*

Як не журись у каятті своїм:

Чому не ти?

Чому не ти раніше?

Як річки плин,

Не вернеться вона!

(関院命婦 — Кан-ін-но Мьобу)

IV

ПІСНІ РОЗЛУКИ
ПОДОРОЖНІ ПІСНІ

わかれをば
やまのさくらに
まかせてむ
とめんとめじは
はな
花のまにまに
(IV, 191*)

479

У горах вишні

Вирішать за нас —

Залішитись мені

Чи вирушати?

Їх цвіт розлуки нам призначить час!

(幽仙法師 — Юсен-хосі)

480

あかずして
わかるるなみだ
たきにそふ
^{みつ}水まさるとや
^みしもは見ゆらん
(IV, 193*)

(Складено під час повернення принца Нінна до столиці після милування водоспадом Фуру)*

Намилуватися не встиг,

Як час прощатись!

Розлуки сльози капають з очей,

Підсилюючи

Струміль водоспаду!

(兼芸法師 — Кеґей-хосі)

* Фуру — водоспад у преф. Нара.

わかるれど
うれしくもあるか
こよひ
今宵より
み
あひ見ぬさきに
なにを恋ひまし
(IV, 195*)

481

*(Склав, прощаючись з принцем Канемі
після першої дружньої бесіди)*

Прощаючись,

Я радість відчуваю!

Адже до зустрічі з тобою у цю ніч

Я взагалі не знав,

Чому радіти.

(凡河内躬恒 — Осікоті-но Міцуне)

よ
夜をさむみ
おくはつしもを
はらひつつ
くさのまくら枕に
あまたたびねぬ
(IV, 196*)

482

Як часто я,
Мандруючи по світу,
Собі під голову жмуток трави стелив
І ній струшував
Холодними ночами!

(凡河内躬恒 — Осікоті-но Міцуне)

むすぶ^て手の
しづくににごる
やまの^い井の
あかでも^{ひと}人に
わかれぬるかな
(IV, 197*)

483

Ледь зачерпнув рукою з джерела —

Вже скаламутили

Краплинки чисту воду...

Так і з тобою

Спраглий розлучусь!

(紀貫之 — Ki-no Цураюкі)

ころも
から衣

きつつなれにし

つましあれば

はるばるきぬる

たび おも
旅をしぞ思ふ*

(IV, 198*)

484

Свою дружину

У вбранні заморським,

Покинувши, мандрую,

Та душа

В далекій подорожі спокою не знає!

(在原業平 — *Arivara-no Harixira*)

* Акрівірш: перші літери рядків у оригіналі утворюють слово «*какіцубата*» — «*півники*», «*іриси*».

いのちだに
こころにかなふ
もの
物ならば
なにかわかれの
かなしからまし
(IV, 199*)

485

Якби життя
Залежало лише
Від примх душі,
То, може б, і розлука
Такою тужною для мене не була!

(白女 — Сіроме)

V

ПІСНІ КОХАННЯ
РІЗНІ ПІСНІ

しのぶれば
くるしきものを
ひと
人しれず
おも
思ふてふこと
たれ
誰にかたらむ
(V, 202*)

487

Свою любов

Таїти від людей —

Така нестерпна ноша!

І немає,

З ким поділитись сум'яттям моїм!

(Невідомий автор)

488

よし野がは
いはなみたかく
行くみづの
はやくぞ人を
おもひそめてし
(V, 208*)

Як річка Йосіно*,

Що поміж скель

Несеться стрімголов,

Любов до неї

Заполонила всі мої думки!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

* Йосіно(-гава) — див стор. 325.

あしひき
足引の

やま
山したみずの

うづもれて

たぎつころを

せきぞかねぬる

(V, 210*)

489

Як з гір одвічних

Водяний потік

Зривається униз,

Я теж не в змозі

Утримати у серці почуття!

(Невідомий автор)

たちかへり
あはれとぞ思^{おも}ふ
よそにても
ひと
人にこころを
おきつ^{しらなみ}白波
(V, 218*)

На мілину

Накотяться й відринуть

Пінливі хвилі,

А мої думки

Услід за серцем лиш до неї линуть!

(在原元方 — Арівару-но Мотоката)

すみの江の
なみにはあらねど
よとともに
こころをきみに
よせわたるかな
(V, 222)

491

Як хвилі

У затоці *Суміное**

На берег рвуться —

Так моя душа

Щомиті поривається до тебе!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

* *Суміное* — див. стор. 349.

492

ひと
みな人は
こころごころに
あるものを
おしひたすらに
ぬるるそでかな
(V, 227)

В серцях людей —

То радість, то журба...

Чому ж тоді, скажіть,

Лише у мене

Від сліз не просихають рукави?

(Невідомий автор)

つれなきを
いまはこひじと
おもへども
こころよわくも
おつるなみだか
(V, 236*)

493

Якби не слабкодухість,
Вже сьогодні
Її, жорстоку, я би розлюбив!
А так —
Лиш заливаюся сльозами.

(普野忠臣 — Сугано-но Тадаон)

おきもせず
ねもせで夜を
あかしては
はるのものとして
ながめくらしつ
(V, 240*)

Не спиться до світання

І вставати не хочеться вночі...

А розсвіте —

Весняний дощ

Весь день перед очима!*

(在原業平 — Арівара-но Наріхіра)

* Гра слів: яп. слово «нагаме», написане хіраганою, можна прочитати, як «/довго/ дивитися», «спостерігати», а також «тривалий /довгий/ дощ».

なよたけの
よのうきうへに
はつ
初しもの
「い」
おきゐてものを
おもふころかな
(V, 241*)

495

Бамбукові колінця

Перший іній

Покрив за ніч

І схожими зробив

На мої скорбні думи на світанні!*

(藤原忠房 — Фудзівара-но Тадафуса)

* Гра слів: яп. слово «йо», написане хіраганною, можна прочитати, як «колінце /бамбука/», а також «ніч».

そこひなき

ふちやはさわぐ

やまかは

山川の

あさきせにこそ

うはなみはたて

(V, 252*)

496

Гірська ріка

Ніколи не вирує

В глибоких заводях,

Лише на міліні,

Здіймаючись, клекочуть пінні хвилі.

(素性法師 – Сосей-хосі)

ゆふされば
やどにふすぶる
かやり^び火の
いつまでわが^み身
したもえにせん
(V, 256)

497

Настане вечір,

Знову по оселях

*Санда*ла* закуряться свічечкі...

Ну, а мені —

Як довго ще горіти?

(Невідомий автор)

* У тексті оригіналу: «*каярі-бі*» — «/сандалові/ *пахощі*», спеціальні ароматичні палички для церемоніального окурювання храмів або житла від комах.

わがこころ
なぐさめかねつ
さらしなや
をばす^{やま}て山に
て^{つき}る月^みを見て
(V, 257*)

498

Гора *Обасуте*,

Що в *Сарасіна**!

Не знає втіхи

І моя душа,

Коли над нею ясний місяць бачу!

(Невідомий автор)

* Вірш, пов'язаний з легендою про бідного сина, який приніс свою стару матір помирати на вершину гори в краю *Сарасіна* (преф. *Нагано*). Зворушений казковим сьйвом місяця, він розкався і повернувся.

きみ
君といへば
み
見まれみずまれ
ふじのねの
めづらしげなく
わ
もゆる我がこひ
(V, 258*)

499

Нічого дивного!

Хоч бачимось, хоч ні —

Як той вогонь

У лоні *Фудзіями**,

Любов до тебе палахтить в мені!

(*藤原忠行 — Фудзівара-но Тадаюкі*)

* *Фудзіяма (Фудзі-сан)* — гора вулканічного походження в центральній частині о. Хонсю.

いそのかみ
ふるともあめに
さはらめや
あはんといものに
いひてしものを
(V, 268)

Старі Боги

З *Фуру-Ісонокамі**

Дощем погрожують,

Та я не з боязких:

Пообіцяв коханій — отже, буду!**

(大伴片海 — Отомо-но Катамі)

* *Фуру-Ісонокамі* — див. стор. 135.

**Гра слів: яп. слово «*фуру*», що входить до складу назви храму, може означати також «*іти*» (про дощ).

おもふより
いかにせよとか
あきかぜに
なびくあさぢの
いろことになる
(V, 269*)

501

Лише кохати вмію!
А вона,
Мов очерет,
То колір перемінить,
То за вітрами стелиться услід!

(Невідомий автор)

ひと
人しれず

やみなましかば

わびつつも

なき^な名ぞとだに

いはましもなを

(V, 274*)

502

Журилась би,

Страждала... Та якби,

Доки не знали люди, розлучились,

Могла б тепер сказати:

«То пусте!»

(伊勢 — Ice)

つゆ
露だにも

なからましかば

あき よ
秋の夜を

たれとおき^{「い」}ゐて

ひと
人をまたまし

(V, 288)

503

Якби роса не випала,

То з ким

Чекала б я

В цю довгу ніч осінню

Того, хто знову так і не прийшов?

(Невідомий автор)

504

ひかりなき
たにはは^{はる}春も
よそなれば
さきてとくちる
もの^{おも}思ひもなし
(V, 291*)

Ні сонце не загляне,

Ні весна

В мою долину...

Що ж! Не доведеться

Зате оплакувати вишень білоцвіт!

(清原深養父 – Кійохара-но Фукаябу)

いろ み
色見えで
もの
うつろふ物は
よ
世のなかの
ひと こころ
人の心の
はな あ
花にぞ有りける
(V, 292*)

505

Як непомітно

В'яне квіт кохання

В серцях людей

На грішній цій землі!

Як неминуче в'яне квіт кохання!

(小野小町 — Оно-но Коматі)

いまぞしる
くるしきものと
ひと
人またむ
さとをばかれず
とふべかりけり
(V, 303*)

506

Чому, не завітавши,

Повернувся?

Що ж! Відтепер

Я та́кож буду знать,

Як боляче когось не дочекатись!

(在原業平 — Арівара-но Наріхіра)

あきの^た田の
いねといふとも
かけなくに
ををしとなどか
^{ひと}
人のいふらん
(V, 306*)

507

В осіннє поле,
Де вже рис достиг,
Не гнала й не казала,
Що обриднув...
Чому ж він залишітись не схотів?

(兼芸法師 – Кенгей-хосі)

* Гра слів: яп. слово «іне», написане хіраганною, можна прочитати, як «рис /у полі/», а також як «іди!», «повертайся!» (застаріле; кансайський діалект).

いそのかみ
ふる野の道^のも^{みち}
こひしきを
しみづくみには
まづもかへらん
(V, 308)

508

З любов'ю згадую

В *Ісонокамі** шлях

Через поля...

Як повернусь, водички

Насамперед поп'ю із джерела!

(紀貫之 — *Ki-no Tsurayuki*)

* *Ісонокамі* — див. стор. 135.

わくらばに
とふ人^{ひと}あらば
すまのうらに
もしほたれつつ
わぶとこたへよ
(V, 315*)

509

Якщо спитають люди ненароком,

Скажи,

Що сіль виварюю в журбі

Із водоростей

У затоці *Сума**!

(在原行平 — *Арівара-но Юкіхіра*)

* *Сума* — назва морської затоки та місцевості на узбережжі Внутрішнього Японського моря (о. Хонсю).

510

よ ^{なか}
世の中は
うけくにあきの
おく ^{やま} 山の
この ^は 葉にふれる
^{ゆき}
雪やけなまし
(V, 325*)

Від світу остогидлого цього

У нетрях гір далеких

Заховаюсь

І зникну,

Як на листі білий сніг!

(Невідомий автор)

わすられん
ときしのべとぞ
はま どり
浜ち鳥
ゆくへもしらぬ
あとをとどむる
(V, 339*)

511

Аби не забувала,
Я на згадку
Тобі залишу ці рядки хибкі,
Мов чайок слід
На березі піщанім!

(Невідомий автор)

512

いはのうへに
たてる小松の^{こまつ}
名^なををしみ
ことにはいはず
こひこそわたれ
(V, 342)

Як та сосна маленька,
Що на скелі
Завмерла у мовчанні,
Так і я, пліток страхаючись,
Приховую кохання!

(Невідомий автор)

あはれてふ
ことこそうけれ
よ ^{なか}世の中に
おもひはなれぬ
ほだしなりけり
(V, 344*)

513

Якби не таємничий смуток слів,
Який мене тримає
На цім світі,
Давно б уже
Покинула його!

(小野小町 — Оно-но Коматі)

こひしきも
こころよりある
ことなれば
われよりほかに
つらき人なし
(V, 350)

Якщо любов лише в моїй душі
Продовжує яріти,
То виходить,
Що в світі цім
Жорстокий тільки я!

(Невідомий автор)

かぜのうへに
ありかさだめぬ
ちりのみは
ゆくへもしらず
なりぬべらなり
(V, 355*)

515

Мов та пилінка,
Що услід за вітром
Світ за очі несеться,
Я також,
Куди не знаючи, бреду по цьому світу!
(Невідомий автор)

みわの山^{やま}

いかにまちみん

としふとも

たづぬる人^{ひと}も

あらじと思^{おも}へば

(V, 358*)

516

Як може стільки літ

Його чекати

Гора *Міва** ,

Вже знаючи про те,

Що він до неї більше не приїде!**

(伊勢 – Ise)

* *Міва*(-но яма) – див. стор. 403.

**Алегоричне послання-докір поетеси своєму коханому з повідомленням про те, де її можна знайти.

いく代へし
いそべの松ぞ
むかしより
立ちよるなみや
かずをしるらん
(V, 359)

517

Сосна над морем!

Скільки вже століть

Стоїть вона

На цьому узбережжі?

Хіба що хвилі знають її вік!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

新古今
和歌集

**СІНКОКІН-
СЮ
(СІНКОКІН-ВАКА-СЮ)**

***НОВА ЗБІРКА
СТАРИХ І НОВИХ
ПІСЕНЬ***

(1205 р.)

I—II
ВЕСНЯНІ
ПІСНІ

Поетична антологія «Сінкокін-сю» (її повна назва — «Сінкокін-вака-сю», досл. з яп.: «Нова збірка старих і нових /японських/ пісень») була складена 1205 р. Відомим поетом і вченим того часу Фудзіварою Тейка (Фудзівара-но Садаіе) (1162—1241), який мав офіційний титул придворного поета й займався організацією численних поетичних турнірів. Більшість поетів, чії вірші містяться в «Сінкокін-сю», були переможцями саме цих дуже популярних серед столичної аристократії тієї епохи поетичних змагань, перемога в яких приносила авторові вірша-переможця не лише похвалу імператора, давала можливість швидшого просування по ієрархічних сходинках, але й прославляла його ім'я. Відомо, що активну участь у відборі поезій для цієї антології брав також імператор Готоба (1180—1239), за наказом якого вона створювалась і який сам був дуже талановитим поетом, про що свідчать його власні вірші, що увійшли до складу «Сінкокін-сю». За своїм обсягом нова поетична антологія, яка, судячи з її назви (Нова «Кокін-сю»), мала стати на один рівень з надзвичайно популярною вже в ті часи «старою» «Кокін-сю», була майже вдвічі більшою і містила 1979 віршів, написаних у жанрі *танка*. Її структурна композиція повністю повторювала «Кокін-сю» — 20 книг-сувоїв, кожна чи декілька з яких об'єднували поезії на одну тему: пори року, пісні-вітання, пісні скорботи, пісні розлуки, подорожні пісні, пісні кохання тощо. Єдиною особливістю «Сінкокін-сю» були її дві заключні частини з віршами релігійної тематики.

ほのぼのと

はる そら
春こそ空に

き
来にけらし

あま かぐやま
天の香具山

かすみ
霞たなびく

(1, 2)

522

Ледь-ледь весна

У небі забриніла,

А вже серпанок ніжний оповив

Благословенні схили

*Кагуямі**!

(太上天皇 — Дайдзьо Тенно /імператор Готоба/)

* *Кагуяма* (Аме-но Кагуяма) — одна з трьох найвідоміших гір провінції Ямато (Кагуяма, Мімінасі, Унебі), яка, за легендою, спустилась на землю з неба.

やま
山ふかみ

はる
春ともしらぬ

まつ と
松の戸に

たえだえかかる

ゆき みず
雪のたま水

(1, 3)

523

У нетрі гір

Весна приходить пізно,

Але вже й тут поволі тане сніг:

Зі стріхи крапель стук

В соснові двері!

(式子内親王 – Сьокусі-найсінно /принцеса Сьокусі/)

うぐいすの

^な
鳴けどもいまだ

^ふ ^{ゆき}
降る雪に

^{すぎ} ^ば
杉の葉しろき

^{あふさか} ^{やま}
逢坂の山

(I, 18)

524

Уже й пісні

Заводить соловейко,

А на *Заставі Зустрічей** сніжок

Ще білить

*Криптомерія*** листочки.

(太上天皇 — Дайдзью Тенно /імператор Готоба/)

* *Застава Зустрічей* — див. стор. 404.

***Криптомерія* — див. стор. 403.

ふ
降りつみし

たか ね ゆき
高嶺のみ雪

とけにけり

きよたきがは
清滝川の

しらなみ
みづの白波

(I, 27)

525

Завирували білопінні хвилі

У річці *Кійотакі** —

Тане сніг,

Що цілу зиму

Падав на вершини.

(西行法師 — Сайгьо-хосі)

* *Кійотакі*(-гава) — річка в західній частині м. *Кіото*.

あまの原^{はら}
富士^{ふじ}のけぶりの
春^{はる}の色^{いろ}の
霞^{かすみ}になびく
あけぼの^{そら}の空
(I, 33)

526

В безкрає небо тягнеться димок
З вершини Фудзіяма*,
А здається —
Звивається серпанок весняний,
Струмуючи в ранкове піднебесся.

(前大僧正慈円 — архієпископ Дзіен)

* Фудзіяма — див. стор. 499.

^み
見わたせば

^{やま} ^{かす}
山もと霞む

^み ^な ^せ ^が ^は
水無瀬川

^{あき}
ゆふべは秋と

^{おも}
なに思ひけむ

(I, 36)

527

Погляну вдалеч —

В'ється крізь серпанок

Ріка *Мінасе** вздовж підніжжя гір...

Чому ж осінніми

Я марив вечорами?

(太上天皇 — Дайдзьо Тенно /імператор Готоба/)

* *Мінасе*(-гава) — ріка в преф. *Осака*.

528

はる よ
春の夜の

ゆめ うきはし
夢の浮橋

とだえして

みね
峯にわかるる

よこぐも そら
横雲の空

(I, 38)

Плавучий міст у сні моїм веснянім

Зникає раптом,

І хмарин косяк,

З вершин зірвавшись,

Тягнеться по небу.*

(藤原定家 — Фудзівара-но Садаіе /Тейка/)

* Аллюзія на вірш Мібу-но Тадаміне «Хіба не схоже на хмаринку білу...» (Кокін-сю, XII, 601); див. стор. 310.

ながめつる
けふは昔に^{むかし}
なりぬとも
軒^{のき}ばの梅^{うめ}は
われ^{わす}を忘るな
(I, 52)

529

Очей не зводжу з чарівного квіту

Під стріхою домівки!

Хай стає

Минулим день сьогоднішній,

Ти також, квітуча сливо, не забудь мене!

(式子内親王 – Сьокусі-найсінно /принцеса Сьокусі/)

530

よしのやま
吉野山

さくら えだ
桜が枝に

ゆきち
雪散りて

はな
花おそげなる

とし
年にもあるかな

(I, 79)

Невдалий рік!

У горах Йосіно*

Сніжок усе ще падає на віття,

І вишні пізно, ма́буть,

Зацвіту́ть!

(西行法師 — Сайгьо-хосі)

* Йосіно — див. стор. 81.

ゆかむ^{ひと}人
来^こむ^{ひと}人しのべ
春^{はる}がすみ
立^{たつた}田^{やま}の山の
初^{はつ}さくらばな
(I, 85)

531

Хтось повертається,
А хтось сюди прямує —
Усіх приваблює
В серпанку веснянім
Гора *Тацута*^{*}, вкрита першоцвітом!
(中納言家持 — Тюнагон Якамоті)

^{*} *Тацута*(-яма) — див стор. 241.

よしのやま

吉野山

こぞのしをりの

道かへて

まだ見ぬかたの

花をたづねむ

(I, 86)

532

Щоб глянути на вишні з того боку,

З якого ще не бачив

В Йосіно*,

Зміню торік позначену

Стежинку!

(西行法師 — Сайгьо-хосі)

* Йосіно — див. стор. 81.

さくら^さ咲く
とほ^{やまどり}山鳥の
しだり^を尾の
ながなが^ひし日も
あかぬ^{いろ}色かな
(II, 99)

533

(Про малюнок на ширмі)

Квітують вишні в горах,

Хвіст фазана звисає

Довгий-довгий, як і день...

Та все одно —

Ніяк не намілююсь!

(太上天皇 — Дайдзьо Тенно /імператор Готоба/)

はかなくて
過ぎ^すにしかたを
かぞふれば
はな ものおも 花に物思ふ
はる 春ぞへにける
(II, 101)

Минуле згадую,
Нікчемне, швидкоплинне,
Рахуючи ті весни, коли я,
Журилась тільки
За вишневим цвітом!
(式子内親王 – Сьокусі-найсінно /принцеса Сьокусі/)

^{はな}
花にあかぬ

^{なげ}
歎きはいつも

せしかども

^{け ふ}
今日のこよひに

^に ^{とき}
似る時はなし

(II, 105)

535

Ніколи досхочу вишневим цвітом

Намилуватися не міг,

Але чому

Лише цим вечором

Я так про це жалкую?

(在原業平 — Арівара-но Наріхіра)

いもやすく

^ね寝られざりけり

^{はる} ^よ
春の夜は

^{はな} ^ち
花の散るのみ

^{ゆめ} ^み
夢に見えつつ

(II, 106)

536

Весняні ночі!

Навіть уві сні

Не знає спокою душа:

Усе їй сниться,

Що з вишень облітає білоцвіт!

(凡河内躬恒 – Осікоті-но Міцуне)

はな ち
花は散り

いろ
その色となく

ながむれば

そら
むなしき空に

はるさめ ふ
春雨ぞ降る

(II, 149)

537

Вишневий цвіт опав!

На світ безбарвний

Дивлюсь засмучено...

Весняні зливи ллють

З небес, що теж, здається, помарніли.

(式子内親王 – Сьокусі-найсінно /принцеса Сьокусі/)

III
ЛІТНІ
ПІСНІ

ほととぎす

こへま
声待つほどは

かたおか
片岡の

もりのしづくに

た
立ちやぬれまし

(III, 191)

539

Мабуть, промокнемо

До нитки від роси,

Чекаючи у гаї Катаока*,

Коли зозуля

Врешті закує!

(禁式部 — Мурасаки Сікібу)

* Катаока — назва місцевості неподалік м. Кіото.

540

たが^{さと}里も
とひもやくると
ほととぎす
こころ
心のかぎり
ま
待ちぞわびにし
(III, 204)

Усіх провідуєш,

Літаєш де завгодно,

Зозуленько!

Лише моя душа, засмучена,

Тебе чекає марно!

(紫式部 — Мурасакі Сікібу)

聞^きかずとも
ここをせにせむ

ほととぎす

やまだ はら
山田の原の

すぎ
杉のむらだち

(III, 217)

541

Зозулі ще не чути!

Та чекати на неї в гаї

Буду саме тут —

Під *криптомеріями**

На полях *Ямада***!

(西行法師 — Сайгьо-хосі)

* *Криптомерія* — див. стор. 403.

** *Ямада* — назва долини в преф. *Кіото*.

うちしめり
あやめぞかをる
ほととぎす
な
鳴くやさつきの
あめ ゆうぐれ
雨の夕暮
(III, 220)

542

Зів'ялих півників

Казковий аромат,

Зозулі голос в сутінках вечірніх

Під гомін теплого

Травневого дощу!

(藤原良経 — Фудзівара-но Йосіцуне)

さみだれの
つき
月はつれなき
やま
み山より
ひとりも出づる
ほととぎすかな
(III, 235)

543

За гори заховався від дощу
І не виходить безсердечний місяць!
Лише зозулі
Сиротливий плач
Доноситься до мене, теж сумного.
(藤原定家 – Фудзівара-но Садаіе /Тейка/)

544

ほととぎす
くもい
雲居のよそに
す
過ぎぬなり
は おも
晴れぬ思ひの
さみだれのころ
(III, 236)

За хмарами

Зозуля прокувала...

В цю літню зливу

І в моїй душі

Від смутку також просвітку немає!

(太上天皇 — Дайдзьо Тенно /імператор Готоба/)

ゆうぐれ
夕暮は

いづれの雲の^{くも}

なごりとして

はなたちばなに

かぜ ふ
風の吹くらむ

(III, 247)

545

Хмаринки білі

В сутінках вечірніх:

Сліди від тих, кого уже нема?

Чи з мандаринів цвіт

Здуває вітер?

(藤原定家 — Фудзівара-но Садаіе /Тейка/)

まどちか
窓近き

たけ は
竹の葉すさむ

かぜ ね
風の音に

いとどみじかき

うたたねの夢^{ゆめ}

(III, 256)

546

Все голосніше

За моїм вікном

Бамбука листя

Шепчеться із вітром,

І все коротше мій дрімотний сон!

(式子内親王 — Сьокусі-найсінно /принцеса Сьокусі/)

^{みち}
道のべに

^{しみづなが}
清水流るる

^{やなぎ}
柳 かげ

しばしとてこそ

^た
立ちとまりつれ

(III, 262)

547

Дзюрчить струмок прозорий край дороги:

У затінку плакучих верб

На мить

Затримався...

Мов прикипіли ноги!

(西行法師 – Сайгьо-хосі)

IV—V

***ОСІННІ
ПІСНІ***

おしなべて
ものを思はぬ
ひと
人にさへ
こころ
心をつくる
あき
秋のはつかぜ
(IV, 299)

549

Коли дмухне
Осінній перший вітер,
Від дум сумних
Бентежаться серця навіть у тих,
Хто до всього байдужий!

(西行法師 – Сайгьо-хосі)

550

さびしさは
その色としも^{いろ}
なかりけり
まき た やま
真木立つ山の
あき ゆうぐれ
秋の夕暮
(IV, 361)

Якого кольору

Самотності печаль?

Не висловити...

Ніби кипариси

В осінніх горах в сутінках стоять!

(寂蓮法師 – Дзякурен-хосі)

こころ
心なき

み
身にもあはれは

しられけり

た さは
しぎ立つ沢の

あき ゆうくれ
秋の夕暮

(IV, 362)

551

Коли у сутінках вечірніх на болоті

Бекас зринає раптом,

Навіть я,

Завжді байдужий,

Тугу відчуваю.

(西行法師 – Сайгьо-хосі)

552

^み
見わたせば

^{はな}
花ももみぢも

なかりけり

^{うら} ^や
浦のとま屋の

^{あき} ^{ゆうぐれ}
秋の夕暮

(IV, 363)

Осінні сутінки,

Рибалок курені...

Куди не глянеш —

Квіти, жовте листя

Зів'яли і обсіпались давно!

(藤原定家 — Фудзівара-но Садаіе /Тейка/)

あきかぜ
秋風の

いたりいたらぬ

そで
袖はあらし

ただわれからの

つゆ ゆうくれ
露の夕暮

(IV, 366)

553

Осінній вітер довгі рукави

Усім тріпає,

Та роса вечірня

Зволожує чомусь

Лише мої!

(鶴長明 — Камо-но Нагаакіра)

おぼつかな

^{あき}秋はいかなる

「え」ゆゑのあれば

すずろにももの

^{かな}悲しかるらむ

(IV, 367)

554

Чомусь завжді,

Коли приходять осінь,

Незрозумілий, таємничий сум

Бентежить мимоволі

Кожну душу.

(西行法師 — Сайгьо-хосі)

うみ
にほの海や

つき ひかり
月の光の

うつろへば

なみ はな
波の花にも

あき み
秋は見えけり

(IV, 389)

555

Коли над морем *Hio**

Світить місяць,

Здаються квітами осінніми мені

У місячному сяйві

Хвиль верхівки.

(藤原家隆 — Фудзівара-но Іетака)

* Море *Hio* — одна з поетичних назв о. *Біва* (*Бівако*).

^{つき}
月はなほ

^こ ^ま
もらぬ木の間も

^{すみよし}
住吉の

^{まつ}
松をつくして

^{あきかぜ} ^ふ
秋風ぞ吹く

(IV, 396)

556

Ще місяць не з'явився з-за дерев,

А сосни в *Сумійосі**

Вже холодний

Осінній вітер

Наскрізь пронизав.

(寂蓮法師 — Дзякурен-хосі)

* *Сумійосі* — див. стор. 385.

ながむれば

ちぢに物思ふ

つき
月にまた

わが身ひとつの

みね まつかぜ
峯の松風

(IV, 397)

557

Задумливо

На місяць поглядаю:

У кронах сосен вітер шелестить,

Нашіптуючи щось

Лише для мене.

(鶴長明 — Камо-но Нараакіра)

あき よ
秋の夜の

つき
月やをじまの

あまのはら

あ がた
明け方ちかき

おき つりぶね
沖の釣舟

(IV, 403)

558

Немов жалкуючи,
Що у нічному небі
Осінній місяць скоро пропаде,
Ще вдосвіта човни свої виводять
У океан осімські* рибакі.

(藤原家隆 — Фудзівара-но Іетака)

* Гра слів: яп. слово «осіму», що означає «шкодувати», «жалкувати», близьке за своїм звучанням до назви о. Осіма (Одзіма) у Тихому океані (преф. Міягі).

たのめたる

^{ひと}
人はなけれど

^{あき} ^よ
秋の夜は

^{つき} ^み ^ぬ
月見で寝べき

こちこそせね

(IV, 408)

559

Сьогодні я його не запросила,

Та все одно не спиться:

Цілу ніч

Осіннім місяцем

На самоті милуюсь!

(和泉式部 — Ідзумі Сікібу)

したもみぢ

ち やま
かつ散る山の

ゆう
夕しぐれ

ぬれてやひとり

しか な
鹿の鳴くらむ

(V, 437)

560

На кленах снизу листья опадає.

У горах сутінки,

Осінній дощ мрячить.

І оленя промоклого невдовзі

Самотній голос, ма́буть, зазвучить.

(藤原家隆 — Фудзівара-но Іетака)

の わき
野分せし

お の くさ
小野の草ぶし

あ
荒れはてて

み やま
深山にふかき

じか こへ
さを鹿の声

(V, 439)

561

Буремний вітер лігво трав'яне

Руйнує на галявині,

А олень

У нетрях гір

Розпачливо кричить.

(寂蓮法師 — Дзякурен-хосі)

な しか
鳴く鹿の

こへ
声にめざめて

しのぶかな

み ゆめ
見はてぬ夢の

あき おも
秋の思ひを

(V, 445)

Плач оленя

Збудив посеред ночі,

І я згадав

Обірваний свій сон,

Наповнений осінньою журбою.

(前大僧正慈円 — архієпископ Дзіен)

の はら
野原より

つゆ
露のゆかりを

たづねきて

ころもで
わが衣手に

あきかぜ ふ
秋風ぞ吹く

(V, 471)

563

Відвідав подругу-росичку

У долині,

Тепер до мене в гості завітав —

Осінній вітер дмухає

В рукава!

(太上天皇 — Дайдзьо Тенно /імператор Готоба/)

564

きりぎりす

よ さむ あき
夜寒に秋の

なるままだに

よわるか^{こへ}声の

とお
遠ざかりゆく

(V, 472)

Сюркочуть коники!

Але осінні ночі

Потроху холоднішими стають:

Мов віддаляючись,

Слабкішає їх голос.

(西行法師 — Сайгьо-хосі)

むし ね
虫の音も

ながき^よ夜あかぬ

ふるさとに

なほ^{おも}思ひ^そ添ふ

まつかぜ^ふ
松風ぞ吹く

(V, 473)

565

У супроводі вітру поміж сосен

Цикад

Такі ж тягучі голоси,

Як у старім селі

Предовгі ночі!

(藤原家隆 — Фудзівара-но Іетака)

566

あともなき

には あさち
庭の浅茅に

むすぼほれ

つゆ
露のそこなる

まつむし こへ
松虫の声

(V, 474)

Слідів твоїх

В саду уже немає!

Роса покрила густо очерет,

І спів цикад

Лунає серед сосен.

(式子内親王 — Сьокусі-найсінно /принцеса Сьокусі/)

よこぐも
横雲の

かぜ
風にわかるる

しののめに

やま と こ
山飛び越ゆる

はつかり こへ
初雁の声

(V, 501)

567

Гусей найперших голос пролунав,

Коли з гірських вершин

Хмарин ватагу

Осінній вітер

Вдосвіта прогнав.

(西行法師 – Сайгьо-хосі)

あきかぜ
秋風の

そで ふ
袖に吹きまく

みね くも
峯の雲を

か
つばさに掛けて

かり な
雁も鳴くなり

(V, 506)

568

Своїми крилами

Чіпляючись за хмари,

Кричать у горах гуси,

А мені

Осінній вітер рукави тріпає.

(藤原家隆 — Фудзівара-но Іетака)

VI

***ЗИМОВІ
ПІСНІ***

570

かみな^{づき}月

かぜ
風にもみちの

ち^とき
散る時は

そこはかとなく

もの
物ぞかなしき

(VI, 552)

Бентежить душу

Безпричинний смуток,

Коли услід за вітром із дерев

Багряне листя

В жовтні облітає.

(藤原高光 — Фудзівара-но Такаміцу)

しぐれつつ

^{そで}
袖もほしあへず

あしびきの

^{やま} ^こ ^は
山の木の葉に

^ふ
あらし吹くころ

(VI, 563)

571

Холодна мряка!

В горах буревій

Пожовкле листя із дерев здуває...

І знов не просихають

Рукави!

(信濃 — Сінано)

572

しぐれかと
聞^きけば木^この葉^はの
降^ふるものを
それにも濡^ぬるる
わがたもとかな
(VI, 567)

Почався дощик? Ні.

Пожовкле листя

З дерев спадає...

То чому ж тоді

Поволі мокрими стають мої рукава?

(藤原資隆 — Фудзівара-но Сукетака)

ふゆ か
冬枯れの
もり く ぼ
杜の朽ち葉の
しも
霜の上に
お つき
落ちたる月の
かげ
影のさやけさ
(VI, 607)

573

Дерева голі

В гаї біля храму.

На вкрите памороззю листя на землі

Холодне сяйво місяця

Сочиться!

(藤原清輔 — Фудзівара-но Кійосукє)

の み
野べ見れば

おばな
尾花がもとの

おも ぐさ
思ひ草

か ふう
枯れゆく冬に

なりぞしにける

(VI, 624)

574

Дивлюсь на поле,

Де під очеретом

Трава, схилившись, сохне у журбі,

І розумію,

Що зима настала!

(和泉式部 — Ідзумі Сікібу)

ふゆふか
冬深く

なりにけらしな

なにはえ
難波江の

あおば
青葉まじらぬ

あし
蘆のむらたち

(VI, 626)

575

Зима поволі сили набирає.

І очерет

В затоці *Наніва**

Уже не сплутаєш

Із листячком зеленим!

(大納言成通 — Дайнагон Наріміті)

* *Наніва* — давня назва морської затоки в м. *Осака*.

576

み
見るままに

ふゆ き
冬は来にけり

かも 「い」
鴨のゐる

いりへ
入江のみぎは

うすごほりつつ

(VI, 638)

Дивлюсь і бачу:

Вже прийшла зима,

Тонкою кригою

Покрився край затоки,

А в гирлі річки плавають качки.

(式子内親王 — Сьокусі-найсінно /принцеса Сьокусі/)

はかなしや
さてもいく夜^よか
行く水^{ゆ みず}に
数^{かず}かきわぶる
をしのひとり寝^ね
(VI, 652)

577

Безглуздість мрій!

Те ж саме, що і числа,

Рахуючи, писати на воді...

Чекав щоночі! – Мабуть, і сьогодні

Заснути доведеться одному?

(藤原雅経 – Фудзівара-но Масацуне)

* Алюзія на вірш невідомого автора «Кохати ту, яка тебе не любить...» з поетичної антології «Кокін-сю» (XI, 522); див. стор. 298.

ふればかく

憂^うさのみまさる

世^よを^し知らで

荒^あれたる庭^{にわ}に

つ^{はつゆき}もる初雪

(VI, 661)

З роками старість туги додає...

Але не знаючи

Про грішний світ нічого,

Мій сад занедбаний

Встеляє перший сніг!*

(禁式部 — Мурасакі Сікібу)

* Аллюзія на вірш невідомого автора «На світі тільки туги додає з роками старість...» з поетичної антології «Кокін-сю» (XVIII, 951); див. стор. 398.

あ
明けやらぬ
ね ざ とこ
寝覚めの床に
きこゆなり
たけ
まがきの竹の
ゆき した お
雪の下折れ
(VI, 667)

579

Прокинувся сьогодні до світання,

Почувши тріск:

Під сніжним тягарем

Бамбукова

Зламалась огорожа.

(藤原範兼 — Фудзівара-но Норікане)

さびしさを
いかにせよとて

おか
岡べなる

なら ば
楢の葉しだり

ゆき ふ
雪の降るらむ

(VI, 670)

580

Ну, як мені позбутися

Печалі,

Коли пожовкле листя на дубах

На схилах гір

Сніжинки посипають?

(藤原国房 — Фудзівара-но Куніфуса)

こま
駒とめて

そで ほん
袖うち払ふ

かげもなし

さの
佐野のわたりの

ゆき ゆうぐれ
雪の夕暮

(VI, 671)

581

Спинив коня,

Витрушую рукава...

Довкола — жодного притулку!

Снігопад.

Вечірні сутінки на переправі *Сано**.

(藤原定家 — Фудзівара-но Садаіе /Тейка/)

* *Сано* — назва місцевості (преф. *Вакаяма*).

このごろは

^{はな}
花ももみぢも

^{えだ}
枝になし

^き
しばしな消えそ

^{まつ} ^{しらゆき}
松の白雪

(VI, 683)

582

Коли ні листя жовтого,

Ні квітів, тим паче, на гілках

Уже нема,

З'являється на мить і знову тане

На соснах снігу дивний білоцвіт!

(太上天皇 — Дайдзьо Тенно /імператор Готоба/)

かぞ
数ふれば

とし のこ
年の残りも

なかれけり

お
老いぬるばかり

かなしきはなし

(VI, 702)

583

Роки рахуючи,

Я раптом зрозуміла,

Як мало вже залишилось мені!

А що на світі

Старості сумніше?

(和泉式部 — Ідзумі Сікібу)

VII

ПІСНІ-ВІТАННЯ

すみ え
住の江の
はま まさご
浜の真砂を
ふ
踏むたづは
あと
ひさしき跡を
と
留むるなりけり
(VII, 714)

585

Пісок на березі
Затоки *Суміное** —
І той подовгу береже сліди
Тих журавлів,
Що тут колись ходили!

(伊勢 — Ise)

* *Суміное* — див. стор. 349.

586

ちとせ
千歳ふる

おのへ まつ
尾上の松は

あきかぜ
秋風の

こへ
声こそかはれ

いろ
色はかはらず

(VII, 716)

Спливуть віки —

Лише вітрів осінніх

Мінятись буде голос...

А сосна,

Що на вершині, кольору не змінить!

(凡河内躬恒 — Осікоті-но Міцуне)

やまかぜ
山風は

ふ ふ
吹けど吹かねど

しらなみ
白波の

よ いはね
寄する岩根は

ひさしかりけり

(VII, 721)

587

Пронесяться над нею ураганы,

Бурхливі хвилі точать

Без жалю́,

Але стоїть одвіку

В морі скеля!

(伊勢 — Ice)

588

きみ よ
君が代の
ちとせ かず
千歳の数も
かくれなく
くもらぬ空の
ひかり み
光にぞ見る
(VII, 724)

Твоя доба

Нехай триває вічність,

І незліченною хай буде кількість літ!

Сіяй, мов сонце,

У безхмарнім небі!

(源顯房 — Мінамото-но Акіфуса)

590

あはれなり
わが身^みのはてや
あさみどり
つひには野^のべの
かすみ おも
霞と思へば
(VIII, 758)

Сумний кінець

І у моєї долі...

Що по мені залишиться колись?

Димок погребний,

Мов серпанок в полі!

(小野小町 — Оно-но Коматі)

VIII

ПІСНІ СКОРБОТИ

おく^みと見し
露^{つゆ}もありけり
はかなくて
消^きえにし人^{ひと}を
何^{なに}にたとへむ
(VIII, 775)

591

Роса також зникає!

Але згодом

Ми знову бачимо її...

Так з чим тоді

Людини смерть раптову порівняти?

(和泉式部 – Ідзумі Сікібу)

^{わか}
別れけむ

^{そで}
なごりの袖も

かわかぬに

^そ
おきや添ふらむ

^{あき} ^{ゆうつゆ}
秋の夕露

(VIII, 780)

592

(Людині, що втратила восени свою дитину)

Чи то роса вечірня восени?

Чи слід гіркої втрати

На рукавах,

Які не просихали ще

Від сліз?

(大貳三位 — Дайні-но Саммі)*

* Дайні-но Саммі — дочка письменниці та поетеси Мурасакі Сікібу, автор роману «Сагоремо-моногатарі».

たれか^よ世に
ながらへて^み見む
書^かきとめし
跡^{あと}は消^きえせぬ
形^{かた}見^みなれども
(VIII, 817)

593

Написане ще довго не зітреться,

Але чи глянуть ті

На ці рядки,

Кому судилось

Довше нас прожити?*

(*禁式部 — Мурасаки Сікібу*)

* Див. передмову до вірша №856 (VIII), стор. 596.

594

な^{ひと}き人を
しのぶることも
いつまでぞ
けふのあはれは
あすのわが^み身を
(VIII, 818)

Як довго пам'ятають люди тих,

Хто їх покинув,

І коли забудуть?

Сьогодні ми сумуємо без них,

А завтра нас оплакувати будуть!

(加賀少納言 — Кага-но Сьонагон)

み ひと
見し人の
けぶりになりし
ゆふべより
な
名ぞむつましき
しほがま うら
塩釜の浦
(VIII, 820)

595

О, *Сіогама**!

З вечора того,

Коли з погребним димом зник назавжди

І той, кого любила я давно,

Твоє ім'я для мене рідним стало!**

(禁式部 — *Мурасакі Сікібу*)

* *Сіогама* — див. стор. 425.

** Вірш, написаний з приводу смерті та кремації чоловіка поетеси — *Фудзівара-но Нобутака*.

く
暮れぬまの

み おも
身をば思はで

ひと よ
人の世の

あはれをし
を知るぞ

かつははかなき

(VIII, 856)

596

(Випадково натрапивши серед речей на листа тієї, що давно покинула цей світ, написала близькій їй людині)

Живеш —

І не замислишся ніколи

Про власну долю,

Доки не прийде

Скорботна звістка про чиюсь кончину!

(紫式部 — Мурасакі Сікібу)

IX
ПІСНІ
РОЗЛУКИ

598

きた ゆ
北へ行く

かり
雁のつばさに

ことづ
言伝てよ

くも うはが
雲の上書き

た
かき絶えずして

(IX, 859)

Довірся гусям!

І вони на крилах

На північ понесуть твої листи

Рядками нескінченними

У хмарах!

(兼式部 — Мурасакі Сікібу)

かりそめの

^{わか}
別れとけふを

^{おも}
思へども

いさやまことの

^{たび}
旅にもあるらむ

(IX, 881)

599

Я вірю,

Що сьогоднішня розлука

Не буде довгою...

А що, як саме так

Моя остання подорож почнеться?

(俊恵法師 - Сюн'е-хосі)

600

わす
忘るなよ

やど
宿るたもとは

かわ
変るとも

かたみにしぼる

よはつきかげ
夜半の月影

(IX, 891)

Не забувай мене,

Поклавши навіть

Свою голівку на чужий рукав!

Візьми на згадку місячного сяйва,

Политого сльозами, на моїм...

(藤原定家 – Фудзівара-но Садаіе /Тейка/)

X
ПОДОРОЖНІ
ПІСНІ

602

かき曇り^{くも}

夕立つ波の^{ゆふた なみ}

あらければ

浮きたる舟ぞ^{う ふね}

しづ心なき^{こころ}

(X, 918)

Коли у сутінках

Захмарюється небо,

Бурхливі хвилі

Рвуться до човна́,

Душа моя холоне від тривоги!

(兼式部 — Мурасакі Сікібу)

しらくも
白雲の
いくへの^{みね}峯を
こ
越えぬらむ
なれぬあらしに
そで
袖をまかせて
(X, 955)

603

Невже тепер

Залишились позаду

Захмарені численні піки гір,

Де лютим буревіям на поталу

Мого вбрання дістались рукави?

(藤原雅経 — Фудзівара-но Масацуне)

604

まくらとて
いづれの草に^{くさ}
契^{ちぎ}るらむ
行く^ゆをかぎりの
野^のべの夕暮^{ゆうくれ}
(X, 964)

В які поля

Податися мені

У сутінках вечірніх?

І якої

Травички в узголів'я назбирають?*

(鴨長明 — Камо-но Нагаакіра)

* Гра слів: яп. слово «тігіру» може означати: «рвати, збирати/», а також: «присягатися /в коханні/».

XI–XV

ПІСНІ КОХАННЯ

はるかなる

いは
岩のはざまに

「い」
ひとりゐて

ひとめおも
人目思はで

ものおも
物思はばや

(XII, 1099)

606

В ущелину між скелями сховаюсь

Далеко в горах

Від людських очей

І в самоті

Порину в тужні думи!

(西行法師 — Сайрю-хосі)

おも
思ひあまり
そなたそらの空を
ながむれば
かすみわ
霞わを分けて
はるさめふ
春雨ぞ降る
(XII, 1107)

607

Очей закоханих
Не зводжу з того боку
На небосхилі, де стоїть твій дім.
І раптом — краючи серпанок,
Дощ весняний!

(藤原俊成 - Фудзівара-но Тосінарі)

いつまでの

いのち し
命も知らぬ

よ なか
世の中に

なげ
つらき歎きの

やまずもあるかな

(XII, 1113)

608

Чи довго ще залишилось мені

На цьому світі жити —

Я не знаю,

Але цей біль жагучий —

Назавжди!

(藤原義孝 — Фудзівара-но Йосітака)

たのめても
はるけかるべき

かへるやま
還山

いくへの雲の^{くも}

した^ま下に待つらむ

(XII, 1130)

609

Усупереч обітницям,

Ти знову

Сьогодні так далеко, як хмаркі

У небі над *Повернення** горою,

Та попри все, чекатиму тебе!

(賀茂重政 — Камо-но Сігемаса)

* Гора *Повернення* (*Каеру-яма*) — див. стор. 266.

きみ ま
君待つと

い
ねやへも入らぬ

ま き と
真木の戸に

ふ
いたくな更けそ

やま は つき
山の端の月

(XIII, 1204)

610

Тебе чекати буду край порога

І теж одна

До спальні не ввійду...*

Не поспішай занадто, місяченьку,

Ховатися за гори уночі!

(式子内親王 — Сьокусі-найсінно /принцеса Сьокусі/)

* Алюзія на вірш невідомого автора «Нехай покриє стрічку темно-синю...» з поетичної антології «Кокін-сю» (XIV, 693); див. стор. 330.

い ^{かた}
入る方は
さやかなりける
つきかげ
月影を
うは ^{そら}の空にも
ま
待ちしよひかな
(XIV, 1262)

611

(Написала одній людині*)

Я бачила,
Куди сховався місяць,
Такий яскравий, ясний...
Попри це,
Всю ніч чекала, дивлячись на небо!

(禁式部 — Мурасакі Сікібу)

* Вважається, що цей вірш був адресований Фудзівара-но Нобутака — чоловікові поетеси.

さしてゆく

やま は
山の端もみな

かきくもり

こころ そら
心の空に

き つきかげ
消えし月影

(XIV, 1263)

612

(Вірш-відповідь*)

Зубчасті гори,

Де ховався місяць,

Закрили хмари —

Мабуть, через це

В твоїй душі і зникло його сяйво!

(Невідомий автор*)

* Вважається, що вірш-відповідь написав Фудзівара-но Нобутака — чоловік поетеси.

わす
忘らるる
み し そで
身を知る袖の
むらさめ
村雨に
つれなく^{やま}山の
つき い
月は出でけり
(XIV, 1271)

613

Усі мене забули!
Але знають про це лиш дощ,
Що мочить рукави,
Та безсердечний місяць
Над горою.

(太上天皇 — Дайдзью Тенно /імператор Готоба/)

614

こ
恋ひわぶる

なみだ そら
涙や空に

くもるらむ

ひかり かは
光も変る

つきかげ
ねやの月影

(XIV, 1274)

Кохання смуток.

Від жагучих сліз,

Здається, навіть небо похмурніло:

Яскравий місяць в спальні

Потьмянів!

(権中納言公経 — Гон-тюнагон Кінцуне)

わす
忘れじと

いひしばかりの

なごりとて

よつき
その夜の月は

めぐり来にけり

(XIV, 1277)

615

«*Ніколи не забуду!*» — запевняла,

Прощаючись...

Лиш місяць, що в ту ніч

Світив над нами,

Іноді заходить...

(藤原有家 — Фудзівара-но Арі-іе)

うとくなる

^{ひと}
人をなにとて

^{うら}
恨むらむ

^し知られず^し知らぬ

^{おり}
折もありしに

(XIV, 1297)

616

Яка байдужа!

Ма́буть, розлюби́ла.

Та до́ріка́ть не ста́ну,

Бо ж ко́лись

Були ми з нею зовсім не знайо́мі!

(西行法師 — Сайгьо-хосі)

あかつきの

なみだ そら
涙や空に

たぐふらむ

そで お
袖に落ちくる

かね おと
鐘の音かな

(XIV, 1330)

617

Ті сльози,

Що сьогодні на світанні

З очей моїх котились на рукав,

Услід за дзвонами

До неба піднялися!

(前大僧正慈円 — архієпископ Дзіен)

618

しろたへ
白妙の

そで
袖のわかれに

つゆ
露おちて

み いろ
身にしむ色の

あきかぜ ふ
秋風ぞ吹く

(XV, 1336)

На наші білосніжні рукави

Росинки падають,

Віщуючи розлуку,

А душі вітер

Смутком пронизав!

(藤原定家 — Фудзівара-но Садаіе /Тейка/)

おなじくは
わが身^みも露^{つゆ}と
消^きえななむ
消^きえなばつらき
言^{こと}の葉^はも見^みじ
(XV, 1343)

619

Якщо це правда, що життя — роса,

Я згоден зникнути,

Аби хоч раз почути

Її, жорстокої, розкаяння слова...

Та зникнувши, чи зможу їх розчути?

(藤原元真 — Фудзівара-но Мотодзане)

620

いまこむと
いふ^{こと}言^はの葉も
枯^かれゆくに
よなよな^{つゆ}露^の
なににおくらむ
(XV, 1344)

*(Написано від імені чоловіка, який перестав
отримувати відповіді на свої листи до коханої)*

Приїхати невдовзі обіцяла...

Засохле листя

Вітер позривав —

Нічний росі

Нема за що чіплятись!

(和泉式部 — Ідзумі Сікібу)

XVI–XVIII
РІЗНІ ПІСНІ

622

よ なか
世の中を
おも
思へばなべて
ち はな
散る花の
み
わが身をさても
いづちかもせむ
(XVI, 1470)

Із білоквітом, що злітає з вишень,

Порівнюю в думках

Цей грішний світ!

Але куди мені

Від нього дітись?

(西行法師 — Сайгьо-хосі)

やま は
山の端を
い まつ
出でて松の
こ
木のまより
こころ
心づくしの
ありあけ つき
有明の月
(XVI, 1520)

623

Спустившись з гір зубчастих,

Поміж сосен

Усе ще блимає, мигтить

З останніх сил

Такий люб'язний місяць світанковий!

(藤原業清 — Фудзівара-но Нарікійо)

624

かぜ
風になびく
ふじ
富士のけぶりの
そら き
空に消えて
し
ゆくへも知らぬ
おも
わが思ひかな
(XVII, 1613)

За вітром стелиться
Димок із Фудзіями*,
Зникаючи у небі,
Ніби він
Мені, нетямі, вказує стежину.
(西行法師 — Сайгьо-хосі)

* Фудзіяма — див. стор. 499.

やまさと
山里に

うよ
憂き世いとはむ

とも
友もがな

す
くやしく過ぎし

むかしかた
昔語らむ

(XVII, 1657)

625

Якби у мене приятель знайшовся

В гірськiм селi,

Якому свiт обрид,

Ми з ним про прикроцi життя

Поговорили б!

(西行法師 — Сайгьо-хосі)

く
暮れぬめり
いくかをかくて
十
過ぎぬらむ
いりあひ かね
入相の鐘の
つくづくとして
(XVIII, 1807)

626

Уважно прислуховуюсь до дзвонів

У сутінках вечірніх,

Мов збагнуть —

Чи ще колись я їх почую? —

Хочу.

(和泉式部 — Ідзумі Сікібу)

あら ふ
荒く吹く

かぜ
風はいかにと

みやぎの
宮城野の

こはぎ
小萩がうへを

ひと と
人の間へかし

(XVIII, 1819)

*(Надіслала тому, хто вранці після буревію
нічого навіть не спитав про свою дитину)*

В долині Міягі*

Шалений вітер

Пронісся уночі,

Але ніхто

Про долю кріхітки-хагі** не запитає!

(赤染衛門 — Акадзоке Емон)

* Міягі — див. стор. 331.

** Хагі — див. стор. 129.

627

XIX
СИНТОЇСТСЬКІ
ОБРЯДОВІ ПІСНІ

なさけなく
お ^{ひと} 折る人つらし
わ ^{やど} が宿の
あ ^{わす} るじ忘れぬ
う ^め 梅 ^た の ^え 立ち枝を
(XIX, 1853)

629

Яка печаль!
В моїм саду на сливі,
Що сам Господар незабутній посадив,
Жорстокі люди
Гілочку зламали!

(Невідомий автор)

ひと
人しれず

いまやいまやと

ちはやぶる

かみ
神さぶるまで

きみ ま
君をこそ待て

(XIX, 1858)

630

Старіючи,

Стаю все більше схожим

На Тебе, Боже!

Пóтай від людей

Чекаю зустрічі з Тобою нетерпляче!

(Невідомий автор)

うれしさも
あはれもいかに
こたへまし
ふるさと人に^{びと}
問はれましかば^と
(XIX, 1873)

631

Якщо мене питають земляки,
Про радість і про горе
В грішнім світі
Я їм повідаю
Всю правду залюбки!

(Невідомий автор)

XX
БУДДІЙСЬКІ
ОБРЯДОВІ ПІСНІ

ながめばや

かみち やま
神路の山に

くもき
雲消えて

そら
ゆふべの空を

い つきかげ
出でむ月影

(XIX, 1875)

632

Очей не відвести!

Зникають хмари

Над горами святими*,

· І з небес

Вечірнє сяйво місяця струмує!

(太上天皇 – Дайдзьо Тенно /імператор Готоба/)

* *Святі гори* – поетична назва гір провінції *Ise*, де розташовані найдавніші синтоїстські храми Японії.

634

みち
道のべの

ほたるばかりを

しるべにて

ひとりぞ出づる

ゆふやみ そら
夕闇の空

(XX, 1952)

Немов дороговкази,

На узбіччі —

Маленькі світлячки,

І я один

Прямую в неба темряву вечірню!

(寂然法師 — Дзякудзен-хосі)

くもは
雲晴れて
むなしき空に^{そら}
すみながら
うよなか
憂き世の中を
めぐる月かな^{つき}
(XX, 1953)

635

Розтануть хмари,
Проясниться небо,
І, як завжди,
Над грішним світом цим
Кружляти буде місяць яснолиций!

(寂然法師 — Дзякудзен-хосі)

636

あ み
逢ひ見ても

みね わか
峯に別るる

しろくも
白雲の

かかるこの世の

いとはしきかな

(XX, 1959)

Як білі хмари, з горами зустрівшись,

Вершини покидають,

Так і я

Цей світ обридлий

Вже давно б покинув!

(源季広 — Мінамото-но Суехіро)

う
憂きもなほ
むかし 「え」
昔のゆゑと
おも
思はずは
よ
いかにこの世を
うらみはてまし
(XX, 1966)

637

О! Як би ми

Зненавиділи світ,

Якби не знали,

Що нещастя наші

Минулим теж зумовлені життям!

(二条院讃岐 — Нідзьоноін-но Санукі)

638

ゆめ ゆめ
夢や夢

うつつや^{ゆめ}夢と

わ
分かぬかな

いかなる^よ世にか

さめむとすらむ

(XX, 1973)

Якщо це сон — це сон!

Але ж і дійсність

Від сну не відрізнити!

Пробуджусь

І не збагну ніяк: в якому світі?

(赤染衛門 — Акадзومه Емон)

つね
常よりも
けふのけぶりの
たよりにや
にし
西をはるかに
おも
思ひやるらむ
(XX, 1974)

639

(Вірш, піднесений Ісе Дайсуке увечері 15 лютого)

Сьогодні навіть дим

Не так, як завжди,

А стелиться на захід* —

В далечінь,

Куди й моїх думок лежить дорога!

(相模 — Sagami)

* Західний напрямок у буддизмі має символічне значення, пов'язане зі смертю людини.

やみ は
闇晴れて
こころ そら
心の空に
すつき
澄む月は
にし やま
西の山べや
ち
近くなるらむ
(XX, 1979)

Пітьму розсіюючи,
В душу проникає
Сіяння місяця.
Невже тому, що я
До західного схилу* наближаюсь?

(西行法師 — Сайгьо-хосі)

* Див. стор. 639.

百人
一首

ХЯКУ-НІН
ІС-СЮ

ПО ОДНОМУ ВІРШУ

100

ПОЕТІВ

(1235 p.)

Якщо всі японські поетичні антології VIII–XIII ст., починаючи з «Ман-йо-сю» й закінчуючи «Сінкокін-сю», мали статус офіційних і створювалися за наказом того чи іншого імператора, то антологія «Хяку-нін іс-сю» («По одному віршу 100 поетів») була складена в 1235 р. поетом Фудзіварою Тейка (Фудзівара-но Садаіе) (1162–1241) на прохання його родича – Уцуномія Йоріцуну і до кінця XVI ст. залишалась невідомою навіть у самій Японії. І раптом ця невеличка за своїм обсягом антологія, що тривалий час припадала пилом на полицях родинної бібліотеки нащадків Тейка, почала розходитися по країні тисячами списків, перетворившись на справжню народну книгу – своєрідний японський «Кобзар», який містив крапці поезії, написані в жанрі *танка* відомими поетами, починаючи з давніх часів до першої третини XIII ст. включно. Цій винятковій популярності антології «Хяку-нін іс-сю», вірші з якої знає сьогодні напам'ять чи не все доросле населення країни, сприяло знайомство її мешканців з грою в карти після появи в Японії перших європейців. Народилась нова захоплююча гра, що отримала назву «ута-гарута» («карти-пісні»), учасники якої повинні були якомога швидше скласти разом дві частини одного вірша. Ці частини (відповідно: 3 і 2 рядки) записувались на різних картах. Перетасовану колоду карт з початковими рядками вірша тримав і читав угорос ведучий, а слухачі мусили швидко знайти продовження вірша серед карт, розкладених на підлозі. Особливо популярною ця гра була в новорічну ніч.

あき た
秋の田の

かり ほ いほ
仮庵の庵*の

とま
苔をあらみ

ころも で
わが衣手は

つゆ
露にぬれつつ

(1)

З циновок плетених

Притулок тимчасовий

В осіннім полі,

І роса щоніч

Зволожує мого вбрання рукава.

(天智天皇 — Тендзі-тенно)

はる
春すぎて

なつき
夏来にけらし

しろたへ
白妙の

ころも
衣ほすてふ

あま かぐやま
天の香具山

(2)

645

Весні на зміну

Літо поспішає,

І білий шовк

Своїх небесних шат

Просушує на схилах *Кагуяма**.

(*持統天皇 — Дзіто-тенно*)

* *Кагу(-яма)* — див. стор. 522.

646

あしびきの
やまどり ^を
山鳥の尾の
^を
しだり尾の
ながながし ^よ夜を
ひとりかも ^ね寝む
(3)

Невже мені

Цю нескінченну ніч,

Що тягнеться,

Мов довгий хвіст фазана,

На самоті судилось провести?

(柿本人麻呂 — *Какіномото-но Хітомаро*)

たごうら
田子の浦に
い
うち出でてみれば
しろたへ
白妙の
ふじ たかね
富士の高嶺に
ゆき ふ
雪は降りつつ
(4)

647

Діставшись берегів затоки Таго*,

Дивлюсь,

Як Фудзіяма** білий пік

Новий сніжок

Потроху присипає.

(山部赤人 — Ямабе-но Акахіто)

* Таго — затока на узбережжі Тихого океану.

** Фудзіяма — див. стор. 499.

おくやま
奥山に

もみじふ
紅葉踏みわけ

な しか
鳴く鹿の

こゑ とき
声きく時ぞ

あき かな
秋は悲しき

(5)

648

Ще більший смуток

Осінь навіває,

Коли почувеш раптом серед гір,

Покритих золотом кленовим,

Плач оленя.

(猿丸大夫 — Сарумару-даю)

かささぎの

わた はし
渡せる橋に

しも
おく霜の

しろ
白きをみれば

よ
夜ぞふけにける

(6)

Покритий інесем

*Сорочачий місток**

У темнім небі раптом забіліє,

І непроглядна ніч

Сповиє світ.

(中納言家持 — Тюнагон Якамоті)

649

* *Сорочачий місток* — за легендою, на мосту, що раз на рік наводять через *Небесну Річку* в нічному небі сорочки, зустрічаються закохані зірки Вега та Волопас. Див. також стор. 128, 220.

あま はら
天の原

み
ふりさけ見れば

かすが
春日なる

み かさ やま
三笠の山に

い つき
出でし月かも

(7)

650

В просторах неба зоряного —

Місяць.

Невже це він колись

У *Касуга**

Над схилами *Мікаса*** підіймався?

(安倍仲麿 — Абе-но Накамаро)

* *Касуга* — див. стор. 9.

** *Мікаса* — гора поблизу м. *Нара*.

わが庵は^{いほ}
都^{みやこ}のたつみ
しかぞすむ
世^よをうち山^{やま}と
人^{ひと}はいふなり
(8)

651

Живу собі в оленячім краю

У горах Удзі*,

На південнім сході.

Чому ж в столиці люди нарекли

Цей дивний край країною печалі?

(喜撰法師 — Кісен-хосі)

* Удзі — гірський масив поблизу м. Кіото.

652

はな いろ
花の色は
うつりにけりな
いたづらに
わが^{みよ}身世にふる
ながめせしまに
(9)

Вишневий цвіт

Поблякнув і опав.

І я марнію,

Дивлячись подовгу,

Як грішну землю поливає дощ.

(小野小町 — Оно-но Коматі)

これやこの

行くも帰るも

別れては

知るも知らぬも

逢坂の関

(10)

653

Ось і вона!

Знайомі, незнайомці.

Хтось повертається,

Хтось вирушає в путь.

*Застава Зустрічей** — розлучниця-застава!

(*蝉丸 — Семімару*)

* *Застава Зустрічей (Аусака-но секі)* — див. стор. 404.

わたの原^{はら}

やそしま
八十島かけて

こい
漕ぎ出でぬと

ひとつ
人には告げよ

あまつりぶね
海人の釣舟

(11)

654

Рибальський човне!

Людам передай, що стрів мене,

Коли безкраїм морем

Я у вигнання

В Ясосіму* плив.

(参籠集 — Сангі Такамура)

* Ясосіма — давня назва о. Окі, що знаходиться поблизу західного узбережжя Тихого океану (преф. Сімане).

あま かぜ
天つ風

くも かよ ち
雲の通ひ路

ふ と
吹き閉ぢよ

をとめの^{すがた}姿

しばしとどめむ

(12)

655

Небесний вітре!

Подувом своїм

Закрий у хмарах стежку,

Щоб у танці

Дівочі постаті затримались на мить!

(僧正遍照 — Содзьо Хендзьо)

つくばね
筑波嶺の

みね お
峰より落つる

みなのがわ
男女川

こひ
恋ぞつもりて

ふち
淵となりぬ

(13)

656

З вершин *Цукуби** падаючи вниз,
Струмки стають *Закоханих рікою***.

*Мінано-гава***!

Глибочінь твоя

З бездонністю мого кохання схожа!

(陽成院 — Йодзей-ін)

* *Цукуба* — див. стор. 427.

** *Ріка Закоханих (Мінано-гава)* — поетична назва ріки, витоки якої знаходяться на горі *Цукуба*.

みちのく
陸奥の

しのぶもちずり

たれ え
誰ゆゑに

みだ
乱れそめにし

われならなくに

(14)

«Прихована печаль» * країни Мітіноку**!

657

Хто візерунків вигadaв твоїх

Плетіння дивні,

Що бентежать душу?

Адже вини моєї в тім нема!

(河原左大臣 — Кавара-но Садайдзін)

* «Прихована печаль» — гра слів: слово «сінобу» може означати назву тканини, яку виготовляли в с. Сінобу (р-н Мітіноку) і «приховану печаль /сум, смуток/».

** Мітіноку — див. стор. 424.

きみ
君がため
はる の い
春の野に出でて
わか な
若菜つむ
ころも で
わが衣手に
ゆき ふ
雪は降りつつ
(15)

658

На весняному полі

Першу зелень

Для тебе я зриваю —

Білий сніг

Обліплює мого вбрання рукава.

(光孝天皇 — Коко-тенно)

わか
たち別れ
やま
いなばの山の
みね お
峰に生ふる
まつとし聞かば
いまかへ こ
今帰り来む
(16)

659

Ми розлучаємось!

Але якщо колись

Твоє «Чекаю!»* на горі Інаба**

Почується мені крізь сосен шум,

Тієї ж миті повернуся знову.

(中納言行平 – Тьонагон Юкіхіра)

* Гра слів: слово «*мацу*», записане літерами *хірагана*, можна прочитати, як «*чекати*» і «*сосна*».

** *Інаба* – гора поблизу м. *Кобе* (преф. *Хього*).

ちはやぶる

かみよ き
神代も聞かず

たつたがわ
竜田川

からくれなゐに

みづ
水くくるとは

(17)

660

В добу Богів

Не чули про таке!

Там, де ріка *Тацута**

Струмувала,

Мереживо багряне мерехтить.

(在原業平朝臣 — Аріваро-но Наріхіра асон)

* *Тацута*(-гава) — див. стор 241.

すみ え
住の江の
きし なみ
岸による波
よるさへや
ゆめ かよ ち
夢の通ひ路
ひと
人めよくらむ
(18)

661

Голубить хвиля

Берег *Суміное**

У час нічний.

А ти і уві сні

Очей людських страхаєся, кохана!

(藤原敏行朝臣 — Фудзівара-но Тосіюкі асон)

* *Суміное* — див. стор. 349.

662

なにはがた
難波潟

あし
みじかき 芦の

ま
ふしの間も

あ よ
逢はでこの世を

す
過ぐしてよとや

(19)

На стеблах очерету в *Наніва**,

Хоча і крихітні,

Видніються колінця...

Не позбавляй мене, коханий, у житті

Бодай коротких зустрічей з тобою!

(伊勢 — Ice)

* *Наніва* — див. стор. 575.

わびぬれば

いま おな
今はた同じ

なには
難波なる

みをつくしても

あ おも
逢はむとぞ思ふ

(20)

663

Мені, скорботному,

Тепер усе байдуже!

Нехай поглинуть мене хвили *Наніва**,

Немов той бакен, —

Лиш про зустріч мрію!

(元良親王 — Мотойосі Сінно)

* *Наніва* — див. стор. 575.

いまこ
今来むと

い
言ひしばかりに

ながつき
長月の

ありあけ つき
有明の月を

ま い
待ち出でつるかな

(21)

664

Не зволікаючи

Прийти пообіцяла

В цю вересневу нескінченну ніч...

Хіба що місяця

Під ранок дочекався!

(素性法師 – Sosei-hosi)

ふ
吹くからに
あき くさき
秋の草木の
しをるれば
やまかぜ
むべ山風を
あらし
嵐といふらむ
(22)

665

Тугі пориви хилять до землі

Пожовклі трави

І дерева голі.

Як влучно «*вітром в горах**» нарекли

Осінню «*бурю**»!

(文屋康秀 – Фунья-но Ясухіде)

* Ієрогліф 嵐 [*арасі*], що означає «буря», «буревій», «ураган», складається з двох частин: верхньої – 山 [*яма*] («гора») та нижньої – 風 [*кадзе*] («вітер»).

つき
月みれば

ちぢにものこそ

かな
悲しけれ

みひと
わが身一つの

あき
秋にはあらねど

(23)

666

Милуюсь місяцем,

А на душі — журба!

Приходить осінь

Не лише до мене,

Але до мене теж вона прийшла!

(大江千里 — Ое-но Тісато)

このたびは
ぬさもとりあへず

たむけやま

手向山

もみじ にしき

紅葉の錦

かみ

神のまにまに

(24)

667

Ми не взяли в цю подорож дарунків*,

Та з Божого веління

І без них

Гора Підношень**

У парчі багряній!

(菅家 — Канке)

* У вірші: «нуса» (幣) — див. стор. 244.

**Гора Підношень (Тамуке-яма) — гора в преф. Нара.

な
名にしおはば

あふさかやま
逢坂山の

さぬかづら

ひと
人にしられで

くるよしもがな

(25)

668

Цю гору,

Оповиту диким хмелем,

Горою *Зустрічей** назвали не дарма!

Там і для нас

Таємна є стежина!

(三條右大臣 — Сандзьо-но удайдзін)

* Гора *Зустрічей* (*Аусака-яма*) — гора на схід від м. *Кіото*; див. також стор. 404.

をぐらやま
小倉山

みね ば
峰のもみぢ葉

こころ
心あらば

いま
今ひとたびの

ま
みゆき待たなむ

(26)

669

Вершини *Огура** золотисті клени!

Якщо серця ви маєте, тоді

Ви дочекаєтесь,

Поки Його Величність

Поїде знову в подорож свою!

(貞信公 — Тейсінко)

* *Огура*(-яма) — гора поблизу м. Кіото.

みかの原^{はら}

わきて流るる^{なが}

泉川^{いづみがわ}

いつ見きとてか^み

恋しかるらむ^{こひ}

(27)

670

В долині Міка* річка Ідзумі**,

Клеочучи джерелами,

Струмує.

Коли востаннє бачив я її?

Чому тепер за нею так сумую?

(中納言兼輔 – Тюнагон Канесуке)

* Міка (Міка-но хара) – див. стор. 275.

** Ідзумі (Ідзумі-гава) – див. стор. 275.

やまざと
山里は

ふゆ
冬ぞさびしさ

まさりける

ひとめくさ
人目も草も

おも
かれぬと思へば

(28)

671

Трава пожовкла, жодної душі...

Згадаю —

Ще нестерпнішою стане

Зимова самота

В гірськiм селі.

(源宗于朝臣 — Мінамото-но Муненюкі асон)

こころ
心あてに
をを
折らばや折らむ
はつしも
初霜の
お
置きまどはせる
しらぎく はな
白菊の花
(29)

672

Посеред паморозі

Білу хризантему

Хіба що навмання тепер зірву —

В оману вводить очі

Перший іній!

(凡河内躬恒 — Осікоті-но Міцуне)

ありあけ
有明の

つれなく見えし

わか
別れより

あかつきばかり

う
憂きものはなし

(30)

673

Безжалісно світанок пламенів,

Нас розлучаючи.

Відтоді час ранковий

Для мене —

Найсумніший у житті!

(壬生忠岑 — Мібу-но Тадаміне)

あさ
朝ぼらけ

ありあけ つき
有明の月と

みるまでに

よしの さと
吉野の里に

しらゆき
ふれる白雪

(31)

674

Неначе пізній місяць

Над селом

У небі світанковому засяяв —

Над *Йосіно**

Кружляє білий сніг!

(坂上是則 — Саканоуе-но Коренорі)

* *Йосіно* — див. стор. 81.

ひさかたの

ひかり
光のどけき

はる ひ
春の日に

しづごころ
静心なく

はな ち
花の散るらむ

(33)

676

В день весняний,
Залитий сяйвом сонця,
Що безтурботно світить споконвік,
Вишнева заметіль
Бентежить серце.

(紀友則 — Ki-no Tomonori)

やまがわ
山川に

かぜ
風のかけたる

しがらみは

なが
流れもあへぬ

もみじ
紅葉なりけり

(32)

675

В ущелині гірській

Осінній вітер

Кленовим листям річку загатив,

Знесиливши

Води потік бурхливий.

(春道列樹 — Харуміті-но Цуракі)

たれ
誰をかも
し ひと
知る人にせむ
たかさご
高砂の
まつ むかし
松も昔の
とも
友ならなくに
(34)

677

Хто з моїх вірних друзів
Ще живий?
Хіба що та сосна, що в *Такасаго**,
Та в давні приятелі
Я їй не годжусь!

(藤原興風 — Фудзівара-но Окікадзе)

* *Такасаго* — назва місцевості на узбережжі Внутрішнього Японського моря (преф. Хього).

ひと
人はいさ
こころ し
心も知らず
ふるさとは
はな むかし
花ぞ昔の
か
香にほひける
(35)

Мій рідний край!

Одвічна таємничість

Людських сердець

І вишень аромат

Одвічно щирий!

(紀貫之 — Кі-но Цураюкі)

なつ よ
夏の夜は
よひ
まだ宵ながら
あ
明けぬるを
くも
雲のいづこに
つき
月やどるらむ
(36)

679

Не встигла літня ніч

Змінити вечір —

Уже світанок

В небі палахтить!

Де ж місяцю у хмарах притулитись?

(清原深養父 — Кійохара-но Фукаябу)

しらつゆ
白露に

かぜ ふ
風の吹きしく

あき の
秋の野は

つらぬきとめぬ

たま ち
玉ぞ散りける

(37)

Осіннє поле

Вітер засіває

Краплинками сріблястої роси,

Немов коштовні перли

Розсіпає.

(文屋朝康 — Фунья-но Асясу)

わす
忘らるる

み おも
身をば思はず

ちか
誓ひてし

ひと いのち
人の命の

を
惜しくもあるかな

(38)

681

Кохати присягався

І забув!

Що ж, не за себе

Я тепер хвилююсь.

Я за його тривожуся життя!

(右近 - Укон)

あさぢふ
浅茅生の

をのしのはら
小野の篠原

しのぶれど

あまりてなどか

ひとこひ
人の恋しき

(39)

682

Приховую кохання,

Як бамбук ховає в заростях густих

Свій юний пагін.

Але ж занадто палко

Я люблю!

(參譯等 — *Saori Ximoci*)

しのぶれど
いろ い
色に出でにけり
こひ
わが恋は
おも
ものや思ふと
ひと と
人の間ふまで
(40)

683

Як не приховую кохання,
Все одно —
Від спогадів полум'яніють щоки.
І не уникнути
Дошкульних запитань.

(平兼盛 — Тайра-но Канеморі)

こひ
恋すてふ

な
わが名はまだき

た
立ちにけり

ひとし
人知れずこそ

おも
思ひそめしか

(41)

684

Я покохав!

Я дійсно покохав!

І від людей таїв своє кохання.

Але ж пліткі

Попереду летять.

(壬生忠見 — Мібу-но Тадамі)

ちぎ
契りきな
かにみに袖^{そで}を
しぼりつつ
すゑ まつやま
末の松山
なみこ
波越さじとは
(42)

685

Кохати присягалися повік,
Сльозами поливаючи рукава,
Аж поки не покриє океан
Своїми хвилями
Суе-но Мацу-яму!*

(清原元輔 — Кійохара-но Мотосукє)

* *Суе-но Мацу-яма* — гора поблизу м. Тагадзьо в північній частині о. Хонсю (преф. Міягі).

686

あ み
逢ひ見ての
のちの^{こころ}心に
くらぶれば
むかし
昔はものを
おも
思はざりけり
(43)

До зустрічі з тобою

Я не міг

І уявити навіть щось подібне

Тому, що з серцем

Коїться тепер!

(権中納言教忠 — Гон-тюнагон Ацутада)

あ
逢ふことの
た
絶えてしなくは
なかなか
ひと み
人をも身をも
うら
恨みざらまし
(44)

687

Шкодá!

Якщо ніколи у житті

Ми більше не зустрінемось з тобою.

Але і дорікати я тоді

Ані тобі, ані собі не буду!

(中納言朝忠 — Тюнагон Асамада)

688

あはれとも
いふべき人は^{ひと}
おも「お」
思ほえで
身のいたづらに^み
なりぬべきかな
(45)

Сумний кінець

Нікчемного життя!

Мабуть, ніхто

Не буде й жалкувати,

Ніхто не скаже й слова співчуття!

(謙徳公 — Кентоку Ко)

ゆ ら
由良のとを

わた ふなびと
渡る船人

かぢをたえ

ゆ へ し
行くへも知らぬ

こひ みち
恋の道かな

(46)

689

Як той човняр,

Що через гирло Юра*

Кудись несеться в чівні без стерна,

Я теж не знаю,

До якої прірви мене моє кохання занесе!

(曾禰好忠 — Соне-но Йосітада)

* Юра — назва ріки й морської протоки поблизу м. Міядзу (преф. Кіото, преф. Хього).

690

やへむぐら
八重葎

しげれる宿の^{やど}

さびしきに

ひとみ
人こそ見えね

あきき
秋は来にけり

(47)

В старій оселі,

Хмелем оповитій,

Панує смуток.

Жодної душі!

Хіба що осінь в гості завітає!

(惠慶法師 — Ерьо-хосі)

かぜ
風をいたみ
いは なみ
岩うつ波の
おのれのみ
くだけてものを
おも
思ふころかな
(48)

691

Як хвиля,

Розшматована об скелі

Буремним вітром,

І моя душа

Від невгамовних спогадів змарніла.

(源重之 — Мінамото-но Сігеюкі)

みかきもり

^ゑ ^じ ^ひ
衛士のたく火の

^よ ^も
夜は燃え

^ひ ^き
昼は消えつつ

^{おも}
ものをこそ思へ

(49)

692

Як охоронців вогнища,

Вночі

Душа моя закохана яриться

І, як вони,

Тьмянішає удень.

(大中臣能宣 — Онакатомі-но Йосінобу)

^{きみ}
君がため

^を
惜しからざりし

^{いのち}
命さへ

^{なが}
長くもがなと

^{おも}
思ひけるかな

(50)

693

Заради тебе й завдяки тобі

Молюсь,

Щоб не скінчалось ніколи

Життя,

Яким я нехтував колись.

(藤原義孝 — Фудзівара-но Йосітака)

かくとだに
えやはいぶきの
さしも^{ぐさ}草
さしも^し知らじな
燃^もゆる^{おも}思ひを
(51)

694

Про те,
Як палко я тебе кохаю,
Можливо, краще розповідь полин,
Що на горі *Ібукі**
Пломеніє!
(藤原実方朝臣 — Фудзівара-но Санеката асон)

* *Ібукі* — гора на межі префектур *Сіра* та *Гіфу*.

^あ明けぬれば
^く暮るるものとは
^し知りながら
なほうらめしき
^{あさ}朝ぼらけかな
(52)

695

Хоча і знаю:

Знов настане ніч,

Коли у сутінках вечірніх

День погасне,

Світанок я ненавиджу все більш!

(藤原道信朝臣 — Фудзівара-но Мітінобу асон)

なげ
嘆きつつ

ひとり寝る夜の

あ 明くる間は

いかに久しき

ものとかは知る

(53)

696

Якби ти знав,
Як забарився ранок,
І як я нудьгувала усю ніч,
На самоті
Чекаючи на тебе!

(右大将道綱母 — Удайсьо Мітіцуна-но хаха)

わす
忘れじの

ゆ すゑ
行く末までは

かたければ

け ふ かざ
今日を限りの

いのち
命ともがな

(54)

697

Якщо для тебе клятва «*Не забуду!*»

Колись, коханий,

Стане тягарем —

Той день в моїм житті

Останнім буде!

(儀同三司母 — Гідосансі-но хаха)

698

たき おと
滝の音は
た ひさ
絶えて久しく
なりぬれど
な なが
名こそ流れて
なほ聞こえけれ
(55)

Замовк назавжди

Голос водоспаду

Ще в давнину,

Та струменем дзвінким

Його ім'я рокоче у легендах.

(大納言公任 — Дайнагон Кінто)

あらざらむ
この世^よのほかの
おも^{おも}で^で
思ひ出に
いま^{いま}
今ひとたびの
あ^あ
逢ふこともがな
(56)

699

Ще хоч би раз

Побачити тебе,

Щоб згадувати

Цю останню зустріч

Там, де вже буде зовсім інший світ!

(和泉式部 — Ідзумі Сікібу)

めぐりあひて
見^みしやそれとも
わかぬ^ま間に
雲^{くも}がくれにし
夜^よ半^はの月^{つき}かな
(57)

Опівночі

Зустрілись випадково...

Я навіть упізнати не змогла —

За хмарами

Сховався саме місяць!

(紫式部 — Мурасакі Сікібу)

ありまやま

有馬山

ゐな ささはら
猪名の笹原

かぜふ
風吹けば

いでそよ人を^{ひと}

わす
忘れやはする

(58)

701

Дмухне з гори *Аріма** вітерець —

Зашелестить бамбук

В долині *Іна***:

Отак і мій коханий не дає

Його забути!

(大貳三位 — Дайні-но Саммі)

* *Аріма*(-яма) — гора в преф. Хього (о. Хонсю).

** *Іна* — назва долини, розташованої поблизу цієї гори.

やすらはで
寝^ねなましものを
さ^よ夜ふけて
かたぶくまでの
月^{つき}を見^みしかな
(59)

702

Всю ніч дивилась,
Як по небу місяць
Котився вниз,
Аж поки не пропав...
Заснула б краще зразу без тривоги!

(赤染衛門 — Акадзо́ме Емон)

おほ え やま

大江山

の みち
いく野の道の

とほ
遠ければ

まだふみもみず

あま はしだて
天の橋立

(60)

703

Занадто довгий шлях до *Ікуно**

Через вершину *Ое*** пролягає!

А по *Небесних Сходах**** дотепер

Я ще не бачила,

Щоб хтось з людей піднявся!

(小式部内侍 — *Косікібу-но Найсі*)

* *Ікуно* — долина поблизу м. *Фукудзіяма* (преф. *Кіото*).

** *Ое(-яма)* — гора в преф. *Кіото*.

*** *Небесні Сходи* (*Ама-но хасідате*) — назва морської коси поблизу м. *Міядзу* (преф. *Кіото*).

いにしへの
な ら みやこ
奈良の都の
や へざくら
八重桜
「きょう」このへ
けふ九重に

にほひぬるかな

(61)

Восьмипелюстка-сакура із Нарі**!*

Столиці давньої

Сьогодні аромат

Аж за Дев'яту Браму***

Просочився!

(伊勢大輔 — Ісе-но Тайфу)

* *Восьмипелюстка-сакура* — махрова япон. вишня.

** *Нарі* — див. стор. 91.

*** *Дев'ята Брама* — поетична назва імператорського палацу. У вірші гра слів: «вісім» — «дев'ять».

よ
夜をこめて
とり
鳥のそらねは
はかるとも
あふさか
よに逢坂の
せき
関はゆるさじ
(62)

705

Можливо,

Кукуріканням своїм

Хтось і спромігся ошукати варту —

*Заставу Зустрічей**

В оману не введеш!

(清少納言 — Сей-сьонагон)

* *Застава Зустрічей (Аусака-но секі)* — див. стор. 404.

706

いま
今はただ
おも た
思ひ絶えなむ
とばかりを
ひと
人づてならで
い
言ふよしもがな
(63)

Тепер ми розлучаємось навік!

Якби я міг

Бодай про це, кохана,

Устами власними

Повідати тобі!

(左京大夫道雅 — Сакьо-но дайбу Мітімаса)

朝ぼらけ

う ち かはぎり
宇治の川霧

たえだえに

あらはれわたる

せ「ぜ」 あじろぎ
瀬々の網代木

(64)

707

Коли туман

Над річкою Удзі*

Зоря ранкова світлом розпорошить,

Тичинки верш з'являються в воді

І тягнуться по міліні рядами.

(権中納言定頼 — 鬮-тюнагон Садайорі)

* Удзі(-гава) — річка поблизу м. Кіото.

^{うら}
恨みわび

^{そで}
ほさぬ袖だに

あるものを

^{こひ} ^く
恋に朽ちなむ

^な ^を
名こそ惜しけれ

(65)

708

Не просихають

Від образи рукави.

Але ще більше жалкувати буду,

Якщо спаплюжать язиками люди

Моє ім'я!

(相模 — Sagami)

もろともに
あはれと思へ^{おも}
やまざくら
山桜
はな
花よりほかに
し^{ひと}
知る人もなし
(66)

709

Давай удвох поскаржимоь на долю!

Адже і в мене,

*Сакура** гірська,

Крім квітів цих,

Немає в світі друзів.

(大僧正行尊 — Дайсодзьо Гьосон)

* *Сакура* — див. стор. 200.

はる よ
春の夜の

ゆめ
夢ばかりなる

たまくら
手枕に

かひなく^た立たむ

な^をこそ惜しけれ

(67)

710

Хоча б на мить у цю весняну ніч

Тобі на руки голову схилити

І задрімати...

Їі! Бо навіть цим

Ім'я своє знеславити я можу!

(周防内侍 – Суо-но Найсі)

こころ
心にも
あらでうき世に^よ
ながらへば
こひ
恋しかるべき
よはつき
夜半の月かな
(68)

711

Якщо мені усупереч душі
Ще довго вікувати на цім світі,
Нічого краще місяця того
В нічному небі
Я вже не побачу!

(三條院 — Сандзьо-но ін)

あらし ふ
嵐 吹く

み むろ やま
三室の山の

ば
もみぢ葉は

たつ た かは
竜田の川の

にしき
錦 なりけり

(69)

712

Осінній буревій

З гори Міуро*

Багряний лист зриває

І в парчу

Ріку Тацута** щедро одягає.

(能因法師 — Нои́н-хосі)

* Міуро(-яма) (або ще: Міва-но-яма) — див. стор. 403.

** Тацута(-гава) — див. стор. 241.

さびしさに
やど た い
宿を立ち出でて
ながむれば
いづこも^{おな}同じ
あき ゆふぐ
秋の夕暮れ
(70)

713

Самітницький притулок покидаю,

Але куди не гляну,

Навкруги —

Одне і те ж:

Осінній хмурий вечір.

(良暹法師 — Рьодзен-хосі)

^{ゆふ}
夕されば

^{かどた いなば}
門田の稲葉

おとづれて

^{あし}
芦のまろやに

^{あきかぜ ふ}
秋風ぞ吹く

(71)

714

Смеркається!

У полі край воріт

Осінній вітер щось шепоче рису

І рветься

В очеретяний курінь.

(大納言経信 - Дайнагон Цуненобу)

おと き
音に聞く

たかし はま
高師の浜の

なみ
あだ波は

そで
かけじや袖の

ぬれもこそすれ

(72)

715

Прислухаюсь і чую як шумлять,

Б'ючись об берег *Такасі**,

Сердиті хвилі.

А наближатися боюсь —

Змочу рукава!

(祐子内親王家紀伊 — Юсі-найсінно-ке-но Кіі)

* *Такасі* — назва місцевості в преф. *Осака*.

716

たかさご
高砂の

をへさくら
尾の上の桜

さ
咲きにけり

とやま かすみ
外山の霞

た
立たずもあらなむ

(73)

Не підіймайся,

Ранішній серпанку,

З сусідніх гір —

Вишневий білий квіт

Вершину *Такасаго** прикрашає!

(権中納言匡房 — Гон-тюдангон Масафуса)

* *Такасаго* — назва гори й місцевості в преф. Хього.

う
憂かりける

ひと はつせ
人を初瀬の

やま
山おろしよ

はげしかれとは

いの
祈らぬものを

(74)

717

Хіба про це

Я Господа благав?

Чому ж вона така немилосердна,

Як буревій

Зі схилив Хацусе*!

(源俊賴朝臣 — Мінамото-но Тосійорі асон)

* Хацусе — назва гори та буддійського храму, розташованого на її вершині (преф. Нара).

718

ちぎ
契りおきし

させもが露^{つゆ}を

いのち
命にて

あはれ今年^{ことし}の

あき
秋もいぬめり

(75)

Твоя обіцянка

В житті моїм була,

Немов роса засохлому полину.

Але, на жаль, і цього року теж

Я осінь без надії проводжаю.

(藤原基俊 — Фудзівара-но Мототосі)

はら
わたの原
こ い み
漕ぎ出でて見れば

ひさかたの

くも め 「ごう」
雲居にまがふ

おき しらなみ
沖つ白波

(76)

719

Коли виходиш

У відкрите море,

То здалеку

Піністі гриви хвиль

Хмаринками на обрії здаються.

(法性寺入道前関白太政大臣 — Хоссьодзі Ньюдо
Сакі-но кампаку дайдзьо дайдзін)

せ
瀬をはやみ

いわ
岩にせかるる

たきがは
滝川の

すゑ
われても末に

おも
あはむとぞ思ふ

(77)

720

Гірська ріка

Прискорює свій плин

На міліні,

А трапиться їй скеля —

Розділиться й сплітає рукави.

(崇徳院 — Сутоку-ін)

あはちしま
淡路島

ちどり
かよふ千鳥の

なこゑ
鳴く声に

よねざ
いく夜寝覚めぬ

すませきもり
須磨の関守

(78)

721

Як часто тебе будить

Серед ночі,

Відважний стражнику біля воріт *Сума**,

Крик куликів

Над островом *Авадзі***?

(源兼昌 — Мінамото-но Канемаса)

* *Сума* — стародавня застава на узбережжі Внутрішнього Японського моря напроти о. *Авадзі*.

** *Авадзі* — острів у Внутрішньому Японському морі.

あきかぜ
秋風に

たなびく雲の^{くも}

絶え間より^{た ま}

もれ出づる月の^{い つき}

影のさやけさ^{かげ}

(79)

722

Осінній вітер

Хмари розпинає,

А крізь прогалини на небі

Де-не-де

Яскраве світло місяця сочиться.

(左京大夫顯輔 — Сакьо-но дайбу Акісукє)

なが
長からむ
こころ し
心も知らず
くろかみ
黒髪の
みだ け さ
乱れて今朝は
ものをこそ思へおも
(80)

723

Не знаю,
Чи надовго це кохання?
Переплелися в серці почуття,
Немов волосся чорне
На світанні.

(待賢門院堀川 — Тайкенмон-ін-но Хорікава)

ほととぎす
な ^{かた}鳴きつる方を
ながむれば
ただ ^{ありあけ}有明の
つき ^{のこ}月ぞ残れる
(81)

Зозулі голос!

Як не придивлявся,

Крім місяця ранкового,

Не зміг

Побачити нічого в тому боці.

(後徳大寺左大臣 — Готокудайдзі-но садайдзін)

おも
思ひわび
さても ^{いのち}命は
あるものを
う
憂きにたへぬは
^{なみだ}涙なりけり
(82)

725

Кохання сум!

Та жити я́кось треба.

Ось тільки сльози розпачу свого

Угамувати

Аніяк не можу.

(道因法師 — Доін-хосі)

726

よ なか
世の中よ
みち
道こそなけれ
おも い
思ひ入る
やま おく
山の奥にも
しか な
鹿ぞ鳴くなる
(83)

Куди мені втекти

Від цього світу?

У глухомань гірську?

Але ж і там

Крик оленя розпачливий лунає.

(皇太后宮大夫俊成 — *Котайґору-но дайбу Тосінарі*)

ながらへば
またこのごろや
しのばれむ
憂^うしとみし世^よぞ
今^{いま}は恋^{こひ}しき
(84)

727

Як житиму,
То, може, й ці часи
Колись згадаю з тугою у серці!
Як згадую з любов'ю я тепер
Печаль колишню.

(藤原清輔朝臣 — Фудзівара-но Кійосукє асон)

728

よ
夜もすがら
おも
もの思ふころは
あ
明けやらぬ
ねや
闇のひまさへ
つれなかりけり
(85)

Всю ніч у роздумах!

Світанок забарився.

До спальні крізь шпарину у вікні

Немилосердний морок

Просочився.

(俊恵法師 — Сюн'е-хосі)

なげ
嘆けとて

つき
月やはものを

おも
思はする

がお
かこち顔なる

なみだ
わが涙かな

(86)

729

Невже це місяць смутку додає,

Запрошуючи разом пожуритись?

Бо ж звідки їм узятися тоді

Моїм сльозам,

На жалібнім обличчі?

(西行法師 — Сайгьо-хосі)

むらさめ
村雨の

つゆ
露もまだひぬ

まき は
真木の葉に

きりた
霧立ちのぼる

あき ゆふぐ
秋の夕暮れ

(87)

730

Не встигли висохти
Росинки від дощу короткого
На листячку у лісі,
Як сутінки осінні із долин
Уже туман угору підіймають.

(寂蓮法師 - Дзякуруен-хосі)

なにはえ
難波江の

あし
芦のかりねの

ひとよゆゑ

みをつくてや

こ
恋ひわたるべき

(88)

731

Невже за ніч одну —

Коротку, ніби сон

В затоці *Наніва** очеретинки,

Кохати палко мушу

Все життя?

(皇嘉門院別当 — Кокамон-ін-но бетто)

* *Наніва* — див. стор. 575.

たまを
玉の緒よ

た た
絶えなば絶えね

ながらへば

しの
忍ぶることの

よわりもぞする

(89)

732

Життя!

Ти мов намисто з самоцвітів.

Якщо порвешся — рвись!

А якщо ні,

Чи зможу те, що в серці, я таїти?

(式子内親王 — Сьокусі-найсінно)

み
見せばやな
をしま
雄島のあまの
そで
袖だにも
ぬれにぞぬれし
いろ
色はかはらず
(90)

733

Я б показала мокрі рукави

Одзімських* рибаків

Тобі, коханий!

Вони хоч не линяють,

Як мої!

(股富門院大輔 — Імбумон-ін-но тайфу)

* Одзіма — острів поблизу північно-східної частини узбережжя Тихого океану (преф. Міягі).

きりぎりす

な しもよ
鳴くや霜夜の

さむしろに

ころも
衣かたしき

ひとりかも寝む

(91)

734

Із-під циновок, памороззю вкритих,

Сюрчання цвіркуна...

Невже і я всю ніч на самоті,

У одяг кутаючись,

Спати нині буду?

(後京極摂政前太政大臣 — Гокьоогоку сессьо
Саки-но дайdzьодайдзин)

そで
わが袖は
しほ ひ み
潮干に見えぬ
おき いし
沖の石の
ひと し
人こそ知らね
ま
かわく間もなし
(92)

735

Як тії скелі

У відкритім морі,

Не просихають рукави й на мить.

Але ніхто з людей

Про це не знає!

(二条院讀枝 — Нідзьоін-но Санукі)

736

よ ^{なか}
世の中は
つね
常にもがもな
なごさ
渚こぐ
あまの ^{をぶね}小舟の
つなで
綱手かなしも
(93)

Якби цей світ таким і залишався —

Зворушливо сумним,

Як той рибак,

Що човен свій

Вздовж узбережжя тягне!

(鎌倉右大臣 — Камакура-но удайдзін)

よしの
み吉野の
やま あきかぜ
山の秋風
よ
さ夜ふけて
ふるさとさむ寒く
ころも
衣うつなり
(94)

737

З гір Йосіно*

Осінній вітер віє.

Холодна ніч

Хмурніє над селом.

Прачів далекий стукіт долинає.

(歩瀧雅経 — Сангі Масацуне)

* Йосіно — див. стор. 81.

おほけなく

うき世の民に

おほふかな

わがたつ袖に

すみぞめ そで 墨染の袖

(95)

738

Чернець нікчемний,

Я також стою над деревом для храму

І від лиха

Своєї ряси чорним рукавом

Людей у грішнім світі заслоняю!

(前大僧正慈円 — Сакі-но дайсодзьо Дзіен)

はな
花さそふ

あらし には
嵐の庭の

ゆき
雪ならで

ふりゆくものは

わが身なりけり

(96)

739

Не цвіт вишневий

Снігом розсипає

В саду моєму лютий буревій —

Мої літа

В тій заметлі білій!

(入道前太政大臣 — Нюдо Сакі-но дайdzьодайдзін)

こひと
来ぬ人を

まつほの浦の

ゆふ
夕なぎに

やしほ
焼くや藻塩の

み
身もこがれつつ

(97)

740

В Сосновій бухті*

В затишку вечірнім

Палають водорості

І моя душа,

Чекаючи на ту, що не приходить!

(權中納言定家 — Гон-тюнагон
Садаіе / Фудзівара-но Тейка/)

* Соснова бухта — мальовнича морська затока на узбережжі о. Авадзі у Внутрішньому Японському морі.

かぜ
風そよぐ
をがは
ならの小川の
ゆふぐ
夕暮れは
なつ
みそぎぞ夏の
しるしなりける
(98)

741

У сутінках вечірніх вітерець

Шепочеться про щось

З рікою *Нара**.

Лише обряд *Очищення*** в воді

Нагадує, що літо ще триває.

(從二位家隆 — Дзюїї Іетака)

* *Нара* — невелика річка поблизу синтоїстського храму *Камігамо* в м. *Кіото*.

** Обряд *Очищення* — синтоїстський релігійний обряд обмивання, що відбувається в останню ніч літа.

ひと を
人も惜し

ひと うら
人も恨めし

あじきなく

よ おも 「え」
世を思ふゆゑに

おも も
もの思ふ身は

(99)

742

Ненавиджу

І співчуваю людям!

Цей остогидлий світ

Для мене став

Причиною невітшої печалі!

(後鳥羽院 — Готоба-ін)

ももしきや
ふる のきは
古き軒端の
しのぶにも
なほあまりある
むかし
昔なりけり
(100)

743

Старий маєток!

По крайку стріхи

«Трава печалі»* густо поросла,

І в пам'яті минуле

Пропливає!

(順徳院 — Дзюнтоку-ін)

* «Трава печалі» — 忍草 [сінобу-гуса], дослівний переклад назви одного з видів японської папороті (лат.: *Davallia Mariesii* Moore).

II. ΡΕΗΓΑ

連歌

水無瀬

三吟

百韻

**МІНАСЕ
САН-ГІН
ХЯКУ-ІН**

***СТО ВІРШІВ
ТРЬОХ ПОЕТІВ
З МІНАСЕ***

(1488 р.)

«*Мінасе* сан-гін хяку-ін*» — одна з кращих і типових для японської поезії XV ст. збірок віршів, написаних у жанрі *ренга*, була складена 22 січня 1488 р. поетом *Гіо Сого* /1421–1502/ та двома його учнями: *Сьохаку* /1443–1527/ і *Сотьо* /1448–1532/, коли, подорожуючи в *Сетцу***, вони зупинилися на нічліг у *Ямадзакі****.

Але на наш вибір включити до складу «*Антології класичної японської поезії*» як цю, так і наступну поетичну збірку «*Юяма сан-гін хяку-ін*», у першу чергу вплинув той факт, що одним із авторів цих творів був *Гіо Сого* (飯尾宗祇) — неперевершений майстер *ренга*, творчість якого високо оцінював *Басьо*. Його поетичний талант і вміння лаконічно висловити в короткому вірші глибоку філософську думку помітні навіть у цих двох невеликих за обсягом збірках *ренга*. До історії японської поезії *Сого* увійшов як укладач власної антології *ренга*, відомої під назвою «*Трава забуття*» («*Васуре-гуса*» /1474/), автор ліричного щоденника «*Сіракава кіко*» /1468/, трактатів «*Тьорокубумі*» /1466/ і «*Адзума мондо*» /1470/, присвячених поезії *ренга* та техніці їх складання, а також як упорядник однієї з кращих антологій *ренга* — «*Сінсен Цукуба-сю*» /1495/, складеної за наказом імператора *Го-Цуті-мікадо*.

-
- * *Мінасе* — назва ріки та місцевості в преф. *Осака*.
** *Сетцу* — іст. назва провінції, що входить нині до складу преф. *Осака* (райони *Ікеда* та *Ітамі*).
*** *Ямадзакі* — іст. назва провінції, що входить нині до складу преф. *Кіото*.

ゆき
雪ながら

やまもと
山本かすむ

ゆう
夕べかな

(1)

748

У горах сніг,

Але підніжжям гір

Вже стелиться серпанок вечорами.

(宗抵 — Cori)

ゆ みず
行く水とほく

うめ
梅にほふさと

(2)

І талі води здалеку несуть

Села гірського аромат сливовий.

(肖柏 — Сьохаку)

かわかぜ
川風に
ひと やなぎ
一むら柳
はる み
春見えて
(3)

Над річкою легенький вітерець

Весни прикмету —

Верб табунчик пестить.

(宗長 — Сомъо)

749

ふね をと
舟さす音も
しるきあけがた
(4)

Ледь-ледь світає. Весел чути сплеск,

Проте човна самого ще не видно.

(宗祇 — Cori)

つき なを
月や猶

きり よ
霧わたる夜に

のこ
残るらん

(5)

Ще проступає крізь нічний туман

У небі слід

Від місяця блідого.

(肖柏 — Сьохаку)

しも の
霜おく野はら

あき く
秋は暮れけり

(6)

Закінчується осінь — і поля

Сріблястий іній рясно покриває.

(宗長 — Сотьо)

なく^{むし}虫の
心^{こころ}ともなく
草^{くさ}かれて
(7)

Посеред трав засохлих —

Плач комах

Безжалісно бентежить нашу душу!

751

(宗紙 — Cori)

かきねをとへば
あらはなるみち
(8)

Помітив раптом стежку у траві,

Наблизившись до тину. Звідки? Дивно!

(肖柏 — Съохаку)

やま
山ふかき

さと
里やあらしに

をく
送るらん

(9)

Мабуть, з того села,

Що в нетрях гір,

Де буревій ніколи не вщухає.

(宗長 — Сомьо)

なれぬすまひぞ

さびしさもうき

(10)

Якщо так скрутно люди там живуть,

Їх доля нашої сумнішою здається!

(宗祇 — Cori)

いまさら
今更に
ひとり有る身を
おも
思ふなよ
(11)

Не варто нині думати про те,
Які самотні ми
На цьому світі!

(肖柏 — Сьохаку)

うつろはんとは
かねてしらずや
(12)

Тим паче, що людини почуття —
Такі мінливі, як усім відомо!

(宗長 — Сотьо)

を
置きわぶる

つゆ はな
露こそ花に

あわ
哀れなれ

(13)

Але ж сумує навіть по росі,

Що, випавши, зникає,

Квітка кожна!

(宗祇 - Cori)

のこ ひ
まだ残る日の

かす
うち霞むかけ

(14)

Імла вечірня все ще береже

Останній відблиск сонячного світла.

(肖柏 - Сьохаку)

暮れぬとや

なき 鳴つゝ 鳥の とり

かへ 帰るらん

(15)

З піснями повертаються пташки

До гнізд своїх, —

Для них вже також пізно!

(宗長 — Сомьо)

755

みやま 深山をゆけば

わく空もなし そら

(16)

Крізь хащі пробираючись гірські,

І не збагнеш: де стежка, а де небо!

(宗抵 — Cori)

はるゝまも

そで しぐれ
袖は時雨の

たびごろも
旅衣

(17)

Але ж і розпогодиться коли,

Не висохнуть

Мандрівника рукава.

(肖柏 - Сьохаку)

くさまくら
わが草枕

つき
月ややつさん

(18)

Яскравий місяць тьмариться в очах,

Коли в траві ночую просто неба.

(宗長 - Сотьо)

いたづらに
あ 明かす 夜 おほく
あき ふ 秋 更けて
(19)

Не сплю щоночі,
Тільки марно все:
Минає осінь знову по-пустому!

(宗祇 — Cori)

ゆめ 夢にうらむる
はぎ うはかせ 萩の上風
(20)

Зриває вітер пізній цвіт *hari**,
І смутку повні наші сні короткі.

(肖柏 — Сьохаку)

* *Hari* — див. примітку на с. 129.

み
見しはみな

ふるさとひと
古郷人の

あと 「なし」
跡もうし

(21)

758

Мені наснились родичі мої,

Усі покійні...

Що мене чекає?

(宗長 — Сотьо)

おい ゆくへ
老の行衛よ

なにゝかゝらん

(22)

На що нам сподіватись? Ми також,

Старіючи, йдемо за ними слідом!

(宗抵 — Cori)

いろ
色もなき
こと は
言の葉をだに
あわ
哀れしれ
(23)

Якщо смаку бракує

Цим пісням —

Сприймій хоча б їх таємничий смуток!

(肖柏 — Сьохаку)

とも
それも友なる
ゆうくれ そら
夕暮の空
(24)

Мій друже любий, він — як та журба

Вечірнього затьмареного неба.

(宗祇 — Cori)

くも
雲にけふ

はな
花ちりはつる

みねこ
嶺越えて

(25)

Сьогодні ми вершини перейшли,

Покриті хмарами,

А не вишневим цвітом.

(宗長 — Сотьо)

いま
きけば今のはの

はる
春のかりがね

(26)

І весняніх гусей прощальний крик,

Прислухавшись, ми теж почули нині!*

(肖柏 — Сьохаку)

* Дикі гуси прилітають до Японії лише на зимування.

おぼろけの

つき ひと
月かは人も

ま
待てしばし

(27)

Невже затьмареним

Здається місяць їм?

Затримайтесь і помилуйте з нами!

(宗祇 - Cori)

761

かりねの露の

あき あ
秋の明けぼの

(28)

Осіннім ранком мокрий від роси

Прокинуся я знову у дорозі.

(宗長 - Сотьо)

すえの
末野なる

さと
里ははるかに

きりた
霧立ちて

(29)

Удалині

Край поля над селом

Туман холодний стелиться за обрій.

(肖柏 — Сьохаку)

ふ かぜ
吹きくる風は

ころもうつ声^{こえ}

(30)

Доносять вітру подихи пругкі

Прачів далекий стукіт по білизні.

(宗祇 — Cori)

さゆる日^ひも
身^みは袖^{そで}うすき
暮^{くれごと}毎^{ごと}に
(31)

Щороку в грудні холод до кісток

Проймає тіло

Крізь тоненький одяг.

(宗長 — Сотьо)

763

たのむもはかな
つま木^きとる山^{やま}
(32)

У розпачі від марного життя

Збираю хмиз приречено у горах.

(肖柏 — Сьохаку)

さりとももの
この世の道は
つきはてて
(33)

В моїх думках при цьому лиш одне:
Чи вартий світ того́,
Щоб жити в ньому?

(宗祇 — Cori)

こころ
心ぼそしや
いづちゆかまし
(34)

Але куди подітися мені
Від розпачу свого і безнадії!

(宗長 — Сотьо)

いのち
命のみ

ま
待つことにする

きぬぎぬに

(35)

Так і живу, чекаючи кінця —

Розлуки вічної

Після кохання ночі.

(肖柏 — Сьохаку)

765

なに
なほ何なれや

ひと こい
人の戀しき

(36)

А все ж таки, чому людська любов

Завершується саме так на світі?

(宗祇 — Cori)

きみ を
君を置きて
あかずも誰を^{だれ}
おもふらん
(37)

З тобою розлучившись,
Палко так
Не зможу вже нікого я кохати!

(宗長 — Сотьо)

そのおもかげに
にたるだになし
(38)

Бо в світі цім нема поміж людьми
На неї навіть схожої людини!

(肖柏 — Сьохаку)

くさき
草木さへ
みやこ
ふるき都の
うら
恨みにて
(39)

В старій столиці кожне деревцѣ
Травинка кожна —
Спогади й досада.

(宗祇 — Cori)

767

み
身のうき宿も
やど
なごり
名残こそあれ
(40)

І навіть жалюгідний цей нічліг
Нагадує мені гірке прощання.

(宗長 — Сотьо)

たらちねの
とほからぬ跡あとに
なぐさめよ
(41)

Нехай втішає згадка про батьків,
Хоча вони й померли
Нещодавно...

(肖柏 - Сьохаку)

つきひ すえ
月日の末や
ゆめ
夢にめぐらむ
(42)

Минають дні, і місяці летять,
А сни нас повертають у минуле.

(宗祇 - Cori)

こ きし
此の岸を
もろこしふね舟の
かぎりにて
(43)

Від берега

Відчалоють човни,

Причал свій покидаючи востаннє.

(宗長 — Сотьо)

769

またうま 「ん」
又生れこぬ
のり
法をきかばや
(44)

Якщо ми не народжуємось знов,

Про вчення Будди хочу я почути!

(肖柏 — Съохаку)

あふまでと

おもひの露つゆの

消えき帰かへり

(45)

А поки що, до зустрічі, печаль,

Немов роса,

То з'явиться, то зникне.

(宗祇 — Cori)

身みを秋風あきかぜも

人ひとだのめなり

(46)

На інших покладаючись, живу.

Собі ж обрид, як вітер цей осінній*.

(宗長 — Сотьо)

* Гра слів: яп. слово «аки» (秋 — осінь) омонімічне одній із форм дієслова «акіру» (飽きる) або ж «аку» (飽く) — набриднути, обриднути; пересититися.

まつ
松むしの
ね
なく音かひなき
よもぎふに
(47)

В долині марно коники сюрчать,
Надіючись,
Що хтось їх урятує.

(肖柏 — Сьохаку)

771

やま
しめゆふ山は
つき
月のみぞすむ
(48)

На цій горі, освяченій людьми*, —
Лиш місяця яскравого сіяння!

(宗祇 — Сого)

* В оригіналі: «сіме-юу-яма» (注連結う山) — гора, що обплетена «сіме». Сіме — ритуальні солом'яні канати з вплетеними в них смужками паперу, якими прикрашають святі місця: храми, скелі тощо.

かね わが
鐘に我

ただあらましの

ね^さ覺めして

(49)

772

Відлуння дзвонів в горах — тільки це

Мене, самотнього,

Тепер уранці будить.

(宗長 — Сотьо)

いただきけりな

よ^よな夜^{しち}なの霜

(50)

Щоночі землю паморозь сріблить

Та так, що посріблілося й волосся.

(肖柏 — Сьохаку)

ふゆ
冬がれの
あしたづわびて
たてる江に
(51)

Зимовий день!

В затоці журавель

Зажурено стоїть, піднявши ногу.

(宗祇 - Cori)

773

ゆう かせ
夕しほ風の
「とを」 ふなびと
おきつ舟人
(52)

Удалині — рибалка на човні.

Солоний вітер. Вечір. Сутеніє.

(肖柏 - Сьохаку)

ゆくえ
行衛なき

かすみ
霞やいづく

はてならん

(53)

Чи заблукав

Серпанок весняний?

Кудись за обрій тягнеться безкрайї.

(宗長 — Сотьо)

くるかた見えぬ

やま
山ざとのほる

(54)

Не бачив звідки — у гірське село

Весна-красуня знову завітала!

(宗祇 — Cori)

しげ
茂みより
たえだえのこ残る
はな
花おちて
(55)

З кущів

Останніх квітів пелюсткі,

Що ледь тримались, сумно опадають.

(肖柏 — Сьохаку)

775

き もと
木の本わくる
みちのつゆ露けさ
(56)

Промок до нитки в лісі від роси,

Стежиною крізь хащі продиравшись!

(宗長 — Сотьо)

あき
秋はなど
もらぬ岩やも
しぐ
時雨るらん
(57)

Від холоду осіннього й дощу
Печера в скелях —
Марний порятунк!

(宗祇 — Cori)

たもと「に」
こけの袂も
つき
月はなれけり
(58)

В когó рукава мохом поросли,
Тому вже не до місяця на небі.

(肖柏 — Сьохаку)

こころ
心ある
かぎりぞしるき
よすて人^{びと}
(59)

Hi! Благородна схимника душа
Не зможе вже
Почёрствіти ніколи!

(宗長 - Сотьо)

777

おさまる^{なみ}波に
ふね^{ふね}いづる^み見ゆ
(60)

Вдалечині ледь видно корабель,
Що відійшов, як хвилі вгамувались.

(宗抵 - Cori)

あさ
朝なぎの
そら あと
空に跡なき
よ くも
夜るの雲
(61)

778

За ніч на морі буря уляглась:

Ранкова тиша,

В небі — ні хмаринки!

(肖柏 — Сьохаку)

ゆき
雪にさやけき
しほう やま
四方のとほ山
(62)

Далеких гір вершини білий сніг

З усіх боків облив яскравим сріблом.

(宗長 — Сотьо)

みね いおり
嶺の庵
こ は
木の葉ののちも
す
住みあかで
(63)

Цей листопад,

Ця хатка на горі

Мені в житті ніколи не обриднуть.

(宗祇 — Cori)

779

さびしさならふ

まつかぜ こえ
松風の声

(64)

А смуток мій — від тих сумних пісень,

Які співає вітер серед сосен!

(肖柏 — Сьохаку)

だれ こ
誰か此の

あかつきおきを

かさねまし

(65)

Хто ще з людей удосвіта вставать

Щоранку згоден,

Щоб молитись Богу?

(宗長 - Сомьо)

つき
月はしるやの

たび
旅ぞかなしき

(66)

Хіба що місяць знає смуток мій,

Мандруючи завжди зі мною поруч.

(宗祇 - Cori)

つゆ
露ふかみ

しも
霜さへしをる

あき そで
秋の袖

(67)

Роса поволі

Інеєм стає,

І осінь знов зволожує рукава.

(肖柏 — Сьохаку)

781

はな
うす花すすき

ちらまくもをし

(68)

Волоття посивіле *сусукі**

Зриває і розносить лютий вітер.

(宗長 — Сотьо)

* *Сусукі* (薄; лат.: *Miskanthus*) — багаторічна трав'яниста рослина родини злакових з довгим тонким стеблом і густою волоттю.

うづらなく
かた山^{やまく}暮れて
さむき^ひ日に
(69)

В холодні дні
Тьмяніють схили гір,
Доносяться перепелині співи.

(宗祇 — Cori)

野^のとなる^{さと}里も
わびつつぞすむ
(70)

Скорботний смуток поле оповив,
Де я живу, і більш нема нікого!

(肖柏 — Сьохаку)

かへりこば
待ちしおもひを
ひと
人やみん
(71)

Коли повернемось,
Згадаємо про тих, хто нас чекав,
Сумуючи так довго.

(宗長 - *Сотьо*) 783

うときはなにの
ゆかしげかある
(72)

А хто цуратись стане, пам'ятай,
Що то пустого світу лицемірство!*

(宗祇 - *Согі*)

* Існує інший варіант цього вірша *Согі* аналогічного змісту: 「うときもたれか//こころなるべき」 (див.: *Список використаних першоджерел, № 9*).

むかしより
ただあやにくの
こひ みち
恋の道
(73)

Шлях до кохання зовсім не такий,
Як думають про нього
Здавна люди.

(肖柏 — Сьохаку)

わすられがたき
よ
世さへうらめし
(74)

Забути хочу цей жорстокий світ,
А він щораз нагадує про себе!

(宗長 — Сотьо)

やま
山がつに
しゅんじゅう
など 春 秋 の
しらるらん
(75)

Здавалося б, са́мітникам гірським

Все ба́йду́же —

Весна прийшла чи осінь.

(宗 祇 — Cori)

785

う「え」 くさは
植 ゑぬ草葉の
しば と
しげき柴の戸
(76)

Але й крізь двері плетені трава

Влізає в дім, бентежачи уяву!

(肖 柏 — Сьохаку)

かたはらに
かきほのあら^た田
^{かへ}返しすて
(77)

За тином поруч з хаткою город,
Хоч і покопаний,
Занедбанним лишився!

(宗長 - Сотьо)

^ゆ行く^{ひと}人かすむ
^{あめ}雨のくれがた
(78)

Крізь дощ і млу вечірню на шляху
Самотня постать ледве бовваніє.

(宗祇 - Cori)

やどりせん

の うぐいす
野を 鶯 や

いとふらん

(79)

Шкодá! Не до вподоби солов'ю

Це поле,

Де я хочу зупинитись.

(宗長 — Сотьо*)

787

さ夜もしづかに

さくらさくかげ

(80)

Проте яка спокійна буде ніч!

Вишневий цвіт у темряві біліє!

(肖柏 — Сьохаку)

* Не виключена можливість помилки, і цей вірш належить не Сотьо, а Сьохаку, а наступний (№ 80) — навпаки (див.: Список першоджерел, № 9).

とぼし^び火を
そむくる^{はな}花に
あ^あそ^そ明^あけ初^{はつ}めて
(81)

Світати почало,

А я всю ніч

Очей не зводив з вишень білоцвіту*.

(宗祇 — Сосі)

た^たたまくら^{たまくら}
誰^たが手^た枕^{まくら}に
ゆめ^{ゆめ}み^み
夢^{ゆめ}は見^みえけん
(82)

Цікаво, на чиему рукаві

Ти сні свої цієї ночі бачив?

(宗長 — Сомьо)

* Гра слів: яп. слово «хана» (花) /квітка; вишневий цвіт/ у деяких словосполученнях набуває значення: красуня, красива дівчина /жінка/, і цим користуються автори двох наступних віршів іронічного змісту.

ちぎ
契りはや
おもひたえつつ
とし
年もへぬ
(83)

Він вже й забув,
Коли в останній раз
У вічному коханні присягався!

(肖柏 — Сьохаку*)

789

いま
今はのよはひ
やま
山もたづねじ
(84)

Хоч я й посівів нині, все одно —
Навідатися в гори не готовий.

(宗祇 — Cori)

* Не виключена можливість помилки, і цей вірш належить не Сьохаку, а Сотьо, а попередній (№ 82) — навпаки (див.: *Список першоджерел*, № 9).

かくす身^みを
人^{ひと}はなきにも
なしつらん

(85)

790

Того,
Хто там сховався від людей,
Для себе люди також поховали.

(宗長 — Сотьо)

さてもうき世^よに
かかる玉^{たま}の緒^を

(86)

Але ж і в остогидлім світі цім
Як довго можна марно знемагати?

(肖柏 — Сьохаку)

まつは
松の葉を
ただあさ夕の^{ゆう}
けぶりにて
(87)

А тут уранці, ввечері — димок
Від глици сосен
Тягнеться до неба.

791

(宗抵 — Cori)

うらは「に」
浦半のさとよ
いかにすむらん
(88)

Не уявляю, як живеться тим,
Хто мешкає в селі на узбережжі!

(宗長 — Сомьо)

あきかぜ
秋風の

まくら
あらいそ枕

ふしわびぬ

(89)

792

Осінній вітер скиглить серед скель

Вздовж берега,

Не даючи заснути.

(肖柏 — Сьохаку)

かり やま
鷹なく山の

つき ふ
月更くるそら

(90)

У темнім небі чути крик гусей

Над горами, де затаївся місяць.

(宗祇 — Cori)

こはぎ
小萩はら
つゆ
うつろふ露も
あす
明日やみん
(91)

Уранці завтра пізній цвіт *хагі**,
Змарнілий від роси,
Побачать очі!

(宗長 — Сотьо)

793

おおの
あだの大野を
ひと
こゝろなる人
(92)

Людини серце теж тоді стає

Таким величним, як і поле *Ада**!*

(肖柏 — Сьохаку)

* *Хагі* — див. примітку на с. 129.

**Поле *Ада* (у оригіналі: 阿太の大野 [*ада-но ооно*] — *Велике поле Ада*) — назва долини, що славилася квітом *хагі* (нині — східна частина м. *Годзьо*, преф. *Нара*).

わす
忘るなよ

かぎりやかはる

ゆめ
夢うつつ

(93)

794

Не забувай:

Ні дійсність, ані сон —

Ніщо людей ніколи вже не змінить!

(宗祇 — Cori)

おもへばいつを

いにしへにせん

(94)

Пригадую минуле й не збагну:

Коли розпочинається минуле?

(宗長 — Сомьо)

ほとけ
仏たち
かくれては又^{また}
出づる世に^{いよ}
(95)

А все тому,

Що Будди* на землі

З'являються і знову пропадають!

(肖柏 — Сьохаку)

795

はやし
かれし林も
はるかぜ
春風ぞふく
(96)

Весняний вітер ніжно пестить гай,

Який, здавалося, засох уже назавжди.

(宗祇 — Cori)

* Мова йде про різні релігії і різних пророків.

やま
山はけさ
しちよ
いく霜夜にか
かすむらん
(97)

Вночі

Ще іній гори покривав,

А вже уранці стелиться серпанок!

(宗長 — Сотьо)

のどか
けぶり長閑に
み
見ゆるかり庵
いほ
(98)

Над хижкою саїтніка димок

Так безтурботно тягнеться до неба.

(肖柏 — Сьохаку)

いやしきも
身^みををさむるは
有^ありつべし
(99)

Той, хто бідує,

Іноді також

Вершин пізнання досягнути може.

(宗祇 — Cori)

797

ひと
人におしなべ
みち
道ぞただしき
(100)

Додам лише, що люди взагалі

Обрали вірний шлях у цьому світі!

(宗長 — Сомьо)

湯山

三吟

百韻

**ЮЯМА
САН-ГІН
ХЯКУ-ІН**

***СТО ВІРШІВ
ТРЬОХ ПОЕТІВ
З ГОРИ ЮЯМА***

(1491 p.)

Поетична збірка віршів-ренга «Юяма* сан-гін хяку-ін», як і попередня («Мінасе сан-гін хяку-ін»), була складена поетами *Гіо Согі* /1421–1502/, *Сьохаку* /1443–1527/ і *Сотьо* /1448–1532/ під час їх чергової подорожі до *Сетцу***. Вона датується 20 жовтня 1491 р. Відомо, що в цей день поети зупинилися на відпочинок поблизу гарячих джерел *Аріма*, що знаходяться на північній горі *Юяма*.

Ліричний сюжет у цій та інших «колективних поемах» розвивається за своїми внутрішніми асоціативними законами. Починаючи нову збірку, її автори, як правило, навіть не знають, про що саме піде мова й чим завершиться їх твір. Окремі вірші об'єднуються в нерозривне ціле шляхом аналогії, зіставлення або протиставлення попередньому віршу. Це дозволяє авторові наступного вірша несподівано міняти напрям поетичної думки свого попередника, і як результат – у невеликому за обсягом поетичному творі розгортається ціла низка лірично-філософських тем.

У збірці «Юяма сан-гін хяку-ін» ми також стаємо свідками і співучасниками різноманітних душевних переживань поетів, пов'язаних з утратою батьків, нерозділним коханням, розлукою, зневірою у житті тощо. І все це – на традиційному для японської класичної поезії тлі послідовних змін пір року та майстерно описаних поетами відповідних картин природи.

* *Юяма* (або ще: *Ю-но яма*) – гора в преф. *Хього*.

** *Сетцу* – див. примітку на с. 747.

ゆき
うす雪に
このはいろ
木葉色こき
やまじかな
山路哉
(1)

Опале листя сніг запоросив —

Гірська стежинка

Золотом іскриться!

(肖柏 — Сьохаку)

いわ
岩もとすすき
ふゆ なほ
冬や猶みん
(2)

Під скелями стебельця *сусукі**

Пейзаж зимовий чарівнішим роблять.

(宗長 — Сотьо)

* *Сусукі* — див. примітку на с. 781.

まつむし
松虫に

さそはれそめし

やどい
宿出でて

(3)

Своїм сюрчанням

Коники дзвінкі

Винаджують менé з моєї хатки.

(宗祇 — Cori)

よ
さ夜ふけけりな

そで あき
袖の秋かぜ

(4)

На жаль, уже настала темна ніч,

Осінній вітер шарпає рукава.

(肖柏 — Сьохаку)

つゆ
露さむし
つき ひかり
月も光や
かはるらん
(5)

Роса холодна змінює свій блиск —
Стає яскравим
Місяця сіяння.

(宗長 — Сотьо)

おもひもなれぬ
の ゆ すえ
野べの行く末
(6)

А думи знову линуть за поля —
В майбутнє, що за обрієм далеким.

(宗祇 — Cori)

かたらふも
はかなの友や^{とも}
旅たびの空そら
(7)

Поговорили друзі й розійшлись,
На мить зустрівшись в мандрах
По дорозі.

(肖柏 — Сьохаку)

雲くもをしるべの
峰みねのはるけさ
(8)

Хмаринка над вершиною гори —
Віднині мій дороговказ далекий!

(宗長 — Сотьо)

うきはただ
とり
鳥をうらやむ
はな
花なれや
(9)

Одна печаль —

Як заздрю я пташкам,

Що пурхають серед квітучих вишень!

(宗祇 — Cori)

805

み
身をなさばやの
あさゆう はる
朝夕の春
(10)

Була б можливість, як би я хотів

Переродитись на весну довічну!

(肖柏 — Сьохаку)

806

ふるさと
古郷も

のこ き
残らず消ゆる

ゆき
雪をみて

(11)

В гірським селі

Такóж розтанув сніг —

Від нього не залишилось і сліду!

(宗長 — Сотьо)

よ みち
世にこそ道は

あらまほしけり

(12)

Хотілося б, щоб існував той шлях,

Яким би варто йти по цьому світу!

(宗祇 — Cori)

なに
何をかは
こけ
苔のたもとに
うるみまし
(13)

В когó рукава мохом поросли,
Тому нема про що
І жалкувати!

(肖柏 — Сьохаку)

やま
すめば山がつ
ひと
人もたづぬな
(14)

Не радий він негаданим гостям
В своїй гірській саїтницькій оселі!

(宗長 — Сотьо)

な
名もしらぬ

くさきもと
草木の本に

あと
跡しめて

(15)

Сліди його

Приховує трава,

Дерева, що не мають навіть назви.

(宗祇 - Cori)

あはれは^{つき}月に

なほ^ゆ猶ぞそひ行く

(16)

А місяць тільки смутку додає

І без того сумним та прикрим думам.

(肖柏 - Сьохаку)

あき よ
秋の夜も
まくら
かたる 枕に
あ
明けやせん
(17)

Світає! За розмовою і ніч,
Осіння, довга,
Миттю промайнула.

(宗長 - Сотьо)

809

おも つゆ
思ひの露を
かけしくやしさ
(18)

Жага кохання зникне, мов роса,
Та назавжди залишиться досада.

(宗祇 - Cori)

たがならぬ
あだのたのみを

いのち
命にて

(19)

Протистояти долі?

То пусте!

Життя людини — марні сподівання!

(肖柏 — Сьохаку)

さそふ^{つて}伝まつ

わびびと
侘人ぞうき

(20)

Надіючись, що їх покличе хтось,

Чекають звістки бідолашні люди.

(宗長 — Сотьо)

す
住みはなれ

いま ほど
今は程さへ

くも め ち
雲井路に

(21)

Хіба що небом нині прокладеш

Стежину

До самітника оселі!

811

(宗祇 - Cori)

やま
いりにし山よ

なにかさびしき

(22)

Але за чим журитися тому,

Хто доброхіть обрав життя у горах?

(肖柏 - Сьохаку)

わきて其の^そ
いろ
色やはみゆる
まつ かせ
松の風

(23)

А що до вітру в соснах... Хто й коли

Спромігся роздивитися

Той колір?*

(宗長 — Сотьо)

812

いずみ
泉をきけば
あき 「え」
ただ秋のこゑ

(24)

Вслуховуєшся в пісню джерела —

І ніби голос осені вже чуєш.

(宗祇 — Cori)

* Алюзія на вірш поета Дзякурен-хосі з «Сінкокін-сю» /IV, 361/ (див.: с. 550) і на вірш Сьохаку з «Мінасе сан-гін хяку-ін» /№4/ (див.: с. 779).

ほたる
螢とぶ

そら よ
空に夜ぶかく

「い」
はしゐして

(25)

Темніє ніч.

У небі світлячки

Літають поблизу моєї хатки.

(肖柏 — Сьохаку)

813

ものおも たま
物思ふ玉や

ねんかたもなき

(26)

Душа моя закохана ні сну,

Ні спокою давно уже не знає.

(宗長 — Сотьо)

まくら
枕さへ

しるとはしるな

わ　こころ
我が心

(27)

Якби не знало й серце ще моє

Того,

Що знає тільки узголів'я!

(宗祇 - Cori)

なみだ
涙をだにも

なぐさめにせん

(28)

Єдиною утіхою мені

Були і залишаються лиш сльози!

(肖柏 - Сьохаку)

ふち
藤ごろも
なごり
名残おほくも
「きょう」
けふぬぎて

(29)

Розлуки біль!

І все-таки зніму

Я нині з себе одяг цей ліловий*.

(宗長 — Сотьо)

815

いでもかなし

あき やまでら
秋の山寺

(30)

А сум такий, неначе назавжди

Ти залишаєш храм в осінніх горах.

(宗祇 — Сого)

* В оригіналі: «фудзі-горомо» — «одяг кольору гліцинії», тобто одяг фіолетового (бузкового, лілового) кольору, який носили під час трауру.

しか ね
鹿の音を
あと みね
跡なる峰の
ゆう ぐ
夕ま暮れ
(31)

816

Вечірні сутінки

Вершини гір умить

Услід за кличем оленя сховали.

(肖柏 — Сьохаку)

の わき ひ
野分せし日の
きり
霧のあはれさ
(32)

За день ущух осінній ураган.

Туману смуток землю огортає.

(宗長 — Сотьо)

しづかなる

かね つきま
鐘に月待つ

さと
里みえて

(33)

Посеред тиші дзвонів чути гук.

Село далеке

Місяця чекає.

(宗祇 — Cori)

817

い ころ
行きて心を

みださんもうし

(34)

Якщо піти наважусь, то любов

В своєму серці знову розтривожу!

(肖柏 — Сьохаку)

われ
我ならで
かよふや人^{ひと}も
しのぶらん
(35)

Можливо, там крім мене хтось бував,
І журиться вона
Тепер за іншим.

(宗長 — Сотьо)

みやこ
ふるき都の
いにしへの^{みち}道
(36)

Ведуть в минуле вулиці вузькі
Колишньої старенької столиці!

(宗祇 — Cori)

さ はな
咲く花も

おもはざらめや

はる ゆめ
春の夢

(37)

Весна — лиш сон,

І вишень білоцвіт

Про це не пам'ятати теж не може!

(肖柏 — Сьохаку)

819

さくらといへば

やまかぜ
山風ぞふく

(38)

Не встигнеш «вишня» вимовити — з гір

Сюди уже несеться лютий вітер!

(宗長 — Сотьо)

あさつゆ
朝露も

なほ
猶のどかにて

の
かすむ野に

(39)

820

Серпанок в полі все ще береже

Роси ранкової

Такий тендітний спокій.

(宗祇 — Cori)

う
打ちながむるも

よ
あぢきな^よの世や

(40)

Та все одно з огидою в душі

На білий світ щоразу я дивлюся!

(肖柏 — Сьохаку)

ふ
更くるまで
み つき
身のうき月を
いみかねて
(41)

Зате від місяця,
Сумуючи вночі,
Очей своїх не можу відірвати.

(宗長 - Сомьо)

821

いま
今よりいとふ
ながき夜のやみ
(42)

Пітьма довічна, що чекає нас,
Страшніша від птьми цієї ночі!

(宗祇 - Cori)

いさり^ひ火を
みるも^{すさま}冷じ
おきつふね
奥津船
(43)

822

А я жахаюсь, вогники човна
Далекого помітивши
У морі.

(肖柏 — Сьохаку)

ゆふべ^{なみ}
夕の浪の
いそ^{「え」}
あら磯のこゑ
(44)

Вечірні хвилі котяться, б'ючись
З надсадним плáčем об скелястий берег.

(宗長 — Сотьо)

ほととぎす
なのりそれとも

たれ
誰わかん

(45)

Зозуля десь кує,
Не таючись,
Та хто її тепер розчути зможе!

(宗祇 - Cori)

823

かへらん^{たび}旅を
ひと
人よわするな

(46)

Але ж не забувайте і про тих,
Хто в подорож пішов безповоротну!*

(肖柏 - Сьохаку)

* За давнім повір'ям, голосом зозулі померлі спілкуються з живими (див.: попередній вірш /№ 45/).

あかぬやと

こころ
試みにすむ

やまざと
山里に

(47)

Невже мені

Життя в гірськiм селі

І справді вже ніколи не обридне?

(宗長 — Сотьо)

ならはぼしをれ

あらし
嵐もぞうき

(48)

Як призвичаюсь, хай тоді гримлять

І літні грози, і осінні бурі.

(宗祇 — Cori)

つれなしや
の しも
野は霜がれの
おも くさ
思ひ草
(49)

Жорстокість долі!

Сохне на полях «трава кохання»*,

Інеєм покрита.

(肖柏 — Сьохаку)

825

いつかころの
まつ
松もしられし
(50)

Надією живе моя душа,

Як та сосна, чекаючи** любові.

(宗長 — Сотьо)

* «Трава кохання» (або ще: «трава пам'яті») —
дослівний переклад з яп. назви «омоі-куса» (思い草).

** Гра слів: див. примітку на с. 659.

わか うら
和哥の浦や

いそ
磯がくれつつ

まよふ^み身に

(51)

Приваблений

*Затокою Пісень**,

На самоті вздовж берега блукаю!

(宗祇 — Cori)

826

みちくるしほや

ひと
人したふらん

(52)

Людська пошана і людська любов

Приходять, як припливи океану!

(肖柏 — Сьохаку)

* *Затока Пісень* — мальовнича тихоокеанська затока в преф. Вакаяма; метафоричне означення поезії.

捨⁺てらるる
かたわれ^{をぶね}小舟
朽^くちやらで
(53)

Понівечений осторонь лежить
Покинутий,
Ще не зотлілий човен.

827

(宗長 - *Sotyo*)

木^この下^{した}紅葉^{もみぢ}
尋^{たず}ぬるもなし
(54)

Нема кому навідатись сюди —
Опалим листям кленів милуватись!

(宗祇 - *Cori*)

つゆ
露もはや

を にわ
置きわぶる庭の

あき く
秋の暮れ

(55)

828

Закінчується осінь, і роса

Все рідше сад зажурений

Тривожить.

(肖柏 — Сьохаку)

むし ね
虫の音ほそし

しも
霜をまつころ

(56)

Пронізливішим став і плач комах

Які чекають заморозків з жахом.

(宗長 — Сотьо)

ねぬ^{よは}夜半の
心^{こころ}もしらず
月^{つき}澄^すみて
(57)

Яскравий місяць! Байдуже йому
До мого серця,
До ночей безсонних?

(宗祇 — Cori)

829

あやにくなれや
おもひたえばや
(58)

Досадую незмірно і гнівлюсь,
Але в душі кохання не вмирає!

(肖柏 — Сьохаку)

たの
頼むこと

なほ
あれば猶うき

よのなか
世間に

(59)

Якщо ти все ще повен сподівань,

Тим паче мусиш

Грішний світ пізнати!

(宗長 — Сотьо)

お
老いてや人は

み
身をやすくせん

(60)

З роками люди мріють про одне —

Лише про спокій для душі та тіла!

(宗祇 — Cori)

こえじとの
のり
矩もくるしき
みち
道にして
(61)

Як важко йти

Накресленим шляхом,

Святого не порушивши закону!*

(肖柏 — Сьохаку)

831

ゆき こま
雪ふむ駒の
あしびきの山
やま
(62)

Притоптуючи сніг, плететься кінь,

Поволі піднімається на гору.

(宗長 — Сотьо)

* Натяк на вчення Конфуція (яп.: Косі /孔子/).

そで
袖さえて
よる しぐれ
夜は時雨の
あさと で
朝戸出に
(63)

Вночі
Від мряки стигнуть рукави,
А вранці знов рушаємо в дорогу.

(宗祇 — Cori)

うらみがたしよ
まつかぜ 「え」
松風のこゑ
(64)

Не варто, друже, долі докорять,
Бо голос вітру в соснах ми почули!

(肖柏 — Сьохаку)

はな
花をのみ
おもへばかすむ
つき
月のもと
(65)

За квіт вишневий все уболівав,
А крізь серпанок
Місяць просочився.

(宗長 - Сотьо)

833

ふじ
藤さくころの
たそがれの空
(66)

Мені ж гліциній квіти нагадав
Цей небокрай у сутінках вечірніх.

(宗抵 - Cori)

はる ゆ
春ぞ行く

こころ
心もえやは
とめざらん

(67)

Весна відходить,

А її душа

Неначе ще затриматись бажає.

(肖柏 — Сьохаку)

み やま
深山にのこる

うぐひすのこゑ「え」

(68)

Ще долинає голос солов'я

Із диких хашів у далеких горах.

(宗長 — Сотьо)

うちつけの
あき
秋にさびしく
きりた
霧立ちて
(69)

Як завжди, несподівано

Туман

З'являється з осіннім смутком разом.

(宗祇 — Cori)

835

け さ み
今朝や身にしむ
あま がわかぜ
天の川風
(70)

Все тіло вранці вітер пронизав,

Що розгулявся під Чумацьким Шляхом.

(肖柏 — Сьохаку)

ころもう
衣 擣つ

やど
宿をかりふし

おきわかれ

(71)

Прокинувшись,

Покинув свій нічліг...

Прачів далекий стукіт об білизну.

(宗長 — Сотьо)

ゆめ あと
夢は跡なき

の べ つゆ
野辺の露けさ

(72)

І сліду не лишається від сну,

Коли полями йдеш росистим ранком.

(宗祇 — Cori)

かげ
影しろき
つき まくら
月を枕の
すすき
むら薄
(73)

Над узголів'ям стебла *сусуки**
У сяйві місяця яскравого
Срібляться.

(肖柏 — Сьохаку)

ひと
いつしか人に
なれつつもみむ
(74)

І не помітив, як я покохав!
Чи звикну я до неї? Намилуюсь?

(宗長 — Сотьо)

* *Сусуки* — див. примітку на с. 781.

をちこちに
なりて^{あさま}浅間の
夕煙^{ゆうけむり}
(75)

Де б ти не був:

Далеко, поблизу —

Побачиш звідусіль димок* *Асами***!

(宗祇 — *Согі*)

きゆとも^{くも}雲を
それとしらめや
(76)

Проте коли він тане серед хмар,

Ніхто його не може розпізнати!

(肖柏 — *Сьохаку*)

* У тексті: «юкемури» (夕煙) — димок вечірнього (тобто «домашнього», «родинного») вогнища.

** *Асама* — діючий вулкан (преф. *Нагано*), який став у поезії символом вірного і вічного кохання.

はかなしや

にし ころ
西を心の

しば いほ
柴の庵

(77)

Як марно все на світі! З куреня

Моя душа

Лише на захід рветься.*

(宗長 — Сотьо)

839

み
身のふりぬまは

なに
何おもひけん

(78)

А доки не зістарівся, колись

Про що я тільки у житті не мріяв!

(宗抵 — Cori)

* Див. примітку на с. 639.

^み
見るめにも

^{みみ}
耳にもすさび

^{とお}
遠ざかり

(79)

Залишивши утіхи для очей,

Для вух також розваги

Вже покинув.

(肖柏 - Сьохаку)

^{ふゆ}
冬のはやしに

^{みず} 水こほるこ ^{「え」}ゑ

(80)

Ледь чути у зимовому гаю

Під кригою води замерзлий голос.

(宗長 - Сотьо)

ゆう
夕がらす
ゆ やま
ねに行く山は
ゆき
雪はれて
(81)

Біліє сніг у горах.

На нічліг

Летить ворона в сутінках вечірніх.

(宗祇 - Cori)

841

いらかのうへの

つき さむ
月の寒けさ
(82)

Над черепичним дахом у пільмі

Від холоду заляк самотній місяць.

(肖柏 - Сьохаку)

だれ
誰となく
かね おと
鐘に音して
ふ よ
更くる夜に
(83)

Посеред ночі раптом дзвонів гук —
Комусь такóж,
Як і мені, не спитьсся.

(宗長 — Сотьо)

ふるひと
古人めきて
うちぞしはぶく
(84)

Із літніх хтось прокинувся, мабу́ть:
Старечий кашель чути у оселі.

(宗祇 — Cori)

よもぎふや
とふをたよりに
かこつらん
(85)

Хто б не зайшов у хатку до старих,
Що заросла полином, —
Скарги, скарги...

843

(肖柏 — Сьохаку)

この^{ごろ}比しげさ
まさる^{みちしば}道芝
(86)

Гущавині полину лиш трава,
Що стежку вкрила, поступитись може.

(宗長 — Сотьо)

あつき^ひ日は
かげ^{かげ}よわる^{つゆ}露の
あき^{あき}かせ^{かせ}
秋風に

(87)

844

Гаряче сонце зменшує свій блиск.

Погойдує росу

Осінній вітер.

(宗祇 - Cori)

ころも^{ころも}で
衣手うすし
ひ^ひぐらしのこゑ^{「え」}

(88)

Тонкішими здаються рукави

Мого вбрання... Цикад лунає голос.

(肖柏 - Сьохаку)

いろ
色かはる
やま しらくも
山の白雲
う
打ちなびき
(89)

Мінняють гори колір.

Білих хмар

Колишеться над ними покривало.

(宗長 - *Сотьо*)

845

おのへ まつ
尾上の松も
こころ
心みせけり
(90)

Красуні-сосни на вершинах гір

Такóж чарують наші грішні душі.

(宗抵 - *Cori*)

たのめ猶^{なほ}
ちぎりし人^{ひと}を
草^{くさ}の庵^{いほ}
(91)

Довіжливо чекають в курені
Того, хто вік
Кохати присягався...

(肖柏 — Сьохаку)

うときは何^{なに}か
ゆかしげもある
(92)

Чим спокусив, зачарував її
Такий холодний і такий жорстокий?

(宗長 — Сотьо)

わりなしや
なこそせきの関の
まえ前わたり
(93)

Кружляеш перед брамою, хоча
Чудово знаєш —
Не пройти заставу!

(宗祇 — Cori)

847

だれ誰よぶこどり
な鳴きてす過ぐらん
(94)

Кого, зозуле, кличеш ти тепер?
Кому співати пісню прилетіла?*

(肖柏 — Сьохаку)

* Див. примітку на с. 823.

おもひ立^{たつ}

くもじ
雲路ぞかすむ

あまつかり
天津雁

(95)

Наважились в дорогу серед хмар

Крізь весняний серпанок

Дикі гуси!

(宗長 — Сомьо)

さこそは花^{はな}を

あと やま
跡の山ごえ

(96)

Не уявляю: вишень білоцвіт,

І раптом — гори, гори, перевали...

(宗祇 — Cori)

こころ
心をも
もの
そめにし物を
よすてびと
桑門
(97)

Самітника гірського серце теж
Уже інакше все довкіл
Сприймає.

(肖柏 — Сьохаку)

849

いでばかりなる
やどりともなし
(98)

Відразу ж тимчасовими стають
Залишений притулок чи оселя.

(宗長 — Сотьо)

つゆ
露のまを
ふるさと
うき古郷と
おもふなよ
(99)

Тому і не жалкуй про часу плин,
Що, мов роса,
Зникає в диких нетрях!

(宗祇 - Cori)

ひと
一むら雨に
つき
月ぞいさよふ
(100)

Коротка злива на коротку мить
Збентежила яскравий місяць в небі!

(肖柏 - Сьохаку)

**ПОКАЖЧИК ІМЕН АВТОРІВ ВІРШІВ,
МІФОЛОГІЧНИХ ТА ІСТОРИЧНИХ ОСІБ**

- Абе-но Ірацуме (?): 100
Абе-но Накамаро (698—770): 650
Або-но Цунемі (?/—912): 288
Авата-но Окімі (?/—764): 151
Акадзومه-но Емон (958—?/): 627, 638, 702
Аматерасу Омікамі: 165, 166
Амевака-хіко: 165
Анко (-*тенно*) (роки правл.: 453—456): 135
Аривара-но Мотоката (кін. IX — поч. X ст.): 180, 228, 418,
490
Аривара-но Мунейна (?/—898): 411
Аривара-но Наріхіра (825—880): 173, 174, 261, 277, 341,
484, 494, 506, 535, 660
Аривара-но Наріхіра (*мати*) (?): 383
Аривара-но Юкіхіра (818—893): 387, 509, 659
Ацумі-но Окімі (середина VIII ст.): 102
Ацунорі (кін. IX — поч. X ст.): 371
Вані (?): 166
Генсьо (-*тенно*) (680—748; роки правл.: 715—724): 160
Гідосансі-но хаха (?/—996): 697
Гокьогоку сессьо Сакі-но дайдзьо-дайджін — див.:
Фудзівара-но Йосіцуне
Гон-тюнагон Ацутада (906—943): 686
Гон-тюнагон Кінцуне (1171—1244): 614
Гон-тюнагон Масафуса (1041—1111): 716

851

* У різних джерелах трапляються різні варіанти імені тієї самої особи. У таких випадках робиться відповідне посилання на більш уживане ім'я.

- Гон-тюнагон Садаіе — див.: *Фудзівара-но Садаіе*
 Гон-тюнагон Садайорі (995–1045): 707
 Госі (?): 125
 Готоба(-*ін*) — див.: *Дайдзьо(-тенно)*
 Готокудайдзі-но садайдзін (*Фудзівара-но Санесада*)*
 (1139–1191): 724
 Го-Цугі-мікадо (1442–1500; роки правл.: 1464–1500): 747
 Дайго(-*тенно*) (885–930; роки правл.: 897-930): 177
 Дайдзьо(-*тенно*) (1180–1239; роки правл.: 1183–1198):
 522, 524, 527, 533, 544, 563, 582, 613, 632, 742
 Дайнагон Кінто (966–1041): 698
 Дайнагон Наріміті (1097–1160): 575
 Дайнагон Цуненобу (*Мінамото-но Цуненобу*)
 (1016–1097): 714
 Дайні-но Саммі (999–?/?): 592, 701
 Дайсодзьо Гьосон (1055–1135): 709
 Дендзі-но Макамі (?): 107
 Дзіен (1155–1225): 526, 562, 617
 Дзімму(-*тенно*) (роки правл.: 660–585 до н.е.): 47, 48,
 Дзіто(-*тенно*) (645–702; роки правл.: 686–697): 645
 Дзюніі Іетака — див.: *Фудзівара-но Іетака*
 Дзюнтоку(-*тенно*) (1197–1242; роки правл.: 1210–1221):
 743
 Дзякудзен-хосі (1118–1182): 634, 635
 Дзякурен-хосі (*Фудзівара-но Саданага*)
 (1139/?/–1202): 550, 556, 561, 730, 812
 Доін-хосі (*Фудзівара-но Ацуйорі*) (1090–1182/?/?): 725
 Егьо-хосі (друга пол. X ст.): 690
 Іванохіме-но Окісакі (?/?–347): 86, 87
 Ідзанагі-но Мікото: 165
 Ідзанаімі-но Мікото: 165

* Інколи в оригінальних джерелах указано лише псевдонім, посаду або чин автора. Якщо відомо його справжнє ім'я, воно наведено в дужках.

Ідзумі Сікібу (978/?/—/?/): 559, 574, 583, 591, 620, 626, 699

Ідзумо Такеру (?): 50

Іо Сори (1421—1502): 747, 748, 749, 751, 752, 754, 755, 757, 758, 759, 761, 762, 764, 765, 767, 768, 770, 771, 773, 774, 776, 777, 779, 780, 782, 783, 785, 786, 788, 789, 791, 792, 794, 795, 797, 800, 802, 803, 805, 806, 808, 809, 811, 812, 814, 815, 817, 818, 820, 821, 823, 824, 826, 827, 829, 830, 832, 833, 835, 836, 838, 839, 841, 842, 844, 845, 847, 848, 850

Ікаго-но Ацуюкі (?): 267

Імбумон-ін-но тайфу (1131/?/—1200/?/): 733

Інґьо (-тенно) (роки правл.: 412—453): 62, 71, 175

Ісе (877/?/—938/?/): 197, 328, 440, 502, 516, 585, 587, 662

Ісе Дайсуке (?): 639

Ісе-но Тайфу (?): 704

Ісукейорі Хіме (кін. VII — поч. VI ст. до н. е.): 48, 49

Іха-но Хіме-но Мікото (друга пол. IV — поч. V ст.): 60

Йодаей-ін (868—949): 656

Йосіміне-но Мунесада — див.: *Содзьо Хендзьо*

Кавае-но Адзумато (друга пол. VIII ст.): 116

Кавара-но Садайдзін (822—895): 657

Кага-но Сьонагон (?): 594

Кагенорі-но Окімі (кін. IX — поч. X ст.): 353

Кадзуракі-но Окімі: 166

Кадобе-но Окімі (/??/—745): 90

Какіномото-но Хігомаро (друга пол. VII — поч. VIII ст.):

89, 99, 112, 171, 172, 178, 646

Камакура-но удайдзін (1192—1219): 736

Каміцукі-но Мінео (середина IX ст.): 36

Камо-но Нагаакіра (1155/?/—1216): 553, 557, 604

Камо-но Сігемаса (1142—1225): 609

Канемі (кін. IX — поч. X ст.): 481

Кан-ін (*дочка*) (кін. IX ст.): 371

Кан-ін-но Мьобу (кін. IX — поч. X ст.): 477

- Канке — див.: *Сугавара Мітідзане*
Кару-но Міко (друга пол. V ст.): 62
Каса-но Самі — див.: *Самі Мандзей*
Касуга-но Курабіто Ою (друга пол. VII — поч. VIII ст.): 83
Кенгей-хосі (друга пол. IX ст.): 375, 480, 507
Кендзо (-*тенно*) — див.: *Кенсо (-тенно)*
Кенсо (-*тенно*) (роки правл.: 485—487): 63
Кентоку Ко (924—972): 688
Кібі-но Абаме-но Атахі (середина IV ст.): 55
Кійохара-но Мотосуке (908—990): 685
Кійохара-но (*Кійовара-но*) Фукаябу (кін. IX — поч. X ст.): 253, 268, 306, 308, 313, 333, 504, 679
Кі-но Аріцуне (*дочка*) (друга пол. IX — поч. X ст.): 352
Кі-но Кореока (друга пол. IX ст.): 262
Кі-но Мотіюкі (перша пол. IX ст.): 369
Кі-но Томонорі (?/?—905/?/?): 177, 186, 255, 314, 324, 329, 335, 364, 365, 442, 447, 462, 472, 676
Кі-но Тосісада (?/?—881): 266
Кі-но Цураюкі (868—946): 165, 177, 178, 183, 194, 195, 203, 204, 207, 214, 218, 236, 243, 251, 263, 269, 270, 272, 285, 291, 292, 327, 339, 364, 366, 368, 370, 377, 378, 386, 388, 430, 433, 441, 444, 449, 452, 461, 468, 483, 488, 491, 508, 517, 678
Кісен-хосі (перша пол. IX ст.): 173, 175, 651
Когьоку Саймей (*дружина імператора Саймея*) (середина VIII ст.): 80
Кокамон-ін-но бетто (середина XII ст.): 731
Коко (-*тенно*) (830—887; роки правл.: 884—887): 260, 658
Конфуцій (551—479 рр. до н.е.): 831
Косі — див.: *Конфуцій*
Косікібу-но Найсі (1000/?/—1025): 703
Котайгогу-но дайбу Тосінарі (1114—1204): 726
Куме-но Хіроцуна (*Хіронава*) (середина VIII ст.): 154
Куме-но Цугумаро (середина VIII ст.): 153

Куро Хіме (середина IV ст.): 55, 57, 58
Куті Хіме (середина IV ст.): 60
Мароко-но Мурадзі Отосі (середина VIII ст.): 159
Масадзуко — див.: *Куро Хіме*
Мацуо Басьо (1644–1694): 747
Мібу-но Тадамі (середина X ст.): 684
Мібу-но Тадаміне (друга пол. IX — поч. X ст.): 177, 185,
215, 234, 242, 252, 309, 310, 311, 365, 528, 673
Міікуса (?): 67
Мінамото-но Акіфуса (1037–1094): 588
Мінамото-но Канемаса (кін. XI — поч. XII ст.): 721
Мінамото-но Мунеюкі (?/–939): 221, 316, 355, 671
Мінамото-но Сане (?/–900): 271
Мінамото-но Сігеюкі (?/–1000): 691
Мінамото-но Суехіро (друга пол. XII ст.): 636
Мінамото-но Токіва (?/–844): 193
Мінамото-но Тосійорі (1055–1129): 717
Мононобе-но Йосіна (середина X ст.): 400
Мотойосі-но Сінно (890–943): 663
Мотоясу (кін. IX — поч. X ст.): 263
Мурасакі Сікібу (973/?/–1019/?/): 539, 540, 578, 592,
593, 595, 596, 598, 602, 611, 700
Нагата-но Окімі (?/–737): 85
Нака-но Оое-но Одзі (середина VII ст.): 74, 75, 76
Накатомі-но Якаморі (середина VIII ст.): 147
Наммацу (друга пол. IX ст.): 374
Невідомий автор: 110, 111, 113, 114, 119, 126, 127, 128,
129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140,
141, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 181, 188, 189, 190,
191, 192, 196, 198, 199, 200, 206, 208, 210, 211, 213, 219,
220, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 229, 239, 240, 246, 247,
248, 249, 250, 256, 259, 273, 275, 276, 278, 284, 286, 293,
294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 315, 318,
320, 325, 326, 330, 332, 334, 336, 337, 343, 344, 346, 347,
348, 349, 354, 357, 358, 373, 376, 379, 380, 381, 382, 384,

- 385, 390, 391, 393, 394, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 403,
404, 408, 410, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 420, 421, 422,
423, 424, 425, 426, 427, 431, 446, 455, 456, 457, 458, 459,
464, 465, 466, 467, 471, 474, 475, 487, 489, 492, 497, 498,
501, 503, 510, 511, 512, 514, 515, 612, 629, 630, 631,
Нідзьо(-но)-ін-но Санукі (1141/?/-1217/?/): 637, 735
Німьо(-тенно) (810–850; роки правл.: 833–850): 175,
367
Нінкен(-тенно) (роки правл.: 488–498): 135
Нінтоку(-тенно) (роки правл.: 313–399): 55, 56, 59, 60,
166
Ноін-хосі (*Татібана-но Нагаясу*) (988–/?/): 712
Нюдо Сакі-но дайдзьо-дайдзін (*Сайондзі Кіцуне*)
(1097–1164): 739
Оваріда-но Асомі Хіромімі (середина VIII ст.): 123
Ое-но Тісато (друга пол. IX – поч. X ст.): 187, 305, 405,
666
Окіме (друга пол. V ст.): 63
Окунінусі-но Камі (?): 68
Онакатомі-но Їосінобу (921–991): 692
Оно-но Їосікі (?/-902): 231
Оно-но Коматі (834/?/-900/?/): 173, 175, 304, 317, 321,
322, 351, 360, 409, 505, 513, 590, 652
Оно-но Садакі (середина IX ст.): 392
Оно-но Такамура (802–852): 254, 362, 460, 654
Оодзін(-тенно) (роки правл.: 270–310): 53
Оомононусі – див.: *Окунінусі-но Камі*
Ооямаморі-но Мікото (?): 54
Осакабе-но Отомаро (кін. VII – поч. VIII ст.): 84
Осасагі-но Мікото (він же: *Нінтоку-тенно*): 166, 167
Осікоті-но Міцуне (кін. IX – перша пол. X ст.): 177, 232,
244, 307, 312, 323, 342, 409, 439, 481, 482, 536, 586, 672
Ото (кін. IX – поч. X ст.): 279
Отомо-но Їоцуна (кін. VII – поч. VIII ст.): 91
Отомо-но Катамі (кін. IX – поч. X ст.): 500

Отомо-но Куронусі (824/?/ – поч. X ст.): 173, 176
Отомо-но Саканое-но Ірацуме (перша пол. VIII ст.): 101,
108, 109, 122
Отомо-но Табіто (665–731): 92, 93, 94, 95, 96, 103, 105
Отомо-но Якомоті (718/?/–785): 117, 120, 124, 150, 152,
155, 156, 161, 463, 531, 649
Ототатібана Хіме-но Мікото (?): 51
Рітю (-*тенно*) (роки правл.: 400–405): 61
Рьодзен-хосі (перша пол. XI ст.): 713
Сагамі (кін. X – перша пол. XI ст.): 639, 708
Садатокі (середина IX ст.): 262
Садзі-но Кообіто (?): 106
Сайгьо-хосі (*Сато Норікію*) (1118–1190): 525, 530, 532,
541, 547, 549, 551, 554, 564, 567, 606, 616, 622, 624, 625,
640, 729
Саймей (-*тенно*) (він же: *Когьоку-тенно*) (594–661;
роки правл.: 642–645, 655–661): 76
Сакаї-но Хігодзане (?/–917): 340
Саканое-но Коренорі (кін. IX – перша пол. X ст.): 235,
389, 674
Сакі-но дайсодзьо Гьодзон – див.: *Дайсодзьо Гьосон*
Сакі-но дайсодзьо Дзіен (1155–1225): 738
Сакі-но тьонагон Масафуса – див.: *Гон-тjонагон Ма-
са-фуса*
Сакурако (?): 148
Сакьо-но дайбу Акісуке (1090–1155): 722
Сакьо-но дайбу Мігімаса (993–1054): 706
Самі Мандзей (кін. VII – перша пол. VIII ст.): 97, 104
Сангі Масацуне (*Асукаї-но Масацуне*) (1170–1221): 737
Сангі Такамура – див.: *Оно-но Такамура*
Сангі Хігосі (880–951): 682
Сандзьо (-*но*)-ін (976–1017): 711
Сандзьо-но удайдзін (873–932): 668
Сарумару-даю (?): 648
Сей-сьюнагон (966/?/–1027/?/): 705

- Семімару (середина IX ст./?/): 653
 Сікісі-найсінно – див.: *Сьокусі-найсінно*
 Сімоцукє-но Омуне (?): 338
 Сінано (кін. XII – перша пол. XIII ст.): 571
 Сінсей-хосі (?): 287
 Сіrome (?): 485
 Согі – див.: *Ґо Согі*
 Содзьо Хендзьо (816–890): 173, 205, 241, 260, 345, 655
 Соку-хосі (?): 202
 Соне-но Їосітада (друга пол. X ст.): 689
 Сосей-хосі (друга пол. IX – поч. X ст./?/): 169, 182, 201, 212, 233, 264, 331, 356, 395, 438, 443, 445, 451, 470, 473, 496, 664
 Сотоорі Хіме – див.: *Сотохосі-но Ірацуме*
 Сотохосі-но Ірацуме (середина V ст.): 70, 72, 175, 176
 Сотьо (1448–1532): 747, 749, 750, 752, 753, 755, 756, 758, 760, 761, 763, 764, 766, 767, 769, 770, 772, 774, 775, 777, 778, 780, 781, 783, 784, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 793, 794, 796, 797, 800, 801, 803, 804, 806, 807, 809, 810, 812, 813, 815, 816, 818, 819, 821, 822, 824, 825, 827, 828, 830, 831, 833, 834, 836, 837, 839, 840, 842, 843, 845, 846, 848, 849
 Сугавара-но Мігідзане (845–903): 448, 667
 Сугано-но Тадаон (друга пол. IX ст.): 493
 Суміное-но Накагу (кін. IV – поч. V ст.): 61
 Суо-но Найсі (середина XI ст.): 710
 Сусано О-но Мікото (він же: *Такехая Сусано О-но Мікото*) (?): 44, 165, 166
 Сусукорі (кін. III – поч. IV ст.): 53
 Сутоку-ін (1119–1164): 720
 Сьодзьо Сьохо (?/–909): 289
 Сьокусі-найсінно (?/–1201): 523, 529, 534, 537, 546, 566, 576, 610, 732
 Сьохаку (1443–1527): 747, 748, 750, 751, 753, 754, 756, 757, 759, 760, 762, 763, 765, 766, 768, 769, 771, 772, 773, 775, 776, 778, 779, 781, 782, 784, 785, 787, 789, 790, 792,

- 793, 795, 796, 800, 801, 802, 804, 805, 807, 808, 810, 811,
812, 813, 814, 816, 817, 819, 820, 822, 823, 825, 826, 828,
829, 831, 832, 834, 835, 837, 838, 840, 841, 843, 844, 846,
847, 849, 850
- Сюн'е-хосі (1113—1191/?/): 599, 728
- Тагісімімі-но Мікото (кін. VII — поч. VI ст. до н.е.): 48
- Тадзіма-но Хімеміко (/?/-708): 88
- Тайкенмон-ін-но Хорікава (перша пол. XII ст.): 723
- Тайра-но Канеморі (/?/-990): 683
- Тайра-но Садафун (871/?/-931): 237
- Такахасі-но Мура-но Ікухі (?): 68
- Таке-но Уті-но Сукуне (?): 69
- Такеті-но Фурухіто (кін. VII — поч. VIII ст./?/): 82
- Тейсінко (880—949): 669
- Темму (-*тенно*) (621—686; роки правл.: 672—686): 81
- Тендзі (-*тенно*) (626—671; роки правл.: 661—671): 644
- Тойотама Хіме (?): 45
- Тонері-но Етосі (*Йосітосі*) (друга пол. VII ст.): 98
- Торіяма (друга пол. IV — поч. V ст.): 59
- Тюнагон Асатада (*Фудзівара-но Асатада*) (910—966):
687
- Тюнагон Ацутада — див.: *Гон-тюнагон Ацутада*
- Тюнагон Канесуке — див.: *Фудзівара-но Канесуке*
- Тюнагон Юкіхіра — див.: *Арівара-но Юкіхіра*
- Тюнагон Якамоті — див.: *Отото-но Якамоті*
- Удайсьо Мітіцуна-но хаха (937/?/-995): 696
- Удзі-но Вакі Іратуко (?): 54
- Укон (перша пол. X ст.): 681
- Унеме (*служниця*) (?): 432
- Утобе-но Усімаро (друга пол. VIII ст.): 157
- Урін-ін-но Міко (/?/-869): 350
- Фудзівара-но Арі-іе (1155—1216): 615
- Фудзівара-но Асомі Хіроцугу (714/?/-740): 118
- Фудзівара-но Іетака (1158—1237): 555, 558, 560, 565, 568,
741

- Фудзівара-но Йосітака (954–974): 608, 693
Фудзівара-но Йосіцуне (1169–1206): 542, 734
Фудзівара-но Канемоті (?/–923): 271
Фудзівара-но Канесуке (877–933): 280, 670
Фудзівара-но Катіон (друга пол. IX ст.): 406
Фудзівара-но Кінто (966–1041): 165
Фудзівара-но Кійосуке (1104–1177): 573, 727
Фудзівара-но Коремото (?): 476
Фудзівара-но Котонао (кін. IX – поч. X ст.): 184
Фудзівара-но Куніфуса (?): 580
Фудзівара-но Масацуне (1170–1221): 577, 603
Фудзівара-но Мітінобу (972–994): 695
Фудзівара-но Мотодзане (?): 619
Фудзівара-но Мототосі (1060–1142): 718
Фудзівара-но Нарікійо (?): 623
Фудзівара-но Нобутака (кін. X – поч. XI ст.): 595, 611, 612
Фудзівара-но Норікане (1107–1165): 579
Фудзівара-но Нотікаге (кін. IX – перша пол. X ст.): 450
Фудзівара-но Окікадзе (друга пол. IX – поч. X ст.): 359, 453, 677
Фудзівара-но Садаіе (*Тейка*) (1162–1241): 165, 528, 543, 545, 552, 581, 600, 618, 740
Фудзівара-но Санеката (?/–998): 694
Фудзівара-но Секіо (815–853): 238
Фудзівара-но Сукетака (друга пол. XII ст.): 572
Фудзівара-но Тадафуса (?/–928): 470, 477, 495
Фудзівара-но Тадаюкі (?/–906): 499
Фудзівара-но Такаміцу (940–994): 570
Фудзівара-но Такацуне (?): 368
Фудзівара-но Тейка – див.: *Фудзівара-но Садаіе*
Фудзівара-но Тосінарі (1114–1204): 607
Фудзівара-но Тосіюкі (?/–907/?/): 217, 282, 283, 319, 428, 661
Фудзівара-но Юкінарі (972–1027): 165

- Фукакуса — див.: *Німьо (-тенно)*
Фунья-но Асаясу (друга пол. IX — поч. X ст.): 230, 680
Фунья-но Ясухіде (/?/ — кін. IX ст.): 173, 174, 367, 665
Фуру-но Ісаміті (друга пол. IX — поч. X ст.): 374
Харуміті-но Цуракі (/?/-920): 257, 675
Хасебе-но Інамаро (середина VIII ст.): 158
Хоссьодзі Нюдо Сакі-но кампаку дайdzьо-дайdzін
(1097—1164): 719
Хоорі-но Мікото (?): 46,
Хорікава (?): 261, 363
Хейдзей(-тенно) (774—824; роки правл.: 806—809): 171
Хендзьо — див.: *Содзьо Хендзьо*
Юряку(-тенно) (роки правл.: 456—479): 73
Юсен-хосі (836—900): 479
Юсі-найсінно-ке-но Кії (середина XI ст.): 715
Ямабе-но Сукуне Акахіто (перша пол. VIII ст.): 115, 121,
171, 172, 647
Ямато Такеру-но Мікото (?): 50, 51, 52

**ПОКАЖЧИК
ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ**

- Абукума(-*гава*): 424
Авадзі: 721, 740
Ада: 793
Адзума: 268, 279, 419
Акасі: 90, 172, 276
Ама-но гава: 128, 220, 221, 373, 649
Аме-но Кагуяма — див.: *Кагуяма*^{*}
Ама-но хасідате: 703
Анасі(-*яма*): 421
Аріма(-*яма*) (*гора*): 701
Аріма (*гарячі джерела*): 800
Арісо: 168
Асака (*гора*): 166
Асама (*вулкан*): 838
Асука(-*гава*): 178, 257, 390
Аусака(-*но секі*) (*гірська застава*): 178, 404, 524, 653, 705
Аусака(-*яма*) (*гора*): 178, 668
Афумі: 63, 69
Біва: 63, 69, 89, 288, 555
Бівако — див.: *Біва*
Вака (*затока*): 172
Вакаяма: 125, 172, 581, 826

* У тих випадках, коли в оригінальних текстах або довідковій літературі трапляються різні варіанти написання того чи іншого топоніма, наведено всі його варіанти й зроблено відповідне посилання на більш поширений.

Ватарі: 362
Гіфу: 694
Годзьо: 793
Етіго: 191
Еттю: 150, 191
Етю — див.: 150, 191
Ібаракі: 427
Ібукі: 694
Іде: 208
Ідзу: 268
Ідзумі: 275, 670
Ідзумо: 44, 50, 166
Ікаруга: 456
Ікеда: 747
Ікуно: 703
Ікута: 387
Іна: 701
Інаба: 659
Ісе: 280, 423, 632
Ісонокамі — див.: *Фуру(-но) Ісонокамі*
Ігамі: 747
Йодо(-гава): 171, 380
Йосіно(-яма) (гори, місцевість): 81, 171, 181, 247, 397,
398, 442, 530, 532, 674, 737
Йосіно(-гава) (річка): 171, 325, 449, 488
Кага: 191
Кагамі(-яма): 177
Кагуяма: 522, 645
Каеру(-яма): 266, 609
Каї: 73, 177
Каме-но-о — див.: *Каме(-яма)*
Каме(-яма): 262
Камігамо: 741
Камінабі: 456, 458
Каннабі — див.: *Камінабі*

Карасакі: 288
Карітака: 109
Касе(-яма): 275
Касуга: 133, 169, 650
Катаока: 539
Кі — див.: Кіі
Кібі: 56
Кіі: 141
Кійотаки(-гава): 525
Кіото: 170, 173, 175, 178, 208, 262, 270, 275, 363, 404, 428,
431, 432, 459, 470, 525, 539, 541, 651, 668, 669, 689, 703,
707, 741, 747
Кобе: 387, 659
Кодзукэ: 268
Косе: 83
Косі: 191, 266
Магакі: 425
Макімоку: 421
Мацу(-яма): див.: *Сусе-но Мацу-яма*
Міва(-но яма): 403, 516, 712
Міе: 125, 280, 423
Міка: 275, 670
Мікаса(-но яма): 650
Мімінасі(-яма): 413, 522
Мімуро — див.: *Міва(-но яма)*
Мінано(-гава): 656
Мінасе(-гава): 527, 747
Мітіноку: 166, 424, 425, 426, 657
Міягі: 166, 171, 331, 424, 425, 558, 627, 685, 733
Міядзу: 689, 703
Нагано: 498, 838
Нагара: 171, 380
Нагахамма: 423
Наго: 150
Наніва: 166, 167, 575, 662, 663, 731

Нара: 48, 52, 61, 81, 83, 91, 108, 109, 133, 135, 144, 171,
178, 235, 243, 257, 325, 390, 402, 403, 413, 421, 452, 456,
480, 650, 704, 717, 741, 793

Ніо — див.: *Біва*

Нонака: 171

Нунохікі: 387

Оба (-яма): 125

Огура (-яма): 669

Огуро: 426

Одзіма — див.: *Осіма*

Ое (-яма): 703

Ої (-гава): 431

Окі: 654

Омі: 82, 89, 419, 420,

Ооба (-яма) — див.: *Оба (-яма)*

Осака: 170, 171, 380, 385, 527, 575, 715, 747

Осіма: 558, 733

Отова (-яма) (*гора*): 270

Отова (*водоспад*): 432

Отоко (*гора*): 170

Оцу: 82

Оцу-но мія: 82

Саві: 48

Сага: 173

Сагамі: 51, 268

Сагаму — див.: *Сагамі*

Садзанамі: 82

Сакураї: 421

Сано: 581

Сарасіна: 498

Сасанамі — див.: *Садзанамі*

Сасіде: 471

Сахо: 108, 235

Сендай: 331

Сета: 69

Сетцу: 747, 800
Сіга: 177, 420, 694
Сімане: 44, 166, 654
Сімоцукє: 268
Сінану: 268
Сінобу: 657
Сіогама: 425, 595
Сіо(-яма): 471
Сіра(-кава): 470
Сугавара: 402
Сусе-но Мацу(-яма): 171, 685
Сума: 168, 509, 721
Сумійосі — див.: *Суміное*
Суміное: 170, 349, 384, 385, 433, 491, 556, 585, 661
Суруга: 268
Тагадзьо: 171, 685
Таго: 647
Такамадо — див.: Такамато
Такамато: 109, 116
Такасаго: 170, 677, 716
Такасі: 715
Тамукє(-яма): 667
Тацута(-но яма) (гора): 450, 455, 531
Тацута(-гава) (ріка): 171, 172, 243, 660, 712
Тенрі: 135
Токіва(-но яма): 459
Токіо: 170
Тотомі: 268
Тояма: 168
Удзі (гори): 175, 651
Удзі (переправа, ріка): 54, 707
Уне: 420
Унебі: 48, 49, 522
Фудзі(-сан) — див.: *Фудзіяма*
Фудзіяма: 170, 171, 499, 526, 624, 647

Фукакуса: 363
Фукудзіяма: 703
Фукуї: 266
Фуру (*водоспад*): 480
Фуру (-но) Ісонокамі: 135, 212, 327, 374, 500, 508
Фусімі: 402
Футамі: 280
Ханіфу: 61
Хацусе: 717
Хейдзьо: 402
Хіей: 432
Хітаті: 268, 419, 427
Хонсю: 44, 51, 56, 73, 141, 166, 168, 170, 171, 424, 427,
499, 509, 685, 701
Хього: 380, 659, 677, 686, 701, 716, 800
Цу: 380
Цукуба (-яма): 170, 177, 427, 656
Ю-но яма — див.: *Юяма*
Юра: 689
Юяма: 799, 800
Ямада: 541
Ямадзакі: 74
Ямасіна: 432
Ямасіро: 59, 60
Ямато: 48, 52, 57, 58, 61, 68, 83, 84, 130, 150, 165, 171, 178,
233, 332, 522
Ясіма: 177
Ясосіма: 654

ДОДАТКИ

№1

Оригінальні тексти японських віршів,
переклади яких уміщено в «Передмові» до
«Антології японської класичної поезії».
Танка. Ренга. (VIII–XV ст.)» (С. 5–39)

1. Нараута: Пісня принца Магарі

やしまくに
八島國

つまま
妻枕きかねて

はるひ
春日の

かすがくに
春日の國に

くはめ
麗し女を

あき
有りと聞きて

よろめ
宜し女を

あき
有りと聞きて

まきさ
眞木榮く

ひいたと
檜の板戸を

お ひら
押し開き

われ い ま
我入り坐し

あと と
足取り

つまど
端取りして

まくら ど
枕取り

つまど
端取りして

いも て
妹が手を

われ ま
我に枕かしめ

わ て
我が手をば

いも ま
妹に枕かしめ

ま さきづら
眞榮葛

た だ あざ
手抱き又はり

ししくし
穴串ろ

うまい ね と
熟睡寝し間に

には とり
庭つ鳥

かけ な
鶏は鳴くなり

ぬ とり
野つ鳥

きぎし とよ
雉は響む
は
愛しけくも
いまだ言はずて
い
あ わぎも
明けにけり我妹

勾の大兄の皇子

Magari-no Oхіne-no Miko
(513 p., вересень)

Див.: Ніхон-сьокі (XV, 96) // Зібрання давніх пісень.
Старояпонська класична література. Велика серія (日本
書紀・古代歌謡集・日本古典文學大系 [Ніхон сьокі кодай
кайю-сю ніхон котен бунгаку тайкей]). — Т. 3. — Токіо:
Іванамі-сьотен, 1957. — С. 188—189.

870

2. *Нараута*: Пісня імператора Юряку

籠もよ
み籠もち
ふくしもよ
みぶくしもち
この岡に
菜摘ます兒
家聞かな

の
名告らさね
そらみつ
やまと くに
大和の国は
おしなべて
われ を
我こそ居れ
しきなべて
われ
我こそいませ
われ
我こそば
の
告らめ
いへ な
家をも名をも

871

雄略天皇
Юряку-тенно
(Император Юряку)

Див.: Ман-йю-сю (I, 1) // Повне зібрання творів старояпонської класичної літератури (萬葉集・日本古典文学全集 [Ман-йю-сю ніхон котен бунгаку дзен-сю]). — Т. 1. — Токіо: Сьогаку-кан, 1971. — С. 63.

3. Седока:

тамдале
玉垂の
を す
小簾のすけきに

い かよ こ
入り通ひ来ね

たらちねの

はは と
母が問はさば

かぜ まを
風と申さむ

(Невідомий автор)

Див.: Ман-йо-сю (XI, 2364) // Повне зібрання творів старояпонської класичної літератури (萬葉集・日本古典文学全集 [Ман-йо-сю ніхон котен бунгаку дзен-сю]). — Т. 3. — Токіо: Сьогаку-кан, 1971. — С. 175.

4. Танка:

872

こころ
心とは

ものい
いかなる物を

言ふやらん

すみえ か
墨絵に描きし

まつかぜ おと
松風の音

一休宗純

Иккю Содзюн

Цит. за кн.: Штейнер Е. С. Иккю Содзюн. *Творческая личность в контексте средневековой культуры*. — М.: Наука, 1987. — С. 179.

5. Танка:

う ろ じ
有漏路より
む ろ じ かえ
無漏路に帰る
ひとやす
一休み
あめ ふ ふ
雨降れば降れ
かぜ ふ ふ
風吹かば吹け

一休宗純

Иккю Содзюн

Цит. за кн.: Штейнер Е. С. Иккю Содзюн. *Творческая личность в контексте средневековой культуры*. — М.: Наука, 1987. — С. 67.

873

6. Хайку:

ものひとつ
ひさご
瓢はかるき
よかな
わが世哉

松雄芭蕉

Мацуо Басьо

(1686 p.)

Див.: Антологія японської поезії. *Хайку. XVII–XX ст.* — Київ: Дніпро, 2002. — С. 51.

7. Танка:

かた み
形見とて
なに のこ
何か残さらむ
はる はな
春は花
なつ
夏ほとゝぎす
あき ば
秋はもみぢ葉

良寛

Рьокав

Див.: Того Тойохару, Повне зібрання творів Рьокава (東郷豊治・良寛全集 [Рьокав дзен-сю]). – Т. I. – Токіо: Согенся, 1959. – С. 195.

№2

Оригінальні тексти японських віршів,
що не увійшли до складу цієї антології,
але переклади яких містяться в «*Передмові*»
до «*Кокін-сю*» Кі-но Цураюкі (С. 165–178)

1.

なには づ
難波津に
さ はな
咲くやこの花
ふゆごも
冬籠り
いま はる
今は春べと
さ はな
咲くやこの花

(«*Передмова*» Кі-но Цураюкі, с. 167)

2.

さ はな
咲く花に

おも
思ひつくみの

あぢきなさ

み
身にいたつきの

し
いるも知らずて

(«Передмова» Кі-но Цураюкі, с. 167)

3.

きみ け さ
君に今朝

あした しも
朝の霜の

い
おきて去なば

こひ
恋しきごとに

きえやわたらむ

(«Передмова» Кі-но Цураюкі, с. 167)

4.

たらちめの

おや か こ
親の飼ふ蚕の

まゆごも
繭籠り

いぶせ
鬱悒くもあるか

いも あ
妹に逢はずて

(«Передмова» Кі-но Цураюкі, с. 168)

5.

こひ
わが恋は

よむとも尽きじ

ありそうみ
有磯海の

はま まさご
浜の真砂は

よみつくすとも

(«Передмова» Кі-но Цураюкі, с. 168)

876

6.

すま あま
須磨の海人の

しほ や けぶり
塩焼く煙

ふ いた
風を甚み

おも かた
思はぬ方に

たなび
棚引きにけり

(«Передмова» Кі-но Цураюкі, с. 168)

7.

いつは
偽りの

な よ
無き世なりせば

いかばかり
ひと こと は
人の言の葉
うれ
嬉しからまし

(《Передмова》 Кі-но Цураюкі, с. 168—169)

8.

やまざくら
山桜
あ いろ
飽くまで色を
み
見つるかな
はなち
花散るべくも
かぜ ふ よ
風吹かぬ世に

(《Передмова》 Кі-но Цураюкі, с. 169)

877

9.

この殿は
むべも富みけり
さきくさ
三枝の
み ば よ ば
三つ葉四つ葉に
とのつく
殿造りせり

(《Передмова》 Кі-но Цураюкі, с. 169)

10.

かすがの
春日野に

わかなつ
若菜摘みつつ

よろづよ
万世を

いはこころ
祝ふ心は

かみし
神ぞ知るらむ

(«Передмова» Кі-но Цураюкі, с. 169)

11.

たつたがは
竜田川

もみちみだ
紅葉乱れて

なが
流るめり

わたにしき
渡らば錦

なかた
中や絶えなむ

(«Передмова» Кі-но Цураюкі, с. 172)

12.

むめはな
梅の花

み
それとも見えず

ひさかたの

あまぎゆき
天霧る雪の

な　　ふ
並べて降れば

(《Передмова》 Ки-но Цураюкі, с. 172)

13.

はる　　の
春の野に
すみれ　つ
菫摘みにと
こ　　われ
来し我ぞ
の　　なつ
野を懐かしみ
ひとよ　ね
一夜寝にける

(《Передмова》 Ки-но Цураюкі, с. 172)

879

14.

わ　か　　うら
和歌の浦に
しほみ　く
潮満ち来れば
かた　　な
方を無み
あし　　さ
葦べを指して
たづな　わた
鶴鳴き渡る

(《Передмова》 Ки-но Цураюкі, с. 172–173)

15.

あさみどり
浅緑
いとよ　か
糸縊り掛けて

しらつゆ
白露を
たまぬ
玉にも抜ける
はるやなぎ
春の柳か

(《Передмова》 Кі-но Цураюкі, с. 173)

16.

はちすば
蓮葉の
にごし
濁りに染まぬ
こころ
心もて
なにつゆ
何かは露を
たまあざむ
珠と欺く

(《Передмова》 Кі-но Цураюкі, с. 173)

17.

なめ
名に愛でて
おばかり
折れる許ぞ
おみなへし
女郎花
われお
我落ちにきと
ひとかた
人に語るな

(《Передмова》 Кі-но Цураюкі, с. 174)

18.

おほかたには
つき　　め
月をも賞でじ
これぞこの
つも　　ひと
積れば人の
お　　もの
老いとなる物

(《Передмова》 Кі-но Цураюкі, с. 174)

19.

ふ
吹くからに
の　べ　　くさき
野辺の草木の
しほ
萎るれば
やまかぜ
むべ山風を
あらし　　い
嵐と言ふらむ

(《Передмова》 Кі-но Цураюкі, с. 174—175)

881

20.

いろ　み
色見えで
うつ
移ろふものは
よ「の」なか
世中の

ひと　こころ
人の心の
はな　あ
花にぞ有りける

(◀Передмова▶ Кі-но Цураюкі, с. 176)

21.

わ
侘びぬれば
み　うくくさ
身を浮草の
ね　た
根を絶えて
さそ　みず
誘ふ水あらば
い　「ん」　おもふ
去なむとぞ思

(◀Передмова▶ Кі-но Цураюкі, с. 176)

22.

おもひ　い
思出でて
こひ　とき
恋しき時は
はつかり
初雁の
な　わた
鳴きて渡ると
ひと　し
人は知らずや

(◀Передмова▶ Кі-но Цураюкі, с. 176)

かがみやま
鏡山
たちよ
いざ立寄りて
みゆ
見て行かむ
としへみ
年経ぬる身は
お
老いやしぬると

(«Передмова» Кі-но Цураюкі, с. 176–177)

Див.: Кокін-вака-сю // Нова велика серія старояпонської класичної літератури (古今和歌集・新日本古典文学大系 [Кокін-вака-сю сінніхон котен бунгаку тайкей]).— Т. 5. — Токіо: Іванамі-сьотен, 1989. — С. 4–18.

**СПИСОК
ВИКОРИСТАНИХ ПЕРШОДЖЕРЕЛ
ТА ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

1. Кодзікі // Зібрання давніх пісень. Старояпонська класична література. Велика серія (古事記・古代歌謡集・日本古典文學大系 [Кодзікі кодай кайо сю ніхон котен бунгаку тайкей]). — Т. 3. — Токіо: Іванамі-сьотен, 1957. — С. 33–122.
2. Ніхон-сьокі // Зібрання давніх пісень. Старояпонська класична література. Велика серія (日本書紀・古代歌謡集・日本古典文學大系 [Ніхон сьокі кодай кайо сю ніхон котен бунгаку тайкей]). — Т. 3. — Токіо: Іванамісьотен, 1957. — С. 124–214.
3. Ман-йю-сю // Повне зібрання творів старояпонської класичної літератури (萬葉集・日本古典文学全集 [Ман йю сю ніхон котен бунгаку дзенсю]). — Т. 1–4. — Токіо: Сьогаку-кан, 1971.
4. Кокін-вака-сю // Нова велика серія старояпонської класичної літератури (古今和歌集・新日本古典文学大系 [Кокін вака сю сінніхон котен бунгаку тайкей]). — Т. 5. — Токіо: Іванамі-сьотен, 1989.
5. Сінсен-вака(-сю) // Нове популярне видання національних пісень (新撰和歌・新編国歌大観 [Сінсен вака сінпен кокка тайкан]). — Т. 2. — Токіо: Кадокава-сьотен, 1984. — С. 189–193.
6. Кубота Дзюн, Сінкокін-вака-сю // Зібрання старояпонської класики видавництва «Сінтьо» (新古今和歌集・新潮日本古典集成 [Сінкокін вака сю сінтьо ніхон котен сюсей]). — Т. 1–2. — Токіо: Сінтьося, 1974.
7. Ошкі Масайосі, По одному віршу 100 поетів і по

- одній бесіді щовечора (百人一首一夜語 [Хяку-нін іс-сю хіто-йо-гатарі]). — Т. I—II. — Токіо: Іванами-сьотен, 1980.
8. Судзукі Хідео, Ямагуті Сін-іті, Йода Ясусі, По одному віршу 100 поетів з гори Огура (小倉百人一首 [Огура хяку-нін іс-сю]). — Токіо: Бунейдо, 1998.
 9. Мінасе сан-гін хяку-ін // Товариство японської класичної літератури (水無瀬三吟百韻・日本古典文学会 [Мінасе сан-гін хяку-ін ніхон котен бунгаку кай]). — Токіо: Токіо ренго інсацу кабусікі гайся, 1974.
 10. Канеко Кіндзіро, Мінасе сан-гін хяку-ін // Коментар до кращих поем-стовіршів Согі (水無瀬三吟百韻・宗祇名作百韻注釈 [Мінасе сан-гін хяку-ін согі мейсаку хяку-ін тюсяку]). — Токіо: Офуса, 1985. — С. 83—187.
 11. Юяма сан-гін хяку-ін // Повне зібрання творів старояпонської класичної літератури (湯山三吟百韻・日本古典文学全集 [Юяма сан-гін хяку-ін ніхон котен бунгаку дзен-сю]). — Т. 32. — Токіо: Сьогаку-кан, 1974. — С. 147—185.
 12. Bonneau G. Introduction au Kokinshu // Bulletin de la maison Franco-Japonaise (Sŷrie fraanzaise). — Tome V, № 4. — Токуо-Кобе: Tanaka Moriichi, 1933.
 13. Горегляд В. Н. Японская литература VIII—XVI вв. Начало и развитие традиций. — С-П: Петербургское востоковедение, 1987.
 14. Кодзіен (Енциклопедичний словник) (広辞苑 [Ко:дзіен]). — За ред. Сіммури Ідзуру. — Вид. 2-е. — Токіо: Іванами-сьотен, 1955.
 15. Конрад Н. И. Японская литература в образцах и очерках. — М.: Наука, 1991.
 16. Япония от «А» до «Я». Популярная иллюстрированная энциклопедия. — М.: Япония сегодня; Фонд «Интеллект», 2000.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
-----------------	---

I. ТАНКА (ВАКА)	40
------------------------------	-----------

КОДЗІКІ

«ЗАПИСИ ДАВНІХ ДІЯНЬ»	41
-----------------------------	----

«Над Ідзумо нависли вісім хмар...»	44
--	----

«У яшмовім намисті навіть нитка...»	45
---	----

«Далеко в морі – острів...»	46
-----------------------------------	----

«Циновка осокова шерхотіла...»	47
--------------------------------------	----

«Над річкою Саві...»	48
----------------------------	----

«Удень над Унебі...»	49
----------------------------	----

«На піхви для меча твого...»	50
------------------------------------	----

«Володаре! / Ти навіть у вогні...»	51
--	----

«Смарагдові тини...»	52
----------------------------	----

«Я захмелів від дивного вина...»	53
--	----

«Човняре спритний...»	54
-----------------------------	----

«Маленький човник...»	55
-----------------------------	----

«Як весело / З красунею із Кібі...»	56
---	----

«Хмаринки розігнавши...»	57
--------------------------------	----

«Чий чоловік / В Ямато вирушає...»	58
--	----

«Наздожени! / Зустрінь в Ямасіро...»	59
--	----

«В палаці Цуцукі...»	60
----------------------------	----

«Затримавшись на схилі Ханіфу...»	61
---	----

«Посланцями моїми буде птаство...»	62
--	----

«Ах, Окіме / Із Афумі!...»	63
----------------------------------	----

НІХОН-СЬОКІ

«АННАЛИ ЯПОНІЇ» 64

«Тепер ура!..» 67

«Саке божественне...» 68

«На переправі Сета...» 69

«Мабуть, / Мій любий прийде уночі...» 70

«Якщо я так люблю...» 71

«Як водорості іноді на берег...» 72

«Мій коню вороний...» 73

«Гірською річкою / Качатка-мандаринки...» 74

«На кожному дереві — / Весняний білоцвіт!..» 75

«Якби ти знав, як хочеться мені...» 76

МАН-ЙО-СЮ

«ЗБІРКА МІРІАД ЛИСТКІВ» 77

«Коханий мій / Будує нам курінь...» 80

«Людина гарна, придивившись гарно...» 81

«Невже тому, / Що я також старий...» 82

«Уздовж ріки над берегом рядами...» 83

«Не спитьсь / Все сумую по Ямато...» 84

«Сумному серцю туги додаю...» 85

«Як довго твоя подорож триває!..» 86

«Усе життя / Чекайму тебе!..» 87

«Як горнеться колосся до землі...» 88

«Коли увечері над хвилями Омі...» 89

«Мов паросток, / Прорилась з-під землі...» 90

«Морськими хвилями / Гліцинія розквітла...» 91

«По чарці каламутного sake...» 92

«Сім мудреців / У давнину також...» 93

«Коли у розпачі / Не знаєш, що казати...» 94

«Нехай мені щастить / На цьому світі!..» 95

«Якщо життя — / Лиш мить на цьому світі...» 96

«З чим порівняти на цьому грішнім світі...» 97

«Немов дитина плачу...»	98
«Невже і ти, / Хто жив у давнину...»	99
«Не варто сумніватися...»	100
«Якщо бажаєш, / Щоб кохала довго...»	101
«Щоранку і щодня / Хмаринки білі...»	102
«Коли життя людського...»	103
«Зеленим верболозом...»	104
«Чи білоцвіт зі сливи облітає...»	105
«За роком рік / Спливуть тисячоліття...»	106
«Весняним полем / Стелиться туман...»	107
«Не дми занадто, вітре...»	108
«Які ж високі гори Такамато...»	109
«Покинув дім / І знову у дорозі!..»	110
«У затишку вечірнім журавлі...»	111
«На обрії далекім поміж хмар...»	112
«Нехай вирує море...»	113
«Який щасливий / Той з чоловіків...»	114
«Сливовий цвіт / Хотів я показати...»	115
«Дощі весняні / Ллються без упину!..»	116
«Туман довкола. / Падає сніжок...»	117
«На кожній з пелюсток / Цих білих квітів / Тайться»	118
«На кожній з пелюсток / Цих білих квітів / Численних слів...»	119
«Нас гори розділяють...»	120
«Сумуючи в розлуці...»	121
«Чому я так журюся за тобою?..»	122
«Ку-ку! Ку-ку! — зозуля прокувала...»	123
«З небес одвічних — / Безупинний дощ!..»	124
«Серпанок стелиться / По схилах Обаями...»	125
«Не лий занадто, / Дощику весняний!..»	126
«Очікувана осінь, мабуть, скоро!..»	127
«Мерщій, човняре, / Човен переправ!..»	128
«Осінній вітер / Холодом повіяв...»	129
«З осіннім вітром разом...»	130

«І гуси прилетіли...»	131
«Живу у курені...»	132
«Після осінніх затяжних дощів...»	133
«Для тих, / Хто ще не бачив цього дива...»	134
«Як кипарис священний...»	135
«Чи так, чи ні? / Вагатися не буду!...»	136
«Моє кохання, / Мов травичка влітку...»	137
«Аби не дорікали мені люди...»	138
«Зав'язаний удвох / Шнурок таємний...»	139
«Хоча й кохаю, любий...»	140
«Не встигла ніч стемніти...»	141
«Вербу зрубають — / Знову виростає!...»	142
«Як дощ очікує / Потріскана від сонця...»	143
«Коли розчув крізь гуркіт водоспаду...»	144
«Віднині, мабуть, / Осінь наступає...»	145
«Не спиться — / Все сумую по коханій!...»	146
«Зозуле, / Зупинись хоча б на мить!...»	147
«Все марилося мені...»	148
«Щороку, / Коли вишня зацвіте...»	149
«Холодний вітер / З гавані доносить...»	150
«Піду додому, / Місяця діждавшись...»	151
«Весняний сад / Увесь в рожевім сляві...»	152
«Катаємось у затінку гліциній...»	153
«Не лий занадто, / Дощику осінній!...»	154
«Весняним полем / Стелиться серпанок...»	155
«У день весняний, / Вибілений сонцем...»	156
«Зірвався з дому, / Наче птах з води...»	157
«Мою голівку / Пестили батьки...»	158
«Із краю рідного / Щодня лиш вітер віє!...»	159
«Закуй, зозуле, знову...»	160
«В Новому році / Ранньою весною...»	161

КОКІН-СЮ

«ЗБІРКА СТАРИХ І НОВИХ ПІСЕНЬ»	162
--------------------------------------	-----

ПЕРЕДМОВА КІ-НО ЦУРАЮКІ..... 165

I—II. ВЕСНЯНІ ПІСНІ	179
«Рік не закінчився...»	180
«По схилах стелиться серпанок весняний...»	181
«Прийшла весна! / І білий сніг на гілці...»	182
«Серпанок стелиться, / Дерева у бруньках...»	183
«Чи то весна / Прийшла занадто рано?...»	184
«Говорять люди, / Що прийшла весна!...»	185
«Нехай розносить вітер аромат...»	186
«Хто б здогадався, / Що прийшла весна?...»	187
«В хатині біля поля...»	188
«Пташок численних щебет!...»	189
«Туди-сюди, / Не знаючи притулку...»	190
«Прийшла весна, / І відлітають гуси...»	191
«Під сливами / Постояв одну мить...»	192
«Зі сливового цвіту соловейко...»	193
«І ввечері, і вранці / Ні на мить...»	194
«Якби ті вишеньки...»	195
«Гірськими вишнями / Прийшов помилуватись...»	196
«В селі гірському / Вишні розцвітають...»	197
«По схилах стелиться / Серпанок весняний...»	198
«Додому шлях забув...»	199
«Кінець один для всіх на цьому світі...»	200
«Якщо хтось знає, / Підкажіть мені...»	201
«Ох, вишенько!...»	202
«Чому приховуєш, / Серпанку весняний»	203
«Якщо все так...»	204
«Серпанок приховав / Вишневий цвіт...»	205
«Ти, соловейку, / Вітру б дорікав...»	206
«На веснянім узгір'ї / Ночував...»	207
«Під жаб'ячі пісні / В краю Іде...»	208

III. ЛІТНІ ПІСНІ	209
«Морськими хвилями гліцинія цвіте...»	210
«Чекаю травня...»	211
«В Ісонокамі, / У столиці давній...»	212
«Ця чи не ця / Зозуленька кувала...»	213
«Чому так гірко плачеш ти, / Зозуле...»	214
«Сьогодні знову, / Як і в давнину...»	215

IV–V. ОСІННІ ПІСНІ	216
«Підкралась осінь якось непомітно...»	217
«Холодний вітер / Віє вздовж ріки...»	218
«Садили рис, здається, тільки вчора!...»	219
«Очікує на осінь / Зірка Вега...»	220
«Розлуки час настав!...»	221
«Приходить осінь / Не лише до мене...»	222
«Яким сумним здається восени...»	223
«Між білих хмар / Летять повз місяць гуси...»	224
«Невже й тобі, цвіркунчику, не спиться...»	225
«Холодною-холодною здається...»	226
«В селі гірському в сутінках вечірніх...»	227
«Замість тієї, / На яку чекав...»	228
«Хоч і не видно оленя...»	229
«Коштовними перлинами / Зоріють...»	230
«Якщо я заночую у долині...»	231
«Дівочі квіти!...»	232
«Не тільки я / Розчулююсь до сліз...»	233
«Чи то сльозами гуси окропили...»	234
«Дуби зубчасті / На горі Сахо...»	235
«Не знаю, хто з нас перший відцвіте...»	236
«Пора осіння — / Час для хризантем!...»	237
«Проміння сонячного / Так і не спізнавши...»	238
«Настала осінь! / Золотом кленовим...»	239
«Осіній місяць / Над узгір'ям сяє!...»	240
«Надійного притулку навіть тут...»	241
«А може, / То не крапельки роси...»	242

«Щороку носить / Золото кленове...»	243
«Якби мені дорогу показали...»	244

VI. ЗИМОВІ ПІСНІ	245
«Таке прозоре місячне проміння...»	246
«Напевно, в горах Йосіно...»	247
«Нехай віднині / Падає невпинно...»	248
«Мабуть, в ущелинах гірських...»	249
«Кружляє сніг / Над хаткою моєю...»	250
«Зимова самота! / Кружляє сніг...»	251
«В селі гірському / Знову білий сніг...»	252
«Хоча й зима, але вишневий цвіт...»	253
«Лише за запахом / Здогадуються люди...»	254
«Під снігопадом / Кожне деревце...»	255
«Кружляє сніг. / Закінчується рік...»	256
«Не встиг сказати „вчора“...»	257

VII. ПІСНІ-ВІТАННЯ	258
«І тисячу, і вісім тисяч літ...»	259
«Так і живи...»	260
«Нехай туманом білим оповіє...»	261
«Нехай твій вік...»	262
«Ці сливи, / Що найпершими квітнуть...»	263
«Не знаю, / Чи дожив у давнину...»	264

VIII. ПІСНІ РОЗЛУКИ	265
«Колись я чув, / Що є у тім краю...»	266
«Як не міркуй...»	267
«Розлука наша – / Лиш людська уява!..»	268
«Розлука наче й кольору / Не має!..»	269
«У верховітті / На горі Отова...»	270
«Серця засмучені / До тебе нас вели!..»	271
«Промокнувши, / Схилився під дощем...»	272
«Спадай, / Вишневий цвіте!..»	273

ІХ. ПОДОРОЖНІ ПІСНІ	274
«Після столиці / Нині перед нами...»	275
«Ледь-ледь видніється...»	276
«Якщо ім'я твоє так...»	277
«Гелгочучи, / Летять на північ гуси...»	278
«Як я ненавиджу / Серпанок весняний...»	279
«Услід за сутінками – ніч...»	280

X. НАЗВИ	281
Соловей	282
Зозуля	283
Слива	284
Цвіт китайської сливи	285
Гірська хурма	286
Папороть	287
Мис Карасакі	288
Краввид	289

XI–XV. ПІСНІ КОХАННЯ	290
«Чого на світі тільки не буває!..»	291
«Гірською вишнею / В тумані промайнула...»	292
«В моїм саду / У верхів'ї сливи...»	293
«Неначе ті тумани, / Що з ріки...»	294
«Даремно намагаюся щоночі...»	295
«До всього при звичаються люди...»	296
«Поквапитися згоден...»	297
«Кохати ту, / Яка тебе не любить...»	298
«На тінь перетворився...»	299
«На голос мій / Закличний і сумний...»	300
«Якби могли / Серцями помінятись...»	301
«Немов цикада, / Плачу спозаранку...»	302
«Постійно серце тужить...»	303
«Того, про кого мріяла завжди...»	304
«Уголос плачу!..»	305
«Хоч і не плачу вголос...»	306

«Ніхто мені, самотньому, не скаже...»	307
«Мов гуси перелітні...»	308
«Про ту, / Яку кохаю без надії...»	309
«Хіба не схоже / На хмаринку білу...»	310
«Якби перетворитися я міг...»	311
«Не знаю я, / Куди мене несе...»	312
«Донині вже помер би...»	313
«Людське життя!..»	314
«Нам не зустрітися...»	315
«Якщо цієї ночі до світанку...»	316
«Осіння ніч... / Хіба що тільки назва!..»	317
«Якими безутішними здавались...»	318
«Уже світає!»	319
«Чи справді то було...»	320
«Нехай би вдень!..»	321
«Палке кохання / Перепон не знає!..»	322
«Бамбука листя / Паморозь покрила...»	323
«Якщо не можу більше я тайти...»	324
«Коротким, як проміжок на коралях...»	325
«Мое ім'я затьмарили плітки...»	326
«Якби її / Тоді, в Ісонокамі...»	327
«Щоранку в дзеркало, / Соромлячись, дивлюсь...»	328
«Шкода! Намилуватись досхочу...»	329
«Нехай покриє / Стрічку темно-синю...»	330
«Як лист хагі / Під тягарем роси...»	331
«Моя любов — / Гвоздика із Ямато!..»	332
«Кому на думку спало величати...»	333
«Сьогодні знов / Мене введеш в оману...»	334
«Коли щикад я чую голоси...»	335
«З коханим розлучайся...»	336
«Як тільки я / Наважусь врешиті-решт...»	337
«Перетворилась я на тінь...»	338
«І знову повертається в минуле...»	339
«Невже на згадку / Цих небес блакить...»	340
«І місяць не такий...»	341

«Якби мене / Хто-небудь покохав...»	342
«Мабуть, тому, / Що осінь вже настала...»	343
«Чи від безсоння...»	344
«Травою поросли...»	345
«Чи прийде, / Чи не прийде...»	346
«В душі печаль...»	347
«Я знаю, / Що коханий мій до мене...»	348
«Вже скільки літ / Минуло з того часу!..»	349
«Холодний вітер / В полі заблукав...»	350
«Усе на світі має свій кінець!..»	351
«Хоч він далеко...»	352
«Примірюючи вперше...»	353
«Якщо мене / Розлюбив і покинеш...»	354
«Забудь-трава / Від холоду зів'яла!..»	355
«Яке воно — / Забудь-трави насіння?..»	356
«Якщо кохаєш, / То хоча б про те...»	357
«Лише тепер, / Коли ми розлучились...»	358
«Увесь в сльозах!..»	359
«Мою нікчемну долю нагадали...»	360

XVI. ПІСНІ СКОРБОТИ	361
«Нехай дощем / Проллються мої сльози...»	362
«Якби ви серце мали...»	363
«Що завтра станеться зі мною...»	364
«Чому він вибрав осінь для розлуки?..»	365
«Роса ранкова / На гірських полях...»	366
«Сьогодні теж / Прощальний відблиск сонця...»	367
«Лише сьогодні вранці...»	368
«Людське життя — / Мов вишень білоцвіт...»	369
«Усе, як завжди: пахоці і колір...»	370
«Щоразу, / Як про мене ти згадаєш...»	371
XVII—XVIII. РІЗНІ ПІСНІ	372
«Роса / Мій одяг зверху окропила?..»	373
«Коли крізь зарості густі...»	374

«Можливо, зовні / Я і спорохнявів...»	375
«Нарешті місяць вишов...»	376
«Милуюсь сяйвом місяця...»	377
«Гадав, що другого такого...»	378
«Натішитись не встиг...»	379
«Старіємо удвох...»	380
«Кому їх рахувати, ці літа?...»	381
«Якби я знав, / Коли її чекати...»	382
«Постаріла!...»	383
«Як довго ми не бачились з тобою...»	384
«Якби сосна-красуня / В Сумійосі...»	385
«Завмерли в очереті / Журавлі...»	386
«Зберу сріблясті перли водоспаду...»	387
«Зацвівши, / Вже ніколи не зів'яне...»	388
«Осінній смуток: / На гірському полі...»	389
«Одвічний світ!...»	390
«Мої тяжкі та нескінченні думи...»	391
«Якщо спитають мешканці столиці...»	392
«Про цей жорстокий / І скорботний світ...»	393
«В селі гірському — / Смуток, самота...»	394
«Куди податися?...»	395
«Віддавна був цей світ...»	396
«Якби я міг знайти собі притулок...»	397
«На світі / Тільки туги додає...»	398
«І де мені знайти таку оселю...»	399
«Подався б стежкою гірською навмання...»	400
«Тепер тим паче / Вже ніхто не прийде...»	401
«Що ж! Буду вікувати...»	402
«Моя оселя — / На підніжжі Міва...»	403
«Куди мені податися...»	404
«Самотній журавель у очереті...»	405
«Нехай піднімуться / Серпанком весняним...»	406
XIX. ПІСНІ РІЗНИХ ФОРМ	407
«На сливи квіт / Пришов помилуватись...»	408

«Осінні довгі ночі — / Кажуть люди...»	409
«Побачив квітку / І хотів зірвати...»	410
«Трищать по швах / Багряні шаровари...»	411
«Я чув колісь, / Що і в коханні теж...»	412
«Я б залюбки / Забарвила поділ...»	413
«Як той серпанок весняний / Моя кохана...»	414
«Ту, що мене любила...»	415
«Мабуть, постаріла!...»	416
«Триденний місяць...»	417
«Коли всі люди / Долю проклінають...»	418

XX. ПІСНІ ПІСЕННОЇ ПАЛАТИ	419
«Коли вставав, / Збираючись в дорогу...»	420
«Гірським плющем / Прикрасимо себе...»	421
«Травною поросла / Моя криниця...»	422
«Нехай літа твої / Дорівнюють числу...»	423
«Пливе туман / Рікою Абукума...»	424
«Коли мій любий / Їде до столиці...»	425
«Які ж вони гарненькі...»	426
«Мов ті, кого я знав...»	427
«Минуть тисячоліття...»	428

897

**ДОДАТКОВІ ПІСНІ,
ВКЛЮЧЕНІ ДО ОСНОВНОГО СПИСКУ**

З СІМЕЙНИХ ЗІБРАНЬ	429
Цикади	430
«Бурлять в душі мої...»	431
«Як гуркіт водоспаду Отова...»	432
«Якби я знав / Дорогу в Суміное...»	433

СІНСЕН-ВАКА-СЮ

«ЗАНОВО СКЛАДЕНА ЗБІРКА ПІСЕНЬ»	434
---------------------------------------	-----

I. ВЕСНЯНІ ТА ОСІННІ ПІСНІ	437
---	-----

«Свої літа рахую щовесни...»	438
------------------------------------	-----

«Весняна ніч / Сховала у п'тьму...»	439
«Покинувши серпанок весняний...»	440
«З'явилися / На схилах гір одвічних...»	441
«Як легко переплутати...»	442
«Не зводжу погляду!..»	443
«Квітучих вишень колір...»	444
«Якби серця зажурені сплести...»	445
«Ну, що! Сідлаймо коней...»	446
«Квіт хризантеми росяний зірву...»	447
«Осінній вітер / Білі хризантеми...»	448
«Осінній вітер! / В ріці Йосіно...»	449
«В серпанку веснянім / Гора Тацута...»	450
«З багряних кленів листя наберу...»	451
«Весна відійде, / Вишні відцвітуть...»	452
«Плач, соловейку!..»	453

II. ЛІТНІ ТА ЗИМОВІ ПІСНІ	454
«Гора Тацута / З ниток дощових...»	455
«Безбожний місяць / Ще не починав...»	456
«Здається, в горах / Градопад пройшов...»	457
«Безбожний місяць! / Дощ дрібний мрячить...»	458
«Як та зозуля, / Що до крові в горлі...»	459
«Не розбереш!..»	460
«Ці літні ночі!..»	461
«Нічого дивного / У голосі зозулі!..»	462
«Даремно я чекаю уночі...»	463
«Зима прийшла / І вводить у оману...»	464
«Неначе інеєм / Покрилася хатинка...»	465
«Тепер співай, зозуле...»	466
«Хотів би я послухати...»	467
«Яскравими гвездиками милуюсь...»	468

III. ПІСНІ ВІТАННЯ, ПІСНІ СКОРБОТИ	469
«Криваві сльози / Ллються у ріку...»	470
«Численне птаство / На горі Сіо...»	471

«І в снах, і наяву...»	472
«Коли лягаю / І коли встаю...»	473
«Якщо колись / Над хаткою його...»	474
«Твоя провина, / Що моя любов...»	475
«Недовговічною / Вважав я лиш росу...»	476
«Як не журисть у каятті своїм...»	477

IV. ПІСНІ РОЗЛУКИ, ПОДОРОЖНІ ПІСНІ..... 478

«У горах вишні / Вирішать за нас...»	479
«Намилуватися не встиг...»	480
«Прощаючись, / Я радість відчуваю!..»	481
«Як часто я, / Мандруючи по світу...»	482
«Ледь зачерпнув рукою з джерела...»	483
«Свою дружину / У вбранні заморськім...»	484
«Якби життя / Залежало лише...»	485

V. ПІСНІ КОХАННЯ, РІЗНІ ПІСНІ 486

«Свою любов / Таїти від людей...»	487
«Як річка Йосіно...»	488
«Як з гір одвічних / Водяний потік...»	489
«На мілину / Накотяться й відринуть...»	490
«Як хвилі / У затоці Суміное...»	491
«В серцях людей – / То радість, то журба...»	492
«Якби не слабкодухість...»	493
«Не спиться до світання...»	494
«Бамбукові колінця...»	495
«Гірська ріка / Ніколи не вирує...»	496
«Настане вечір, / Знову по оселях...»	497
«Гора Обасуте...»	498
«Нічого дивного!..»	499
«Старі Боги / З Фуру-Ісонокамі»	500
«Лише кохати вмію!..»	501
«Журилась би, / Страждала...»	502
«Якби роса не випала...»	503
«Ні сонце не загляне...»	504

«Як непомітно / В'яне квіт кохання...»	505
«Чому, не завітавши, / Повернувся?..»	506
«В осіннє поле, / Де вже рис достиг...»	507
«З любов'ю згадую / В Ісонокамі шлях...»	508
«Якщо спитають люди ненароком...»	509
«Від світу остогидлого цього...»	510
«Аби не забувала...»	511
«Як та сосна маленька...»	512
«Якби не таємничий смуток слів...»	513
«Якщо любов лише в моїй душі...»	514
«Мов та пилінка...»	515
«Як може стільки літ...»	516
«Сосна над морем!..»	517

СІНКОКІН-СЮ

«НОВА ЗБІРКА СТАРИХ І НОВИХ ПІСЕНЬ»	518
-------------------------------------	-----

I—II. ВЕСНЯНІ ПІСНІ	521
«Ледь-ледь весна / У небі забриніла...»	522
«У нетрі гір / Весна приходить пізно...»	523
«Уже й пісні / Заводить соловейко...»	524
«Завирували білопінні хвилі...»	525
«В безкрає небо тягнеться димок...»	526
«Погляну вдалеч — / В'ється крізь серпанок...»	527
«Плавучий міст у сні моїм веснянім...»	528
«Очей не зводжу з чарівного квіту...»	529
«Невдалий рік!..»	530
«Хтось повертається...»	531
«Щоб глянути на вишні з того боку...»	532
«Квітують вишні в горах...»	533
«Минуле згадую...»	534
«Ніколи досхочу вишневим цвітом...»	535
«Весняні ночі! / Навіть уві сні...»	536
«Вишневий цвіт опав!..»	537

III. ЛІТНІ ПІСНІ	538
«Мабуть, промокнемо / До нитки від роси...»	539
«Усіх провідуєш...»	540
«Зозулі ще не чути!...»	541
«Зів'ялих півників / Казковий аромат...»	542
«За гори заховався від дощу...»	543
«За хмарами / Зозуля прокувала...»	544
«Хмаринки білі / В сутінках вечірніх...»	545
«Все голосніше / За моїм вікном...»	546
«Дзюрчить струмок прозорий край дороги...»	547

IV—V. ОСІННІ ПІСНІ	548
«Коли дмухне / Осінній перший вітер...»	549
«Якого кольору / Самотності печаль?...»	550
«Коли у сутінках вечірніх на болоті...»	551
«Осінні сутінки, / Рибалок курені...»	552
«Осіnnий вітер довгі рукави...»	553
«Чомусь завжди, / Коли приходить осінь...»	554
«Коли над морем Ніо...»	555
«Ще місяць не з'явився з-за дерев...»	556
«Задумливо / На місяць поглядаю...»	557
«Немов жалкуючи, / Що у нічному небі...»	558
«Сьогодні я його не запросила...»	559
«На кленах знизу листя опадає...»	560
«Буремний вітер лігво трав'яне...»	561
«Плач оленя / Збудив посеред ночі...»	562
«Відвідав подругу-росичку...»	563
«Сюркочуть коники!...»	564
«У супроводі вітру поміж сосен...»	565
«Слідів твоїх / В саду уже немає!...»	566
«Гусей найперших голос пролунав...»	567
«Своїми крилами / Чіпляючись за хмари...»	568

VI. ЗИМОВІ ПІСНІ	569
«Бентежить душу / Безпричинний смуток...»	570

«Холодна мряка!..»	571
«Почався дощик? Ні...»	572
«Дерева голі / В гаї біля храму...»	573
«Дивлюсь на поле...»	574
«Зима поволи сили набирає...»	575
«Дивлюсь і бачу...»	576
«Безглуздість мрій!..»	577
«З роками старість туги додає...»	578
«Прокинувся сьогодні до світання...»	579
«Ну, як мені позбутися / Печалі...»	580
«Спинив коня...»	581
«Коли ні листя жовтого...»	582
«Роки рахуючи, / Я раптом зрозуміла...»	583
VII. ПІСНІ-ВІТАННЯ	584
«Пісок на березі / Затоки Суміное...»	585
«Спливуть віки — / Лише вітрів осінніх...»	586
«Проносяться над нею урагани...»	587
«Твоя доба / Нехай триває вічність...»	588
VIII. ПІСНІ СКОРБОТИ	589
«Сумний кінець / І у моєї долі...»	590
«Роса також зникає!..»	591
«Чи то роса вечірня восени?..»	592
«Написане ще довго не зітреться...»	593
«Як довго пам'ятають люди тих...»	594
«О, Сіогамо!..»	595
«Живеш — / І не замислишся ніколи...»	596
IX. ПІСНІ РОЗЛУКИ	597
«Довірся гусям!..»	598
«Я вірю, / Що сьогоднішня розлука...»	599
«Не забувай мене...»	600
X. ПОДОРОЖНІ ПІСНІ	601

«Коли у сутінках / Захмарюється небо...»	602
«Невже тепер / Залишилися позаду...»	603
«В які поля / Податися мені...»	604

XI–XV. ПІСНІ КОХАННЯ..... 605

«В ущелину між скелями сховаюсь...»	606
«Очей закоханих / Не зводжу з того боку...»	607
«Чи довго ще залишилось мені...»	608
«Усупереч обітницям, / Ти знову...»	609
«Тебе чекаю буду край порога...»	610
«Я бачила, / Куди сховався місяць...»	611
«Зубчасті гори, / Де ховався місяць...»	612
«Усі мене забули!...»	613
«Кохання смуток...»	614
«„Ніколи не забуду!“ – запевняла...»	615
«Яка байдужа!...»	616
«Ті сльози, / Що сьогодні на світанні...»	617
«На наші білосніжні рукави...»	618
«Якщо це правда, що життя – роса...»	619
«Приїхати невдовзі обіцяла...»	620

XVI–XVIII. РІЗНІ ПІСНІ..... 621

«Із блоківітом, що злітає з вишень...»	622
«Спустившись з гір зубчастих...»	623
«За вітром стелиться...»	624
«Якби у мене приятель знайшовся...»	625
«Уважно прислуховуюсь до дзвонів...»	626
«В долині Міягі / Шалений вітер...»	627

XIX. СИНТОЇТСЬКІ ОБРЯДОВІ ПІСНІ..... 628

«Яка печаль! / В моїм саду на сливі...»	629
«Старіючи, / Стаю все більше схожим...»	630
«Якщо мене спитають земляки...»	631
«Очей не відвести!...»	632

XX. БУДДІЙСЬКІ ОБРЯДОВІ ПІСНІ	633
«Немов дороговкази...»	634
«Розтануть хмари...»	635
«Як білі хмари, з горами зустрівшись...»	636
«О! Як би ми / Зненавиділи світ...»	637
«Якщо це сон — це сон!..»	638
«Сьогодні навіть дим...»	639
«Пітьму розсіюючи, / В душу проникає...»	640

ХЯКУ-НІН ІС-СЮ

«ПО ОДНОМУ ВІРШУ 100 ПОЕТІВ»	641
------------------------------------	-----

«З циновок плетених / Притулок...»(1)	644
«Весні на зміну / Літо поспішає...»(2)	645
«Невже мені / Цю нескінченну ніч...»(3)	646
«Діставшись берегів затоки Таго...»(4)	647
«Ще більший смуток / Осінь навіває...»(5)	648
«Покритий інеем / Сорочачий місток...»(6).....	649
«В просторах неба зоряного...»(7)	650
«Живу собі в оленячій краю...»(8)	651
«Вишневий цвіт / Поблякнув і опав...»(9)	652
«Ось і вона!..»(10).....	653
«Рибальський човне!..»(11)	654
«Небесний вітре!..»(12)	655
«З вершин Цукуби падаючи вниз...»(13)	656
«„Прихована печаль“ країни Мітіноку...»(14)	657
«На весняному полі / Першу зелень...»(15).....	658
«Ми розлучаємось!..»(16).....	659
«В добу Богів / Не чули про таке!..»(17)	660
«Голубить хвиля / Берег Суміное...»(18)	661
«На стеблах очерету в Наніва...»(19)	662
«Мені, скорботному, / Тепер усе байдуже!..»(20) ..	663
«Не зволікаючи / Прийти пообіцяла...»(21)	664
«Тугі пориви хвилять до землі...»(22).....	665
«Милуюсь місяцем, / А на душі — журба!..»(23)	666

«Ми не взяли в цю подорож дарунків...»(24)	667
«Цю гору, / Оповиту диким хмелем...»(25)	668
«Вершини Огура золотолисті клени!..»(26).....	669
«В долині Міка річка Ідзумі...»(27)	670
«Трава пожовкла, жодної душі...»(28)	671
«Посеред паморозі / Білу хризантему...»(29)	672
«Безжалісно світанок пламенів...»(30)	673
«Неначе пізній місяць / Над селом...»(31).....	674
«В ущелині гірській / Осінній вітер...»(32)	675
«В день весняний, / Залитий сльозом сонця...»(33) .	676
«Хто з моїх вірних друзів / Ще живий?..»(34)	677
«Мій рідний край!..»(35)	678
«Не встигла літня ніч / Змінити вечір...»(36)	679
«Осіннє поле / Вітер засіває...»(37)	680
«Кохати присягався / І забув!..»(38).....	681
«Приховую кохання...»(39)	682
«Як не приховую кохання...»(40).....	683
«Я покохав! / Я дійсно покохав!..»(41).....	684
«Кохати присягалися повік...»(42).....	685
«До зустрічі з тобою / Я не міг...»(23)	686
«Шкода! / Якщо ніколи у житті...»(44)	687
«Сумний кінець / Нікчемного життя!..»(45)	688
«Як той човняр...»(46)	689
«В старій оселі, / Хмелем оповитій...»(47)	690
«Як хвиля, / Розшматована об скелі...»(48)	691
«Як охоронців вогнища...»(49).....	692
«Заради тебе й завдяки тобі...»(50).....	693
«Про те, / Як палко я тебе кохаю...»(51)	694
«Хоча і знаю: / Знов настане ніч...»(52)	695
«Якби ти знав, / Як забарився ранок...»(53).....	696
«Якщо для тебе клятва „Не забуду!“...»(54)	697
«Замовк назавжди / Голос водоспаду...»(55)	698
«Ще хоч би раз / Побачити тебе...»(56)	699
«Отвінчі / Зустрілись випадково...»(57)	700
«Дмухне з гори Аріма вітерець...»(58).....	701

«Всю ніч дивилась, / Як по небу місяць...»(59)	702
«Занадто довгий шлях до Ікуно...»(60)	703
«Восьмипелюстка-сакура із Нарі...»(61)	704
«Можливо, / Кукуріканням своїм...»(62).....	705
«Тепер ми розлучаємось навік!..»(63)	706
«Коли туман / Над річкою Удзі...»(64)	707
«Не просихають / Від образи рукави...»(65)	708
«Давай удвох поскаржимося на долю!..»(66)	709
«Хоча б на мить у цю весняну ніч...»(67)	710
«Якщо мені усупереч душі...»(68).....	711
«Осіпний буревій / З гори Мімуно...»(69)	712
«Самітницький притулок покидаю...»(70)	713
«Смеркається! / У полі край воріт...»(71)	714
«Прислухаюся і чую як шумлять...»(72)	715
«Не підіймайся, / Ранішній серпанку...»(73)	716
«Хіба про це / Я Господа благав?...»(74)	717
«Твоя обіцянка / В житті моїм була...»(75)	718
«Коли виходиш / У відкрите море...»(76).....	719
«Гірська ріка / Прискорює свій плин...»(77)	720
«Як часто тебе будить / Серед ночі...»(78)	721
«Осіпний вітер / Хмари розпинає...»(79)	722
«Не знаю, / Чи надовго це кохання?...»(80)	723
«Зозулі голос!..»(81)	724
«Кохання сум!..»(82).....	725
«Куди мені втекти / Від цього світу?...»(83)	726
«Як житиму, / То, може, й ці часи...»(84)	727
«Всю ніч у роздумах!..»(85)	728
«Невже це місяць смутку додає...»(86)	729
«Не встигли висохти / Росинки від дощу...»(87).....	730
«Невже за ніч одну...»(88).....	731
«Життя! / Ти мов намисто з самоцвітів...»(89)	732
«Я б показала мокрі рукави...»(90)	733
«Із-під циновок, памороззю вкритих...»(91).....	734
«Як тії скелі / У відкритім морі...»(92)	735
«Якби цей світ таким і залишався...»(93).....	736

«З гір Йосіно / Осінній вітер віє...»(94)	737
«Чернець нікчемний...»(95).....	738
«Не цвіт вишневий / Снігом розсипає...»(96)	739
«В Сосновій бухті / В затишку вечірнім...»(97)	740
«У сутінках вечірніх вітерець...»(98).....	741
«Ненавиджу / І співчуваю людям!...»(99).....	742
«Старий маєток!...»(100).....	743

II. РЕНґА 744

**МІНАСЕ САН-ГІН ХЯКУ-ІН «СТО ВІРШІВ ТРЬОХ
ПОЕТІВ З МІНАСЕ»**..... 745

**ЮЯМА САН-ГІН ХЯКУ-ІН «СТО ВІРШІВ ТРЬОХ
ПОЕТІВ З ГОРИ ЮЯМА»**..... 798

907

**ПОКАЖЧИК ІМЕН АВТОРІВ ВІРШІВ,
МІФОЛОГІЧНИХ ТА ІСТОРИЧНИХ ОСІБ** 851
ПОКАЖЧИК ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ..... 862

ДОДАТКИ 869

**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРШОДЖЕРЕЛ
ТА ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ** 887

Антологія японської класичної поезії. Танка. Ренга
А 72 (VIII—XV ст.). / Переклад з японської, коментарі, упоряд-
кування, передмова І. Бондаренка. — Київ: Факт, 2004. — 912 с.

ISBN 966-8408-84-5

УДК 821.521—1+821.521—1.03=161.2

ББК 84 (5 Япо)

Літературно-художнє видання
**АНТОЛОГІЯ ЯПОНСЬКОЇ
КЛАСИЧНОЇ ПОЕЗІЇ.
ТАНКА. РЕНГА (VIII—XV ст.)**
(українською та японською мовами)

Переклад з японської, коментарі,
упорядкування, передмова —
БОНДАРЕНКО Іван

Технічний редактор *Оксана Кравцова*
Коректор *Інна Кисельова*
Верстка та макетування *Олексія Солов'я*

Двомовна японсько-українська антологія японської класичної поезії містить оригінальні тексти та переклади найвідоміших японських віршів VIII—XV ст., написаних у жанрах танка і ренга. Жанр танка протягом багатьох століть був і залишається найпопулярнішим жанром японської поезії в цілому й любовної лірики зокрема. Що ж стосується жанру ренга («нанизані /зчеплені/ рядки»), то він набув особливої популярності в XIII—XVI ст., але згодом поступився жанру хайку (хокку).

До антології увійшли танка з перших японських історичних хронік: «Кодзікі» («Записи давніх діянь»/712 р./), «Ніхон-сьокі» («Аннали Японії» /720 р./), а також найдавніших поетичних антологій: «Ман-йо-сю» («Збірка міриад листків» /друга половина VIII ст./), «Кокін-сю» («Збірка старих і нових пісень» /905 р./), «Сінсен-вака-сю» («Заново складена збірка пісень» /930 р./), «Сінкокін-сю» («Нова збірка старих і нових пісень» /1205 р./), «Хяку-нін ісю» («По одному віршу 100 поетів» /1235 р./).

Жанр ренга репрезентований двома збірками XV ст.: «Мінасе сан-гін хяку-ін» («Сто віршів трьох поетів з Мінасе» /1488 р./) та «Юяма сан-гін хяку-ін» («Сто віршів трьох поетів з гори Юяма» /1491 р./), складеними відомим поетом Ію Сого /1421—1502/ та його учнями Сьохаку /1443—1527/ і Сотьо /1448—1532/.

Для тих читачів, які знають або вивчають японську мову, ієрогліфічні написання японських слів у оригіналах віршів супроводжуються фонетичною транскрипцією (фуріганом).

Здано до виробництва 09.09.2004
Підписано до друку 11.10.2004
Формат 70 x 100 1/32.
Папір офсетний № 1.
Гарнітура «PetersburgС».
Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 36,9. Обл.-вид. арк. 14, 41.
Наклад 6 000 прим.
Зам. № 4-2164

Відгуки та замовлення
надсилати за адресою редакції

ТОВ «Видавництво „Факт“»
04080, Україна, Київ-80, а/с 76
Реєстраційне свідоцтво
ДК №1284 від 19.03.2003
Тел./факс: (044) 417 1366, 416 87 54
E-mail: office@fact.kiev.ua
Відділ збуту: (044) 463 68 87
E-mail: sbyt@fact.kiev.ua
www.fact.kiev.ua

Надруковано з готових
форм на АТ «Віпол»,
м. Київ, вул. Волинська, 60.

